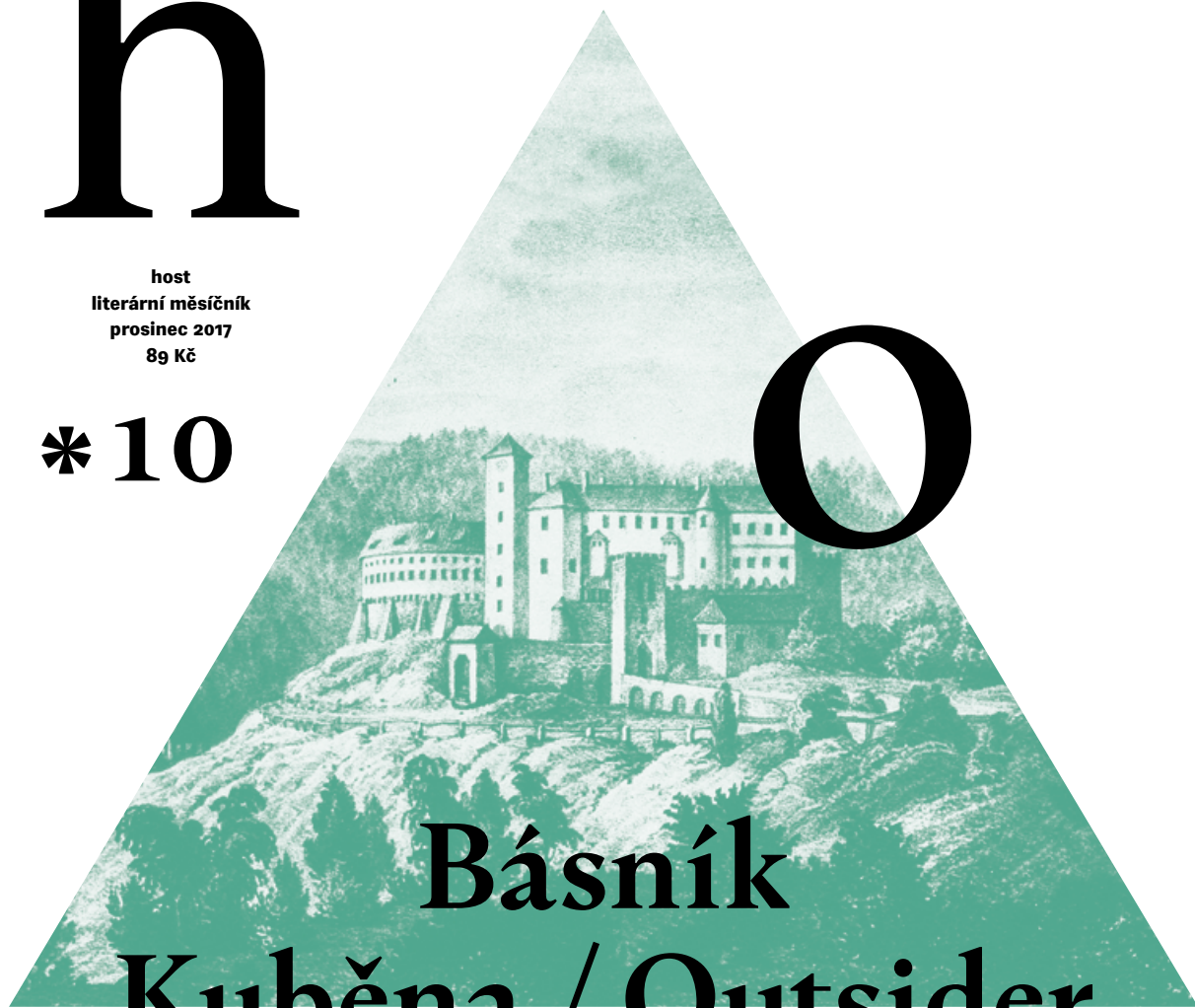

h

host
literární měsíčník
prosinec 2017
89 Kč

* 10

O

Básník Kuběna / Outsider na Olympu

BKOO

Pavel Kosatík

Všechno, co jste kdy
chtěli vědět o veřejném
prostoru

Pavel Kosatík:
Co nebylo v *Hovorech*
s TGM

Diskuse
nad *Bytostí*
Václava Kahudy

S

↑

h

Host, měsíčník pro literaturu a čtenáře
Číslo 10 | 2017, ročník XXXIII
Vyšlo v Brně 13. prosince 2017

Radlas 5, 602 00 Brno
tel.: 725 606 144
tel./fax: 545 212 747
casopis@hostbrno.cz
www.casopis.hostbrno.cz

Vydává Spolek přátel vydávání časopisu Host
(ič 48 51 48 53) & Host — vydavatelství, s. r. o.,
s laskavou finanční podporou
Státního fondu kultury
Ministerstva kultury ČR
a statutárního města Brna

Miroslav Balaščík | šéfredaktor
Martin Stöhr | zástupce šéfredaktora
Jan Němec | editor
Eva Klíčová | redaktorka
Zdeněk Staszek | redaktor
Alena Němcová | jazyková redaktorka
Pavla Hernandezová | sazba
Petr M. Dorazil | technický redaktor
Tereza Hladká | tajemnice redakce

Grafická úprava | Martin T. Pecina
Písma | Kunda & Vegan (Superior Type)
Ilustrace | Tereza Ščerbová
Papír | Olin Regular Natural White 100 a 200 g/m²
Tisk | Tiskárna Grafico, s. r. o., Opava

Člen sítě kulturních časopisů Eurozine
(www.eurozine.com) eurozine
Registrováno Ministerstvem kultury ČR
pod číslem MK ČR E 6632 ISSN 1211-9938
Vychází 10× ročně (kromě července a srpna)

Cena 89 Kč, s předplatným 69 Kč
Předplatné na www.casopis.hostbrno.cz/predplatne
nebo telefonicky na čísle 725 606 144:
roční 690 Kč, půlroční 345 Kč, elektronické 400 Kč

Distribuuje Kosmas, s. r. o., Praha
Zasílání předplatného zajišťuje firma
5P agency, s. r. o., Rajhradice

Editorial

Jan Němec

Blíží se Vánoce, je třeba vyrobit mesiáše. Dějiny tohoto odvětví na pomezí umění, robotiky a zjevení obsahují samé vzrušující kapitoly. Ta uvozená betlémskou hvězdou je známá ažaž. Ale poučný je také příběh Jiddua Krishnamurtiho, indického chlapce, kterého Teosofická společnost vybavila dvanácti apoštoly, asi že v tak „tuctovém“ prostředí nemůže vyrůst nic než spasitel. „Pravda je zemí bez cest,“ odsekl jim Krishnamurti, když se měl ujmout své role ve světě. No a pak už Barbora Škrlová... Pamatujete? Žena, která se vydávala za dítě, protože mesiáš musí být neviňátko, a ne nějaký menstruant. Kuřimská kauza... — a Kuřim jako nový Betlém. Více v rozhovoru s Markem Šindelkou, tady jen hallelujah. Jejda, Ale Co Na To Jiří Kuběna? — Do Not Mess With Messiah, You...! Tak si to přes Vánoce nějak přeberte.

Ateliér Jaroslav Kocián

Jaroslav Kocián; z cyklu *Surela*, 2013—2015

Jaroslav Kocián (nar. 1979) je fotograf ve svobodném povolání a pedagog (působil například na Lidové konzervatoři v Ostravě, obor Tvůrčí fotografie, externě také na Ostravské univerzitě). Ve své volné tvorbě se věnuje především fotografickému portrétu a subjektivnímu dokumentu, přičemž se snaží o kombinaci obou přístupů. Erbovním prostorem jeho tvorby je Havířov, město, v němž se narodil a kde dosud žije. Cyklus se zvláštním názvem *Surela*, který představujeme (dokládá i Kociánův zájem o médium klasické černobílé fotografie), komentuje takto: „Fotografie města, krajiny, míst, lidí a vzpomínek. *Sorela* — část města, krajina, která mě od narození obklopuje. Místa, která pro mě v dětství znamenala celý svět. *Surela...* Věci už neplní své funkce, lidé odkazují na vzpomínky. Vzpomínky jsou stále živé, ale jakoby daleko v mlze.“ To vše „seversky“ strohé, neupovídané, senzitivní. Pozornost rovnoměrně věnovaná místům, věcem i lidem. Dáno těm, kteří se umí dívat a očima oslavit i zastavení prostá prvoplánově krásy. (-mst-)

názor

- 6 Miroslav Balašík: Doba bez smíchu a k zapomnění

osobnost

- 8 Jazyk je politika i poezie. S Markem Šindelkou o dětech, o jednom temném případě a o světě, z něhož se stal hrůzostrašný bastard

k věci

- 18 Roman Čerbák — Martin Klenovský: Místo pro nečekané. Všechno, co jste kdy chtěli vědět o veřejném prostoru

téma

- 28 Zdeněk Janál: Outsider na Olympu. O životě a smrti Jiřího Kuběny
 30 Jaroslav Erik Frič: Nad rakví Jiřího Kuběny
 36 Jiří Kuběna: Amoreska
 39 Zdeněk Janál: Redakční poznámka
 41 Dopis Jiřího Kuběny Janu Koblasovi. Malá ukázka z rozsáhlé korespondence Jiřího Kuběny
 46 Pavel Krška: Dům s červeným bukem ve Vranově nad Dyjí. Zámeček — vila; Dům Mužů — Dům Mariin; sídlo přátel a samizdatu, hlídané šelmou
 49 Na rozhlasový mikrofon. S Alenou Blažejovskou o vzniku paměti Jiřího Kuběny

- 50 František Rychlík: Hříšník s taškami v ruce se vrhá k papamobilu. Vzpomínání na Jiřího Kuběnu
 52 Joseph N. Rostinsky — Yoshiaki Nakano: Saudade: Přes hrob a Bitov. Dva překlady Jiřího Kuběny do angličtiny a japonštiny
 56 Když se vysloví jméno Jiří Kuběna

beletrie

- 65 Pavel Kosatík: Ta kniha nevyjde! Co nebylo v Hovorech s TGM?

kritiky

- 78 Václav Kahuda: Bytost (Eva Klíčová)
 80 **kritika v diskusi** Pavel Janoušek — Kryštof Špidla — Aleš Merenus — Eva Klíčová: Polštářek s pohádkovými motivy
 84 Ivana Myšková: Bílá zvířata jsou často hluchá (Vladimír Stanzel)
 86 Vladimír Sorokin: Manaraga (Hana Řehulková)

recenze

- 88 Ondřej Horák: Nebožtík (Kryštof Špidla)
 88 Alice Munro: Veřejná tajemství (Kateřina Kirkosová)
 89 Martin Vopěnka: Můj bratr mesiáš (Boris Hokr)
 90 Bernhard Schlink: Letní lži (Jiří Krejčí)
 91 Charles Burns: Naposled (Václav Maxmilián)
 92 Jakub Horák: Kočky jsou vrženy (Eva Klíčová)
 93 Ondřej Hanus: Volné verše (Andrea Popelová)
 94 Jiří Fajt — Markus Hörsch (eds.): Císař Karel IV. 1316—2016. První česko-bavorská zemská výstava (Tomáš Borovský)

nová jména

- 96 Hana Richterová: Nepít z řeky plavající sny

rozhovor

- 100 Pokladní v supermarketu má také svůj život. S Helle Helle o vztazích, psaní, feminismu a nečekaných životech

historie

- 110 Petr Adámek: Příběhy, mythy a osudy Josefa Kainara
 116 Kalendárium života a díla Josefa Kainara

sloupky

- 62 **jazyková glosa** Zdenka Rusínová: Magie svátků a velkých písmen
 63 **čtenářomat** Jiří Trávníček: Univerzitní čtení
 74 **o čem se mluví ve Spojených státech amerických** Richard Olehla: Pomíjivost předvánočního času
 75 **čtenářský semestr** Doporučená četba Eriky Hníkové
 95 **zamýšlení** Jan Šulc: Vzpomínkové pohlázení z Valaška
 108 **biblioman** Martin T. Pecina: Všem sráčům navzdory aneb Bratrský destilát
 124 **vzpomínka** Miroslav Balašík: Za Janem Steklíkem (5. 6. 1938 — 11. 11. 2017)
 136 **na okraj** Jan Němec: Řekli mi, že mám jet tramvají s nápisem Touha
 2 **ateliér** Jaroslav Kocián
 4 **básnířka čísla** Jaroslava Oválská
 5 **zprávy**
 120 **hostinec**
 125 **bibliografie Host 2017**

b *Básnířka* *čísla Jaroslava* *Oválská*

Foto Martin Pecina

Šedivé inferno

Věрно, či nevěрно? Hodně básní je neumělých. Každá druhá báseň je nej. Disonantní celek se zlatým srdcem, jak napsal Karl von Goethe. Ach ty můj světe, ač podzim, všechno kol kvete, jak napsal Karl von Marx.

Hodně básní je neumělých. Některé jsou navíc umělé. Plastová báseň není recyklovatelná. V sluneční lázni žlutého kontejneru dlí. Spí a nikdo ji neslyší. Max Goethe rovněž ne, ačkoli k tomu měl jistě předpoklady. Ten má protektorát.

Vskutku prazvláštní imaginací jsou syceny básně letos osmadvacitileté holešovické básnířky Jaroslavy Oválské (nar. 1989 v Hořovicích), která vystudovala pražské Gymnázium Pod Štolou a poté pracovala v oblasti překladatelství a v různých neziskových organizacích. Nyní dlouhodobě pobývá ve Spojených státech amerických a Mexiku, kde se angažuje v nevládních sektorech zaměřených na ochranu přírody. Publikovala kupříkladu v revue *Zastaveno zbožím* či v internetovém magazínu *Ravt*. Přítomné ukázky jsou vybrány z rukopisu její básnické prvotiny pracovně nazvané *Pracovní název... Kdo ze znalců české poezie dočetl až sem a marně pátrá ve své mysli,*

*diví se a žasne, je na správné stopě. Oválská neexistuje! Pod tímto nickem už delší čas tvoří a publikuje jistý známý český autor (možná autorka nebo autoři). Letos uplynulo osmdesát let od proslulé causy, kdy Vítězslav Nezval alias věčný student Robert David otiskl své „hořké balady“. Tehdy byl tím bystrým detektivem Karel Čapek, dnes se jím můžete stát i vy. Pokud uhádnete identitu autora, napište nám na adresu casopis@hostbrno.cz. Správná (a nejrychlejší) odpověď vítězi zajistí kompletní sadu *Nejlepších českých básní* a možnost se s umělcem opít či povečeřet na útraty redakce. Před Silvestrem se Oválská vrací do republiky! (-mst-)*

Vlak bez paměti

Německé státní dráhy Deutsche Bahn v srpnu zorganizovaly anketu, v níž měla veřejnost navrhnout jména pro nové rychlovlaky. Vedle Karla Marxe, Alberta Einsteina, Hannah Arendtové nebo Konrada Adenauera se v téměř dvaceti tisících odpovědích nejčastěji objevovalo také jméno Anne Frankové. A porota, v níž zasedali i dva historikové, nakonec z finálního seznamu pětadvaceti jmen vybrala právě Frankovou.

Oznámení o pojmenování německého vlaku v Německu i zahraničí vyvolalo kritické reakce. „Kombinace Anne Frankové a vlaku vyvolává obraz pronásledování a deportace Židů během druhé světové války,“ stojí v prohlášení amsterodamské Nadace Anne Frankové. Podle Mirjam Wenzelové, ředitelky Židovského muzea ve Frankfurtu nad Mohanem, odkud Anne Franková pocházela, je rozhodnutí Deutsche Bahn založeno na „ztrátě historické paměti“.

Představitelé Deutsche Bahn se už stačili veřejnosti omluvit. Dráhy prý nechtěly svým výběrem nikoho urazit, naopak. „Jsme si vědomi naší historické odpovědnosti, vědomě jsme se rozhodli tímto způsobem udržet vzpomínku na Anne Frankovou živou. Omlouváme se, jestli jsme někoho tímto rozhodnutím zranili.“

Deutsche Bahn v současnosti vedou o problémech s pojmenováním vlaků „vnitřní diskusi“, do níž přizvaly i zástupce židovských organizací.

Krabička plná příběhů

Jedním z nejvýraznějších trendů ve spotřební elektronice posledních let jsou domácí asistenti — malé nenápadné krabičky s mikrofonom, reproduktorem a napojením na počítačově svázanou domácnost, jichž se uživatel může zeptat na stav lednice nebo jim

poručit „zhasni!“. Apple má v iPhonech Siri, Google všude možného Asisenta, za Microsoft mluví Cortana a Amazon vyvinul speciální zařízení Echo a do něj vložil software Alexa.

S poslední jmenovanou se pojí nový projekt z rozhlasové produkce BBC. Uživatelé domácích asistentů je totiž kromě řízení domácnosti nebo dotazů při vaření používají také (a hodně) jako rádio — nakonec, jsou to krabice s reproduktorem. Podle Henryho Cooka, produkčního z výzkumného a vývojářského oddělení BBC, lidé skrz asistenty také hodně hrají speciálně navržené hry.

Britští uživatelé si mohou od minulého měsíce od BBC koupit pro Alexu novou „dovednost“ jménem *The Inspection Chamber*, v podstatě něco na pomezí rozhlasové inscenace a interaktivní aplikace. *The Inspection Chamber* začíná tím, že se ozve počítač jménem Dave a posluchači oznámí, že jej budou studovat dva vědci a snad uhadnou, co je za stvoření. Od konkrétních odpovědí se budou odvíjet originální dějové linky a vývojáři počítají i s tím, že některé odpovědi nechá lidský posluchač vyřídít umělou inteligencí asistenta. Možná se dokonce dočkáme doby, kdy asistenti budou za lidi hry i poslouchat.

Terorista s pevnou vazbou

Rok a půl po neúspěšném vojenském puči sedí v tureckých věznicích stovky novinářů a intelektuálů a pozornost Erdoganova režimu se postupně obrací od novin ke knihám, které mohou narušovat práva některého z členů parlamentu nebo „propagovat terorismus“. Podle tureckých nakladatelů bylo vyhláškou zrušeno více než třicet vydavatelství, zabaveno šest set sedmdesát knih pro podezření z teroristické propagandy a dalších sto třicet pět tisíc svazků vyřazeno z veřejných knihoven.

Dochází prý k tak absurdním situacím, jako je cenzura knih Alberta Camuse, Louise Althussera

nebo i Barucha Spinozy — byli prý totiž členy teroristických organizací. Turecká policie dokonce zatkla jednoho zemědělce, protože se některá z děl těchto filozofů našla v jeho domácí knihovně — i když sám podezřelý je analfabet.

Celou situaci pro *DW* shrnul novinář Fehim Taştekin, jehož novou knihu o Kurdech z Rojavy a dvě starší publikace soud nedávno zakázal: „Výnos soudu otevřel novou kapitolu turecké společnosti tím, že samotnou knihu [přímo označil] za teroristickou organizaci.“

Predátor mezi svazky

Sexuální skandály spojené s hnutím #MeToo se nevyhýbají ani nejvyšším patřům literatury. Švédská akademie v listopadu oznámila, že přerušuje styky s vysoce postaveným člověkem švédské kulturní scény. Jeho jméno vyškrtla rovněž ze seznamu hostů slavnostního večírku na počest letošního nobelovského laureáta Kazua Ishigura.

Noviny *Dagens Nyheter* zveřejnily výpověď osmnácti žen o sexuálním obtěžování, či dokonce znásilnění, kterých se dotýčným mezi lety 1996 až 2017 dopustil. Jeden z incidentů se stal i během banketu Nobelovy ceny. Oběti dodneška mlčely kvůli obavám o své kariéry.

Ačkoli se jméno viníka kvůli švédským zákonům nikde neobjevilo, stockholmské kulturní kruhy za anonymním mužem hned poznaly vlivného uměleckého ředitele klubu, kde se odehrávala četná čtení i výstavy spojené se švédským, mezinárodním i nobelovským literárním děním.

Stálá tajemnice Švédské akademie Sara Daniusová ihned po obviněních přerušila veškeré oficiální styky s obviněným a zastavila rovněž dotace, které jeho podnik od akademie dostával. Švédská akademie si rovněž najala právníckou firmu, aby všechna obvinění vyšetřila.

-zst-

« **KDY - KDYŽ NE TEĎ ?**
KDO - KDYŽ NE MY ? »

17. 11. 1989

Doba bez smíchu a k zapomnění

Miroslav Balašík

Kdo sledoval zpravodajský kanál ČT 24 ráno 17. listopadu, mohl si v bílém pruhu ve spodní části obrazovky přečíst jako první zprávu toto: „Češi si připomínají výročí událostí spojených se 17. listopadem.“ Je to zvláštní formulace: „Češi si připomínají...“ Nikoli třeba:

„Připomínáme si“ nebo „Na dnešní den připadá výročí...“ Jako by editor zpráv potřeboval dát najevo distanc od tohoto data, odstup, který je tím méně pochopitelný, že sama televize se jmenuje Česká a že právě díky událostem spojeným se 17. listopadem může svobodně vysílat. Třeba i normalizační pitomosti. Ale také pro diváka je v tom cosi nepříjemného. I jeho se v tu chvíli ono výročí týká nějak méně, protože jenom málokdo se cítí být „oni“ a každý je raději „já“ nebo „my“. Nejde však o slovesnou osobu. Další dvě v pořadí nejdůležitější zprávy toho rána totiž zněly: „KSČM podporuje R. Vondráčka (ANO) do čela sněmovny.“ A „ANO podporuje V. Filipa (KSČM) na post místopředsedy.“

Pomiňme fakt, že v pátek ráno šlo o zprávy staré téměř dvacet hodin a na obrazovce už dávno být vůbec nemusely. A nepohoršujme se nad nevkusem či pohodlností

editora, který zvětralé informace o tom, že se komunistická strana domlouvá s vítězem voleb, zřejmě bez rozmyslu zařadil hned za připomínku toho, že jsme se před osmadvaceti lety komunistického režimu zbavili. Udělal-li to schválně, možná bychom měli spíš smeknout.

Pieta totiž není na místě a bílý pruh na obrazovce s odzbrojující přímočarostí vyjevil to, co je dnes nade všechnu pochybnost zjevné: z našich životů se vytratila dějinnost a čas se nerozděluje na „před tím“ a „po tom“. Přítomnost se propojila s minulostí v nepřetržitý proud zapomenutelných banalit, na němž se historické milníky pohupují vedle sebe, jako odpoutané bójky.

Uvědomil jsem si to při výsledcích letošních voleb. Nejpozoruhodnější na nich nebylo vysoké vítězství hnutí ANO, ale právě dramatický propad KSČM. To, co bych před pár lety přivítal

Přítomnost se propojila s minulostí v nepřetržitý proud zapomenutelných banalit

s radostí, mne nyní naplnilo obavou. Pouhých sedm procent hlasů totiž znamená, že se komunistická strana v myslích lidí odpoutala od toho, co ji až dosud činilo výlučnou: přišla o spojení s bývalým režimem a tím také o protestní náboj, který měla vůči současnosti. Staré časy skončily. Vzdálily se natolik, že v dobrém ani ve špatném netvoří hodnotovou opozici vůči přítomnosti. Ale v okamžiku, kdy neexistuje „před“ a „po“, kdy čas přichází o kontakt s historií, ztrácí také svůj etický rozměr. Jinými slovy: dokud existovala silná komunistická strana, existovala i paměť, která poutala 17. listopad do našich životů jako zásadní hodnotový zlom a dávala naší současnosti etickou výhodu (nebo naopak nevýhodu) před minulostí.

Těžko říct, jaká ruka to lano s bójkou odvázala. Jestli to byla ona neviditelná ruka trhu, korupce a podivných mocenských zájmů, která většinu obyvatel přesvědčila, že je nakonec jedno, jestli vládnou ti nebo oni. Nebo jestli to byl jen čas, v jehož perspektivě se dnešní problémy před námi tyčí jako železobetonové mrakodrapy, zatímco ty minulé vypadají z dálky jako malebné chaloupky s doškovou střechou. Faktem je, že minulost a přítomnost vytvořily kontinuum, kde už neplatí, že to, co bylo spojeno s „před“, je jednou provždy špatné, zatímco dnešek bude už navzdýcky dobrý jen proto, že přišel „po“.

Pro ty, kteří si listopad 1989 pouze nepřipomínají, ale stále ještě slaví, se s tím vyrovnává jen těžko. Ale fakt, že členství v KSČ ani spolupráce se Státní bezpečností nijak nediskvalifikovala Andreje Babiše v očích třetiny voličů, je spolu s propadem preferencí KSČM důkazem, že éra

komunismu ztratila přitažlivost pro ty, kteří se cítili v polistopadových časech nespokojení a přestala působit i jako memento, které by většinu lidí činilo *a priori* loajálními k novému pořádku. Musíme si pak připustit, že hodnoty listopadu 1989 už neochráníme tím, že budeme rigidně (a vlastně i pohodlně) lpět na etické opozici komunistická minulost versus demokratická přítomnost. Že se budeme ohlížet, vzpomínat a přesvědčovat ty, kteří už tak daleko do minulosti nedohlédnou, že tam stále ještě jsou a stojí za to se k nim vracet. To dobré a správné, co listopad 1989 přinesl, může dnes uchovat pouze protektorát budoucnosti, to, jestli budeme schopni tyto hodnoty ukázat jako perspektivní cestu dopředu, jako ideál, který leží teprve před námi. Jakmile se bójky totiž jednou odtrhnou ode dna a dají se do pohybu, stává se tím nejdůležitějším směr, kterým je proud unáší.

Přemyslím nad obratem „přestat se ohlížet“ a vybavuje se mi jedna scéna z Kunderovy *Knihy smíchu a zapomnění*, v níž Gustáv Husák vyzývá pionýry, aby se nikdy neohlíželi. V jejím novém vydání ji však hledám marně. Rozumím tomu, že z něj Kundera vypustil pasáže týkající Karla Gotta. Chápu, že by poselství románu mohlo být překryto politickými významy nebo jen nepochopením, že je zde nazván idiotem stárnoucí zpěvák, jehož neumlkající bel canto už dávno překrylo listopadové „před“ a „po“. Byla by to škoda.

Ale té jediné pasáže je mi přesto trochu líto.

Děti, neohlížejte se nikdy zpět [volá v ní Gustáv Husák na pionýry]. Znamenalo to, že nesmíme nikdy dopustit, aby budoucnost klesala pod tíhou paměti. Vždyť děti jsou

také bez minulosti a jen v tom je tajemství čarovné nevinnosti jejich úsměvu. Historie je sled pomíjivých změn, kdežto věčné hodnoty trvají mimo historii, jsou neproměnné a nemají potřebu paměti. Husák je prezident věčného, nikoli pomíjivého. On je na straně dětí a děti jsou život a život, to je vidět, slyšet, jíst, pít, močit, defekovat, vnořit se do vody a pozorovat oblohu, smát se i plakat.

A chce se mi dodat:

„Neblábolit a makat.“

Takže jak to je? Myslel tím Kundera, že pohled do budoucnosti znamená přitakání tomu věčnému a primitivnímu v nás? Chtěl říci, že jedině pohled do minulosti nás činí dospělými a myslícími bytostmi? *Knihu smíchu a zapomnění* psal v době, kdy nevěřil, že bude ještě někdy „po“, a my ji čteme v čase, který si přestává pamatovat své „před“. Může se tedy zdát, že jsme na tom podobně jako ony Husákovy děti a čeká nás opět ona věčná (nesnesitelná) lehkost bytí. Přesto se domnívám, že tomu tak být nemusí.

Ano. Kundera má pravdu. Jsou dva časy: trvajícím proudem života a vrávoravá chůze dějin. Občas se protnou a občas se vzdálí natolik, že se zdá, že jeden může existovat bez druhého. Ale pokud se život člověka jen jednou jedinkrát s dějinami protne, pak navzdýcky ví, že není jen věčné trvání, ale také „před“ a „po“, které mu klade otázky „jak?“ a „proč?“. A měl by vědět i to, že pokud se „před“ a „po“ ztratí při pohledu zpět, pokud zmizí za meandry všedního života bez otáček, pak se vzápětí znova vynoří před ním. A bude-li se stále otáčet, vpadnou mu dějiny nečekaně do zad.

Proto je také třeba dívat se dopředu. Ne proto, abychom se jako Husákoví pionýři nechali unášet trvajícím proudem života, v němž „před“ a „po“ ani „jak“ a „proč“ neexistuje. Ale abychom byli připraveni na ten okamžik, až se život a dějiny opět potkají. A třeba se v proudu života snažili manévrovat tak, abychom mohli v mezích našich slabých paží ovlivnit, kde a jak k tomu dojde.

Autor je šéfredaktor Hosta.

**S Markem Šindelkou
o dětech, o jednom temném
případu a o světě, z něhož se
stal hrůzostrašný bastard**

Jazyk je politika i poezie

Ptal se Jan Němec

**Nestává se často, aby člověk
na dětské chůvičce naladil signál
ze sousedního domu, a ještě
k tomu navíc spatřil mučené dítě.
Ale právě takto nepravděpodobně
začala takzvaná kuřimská kauza,
„mutant“, který před deseti lety
dlouho poutal pozornost české
společnosti. Spisovatel Marek
Šindelka v lednu vydává dlouho
očekávaný grafický román, který
se ke kauze vrací. Ale mezitím se
mu také narodily vlastní děti...**

Marku, používáte doma elektronickou chůvičku?

Samozřejmě, jen to není ta high-tech video verze. Takže jsme asi propásli spoustu temnoty, ukryté v sousedních sklepech.

Tvá druhá dcera se narodila přede dvěma měsíci. Jak to prožíváš?

Dost intenzivně. Nikdy bych nevěřil, že to se mnou bude dělat takové věci. Děti jsem se vlastně vždycky bál, nebo jsem se spíš bál role otce. To asi souvisí s mou vlastní rodinou, s tím, že já sám jsem o otce přišel jako malé dítě, když mi byly dva roky, a celý život ho tak trochu někde hledám. A sám jsem ho vlastně dělal svému mladšímu bráčkovi, se kterým mám velmi silné pouto. To všechno jsem cítil za krkem a měl jsem velký strach, abych jako skutečný otec neselhal. Na to se ještě nabalily další věci, obavy, jak zvládnou rodinu a práci, ale to už jsem dešifroval spíš jako výmluvu. Když to pak ale skutečně přišlo, vše bylo úplně přirozené, co víc, mělo to až přírodní sílu. Byl jsem dojatý, že se tomu vůbec nedalo vzdorovat. Převrátil se mi život a částečně možná i psaní.

Co je pro tebe na dětech nejvíc fascinující?

Úžasný je vůbec komplex toho života — že tady najednou něco takového je. Jinak je pro mě samozřejmě zajímavé, jak se dítě učí jazyk. Moje starší dcera Františka se teď učí mluvit a to je vlastně jako v přímém přenosu sledovat, jak skutečně vzniká člověk. Postupně se zmocňuje světa a zjišťuje, jaké hry se s jazykem dají hrát, že může chvíli trucovat a zahánět mě a za minutu mě volat zpět a já přijdu. Nebo je zajímavé sledovat, jak si vymýšlí vlastní tvary slov, jak obrací to, co zná, a zkouší, zda by to šlo použít i jinak. Už dřív jsem do knihy *Zůstaňte s námi* napsal povídku o dítěti, které zjistí, jakou sílu má slovo, a teď si v realitě ověřuju, jestli platí, co jsem tehdy napsal.

A platí?

Platí to dokonce ještě víc, než jsem si myslel. Jazyk je život sám. Je to všechno, co v tomhle světě jsme — a co jsme se světem kolem sebe schopni udělat. Jazyk je politika i poezie. A všechno mezi tím.

Říkal jsi, že se ti s narozením dětí částečně převrátilo i psaní. Myslíš to tak, že se pro tebe rodina stala větším tématem?

Pro mě asi byla tématem vždy, i když spíš jako něco chybějícího nebo neúplného. Fascinuje mě síla těch vztahů, vazba, která je samozřejmě nejvíc vidět právě na dětech. Zajímá mě, co to v současnosti je, mít rodinu a nějak ji udržet pohromadě. Jak to jako rodina zvládnout? Život lze dnes prožít naprosto osaměle, jednotlivec je zcela soběstačný, rodina už dávno není jednotka přežití. Jako dospělý člověk můžeš být single vcelku bez potíží, ale dítě žije něco úplně jiného, pro ně je druhý člověk absolutní základ. Potřebuje nejen reálnou rodinu, ale i kosmologickou rodinu, vyžaduje bazální pocit bezpečí. Tohle mě teď moc zajímá a myslím, že příští nebo přes příští věc, kterou budu psát, se určitě bude týkat těchto věcí.

Ještě chvíli s dovolením zůstanu u vás doma. Ty jsi totiž vyženil i skvělou tchyni, překladatelku a dlouholetou redaktorku Vlastu Dufkovou, která se právě jako redaktorka podílela i na tvé poslední próze *Únava materiálu*. Došlo k vaší profesní spolupráci přirozeně?

Samozřejmě jsme teď hodně v kontaktu a bavíme se i o literatuře, o tom, co nám v ní chybí. Vlasta má s literaturou obrovskou zkušenost, hlavně s tou francouzskou a portugalskou, a pro mě to byla naprosto jasná záležitost, že ji o redakci požádám. Nevěděl jsem, jestli do toho bude chtít jít, ale věděl jsem, že pokud ano, nedá mi to zadarmo. A její podíl na *Únavě materiálu* je neměřitelný, odvedla na tom opravdu obrovský kus práce a já nemám, jak ji dostatečně ocenit. Byla nemilosrdná, ale právě to ten text potřeboval — riskoval jsem v něm i nějaké naivnější polohy a silné emoce a ona mi dokázala říct, kdy už je to moc. Zároveň ta kniha je jeden velký popis, je to takový fetiš observace a ona mě krotila tam, kde už to zabíhalo do příliš velkých detailů či ornamentů. Dělal to, co asi redaktor má dělat: udržovala mě bdělého a snažila se, abych neztratil zdravý vztah k rukopisu. Neřeknu nic nového, ale mít dobrého redaktora je

úplně zásadní věc. Člověk je schopný vyplodit dobré texty, ale málokdo je geniální, aby si udržel bdělost po celou dobu, a já to určitě nejsem.

O čem se Vlasta Dufková a Marek Šindelka baví, když mluví o literatuře?

Oba nás například hodně zajímá zvuková stránka literatury. Vlasta psala disertaci o svém překladu novely *Buriti* Joãa Guimarãese Rosy a Rosa hovoří o tom, že určitá slova jakoby vrhají stín, to znamená, že ve stavbě věty můžeš sledovat rytmické ozvuky jednotlivých slov, které se tam šíří jako kruhy po hladině. I mě už dlouho zajímá, jakou zvukovou kvalitu mají slova jako taková — slovo „šustí“ opravdu šustí, slovo „křupe“ opravdu křupe. Tuhle zvukomalebnou rovinu považuju za určitý kosterní systém jazyka, místo, kde se uchovávají původní stopy světa. V nějakém homeopatickém množství to v těch slovech pořád je, nejsou to jen arbitrární znaky. Například Puškin s tímto krásně pracuje v některých pasážích *Poltavy* a v *Měděném jezdcí*, anebo různí zapomenutí symbolisté, člověku úplně běhá mráz po zádech, když čte, co se z těchhle ložisek dá vykřesat.

Kauza, která připomíná mutanta

V lednu ti vychází nová kniha, komiks *Svatá Barbora*, který se vrací k takzvané kuřimské kauze. Byl to takový „temný případ české kriminalistiky“, můžeš na začátek stručně připomenout, o co šlo?

Ten případ byl tak komplikovaný, že je těžké zůstat stručný. Ale zkusím to. Šlo o to, že před deseti lety našli v jednom sklepe v Kuřimi u Brna svázané dítě, chlapce. Našli jej úplně náhodou poté, co soused na dětské chůvičce naladil jiný signál. Zavolał policii, ta zatkla matku a její sestru. Všechny děti z rodiny, to znamená dva chlápce a také jedna holčička, byly následně umístěny do Dětského centra Klokánek, u všech bylo podezření, že byli týráni. Holčička však v noci utekla a vypukla velká pátrací akce. Začalo se řešit několik věcí zároveň: kdo přesně a proč dětem ubližoval a kde je ta uprchlá holčička. Důležité

je říct, že my jsme oba chlapce z komiksu vypustili, protože ti byli jednoznačnými oběťmi, a soustředíme se na příběh té holčičky, Aničky, ze které se záhy vyklubala dospělá žena, Barbora Škrlová. Po měsíci se objevila na ambasádě v Dánsku a poté se po ní opět slehla zem.

Ten případ měl nejen několik překvapivých dějových zvratů, ale i dost nejasné pozadí...

Zatímco se pátralo po Aničce alias Barboře, ukázalo se, že celý ten případ má silné náboženské pozadí. Řada aktérů byla napojena na sektu, jistou heretickou odnož takzvaného Hnutí Grálu, kterou vedl otec Barbory Josef Škrla, známý pod skautskou přezdívkou Čan. To je člověk, který pravděpodobně stál v pozadí toho všeho, ale nikdy nebyl předvolán k soudu a nikdo na něj neřekl ani popel. A nejenže se všelijak spekulovalo o pozadí případu, ale zapojovalo se do něj čím dál víc lidí, až to v jednu chvíli vypadalo, že v tom jede celé Brno, jak v tom komiksu s nadsázkou píšeme. Dál se vyvíjel také příběh Barbory, která se zjevila pro změnu v Norsku, kde tamní policie kdesi za polárním kruhem zatkla neznámého muže a pohřešovaného chlapce — který se ovšem opět ukázal být Barborou Škrlovou v převlečení. Interpol ji eskortoval do Česka a tady pak začalo složité soudní líčení.

A jak ses k tomu dostal ty?

To je úplná odysea. My jsme na tom s Vojtou Maškem začali pracovat asi před pěti nebo šesti lety a na počátku stála prostě společná fascinace celým tím bizarním případem. V té době už byli odsouzení lidé ve vězení, všechno to splasklo a my jsme si říkali, proboha, co to bylo? Celá společnost tím několik měsíců žila, objemem mediálního materiálu to po kmotru Mrázkovi byla druhá největší kauza v českých dějinách. Připomínala mutanta, co pořád roste. Média přicházela s novými a novými spekulacemi, bylo to úplně lunatické a u soudu se pak samozřejmě ukázalo, že většina z toho byla mimo, ale zase ne vše. Nakonec padla obvinění, odsouzení šli do vězení, ale nikdy se nerozluštilo, proč se to dělo, kdo stál

v pozadí a o co tady šlo. Vlastně jsme nechápali, že to ještě nikdo nezpracoval. Ale zároveň jsme velice rychle přišli na to, že do samotného jádra té kauzy asi nikdy nikdo nenahlédne.

Proč ne?

Protože tomu několik věcí velmi aktivně brání. Čan měl kolem sebe množství lidí, kteří každý měli nezastupitelnou roli, jeden shromažďoval falešné úmrtní listy dětí, jiný půjčil chatu, třetí vzal dceru a odvedl ji na testy DNA, ale nikdo pravděpodobně neznal celý příběh. Čan lidi kolem sebe vybavoval různými informacemi a je docela dobře možné, že vůbec netušili, čeho se účastní. To je jedna z děsivých okolností

pornografie, pravděpodobně sadistického typu. Můžeš vysvětlit, jak jste k tomu došli?

Ano, to jsou naše dvě základní teze — ale ani jednu jsme nevymysleli. Obě se v souvislosti s celým tím případem probírají od samého počátku. Co se týče toho mesianismu, to byla taková oficiální verze, ke které se víceméně přikláněl i soud. Religionista Zdeněk Vojtíšek nám vysvětloval, jak sekty prahnou po vůdcích a svatých bytostech a že častým problémem je minulost takových novodobých světců — to, že se tady vtělením jakési božské entity mělo stát dítě — tedy úředně schválené dítě —, bylo geniální. Anička s mučednickou minulostí a na svůj věk zázračnými

Do samotného jádra té kauzy asi nikdy nikdo nenahlédne

téhle kauzy, kolik lidí si myslelo, že pomáhá dobré věci. A dalším důvodem je skutečnost, že k hlavním aktérům, ať už šlo o toho Čana, nebo jeho dceru Barboru Škrlovou, se nedostaneš. Jedna novinářka mi sice navrhovala, abych se infiltroval do Čanova okruhu, že by to mohlo vyjít, kdybych tomu věnoval několik let a předstíral, že jsem homosexuál, ale to jsem zavrhl. Zkrátka, ti lidé mají dobré důvody s nikým nemluvit a dávají si dobrý pozor. Došli jsme k závěru, že přinejmenším jeden z nich je postava prodechnutá skutečnou temnotou. Musel tam být někdo, komu vůbec nezáleželo na tom, že se zde zneužívají děti a dobrá vůle nebo naivita desítek lidí, a kdo měl své velmi dobře skrývané zájmy.

Říkáš, že se nikdy nepodařilo zjistit, o co ve skutečnosti šlo, ale v tom komiksu pracujete hlavně se dvěma teoriemi. Buď že se odnož Hnutí Grálu z Barbory snažila vytvořit dítě-mesiáše, anebo že to celé bylo komplikované divadlo pro online streamování dětské

schopnostmi — schopnostmi čtyřiatřicetileté Barbory Škrlové — byla vlastně dokonalým modelem svěťice. Tohle religiozní pozadí tam bylo zcela prokazatelně, jen zůstává otázka, jestli bylo opravdu hlavním motivem všech aktérů.

Myslíš, že to byla spíš ta dětská pornografie?

Na to se nikdy nenašly přímé důkazy, proto od téhle verze policie upustila. Nic jiného jí ani nezbyvalo. V případě Zodiaka, slavného amerického sériového vraha, který nikdy nebyl dopaden, existuje verze, že policie viníka měla už víceméně od začátku, ale pro nedostatek „tvrдых“ důkazů nikdy nemohl být odsouzen — David Fincher tu frustraci skvěle zobrazuje ve stejnojmenném filmu. Hodně jsme na něj při psaní scénáře s Vojtou mysleli.

Takže jaký je tvůj osobní názor na to, co stálo v pozadí?

Myslím si, že ty dvě věci — pornografie a mesianismus — klidně mohly fungovat dohromady. Opravdu

zle nám začalo být ve chvíli, kdy jsme se setkali s jednou odbornicí na pedofilii a dětskou pornografií. Ta nám říkala, že na základě své odborné zkušenosti a různých znaků toho případu je přesvědčená, že šlo o tento typ špinavého byznysu a že vyšetřování kauzy považuje za velký debakl policie. V celé té věci jistě bylo několik plánů a je otázka, kolik lidí vůbec mělo šanci poskládat si celý ten obraz. U soudu se ostatně často obviňovali všichni navzájem a překvapeně zjišťovali, čeho se vlastně stali součástí. Téměř všichni se nakonec cítili být zneužití. Ale možné je taky to, že tady žádná nejzazší pravda není. Možná šlo jen o monstrózní spletenec různých zájmů, kde si každý řešil to své: Barbora měla plezír z toho, že se převléká za dítě a jiné děti u toho týrala, neboť takový je její psychologický posudek, členové té sekty toužili po svaté bytosti a Škrla chtěl mít svůj byznys ve Švédsku a jen přijel hasit požár, který tady vznikl kolem jeho dcery.

Když poslouchám, jak je ten případ dramatický a komplikovaný, co se týče motivace jednotlivých aktérů, a jak se v něm střídají různé horizonty, docela se divím, že jsi z toho nevytěžil román. To nebylo ve hře?

Vše bylo dáno tím, že jsme u toho od začátku byli s Vojtou Maškem. Oba nás komiks baví a zdálo se nám, že v té látce je hodně věcí, které budou fungovat vizuálně, například všechny ty proměny Barbory Škrlové. Ale je pravda, že v určité chvíli jsme se dostali do fáze, kdy jsme nemohli najít kreslíře, a tak jsme si řekli, že to můžu napsat jako román a Vojta tam bude figurovat jako scenárista a dramaturg. Je tam samozřejmě spousta linií, které by v románu výborně fungovaly, všechny ty historické exkurze do začátků Hnutí Grálu nebo do doby, kdy Čan vedl svůj skautský oddíl Mravenci... Ta látka nepochybně má románový potenciál, ale vlastně ani nevím, jestli bych ho uměl napsat — já běžně pracuju jiným způsobem, spoléhám spíš na jazyk než na mohutnost látky. Věc však byla vyřešena ve chvíli, kdy do toho vstoupil kreslíř Marek

Pokorný, podle mě vycházející hvězda českého komiksu. Přinesl naprosto perfektní analytický styl kresby, který celou věc výrazně posunul. Ale to téma s námi pořád žije, teď společně s režisérem Martinem Marečkem uvažujeme o tom, že bychom to celé zpracovali ještě pomocí malé dokumentární série, která by více mapovala okolí toho případu.

Tím myslíš různé lidi, kteří do toho byli zataženi, obvykle aniž by věděli, o co ve skutečnosti jde? Budou s vámi mluvit?

Ono to opravdu bylo velké. Anička alias Barbora například tehdy napsala desetistránkový dopis prezidentu Klausovi, k němuž se veřejně vyjadřoval, Jakub Patočka nebo Anna Šabatová se zrovna na tomto nešťastném případě snažili poukázat na nefunkčnost českého sociálního systému, svou roli v tom případě měli herec Viktor Skála nebo spisovatel Martin Fahrner. Pracovaly na tom armády novinářů, soudních znalců, právníků a policistů. Čili je tam spousta věcí okolo, ke kterým by stálo za to se s odstupem vrátit. Všichni s námi určitě mluvit nebudou, pro některé z nich to byla opravdu traumatická zkušenost. Nechceme to za každou cenu jítřit. Obecně nás zajímá hlavně ta mašinerie, moloch, který kolem toho vznikl.

Liníí toho příběhu je opravdu mnoho. Co z toho jste se tedy vlastně rozhodli vyprávět v tom dvousetstránkovém komiksu?

Hodně jsme se nakonec snažili tematizovat ten hlad po pravdě, se kterým jsme se setkávali u všech, kdo se tím zejména profesně zabývali. Mnoho lidí postupně přestalo řešit detaily, ale chtěli až posedle zjistit, o co šlo. Frustrace z toho, že ten narativ nemá pointu, je velká. Po prvotních naivních představách, že my ten narativ dopovíme, jsme se tedy soustředili na něco trochu jiného a naši hlavní postavou je nakonec fiktivní novinářka, která se to snaží rozlousknout, tedy svým způsobem trochu naše alter ego. V jedné verzi jsme dokonce uvažovali o tom, že bychom v tom komiksu vystupovali přímo my dva s Vojtou Maškem.

Když zmiňuješ vás dva, nebojíte se, že vám teď bude předhazováno, že sice mluvíš o lunatických médiích a kauze, která připomínala mutanta, ale sami ho teď znova taháte z hrobu?

Ano, to je přesně to, čeho jsme se v průběhu práce báli nejvíc. Udělali jsme proto několik radikálních kroků. Striktně jsme z příběhu vypustili podle našeho pevného přesvědčení největší oběti celého případu — to znamená především ty dvě děti, které figurovaly na jeho začátku, přestože dnes už jsou obě dospělé. Celý příběh se tím posouvá do fiktivní polohy. Taky jsme změnila jména všech aktérů. Jediná Barbora vystupuje pod svým skutečným jménem, ale bez příjmení. Stejně tak její otec, u kterého zachováváme křestní jméno a skautskou přezdívku. Zároveň přímo na poli komiksu tematizujeme voyeurismus — jak ten náš, tak mediální. Věřím, že jsme nakonec dospěli k poměrně poctivé, analytické cestě. Ale samozřejmě není na mně, abych tohle soudil.

Ten komiks se pohybuje mezi dokumentem a fikcí, má trochu nejasný status. Jak říkáš, některé reálné postavy mají skutečná jména, jiné reálné postavy mají vymyšlená jména, ještě jiné postavy jsou zcela vymyšlené. A podobně je to i se situacemi. Čím jste se tedy vlastně řídili?

To je samozřejmě problém. My sami jsme se dvakrát dostali do fáze, že jsme s tím chtěli praštit, protože jsme nevěděli, jak dál. Mluvím právě o tom, na co se ptáš. Byli jsme jednak znechucení z celé té kauzy, jednak jsme nevěděli, jaký k tomu zaujmout autorský postoj. Na druhé straně jsme nad tím strávili spousty času a zdálo se nám, že jsou tam věci, které by bylo škoda zahodit. Ale je to hodně komplikované, kvůli téhle kauze například vznikl takzvaný náhubkový zákon, který radikálně zpřísnil ochranu soukromí obětí trestných činů, spousta médií tehdy zveřejňovala nejmenší detaily ze života těch chlapců včetně fotografií a videí a dostala za to hodně vysoké pokuty. Takže my jsme o těch lidech skutečně nemohli psát jedna ku jedné. Pořád

jsme museli lavírovat mezi tím, abychom někoho nepoškodili, ale zároveň aby tam vůbec něco zůstalo.

Například závěr toho komiksu má takový snový, manický rozměr, ale mě by spíš zajímalo, co se stalo třeba s Barborou Škrlovou? Ta tam vystupuje pod svým skutečným jménem...

Jak se to vezme — Barbora už totiž má zase úplně jinou identitu a nejmenuje se Barbora Škrlová... Takových detailů, o kterých by se

která pramení bůhví odkud. Vidím to na sobě. Někde tady vzniká totálně pokřivený obraz reality.

Mají ho na svědomí média, případně to, podle jakých algoritmů jejich obsah přesívají sociální sítě?

Je to už strašně otřepané, ale bojím se, že za to do velké míry opravdu můžou média. Skrz jejich agendu, přes všechny ty úrovně gatekeepingu se prostě filtruje cosi, co už se dávno nekryje s realitou venku. Svět je nám dostupný jako hrůzostrašný bastard,

První krok by asi nebyl nic těžkého — ale udělat těch tisíc dalších je horší. Celé to totiž jde proti principu příběhu jako takového. Už v tom neklasikářším schématu musí okamžitě po nejnudnější expozici přijít kolize. Rozvrat, úpadek. Když člověk čte dalekosáhlý popis naprosto všedního života jakéhosi bezvýznamného úředníka, nejpozději někde na třetí straně začne být napjatý, co strašného se tomu chudákovi stane, co mu ten jeho klid rozmetá. Změní se v odporný hmyz? Zešílí? Někdo ho zesmění, zničí? Začne chodit do sadomasochistického klubu, špehuje své sousedy, zahlédne v tramvaji svého dvojníka a rozpadne se mu osobnost? Je prostě vyloučeno, že by ten text pokračoval dál popisem klidného, vyrovnaného „dobrého“ života, ve kterém se nestane nic převratného. Je strašně těžké něco takového napsat, příliš se to blíží skutečnosti. V celé historii literatury se to povedlo jen pár lidem.

Někde tady vzniká totálně pokřivený obraz reality

dalo mluvit ještě dlouho, je přitom celá řada. Ale o bývalou Barboru se teď stará John Bok.

Měli bychom být šťastní až na půdu

Obě tvé poslední knihy jsou vlastně hodně temné. V *Únavě materiálu* sleduješ kluka, který se potácí Evropou jako štvaná zvěř, o *Svatá Barboře* jsme teď mluvili a až. Máš pocit, že žijeme v temné době?

Hrozně záleží na tom, na jakém místě, v jaké části světa tuhle „dobu“ člověk prožívá. Co se týče Čech, myslím, že jsme na tom nikdy nebyli líp. Žijeme v luxusu, bez přehánění. Jenom, jak už to bývá, nic z toho nevnímáme, protože to bereme jako samozřejmost. Máme skvěle fungující zdravotnický systém, máme tu dostupné léky, je tu svoboda, otevřené univerzity, mír a bezpečno, z kohoutku nám teče pitná voda, neumírá se tu hlady! Objektivně bychom měli být šťastní až na půdu, ale nejsme. Tenhle paradox mě osobně ohromně zajímá. Vždyť my jsme společnost kompletně prosáklá negativismem, nespokojeností, jakousi podivnou ukřivděností,

kde vedle masakru v texaském kostele kouká prso z šatů Ornelly Kokoťové. To je samozřejmě nejkřiklavější případ odpadních mediálních kanálů, ale ty takzvané seriózní jsou snad ještě horší — protože především tam vzniká představa, že svět je problém. Svět vytvořený médiem dnes na každém člověku leží jako balvan. Pořádný příběh potřebuje konflikt, potřebuje tragédii — a média potřebují příběhy. Noviny a televize je potřebují každý den, internet je potřebuje každou minutu. Svět, který se rozpíná kolem nás, tak vypadá jako jedna velká tragédie. Jinak by nebylo o čem psát. A bohužel takhle pracuje i literatura, kinematografie a všechna další narativní umění. Cítím to jako největší možnou kritiku svých knih: fakt, že ani já jsem při všech těchhle řečech nepřišel zatím na to, jak napsat opravdu pozitivní a zároveň nebanální text.

Ale to, že jsi na to nepřišel, zároveň znamená, že o tom přemýšlíš. Spisovateli se ještě občas daří mluvit jiným jazykem než médiím, ale jako bychom všichni stejně stáli do půl pasu v bahně. Máš alespoň nějakou představu, jakým směrem by šel udělat ten první krok?

***Únava materiálu* je pro mě kniha se silným tématem, ale možná ještě silnějším autorským gestem, s jakým to téma předkládáš. Co tě tak fascinuje na popisu? V tvých knihách obecně je totiž daleko víc popisu než třeba dialogů nebo úvah.**

Já v první řadě dialog neumím psát. Nebo přesněji — umím ho napsat, když se k tomu nutím, ale prostě se od začátku necítím dobře v textech, které jsou jen na dialogu vystavěny. Navíc si čistě soukromě myslím, že to není literatuře nejvlastnější technika. Jestli je literatura něčím jedinečná, jestli má něco, co žádné jiné umění neumí, tak je to popis vnitřní „geografie“. Způsob, jakým pracovali Alberto Moravia, Witold Gombrowicz nebo Joseph Roth. Popis všech těch neviditelných pohybů vědomí, geneze myšlenek a pocitů. O to jsem se pokoušel v knize *Mapa Anny*. O popis sebeanalýzy moderního člověka — o popis popisu. Je to jeden z důvodů, proč se v názvu objevuje slovo mapa. Protože popis souvisí s jakýmsi rozvrhem, se zakreslováním území. Mě vždycky okouzlovaly texty, které mají vnitřní kartografii. V *Únavě materiálu* jsem toužil po tom, aby ta kniha zakreslovala jakousi trasu,

diagram, aby měla svůj místopis. Navíc jsem chtěl, aby ten text byl observační, aby čtenář spolu s postavou neustále skenoval své okolí, aby byl protagonistům až nesnesitelně blízko — slyšel každé křupnutí sněhu pod botou, každý nádech a výdech. Vrátil jsem se z těch důvodů k úplně dřevnímu popisu, který mě vždy něčím fascinoval — umí toho víc, než by si člověk myslel.

Zmíněná *Mapa Anny* má prý slušný úspěch v Nizozemí. Máš pocit — třeba i na základě receptce té knihy —, že se tam o literatuře přemýšlí jinak než u nás?

Ano, myslím, že každá kulturní oblast má trochu jiné očekávání, trochu jiný apetit. Ale není pravda, že by tam byla kniha přijata úplně nekriticky nadšeně — vyšly i opatrnější, polemické i zcela odmítavé recenze a je to tak v pořádku. Úspěch vidím hlavně v tom, že tam *Mapa Anny* zvedla debatu, že se o ní mluvilo v největších denících, v renomovaných mediálně sledovaných book-clubech, prostě že si tam ta kniha hezky žije — a já se tam za ní tak jednou za dva tři měsíce jedu podívat.

Spisovatelé jsou na jednu stranu úzce vázáni na jazyk, na druhou stranu se často necítí úplně doma tam, kde se jím mluví. Je ti lépe jako českému autorovi, nebo jako evropskému autorovi?

Sám sebe vnímám spíš jako obyvatele Evropy — a usiluju i o takovou literaturu. To znamená takovou, která by nemluvila jen k Čechům a neřešila jen česká témata. Souhlasím s tím, co někde velmi přesně řekl Robert Menasse: totiž že národ je vlastně historický, mrtvý fenomén. Je tu samozřejmě jazyk, ten se obejít nedá, mateřský jazyk je zázračná věc, skutečné zázemí. Navíc je to můj nenahraditelný pracovní nástroj, který obdivuju a zbožňuju. O to víc mě ale bolí, když se z něj stává fetiš nějakých nácků. Bylo mimochodem něčím až úsměvné, když mi po vydání *Únavy materiálu* psali rozhořčení pravověrní Češi, že jsem vlastizrádce a národ mi to po volbách spočítá — a psali to gramaticky chybně. Já mám český jazyk rád, znám ho do morku

kostí a je mi v něm dobře, ale nikdy bych nechtěl, aby můj jediný obzor bylo malinkaté území, kde se tím krásným jazykem mluví.

Je něco, co ti na českém literárním prostředí dlouhodobě vadí?

No, když se tak otevřeně ptáš za brněnské periodikum, tak otevřeně odpovídám, že mi už delší dobu vadí „brněnská škola“ literární kritiky — mám na mysli pohled na literaturu zastávaný Jiřím Trávničkem a jeho následovníky. Přiznám se, že mám opravdu plné zuby těchto strážců ušáků a papučí. Jihomoravští čtenářologové vybadali, že Joyce, Musil a Proust se nedají číst! Kristepane. Všechny ty dojemné pitomé seriály o tom, jak Česko hledá literární mainstream. Koho to zajímá? Ten už se přece dávno našel v severských detektivkách a ve všech těch *Stoletých stařících*, kteří vylezli bůhví odkud. Z jakého důvodu by podobný sortiment měla nutně rozšiřovat i česká literatura? Ty komické závěry o tom, jaké knihy by se měly psát a jaké ne, podložené seriózním vědeckým výzkumem veřejného mínění... Já to nechci zbytečně zesměšňovat, ale zajímavý by mě závěr vyvozený z ankety mezi běžným lidem, jak potřebná je v současné době literární věda.

Předpokládám, že tím si nestěžuješ na literární vědu, ale na představu, že v umění něco znamená referendum, výzkum veřejného mínění nebo čísla prodejnosti...

Samozřejmě. Mluvím hlavně o téhle konkrétní poloze literární reflexe. Měli bychom se všichni smířit s tím, že literatura už prostě dávno není prvořadé masové médium. A je naprosto nesmyslné ji do takové pozice od stolu cpát. Přejde mi to stejné, jako kdyby někdo ve filmové kritice zuřivě volal po tom, kdy konečně v Čechách někdo natočí *Star Wars*... Nevím, já jsem vždycky literaturu chápal jako transfer nějakého nadšení, sdílení úžasu pro svět, pro jazyk, pro to, jakou sílu má imaginace — a vždy mi bylo úplně jedno, jestli se to děje zrovna na poli nejkřehčí básně, experimentální povídky, nebo klasicky stavěného

Foto Jaroslav Kocián

Marek Šindelka (nar. 1984 v Poličce) je spisovatel a scenárista. Za svou prvotinu, básnickou sbírku *Strychnin a jiné básně* (Paseka, 2005), kterou napsal jako dvacetiletý, obdržel Cenu Jiřího Ortena. V roce 2008 mu v nakladatelství Pistorius & Olšanská vyšel román s názvem *Chyba*. Následovala kniha povídek *Zůstaňte s námi* (Odeon, 2011), která Šindelkovi přinesla první cenu Magnesia Litera v kategorii próza, po ní povídková sbírka *Mapa Anny* (Odeon, 2014) a novela *Únava materiálu* (Odeon, 2016), rovněž oceněná Magnesií Literou v kategorii próza. Na začátku roku 2018 vyjde v nakladatelství Lípnik komiks *Svatá Barbora*, na němž Šindelka spolupracoval s Vojtěchem Maškem a Markem Pokorným. Marek Šindelka je ženatý a má dvě dcery.

románu. Jenže tady vám cpou nějaké sekretářky unavené po práci coby příklad pomalu čtenářského božstva. Nic proti nim, ale já nějak věřím, že český čtenář má na víc než se ujistit k smrti v literárním McDonaldu. ●

b

Americké mrakodrapy

Americké mrakodrapy jsou plné krys,
nejvyšší je prý vyšší než druhý nejvyšší,
my zde žádné nemáme, kde by se tu vzaly,
české chaloupky jsou plné jedu.

Kde by se tu vzali?
Jistě ne v kostele: Sex Machines Museum
stojí v samém centru Prahy,
dívá se na nás zprostředka střídmým pohledem,
vědomo si svých nepopíratelných kvalit,
a bývá plné medu.

Opuštěné ženy byly vynálezavé,
my ne,
my jsme tam byli tři hodiny.

Chci to

Chci to všechno ještě jednou,
i několik zatmění pozorovaných přes starou disketu.
Vyřazené médium
mi věští záhrobí,
z něhož se usmívá mladý duch.
Čerstvě přibyl.

Je to duch mladého Přibyla,
který se předávkoval čímsi,
co až podezřele
cosi připomínalo.

Voněl jasmínem a digitální kurtoasií,
dával mi přednost do tlamy výtahu.

V solné lásce

Nebyl on skoro zubařovým sousedem?
Nekoupával se s ním v moři?

Ne, ne, on byl skoro zubařem,
tedy — toužil se jím stát.
Hladíval ho ve vlnách po zádech,
ovšemže jen pod vodou, v solné lásce

přibližoval se k němu stylem kraul.
Hráli si na plukovníky, zatímco za nimi spalo divoké město?
Hlubili dychtivě v bezměsíčné noci?

Tehdy byly všechny stoličky ještě mléčné
jako tato noc. Tehdy každý plukovník
střílel vzdušné polibky.
Ve vrtačkách byly po sousedsku zasazené diamanty.

Pod Štolou

Pod Štolou byla jiná štola
a v té jste bydlel Vy, Vy jeden.
Dýchal jste mi z úst do úst,
prsty ucpával mi nos,
dlaní zakrýval mi oči
a říkal tomu Lebensschule.

Nad matrací visel David Bowie.

Pod Štolou byla jiná štola,
protože mně se Štola nelíbila.
Nad matrací visel David Bowie.
Pod matrací jeho různobarevné oči
viděly všechno. Celou školu.

Jaroslav Kocián; z cyklu *Stréfa*, 2013—2015

**Všechno, co jste
kdy chtěli vědět
o veřejném prostoru**

Místo pro nečekané

Roman Čerbák — Martin Klenovský

Veřejnému prostoru se čím dál častěji dostává pozornosti v médiích. Bývá obhajován proti své narůstající konkurenci — kromě osobního, vnitřního prostoru mu poslední dobou konkuruje i ten virtuální. Může však život veřejného prostoru vyhasnout? O jeho životaschopnosti často rozhodují na první pohled překvapivé věci, které mnohdy nemají mnoho společného s obecně sdílenou představou, co je vlastně ve městě žádoucí.

Uvádí se, že od roku 2007 žije většina obyvatel planety ve městech. Jsou naším novým „životním prostředím“, a aby nezabírala čím dál více onoho tradičně myšleného životního prostoru, je důležité naučit se je lépe chápat i plánovat. Oběmu jako by bránilo naše vnitřní nastavení a vnímání města jako něčeho negativního, protikladného k přírodě. Jak si všímá Tomáš Sedláček, pozitivní vztah k městu lze s jistotou najít v *Eposu o Gilgamešovi*. V jednom z nejstarších dochovaných literárních děl je město symbolem pokroku, prosperity, vymanění se z nebezpečné přírody a začlenění se do lidského společenství a civilizace.

Pozitivní vztah však psanému slovu dlouho nevydržel. Kniha, kterou považujeme za zdroj a formulaci hodnot našeho civilizačního okruhu, Bible, staví tento vztah opačně. Ráj je zahradou, po vyhnání z něj se místem hříchu a pýchy stávají města; zničen je Babylon, zničena je Sodoma i Gomora.

Tento protiklad se přitom jeví jako aktuální i při pohledu na současnou diskusi o městě. Už se sice nejezdí každý víkend na chalupu jako za komunismu, ale když se chystá rekonstrukce nějaké ulice či náměstí, můžeme se spolehnout, že hlavním požadavkem veřejnosti bude dostatek „zeleně“, tohoto abstraktního zaklínadla. Nedávno dokončená přestavba Mírového náměstí v Horažďovicích se připravovala deset let — přesně tak dlouho trvalo, než se obyvatelé shodli, že bude lepší zrušit letitý trávník a plochu vydláždít. Podobnou zkušenost prodělalo Znojmo se svým Horním náměstím. Tady si už však lidé toto rozhodnutí několik let pochvalují. Kamenná plocha umožňuje pořádání nejrůznějších akcí a navrácí náměstí tradiční podobu. Trávě je lépe v parku, její absence není chybou a neznamená automaticky jen sedé, „betonové“ či nepřívětivé prostranství. Kvalita veřejného prostoru je určována mnohem komplexnější souhrnou vlivů.

Městské plno

Existuje názor, že demokracie vznikala na tržišti — v prostoru, kde

se větší množství neznámých lidí muselo dohodnout na všeobecně akceptovatelných pravidlech společného fungování. Ve starověkém Řecku byl veřejnému životu obce přisouzen samostatný centrální prostor — agora-náměstí. To svou roli v životě města a lidí po staletí posilovalo, středověk náměstím vtiskl specifický charakter i provoz. Existovala náměstí tržní, kostelní i radniční. Veškeré prostory města šlo přitom ještě do devatenáctého století popsat slovy náměstí, ulice, nábřeží. První parky vznikaly v té době otevíráním soukromých zahrad šlechtických sídel.

Fasády domů vymezují takzvanou uliční čáru a ta rozděluje prostor města na soukromý a veřejný. V tradičním blokovém městě je vymezení čitelné a jednoduché, nejednoznačnost přineslo až modernistické plánování ve dvacátém století, které stvořilo nové typy rozvolněných a neurčitých prostranství, často navíc notně naddimenzovaných. Zkuste si v Brně vyrazit na Mikulášskovo náměstí do Bohunic a poté na Zelný trh a sledujte, kde se začnete dříve nudit a kde naopak budete moci pozorovat nekonečný rej pestrých výjevů a situací a kde potkáte více známých. Idea soliterních staveb ve volném prostoru se ukázala jako nefunkční a vyšší kvalitu veřejného prostoru nepřinesla, ba právě naopak. Zjednodušeně lze říci, že příliš velké množství veřejného prostoru si své využití a uživatele najít nedokáže

Rekonstrukce Horního náměstí ve Znojmě

a vzhledem k náročnosti na údržbu nedosahuje ani potřebné kvality.

Klíčem k fungujícímu veřejnému prostoru paradoxně není prostor samotný, ale to, co jej obklopuje — domy a jejich obyvatelé. Před více než sto lety si rakouský urbanista Camillo Sitte všiml, že lépe na lidské vnímání působí vymezený, obestavěný prostor — náměstí, které je „uzavřené“ a má lidské měřítko, spíše než velký otevřený prostor. Stejně důležité jako „městské prázdno“ je tedy i vymezující „městské plno“, jedno bez druhého nebude fungovat. To můžeme vidět při srovnání dvou historicky obdobně významných náměstí: Staroměstského v Praze a Mendlova v Brně. Zatímco první má — i přes chybějící Krennův dům a křídlo radnice — stále figuru náměstí a je bezprostředně obklopeno pulzujícím městem, z Mendlova náměstí zbylo torzo. Většina původní zástavby byla zbourána a kdysi malé ohraničené prostranství dnes neutešeně přechází do vedlejší sídlištní struktury. Je ve fázi klinické smrti, změnilo se na neuzavřený prostor, jehož náplní a smyslem je dopravní terminál. Trávník slouží jako výplň tramvajové smyčky, s parkem nemá nic společného. Zbývající jediná fronta domů je od prostoru náměstí odříznuta tranzitní dopravou. Centrální dům by podle mnohých měl být zbourán — opak je však

pravdou, měl by být dostavěn do městotvorného bloku, ostatně jeho holé štitové stěny s tím počítají. Kostel by na prázdné ploše lépe nevynikl, teprve kontrastní vztah k okolní zástavbě v jiném měřítku a fyzická těsnost z něj udělá dominantu.

Samozřejmě nejde jen o podobu a strukturu města — v domech, které vymezují ulice a náměstí, žijí lidé a teprve ti dělají prostory „živými“. Použijeme-li metaforu města jako organismu, jsou lidé krví, která mu koluje v žilách. Ale nejen to, přítomností lidí se zvyšuje bezpečnost veřejného prostoru díky přirozené sociální kontrole, jak si uvědomila během dramatických proměn měst ve dvacátém století americká novinářka Jane Jacobsová. Ani toto samozřejmě nelze aplikovat automaticky — uniformní a monotónní fasády shopping mallů či kancelářských okrsků kvalitní veřejný prostor vytvoří málokdy, a to i když do nich stavitel neopomenul umístit oblíbené jezírko s rákosem.

O autech a lidech

Zatímco v Brně na Lidické ulici lze úspěšně použít základní městský dopravní prostředek — nohy —, na Heršpické ulici byste moc neuspěli. Není to jen prostou absencí chodníků, ale důsledkem úplně opačného pojetí města. Tradičně byly ulice a náměstí ve hmotě domů „vyřezány“, ze setrvačnosti dodnes preferovaný modernismus přinesl chápání města jako množiny soliterních objektů umístěných kolem „komunikací“. Místo uchopitelného městského prostředí tak Heršpická asociuje rozbledlou a nehostinnou americkou periferii s několikaproudou silnicí uprostřed a odpudivou skrumáží převážně obchodních hal tyčících se za lány parkovišť. Rozvolnění urbanistické struktury nás nutí k jinému způsobu dopravy, a zmenšuje tím naši svobodu volby. Automobilová doprava a její infrastruktura se v minulém století staly určujícím prvkem. Urbanismus a architektura, ve skutečnosti humanitní disciplíny, jsou vytlačovány technicistními požadavky dopravních inženýrů. Jak říká progresivnější z nich, Petr Kurfürst, když

vysvětluje současné problémy měst: „Kdo sází silnice, sklízí auta.“

Proces navrhování města je multioborová záležitost, na níž by se kromě politiků a úředníků měli podílet architekti, inženýři, ekonomové, sociologové, sociální geografové a další odborníci, ale zároveň i obyvatelé a budoucí uživatelé. Jak ale připomíná architekt Jan Jehlík, ten, kdo „má v ruce tužku“, čili pravomoc a především zodpovědnost, je nakonec architekt.

Navrhnout dobře fungující veřejný prostor je složitý úkol a tak trochu alchymie. Je potřeba zvážit kontext a možnosti lokality, protože náměstí v centru a park na sídlišti budou sloužit jinému účelu, mít jiný charakter, a tím pádem vyžadovat jiný přístup. Zároveň má každé místo svůj specifický „genetický kód“ daný

Moravské náměstí v Brně před rekonstrukcí a po ní

historickým vývojem, který většinou není radno příliš „překódovat“ na něco radikálně jiného. Z rušného přednádražního prostoru se málokdy stane klidné náměstí. I když vše promyslíte podle současných znalostí o lidské psychice — například vhodné rozměry, výšku okolní zástavby, vzájemné proporce, vymezení, vybavení — a nabídnete návštěvníkům adekvátní podněty, stejně se vám nemusí podařit vytvořit oblíbené místo. Aby nepostrádalo genia loci, je potřeba ještě jeden nezanedbatelný detail — sto let trvání takového prostoru. Za takovou dobu se ledasco změní, včetně některých domů, ledasco získá patinu, ledasco si přetvoří

uživatelé k obrazu svému a pak teprve se dá mluvit o fungujícím veřejném prostoru s atmosférou.

Jak vypadá úspěšná proměna místa, na to se můžeme podívat na brněnském Moravském náměstí. Poměrně „mladý“ prostor vzniklý demolicí hradeb byl ještě před pár lety tak přeplněný parkujícími auty, že se jím prakticky nedalo projít. Nyní je prostor uvolněn a sjednocen od budovy Moravské galerie až k protějšímu soudu, sešlý asfalt nahradila velkorysá kamenná dlažba a auta lidé. Tvůrci nabídli návštěvníkům zastřešující příběh v podobě soch čtyř ctností, které jsou zároveň ohnisky aktivit na náměstí. Většina pozornosti se soustředí na jezdeckou sochu a její „tajemství“, vděčným prvkem je i fontána umožňující posezení, což nejen v Brně bohužel nebývá pravidlem. Důležité jsou i obyčejné lavičky, které se podařilo smysluplně rozmístit podle logiky výhledů a míst, kde je co sledovat (platí známá věta slavného urbanisty Jana Gehla „lidi přitahují další lidi“), v návaznosti na světové strany a trasu slunce zajistit stinná místa, „krytá záda“ a pocit bezpečí. Zároveň je zde dostatek volného prostoru pro nejrůznější akce, venkovní program galerie i zahrádky restaurací. K příjemné atmosféře přispívá několik nově vysazených stromů. Pestrý mix možných činností umožňuje čilý městský život po většinu roku, přestože jen jedna

strana náměstí má aktivní parter v podobě kina, obchodů a služeb, zatímco další jsou tvořeny dlouhou zdí kostela nebo jediným vstupem do objektu Moravské galerie.

Mezi guerillami a privatizací veřejného prostoru

Na způsobech zpříjemňování městského prostředí už dnes panuje víceméně shoda, dokonce do takové míry, že se z „oživování měst“ stává svého druhu klišé. Ještě k vám nepřívezli modulární kontejnery, nevyrobili lavičky z palet nebo nevysadili macešky? Vznikají trendy obory jako placemaking, objevují se první profesionální „oživovači veřejného prostoru“, jako je Ondřej Kobza, kteří uhánějí od projektu k projektu a spojují to se svým byznyssem. Po některých akupunkturálních zásazích ani nezbude trvalejší výsledek a někdy dokonce na způsob fíkového listu maskují vážnější problém („nově jsme vyzdobili podchod, co na tom, že se jím pořád bojíme chodit“). Je však dobré zkusit něco zlepšit alespoň částečně než roky čekat na důkladné systémové řešení. Už proto, že upozorněním na problém se k tématu může přitáhnout pozornost veřejnosti, čímž vznikne větší tlak na změnu.

Snaha otisknout svou představu do podoby či fungování veřejného prostoru je potvrzením výše napsaného. Je jistě pozitivní,

High Line Park v New Yorku

že prostřednictvím okrašlovacích spolků, guerill a dalších iniciativ lidí hledají svůj osobní vztah k místu a utužují své sousedství, na druhou stranu výsledky mohou být často diskutabilní. Ne z každého záhonku na Gorkého vyraší nový High Line Park, obyvateli New Yorku iniciovaná proměna bývalé železniční trati. Kdo by měl být arbitrem výsledné kvality u těchto zásahů „zdola“ (*bottom-up* procesy)? A můžeme na druhou stranu s jistotou říci, že výsledky změn „shora“ (*top-down*) jsou vždy kvalitativně lepší? Nedávno zřízené zátarasy na Staroměstském náměstí tomu rozhodně nenasvědčují. Měřítkem či složitostí jde většinou o diametrálně rozdílné změny, nicméně u tradičního procesu návrhu, schvalování a realizace se můžeme setkat s nesmyslností a nevhodností stejně jako u živelných změn; ty mívají alespoň tu výhodu, že jsou zpravidla jednoduše vratné. Úspěšné iniciativy shora se dnes neobejdou bez promyšlené participace veřejnosti, aby byly reflektovány její zájmy a se záměrem se ztotožnila. Méně radikální iniciativy zdola se zase naopak snaží zapojovat širší okruh včetně odborníků a hledají politickou podporu.

Pokud však nejsou dodrženy elementární procesní a odborné

zákonitosti, může být výsledkem i taková katastrofa, jakou je nedávná rekonstrukce náměstí v Mladé Boleslavi. Zde je špatně naprosto všechno. Zavedení automobilové dopravy do prostoru náměstí, podzemní garáže s rampami a další terénní zlomy tvořící bariéry, absence logických návazností, odtržení plochy náměstí od uliční fronty, rozbití prostoru do lunaparkově předefinovaných „atrakcí“ vylučující jeho smysluplné využití, celková přehlácenost vyžadující drahou údržbu, pokleslá estetika nahodilých tvarů a neadekvátních materiálů, korunovaná kýčovitými sochami.

Na čem ve vztahu k veřejnému prostoru shoda nepanuje, to je otázka, čemu může veřejný prostor sloužit a komu je určen. Nabízí se automaticky odpověď „čemukoli a všem“, ale je tomu skutečně tak? Od sedmdesátých let se převážně ve Spojených státech amerických rozvíjí teorie hájitelného prostoru, která od prvotních bohubilých úmyslů (podpořit pobyt lidí ve veřejném prostoru zajištěním jejich bezpečí fyzickými úpravami prostředí) zdegenerovala do snahy eliminovat zde cokoli nepříjemného, například bezdomovce. Typickým projevem jsou nenápadně se množící lavičky s opěradly znemožňujícími ležení, které se objevily i před hlavním nádražím v Brně. Nejdříve v kutilskoburanské formě, kdy staré dřevěné

lavičky dostaly kovové zábrany, při nedávné rekonstrukci již byl zvolen „solistikovanější“ způsob — designový mobiliář může být například natolik krátký, že ležení znemožní, nebo může být z kovových prutů, které jsou vhodné jen pro několikaminutové čekání na tramvaj. Dalším nástrojem ochrany jsou všudypřítomné kamery, které opět mají zajišťovat naše bezpečí výměnou za trochu naší svobody. Dílo dokonávají nechvalně známé účelové vyhlášky Mostu, Litvínova, Varnsdorfu a dalších měst zakazující na určitých místech požívání alkoholu či sezení na obrubníku.

Toto vše je součástí obecnějšího trendu, a sice postupné privatizace a komercializace veřejného prostoru, jak si všimá americká urbanistka Margaret Crawfordová. Významná část veřejného života se z tradičních prostranství přesouvá do soukromých obchodních center, která svým bezpečným klimatizovaným komfortem dávají zapomenout, že se v žádném případě nejedná o demokratické prostory, ale bedlivě kontrolovaná místa s omezeným rozsahem povolených aktivit. Tam, kde dnes stojí obchodní „galerie“ Vaňkovka, počítal územní plán i s ulicemi. Bohužel investor si na povolném vedení města prosadil změnu veřejného prostoru na krytou imitaci ulice, která je ovšem pod zámekem.

Souvisejícím jevem je často zmiňovaná gentrifikace — nahrazování

Přestavba Staroměstského náměstí v Mladé Boleslavi

původních obyvatel movitějšími vrstvami a následná změna charakteru těchto oblastí. Po většinu historie měst šlo o přirozený proces, nebyť akumulace bohatství, města by nikdy nevznikla v podobě, v jaké je známe. Doprovodným projevem těchto tendencí bývá i nežádoucí mizení autentického života z exponovaných historických center a jeho nahrazování turistickými skanzeny.

Prostor pro všechny

Pokud se ve veřejném prostoru dobře pohybuje těm nejmladším a těm nejstarším, je velká šance, že se v něm bude dobře žít i všem ostatním. Tato věta ještě nedávno platila beze zbytku. Jak vidíme například u oceňovaného nového parku Superkilen v Kodani, bezbariérovost a přehlednost jsou jen prvními nutnými podmínkami. Zájem dnešních uvědomělých tvůrců se upíná k tomu, aby veřejný prostor mohl být skutečně užíván všemi bez omezení a bez ohrožení — seniory, ženami, zdravotně či psychicky handicapovanými, sociálně slabými a vyloučenými, etnickými, náboženskými a dalšími minoritami. Autoři Superkilen jdou ještě o krok dál a v etnicky pestré čtvrti se pokoušejí

Veřejný prostor by měl být svobodný

o sblížení jednotlivých národností a jejich identifikaci s místem.

Ve spolupráci se zástupci komunit vybrali pozoruhodné artefakty, které jim připomínají jejich původní domoviny, a rozmístili je po parku. Můžete se tak osvěžit u marocké fontány, posedět u arménských piknikových stolů či se sklouznout po japonské chobotnici-prolézačce. Výsledkem je autentická pestrost a neučesanost, která věrně reflektuje skutečný svět kolem.

Podnětné věci o veřejném prostoru se můžeme dozvědět také od současného umění. Hranice jeho možností a naše působení v něm testuje svými intervencemi anonymní umělec Epos 257, který se proslavil oplocením kusu náměstí. Zjevně nesmyslný akt nebyl podezřelý kolemdoucím ani úředníkům, dokud je autor po mnoha týdnech sám neupozornil. Zkoumáním a podněcováním sociálních interakcí obyvatel ve veřejném prostoru se soustavně zabývá také umělkyně Kateřina Šedá. Nápaditými a hravými happeningsy od zametání po přelézání plotů motivuje sousedy k veřejnému životu a posilování komunity. Narůstající význam sociálního rozměru veřejného prostoru byl podtržen, když byla Šedá letos trochu

překvapivě, ale nikoli nezaslouženě vyhlášena architektkou roku.

Setkání s neznámem

Zatímco ještě v nedávné minulosti se nemusely veřejné prostory o svůj život bát, neboť byly centrem veškerého dění ve městě, dnes je jejich nezbytná potřeba zpochybňována. To, co nešlo dříve udělat jinde, se dnes nejčastěji odehrává v obchodních centrech a čím dál častěji také na internetu, tedy ve virtuálním prostoru. Na druhou stranu veřejné aktivity nemizí, člověk bude mít vždy potřebu fyzického kontaktu, jak dokazují ožívající centra našich měst. Náměstí a významné prostory, které za minulého režimu zalil asfalt a auta, mění svou podobu i využití. Například v Brně by po Joštově, Zelném trhu, Moravském a Malinovského náměstí měla v roce 2018 následovat rekonstrukce Dominikánského náměstí.

Jedna nezpochybnitelná potřeba veřejného prostoru přetrvává — pokud je lid nespokojený se svými volenými zástupci, vychází „do ulic“, zpravidla na hlavní náměstí, avšak zcela jistě nikdy do shopping mallu. A pokud výše zmíněné akce nebývají úspěšné, pak většinou

tentýž lid do veřejného prostoru musí — nadšeně vítat své „lidově-demokratické“ vládce.

Veřejný prostor by měl být svobodný, ale bohužel se to ne vždy daří. Kdo nikdy nebyl svědkem, jak policie legitimuje a vykazuje bezdomovce spícího na lavičce na náměstí? Neměli bychom však vyměnit lidskost za klamnou představu jakéhosi ideálního stavu. Neměli bychom vyměnit svobodu za kamerové systémy, které nás stejně neuchrání. Neměli bychom se snažit z veřejného prostoru vykázat vše našim očím, nosu či ušim nepřijemné. Problém se nevyřeší tím, že ho přesuneme na jiné místo. Jak správně poznamenává teoretik architektury Petr Kratochvíl, veřejný, svobodný prostor je ze své podstaty spojen s určitou mírou rizika a nebezpečí. Co je však potenciální hrozba, je zároveň největší devízou skutečně veřejného prostoru, totiž možnost setkání s neznámým... a to jsou momenty, které nás mohou učit toleranci a obohacovat nás nečekaným způsobem.

Roman Čerbák je architekt, urbanista a památkář, člen 4AM, Fóra pro architekturu a média.

Martin Klenovský je architekt a urbanista.

Nový veřejný park Superkilen v Kodani

b

Sejdeme se v Rozpacích

Sejdeme se v Rozpacích, můj milý,
pak Černým lesem po červené
do Vyšpulené Lhoty, já budu myška
a ty liška, necháme se unést,
budu se schovávat a ty mne nenajdeš.

Sejdeme se ve spacích vozech, má milá,
v rozspaných rozestlaných Pakách.
Nenajdeš mne, budu stát oblečený v trní,
zabalený v kabelech a cestovních kabelách.
Bude to motorák, ale přesto tak nějak na kolejích.

Řekli jsme překladišti jasně ne

Řekli jsme překladišti jasně ne.
Neposlouchalo. Tiše překládalo opodál,
jako to dělalo doposud.

Šeptalo přízvučně, že... jenže pak
od vod kol teskná projela drezína,
pod jejími koly hrál kdosi na hřeben,
pointa zanikla v písni té tklivé
a překladiště syklo: Ohně jsou marny!

Šel k oknu

Šel k oknu a zadíval se
za odcházející služebnou,
vlnila boky jako kobra.
Ach, jak jsem jí záviděla.
Nepřátelské city znamenají vazbu
zrovna tak jako city něžné.

Nesnáším tě něžně,
šeptala jsem jim oběma.
Sanice se mi zdvořile pohybovala vpřed a vzad
a činila zdravé vrzavé zvuky.

Služebná se neohlédla,
ale její chůze věděla.

London's burning

Zdál se mi sen, že Londýn hoří,
všude statní hasiči se svými nástroji,
nakonec našťestí vše dobře dopadlo.
Taký mám ráda sladkou Francii,
před spaním občas čítám Příběh O.

Ale pálení mám čistě pražské:
obdivuji zdejší básníky,
třeba když je napadne,
že „metro je vlastně takový krtek velkoměsta“.

Mne nenapadá nic,
a proto mne nikdo neobdivuje
a nikdo nehasí.

Dám ti opravdu moc dobrou radu

Dám ti opravdu moc dobrou radu, příteli:
teď není čas na řeči. Kdo nás přepadl?
Kontrola tvaru přinesla nečekané výsledky.
Mají mého syna Dejva, vysvobodte ho a odhodte zbraň!

Zabili Bredlyho. Ta žena je pod drogami.
Až přijde smrt, uteču zadním vchodem.
Dejve, vydrž! Já jsem ten, jenž sic tě nezachrání,
zato ti zazpívá cestou do spížírny veselou písničku.

Dejv je mrtev, ale pořád dýchá, synku.
I tvarově je, zdá se, v pořádku.
Slyším tvou píseň mezi svazky jarní cibulky
a zrníčky jahodových zavařenin.
Na podlážce leží zbraň. Jinak je ve spížírně děsivý pořádek.

Tvarově bude v pořádku již navždy.
Veškerá měnnost jest pouze zdánlivá.
Vidím tvou příď i zád' naráz, nejsi má láska, ale hologram.
Na palec mi spadla zavařenina z dětství. Au.

Téma
Jiří Kuběna

„Znám Kuběnu odvědycky: na přelomu dětství a mládí — v hlubokých padesátých letech — jsme si vyměnili bezpočet učených dopisů, v nichž jsme oba poprvé hledali sami sebe, a podnikli bezpočet dobrodružných výprav k různým literárním veličinám, od Seiferta, Holana a Nezvala až po Bednáře a Koláře; od těch dob jsme v nepřetržitém přátelském styku. [...] Ani to nejodvážnější místo jeho poezie (například z oné ‚maskulinity Eróta‘) mě nešokuje, protože vím, z jak bezelstné čistoty a vnitřní vážnosti vyrůstá; ani ta zdánlivě největší a nejstaromódnější trivialita mi v jeho básni nevadí, protože příliš dobře vím, že není žádnou trivialitou, ale rafinovaností na třetí...“

Václav Havel,
revue *Obsah*, 1986

O životě a smrti
Jiřího Kuběny

Outsider na Olympu

Zdeněk Janál

Jiří Kuběna na výstavě
Kuběna & Nezval, 2014

Foto Alena Rychlá

**Jeden z nejvýznamnějších českých
a moravských básníků druhé
poloviny dvacátého století, i celé
naší historie. Básník od Boha, Básník
od své životní podstaty. Básník
velkého — opěvovaného, oslavovaného,
uctívaného — Slova. Básník Ducha
i Těla. Básník katolicismu a oslavy
Panny Marie. Básník plný mystiky,
eruptivního pathosu, velkého
gesta. Básník mužského Eróta.
Básník klasické Evropy a Velké
Moravy. Energický rétor, organizátor,
inspirátor, učitel i žák. Jiří Kuběna!**

**Rodný Prostějov —
Prostějovský Ječmínek**

Básník Jiří Kuběna, vlastním jménem PhDr. Jiří Paukert, se narodil 31. května 1936 v Prostějově do rodiny sochařky Hedviky Paukertové a důstojníka Československé armády, letce Františka Paukerta, který tou dobou sloužil na prostějovském letišti. Proč přišel Kuběna na svět právě v Prostějově a proč právě 31. května? Nebyl to den obyčejný, jak Kuběna popisuje v knize *Paměť Básníka (Z Mého Orloje)*:

*[...] všude pod okny toho časného rána hrály kapely, byly právě obecní volby. Nadto byl zrovna ten den Boží Hod Svatodušní: a tak jsem přišel na svět jako hned dvoji nedělnítko: rozenec Neděle — a ještě svatodušní. Aby toho nebylo málo, konal se právě toho dne v Prostějově sjezd bibliofilů, na jeho počest vydal — přesně s datem mého narození — Pavel Fraenkl svou knihu *Mysticismus**

v díle Otokara Březiny. Pouhá náhoda? Vždyť právě Březinu jsem později zahrnul jako jednoho z přímých předchůdců do svého básnického rodokmenu.

Třicátého prvního května se mimochodem v Americe — i když už v roce 1819 — narodil rovněž Walt Whitman, řečeno spolu s Kuběnou: „[...] ve znamení těchž Blíženců — Kastora a Polluxe, jež jejich láska vymrštila až do středu nebes!“ Kuběna však nepovstal zpoza stébel trávy, nýbrž zpoza ječného pole, z úrodného kraje hanáckého krále Ječmínka. Jednoho takového krále Ječmínka, mladého sochaře Karla Žáka — mého spolužáka z Gymnázia Jiřího Wolkra v Prostějově —, jsem s Jiřím Kuběnou seznámil v roce 2004. Ten pak od roku 2005 s Jiřím Kuběnou na hradě Bítově žil. Kuběna s oblibou říkal, že teprve poté konečně pochopil, proč se skutečně narodil právě v Prostějově, až když se k němu tímto obloukem k stáří s láskou navrátil.

Šestatřicátníci

Kuběna vždy vzpomínal na nádherné dětství na pražské Hanspaulce, kde v lednu 1945 napsal svou vůbec první báseň. S rodinou tam žil do svých dvanácti let v roce 1948, kdy byl jeho otec degradován a rodina se nuceně přestěhovala do Brna. Po Praze pak dlouho tesknil, trvalo dlouho, než přijal Brno za své a než Brno přijalo jeho.

Přes spolužáka z Prahy Radima Kopeckého, kterého poznal ještě před stěhováním do Brna v primě dejvického gymnázia a s nímž si dopisoval, se seznámil s Václavem Havlem, jemuž dal Kopecký jeden z pozoruhodných Kuběnových dopisů přečíst. Havel si pak na podzim roku 1952 začal s Kuběnou korespondovat sám. K osobnímu setkání došlo jednoho srpnového dne léta 1953, kdy Kuběna Havla navštívil: „Právě od něho jsem se dozvěděl, že mají s — vesměs rovněž ‚třídňě závadnými‘ — přáteli z večerní školy takový kroužek či sešlost, kterou

Nad rakví Jiřího Kuběny

Jaroslav Erik Frič

*V náruči Boží, odkud jsme
vyšli, / večer se všichni
sejdeme zas; — / kdo by
se děsil, kdo by se třás? /
Z oteckých paží, z Otcova
domu / byli jsme na mžik
posláni v svět; — / kdo
by se obával vrátit se
zpět? / Po trapné pouti
navždy zas domů, / nikdy,
už nikdy v tu chladnou
dál! / V náruči Boží kdo
by se bál?*

(Josef Václav Sládek)

V noci z pondělí na úterý se roztrhla nebesa a barevné blesky křížovaly oblohu. A Básník se chystal odejít z tohoto slzavého údolí do světa, v němž jsou nám připraveny věci, „co lidské oko nevidělo a na mysl lidskou nevstoupilo“.

podle ročníku svého narození nazvali „šestatřicátníci,“ znělo Kuběново zjištění, které mělo „své následky“.

Do této pražské skupiny mladých přátel patřili vedle Havla a Kopeckého také Stanislav Macháček, Ivan Koreček, Ivan Hartmann, Libuše Rýdlová, Miloš Dus nebo Ivan Havel, později se přidal Josef Topol. Kuběna hned v září 1953 vytvořil brněnskou šestku, kterou spolu s ním tvořili Pavel Švanda, Petr Wurm, Alena Wagnerová, Marie Louisa (Pipka) Langerová a Viola Fischerová, později také Věra Linhartová. Vznikla tak skupina Šestatřicátníci (36/6), která začala vydávat studentskou revue *Rozhovory 36* — samizdat, ovšem už v padesátých letech. Šestatřicátníci tak poznávali sami sebe a politicko-společenský a umělecký svět — ten, který jim byl oproti diktátu doby vlastní. Vydali také almanach své juvenilní poezie *Stříbrný vítr*. Kuběna tehdy s Havlem navštívil mnoho významných osobností (Holan, Nezval, Valenta, Kolář a další), spřátelil se s Janem Zábranou, Janem Koblasou nebo Mikulášem Medkem, (v Brně) s Josefem Šafaříkem a dalšími. S Josefem Topolem po roce 1958 vydával strojopisnou edici *Bitov* (deset svazků).

Zdeněk

K nejosudovějšímu setkání však došlo v létě roku 1955, kdy byl Kuběna průvodcem na zámku v Lednici a na hradě Bítově. Potkal Zdeňka Kuběnu, múzu své příští poezie. Z lásky k němu v roce 1958 přijal jeho jméno Kuběna. Mnoho o tomto osudovém vztahu napsal, naposledy ještě loni 8. května (už po Zdeňkově smrti) pro týdeník *Reportér*: „Zdeněk — Kuběna! Ten, který dal mně, mé poezii tady na hradě Bítově své — moje jméno. Jan Křtitel mé Lásky největší a jediné — mého Slova.“

Básník památkářem

Jiří Kuběna vystudoval dějiny umění na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně (1954—1959), což zpětně docenil:

[...] já tehdy uvažoval o studiu literární vědy, ale toho roku neotvírali ročník, a tak jsem šel — nerad — studovat — kunsthistorii. To však bylo mé štěstí! Protože ze všeho nejhorší je udělat si z povolání profesí, a mé povolání bylo odjakživa jen jedno: býti básníkem.

Po studiích začal pracovat v brněnském památkovém ústavu, kde se stal předním odborníkem na úpravy historických interiérů, zvláště moravských hradů a zámků, Bítov nevyjímaje. V roce 1963 spolu s P. Františkem Vavříčkem inicioval *Jedovnický oltář*, společnou práci Mikuláše Medka a Jana Koblasy (spolupracovali Josef Istler, Karel Nepraš a Ludvík Kolek), později stál rovněž u zrodu Medkovy *Křížové cesty* v Senetářově.

Zlom jménem Jakub Deml

Dvacátého druhého prosince 1960 se Kuběna vydal do Tasova za svým obdivovaným Jakubem Demlem, kterého tak ještě krátce před smrtí stihl navštívit. O jejich setkání pak Kuběna hovořil jako o „duchovním zlomu a novém počátku v jeho tvorbě“. Jak píše Jaroslav Erik Frič o Kuběnově vzpomínce na Demla:

Mistr seděl ve svém strohém „husitském“ křesle, skloněný, s růžencem v ruce, a na otázku mladického příchozího, „Co vlastně teď děláte?“ odpověděl prostě: „Já už se jenom modlím za národ.“

Nová setkání — Normalizace bez poezie

V roce 1971 pro Kuběnu nastane další osudové setkání — s Jaroslavem Erikem Fričem (a s okruhem moravského samizdatu *Texty přátel*). Spolu s ním a Josefem Šafaříkem, Petrem Mikešem, Rostislavem Valuškem, Eduardem Zachou, Zdeňkem Gábou, Mirkem Holmanem a Pavlem Švandou pořádal v brněnském bytě Jiřího Frišaufa legendární bytové divadlo *Šlápěj V Okně*. Kuběna se na osm let v psaní poezie odmlčel. Několik jeho starších básní otiskl

Václav Havel ve svých *Pohledech*, později v edici *Expedice* vyšel výběr k padesátinám *Hvězda A Kříž* (1986). Přestože v roce 1977 nepodepsal *Chartu 77*, byl mnohokrát vyslýchán, zrovna jako přátelé z jeho okruhu.

Bítov Olympem

Po roce 1990 se Kuběna s organizační vervou pustil do mnoha projektů (*Proglas*, *BOX*, *Dědictví Jakuba Demla*). Spolu s Martinem Pluháčkem (Reinerem) uspořádal na Bítově, kde byl kastelánem (1994—2006), památná básnická setkání (Bítov I—V, 1996—2000, později ještě v roce 2005). Vždy ho zajímali jiní básníci, ne pouze on sám, jak by se někomu na první pohled — vzhledem k jeho všudypřítomné sebe prezentaci a dlouhým projevům o své tvorbě — mohlo zdát. Celý život se nejen v poezii, ale i v otázkách celé Kultury vzdělával, zabýval se tvorbou mnoha svých předchůdců i současníků a mladých nastupujících autorů (i těch, s nimiž nesouzněl a oni nesouzněli s ním). Myslím si, že jednak chtěl znát kontext, v němž sám tvořil, a jednak hledal spojnici mezi svou tvorbou a tvorbou ostatních. Nechtěl myslím zůstat básnický osamocen, třebaže mnohdy — zástupům svých stoupců navzdory — osamocen byl — i přes, po roce 1994, četné návštěvy u něj na bítovském Olympu. Jak víme z jeho záznamů, miloval například dílo Zahradníčkovo, Březinovo, Demlovo (samozřejmě také řady zahraničních autorů v čele s antickými básníky, s Hölderlinem, Novalisem a dalšími), vážil si básnické tvorby Ivana Jelínka, Ivana Diviše, Ladislava Nováka, Zbyňka Hejdy, Andreje Stankoviče, Jiřího Veselského a Ivana Martina Jirouse (nad rakvemi Veselského a Jirouse pronesl památné smuteční řeči), Zeno Kaprála, Ivana Wernische, Zdeňka Volfa, Pavla Petra, Petra Čichoně, Aleše Kauera i dalších. Však básnické Bítovy spoluorganizoval také ve snaze o propojení a seznámení (i kdyby nesourodých) básníků, o zprostředkování dialogu mezi nimi a řešení aktuálních otázek poezie, snad i ve snaze o překlenutí některých „sametových“ zákopů mezi autory.

Kuběna outsider

O Kuběnovi v osmdesátých letech Václav Havel napsal, že je jedním z „nefalšovaných outsiderů české poezie“. Ale samozřejmě nebyl outsiderem z vlastní vůle, vždyť toužil po uznání a po čtenářích, ale na druhou stranu nemohl psát jinak, nemohl se stát někým jiným, jeho básně by ztratily na osobitosti a prožitku, nemohl psát něco jiného jen proto, že se to třeba zrovna více „nosí“.

Domnívám se, že v každém tvůrci je něco jako touha, s Puškinem řečeno, být milován — a někdy i přímá výzva osudu a proroctví: „A milovat mě bude lid!“ Být básníkem pro soukromí, to je absurdní. Jestliže však nejsem až dosud zrovna „populární“ — tomu čtenářskému „lidu“ dost známý (či jím dokonce milovaný!), potom je to výsledek souřadnic osudových, osobních a také těch společenských. Dobře víte, jak těch posledních 35 let, do kterých spadá moje tvorba, vypadalo,

řekl Kuběna (v dubnu 1989) Františku Rychlíkovi pro strojopisnou revue *Střední Evropa — brněnská verze* (4—5/89). Tamtéž k problematickému přijetí své poezie v padesátých letech a k prosazování volného verše Jiřím Kolářem a dalšími podotkl:

Byl jsem v opozici k tomu, čemu oni říkali „moderní“. Propagoval jsem řád, kontinuitu, formu. Byl to už tehdy můj bytostný hodnotový konservatismus, který „vadžil“ a který musel v Praze poloviny padesátých let působit jako výstřední. Oni to cítili, byli dědici postupů avantgardy, kterou prodloužili až do předsíně nihilismu. Psal jsem třeba sonety, a kdo napsal sonet, byl nutně pro ně blázen. Pěstoval se jen volný verš, byla to svým způsobem tyranie.

Jiří Kuběna se nikdy nezpronevěřil sám sobě, vlastnímu vnímání poezie, setrval psal, i když vydáván byl do roku 1989 naprosto sporadicky. Zachoval si ovšem svou hrdost: „Nikdy jsem nikde zcela záměrně neleštil kliky. Pro mě bylo důležité psát a dělat, co si myslím, podle nejlepšího

Byl připraven Nejsvětějšími Svátostmi na cestu za lidský horizont a ty blesky na nebi byly tak barevné jako tužky, kterými Básník psal do svých deníků, kterými psal nesčetné láskyplné dedikace s pověstným obrázkem „Bítova jedním tahem“. Bítov vždy jedním tahem a barvy duhy jako symbol tvůrce při blahodárném dešti.

Jak psát, jak mluvit o osobnosti tak blízké a tak strhující, svou jedinečností, osudem, mimořádnou obecnou vzdělaností, talentem na mnoho způsobů. Již jak ne o mnoho více než jinoch si vybral jméno básnické Jiří Kuběna. Jednou však před lety mi v jedné velmi tiché podvečerní chvíli řekl: „Až umřu, chtěl bych přece jen pro tebe být Jirkou Paukertem.“ Necht si to každý vysvětlí, jak jemu zvláště a jedinečně vyhovuje.

Když umíral Mikuláš Medek, který Jiřího předešel o bezmála půl století, dostal jsem poslední pohlednici s podpisem malířovým, s podpisem i další osobnosti pro Jiřího život velévýznamné, Václava Havla, a nakonec byl připojen podpis Básníkův a jeho pozvání, kamsi abych přijel, a pode jménem bylo dopsáno neohroženě a provokativně: „Jeho Svátost Poezie.“

„Jen jediný je smutek na zemi. Že nejsme svatí,“ píše Léon Bloy na závěr své *Chudé ženy*. A ten zápas o svatost a poezii je tím ústředním námětem života tvůrce, v němž je dlužen si počínat srdnatě, neohroženě a jedinečně, právě jen podle způsobu a řádu, v němž byl především on jako jedinečná bytost na Zem vržen, láskyplně vyvolán jménem a osloven ve svém vlastním

jedinečném osudu. A život Básníka je ustavičným vyrovnáváním a balancem na těživě napjatého luku, jejíž pnutí povolí až okamžikem smíření v hodině smrti. Až k této bráně nese Básník svůj lidsky rozkolísaný život s tolika opovázlivostmi a hazardy po úzké lávce víry a lásky. A tento život je totožný s tím, či jeho zrcadlovým obrazem, co se odehrává na projekci Věčnosti. Život nemizí, pouze se mění. A země je zemi navrácena.

A přijde jednou okamžik vzkříšení. A přijde ten, který řekl: „Nebe a země pomínou, ale slova má nepomínou.“ A aby bylo zcela jasno i v oněch ohledech přesně lidsky poměřitelných a definovalných, je to ten, který nás jednou a na věky věkův ujistil: „Já jsem cesta, pravda a život.“ Ten žijeme — i na ten, skutečný a nepominutelný, čekáme u Brány pokorných.

Drahý Jiří, přimluv se i za nás u Nebeského Otce, nechť je milostiv nejen duši Tvoji, ale též duši naší, nás všech, kteří zde dnes stojíme s úctou stráž u Tvého hrobu.

Oremus!

Tato řeč byla pronesena nad rakví Jiřího Kuběny v kostele Sv. Václava v Bítově, 15. srpna 2017.

Autor je básník, nakladatel a redaktor.

vědomí a svědomí. Nikdy jsem neslehl, nikdy jsem se neskláněl.“

Po roce 1990 vyšlo z hlubin rukopisného archivu a hlubin věků postupně několik samostatných Kuběnových sbírek. Především pak od roku 2003 vycházela jeho básnická tvorba souhrnně v edici *Dílo Jiřího Kuběny*. Kuběna proslul i obsáhlými a pečlivými edičními poznámkami k vlastním textům. Popisuje v nich detaily, kontext, vývoj svých básní. Rovněž sám sebe částečně interpretuje. Nemyslím si však, že by to měla být překážka pro další rozborů a interpretace jeho díla, spíše jen vodítko, které nikdy nemůže zůstat statutem konečným, neboť Kuběnovu *Dílo* je jistě ještě mnohem obsažnější.

V roce 1998 byl Kuběna prezidentem republiky Václavem Havlem vyznamenán Medailí Za zásluhy I. stupně. V roce 2005 byl hostem Pražského festivalu spisovatelů, v roce 2010 obdržel Cenu města Brna. Několikrát byl z více stran nominován na Státní cenu za literaturu a na Cenu Jaroslava Seiferta, bohužel marně — nikdy mu tyto ceny uděleny nebyly, což osobně považuji za značné selhání těch, kteří o nich rozhodují. Až trapné, řekl bych.

K odchodu a pohřbu osobněji

Od roku 2013 Jiří Kuběna statečně bojoval se zákeřnou nemocí. To se vědělo, Kuběna se tím netajil (i dříve zveřejnil řadu svých osobních, až intimních záležitostí — Básníkův život neodmyslitelně patřil k Básníkovu dílu). Přestal ve velkém přijímat návštěvy, kterých bylo dříve na Bítově nepřeberně, a soustředil se plně na své uzdravení. Přestal v té době psát básně, své dílo uzavřel, nadále však se světem okolo korespondoval. A nemoc na určitý čas přemohl! Ale ta se vrátila a vynutila si další operaci. Jiří prý tehdy smířeně říkal, že je zcela na Pánu Bohu, jak dlouho ho ještě ponechá na tomto světě. Další léčba však již byla nad síly vyčerpaného těla. Jiří Kuběna zemřel 10. srpna 2017 dopoledne (11.10 hodin) ve znojenské nemocnici (jen krátce po zaopatrání knězem před smrtí), do večera před tímto osudovým okamžikem však zůstal

ve svém drahém domově na Bítově, ve společnosti svého *Káji*.

Uprostřed července 2017, když jsem nastupoval do letadla na Letišti Václava Havla (pojmenovaném po Kuběnově celoživotním příteli), mě náhle přepadl silný pocit, že musím Jiřímu zavolat. Z čistého nebe. V koridoru do letadla jsem jeho číslo vytočil a mluvil s ním tak dlouho, než mě letuška donutila si telefon vypnout a já si u ní objednal whisky. Můj odlet na Krétu Jiřího velmi zaujal, chvíli mi vzrušeně povídal o tamních památkách, však je tam prazáklad evropské kultury, což ho zajímalo vždy. A zdálo se mi, že je mu lépe: „To víš, že doma je vždy lépe než v nemocnici,“ řekl mi. Slíbili jsme si, že si ještě zavoláme, ale už se tak nestalo, vyčítám si to. K narozeninám 23. července jsem z Bítova obdržel přání v SMS. Byl jsem klidný, cestu na Bítov jsem jako obvykle bohužel odložil.

Když jsem se 10. srpna na divadelním festivalu Jiráskův Hronov přesně ve chvíli, kdy se v sále během odpoledního představení stmívalo, dozvěděl, že Jiří zemřel, byla to rána, hodina ustrnutí — a to jsem během ní měl sledovat představení o umírání mladého chlapce na rakovinu (proč zrovna rakovina na jevišti i v životě?). Jiří sice již nebyl ve svých osmdesáti jedna letech žádný chlapec, ale popravdě k němu neměl zas tak daleko — vždy býval plný energie, klukovské radosti a bezelstnosti i šibalského úsměvu. Alespoň jak jsem ho znal já.

Zprávu o Kuběnově úmrtí zveřejnila Knihovna Václava Havla, které ji sdělili Pavel Krška a Saša Todorov. Ve večerním zpravodajství České televize velmi uctivě, přesně i vtípně o Kuběnovi hovořil Martin Reiner. Několik nekrologů postupně vyšlo (Jiří Trávníček, Aleš Kauer, Martin Reiner, Zdeněk Janál a další). Televize odvysílala dokument Vladimíra Morávka *Labuť a kočička: Jiří Paukert-Kuběna* (1998).

Hřbitovní peripetie

Začalo složité zařizování pohřbu, které bylo velmi dramatické. Myšlenka na rodinnou hrobku v Kateřinkách

u Opavy odplynula hned. A dlouho to vypadalo, že Kuběna bude pohřben na novém hřbitově v Bítově — k němu však neměl žádný vztah, i když umíral s tím, že tomu tak asi bude. Sám si však dlouhá léta přál (a často o tom mluvil), aby byl pohřben na starém bítovském hřbitově — přímo na protějším břehu Želetavky pod bítovským hradem, nad původním Bítovem, zatopeným přehradou. Na tomto hřbitově se však dlouho nepohřbívalo, koloval i úřední mýtus, že se na něm již pohřbívat nesmí. Ještě sám Kuběna snad dva měsíce před smrtí jednal s bítovským starostou, aby mohl být pohřben právě tam, ale tuto jistotu prý nezískal. Až po Kuběnově úmrtí se Karlu Žákovi (za podpory několika přátel a právnických rad Saši Todorova) podařilo zajistit, že Kuběna skutečně může být pochován na tomto statém hřbitově ve stráni nad řekou. Již dávno si sám vybral i místo — vedle služebné někdejšího bítovského barona Haase, jejíž původní byt od roku 1994 obýval (a kterou v mládí ještě poznal). Vše se však dlouze táhlo — i hrobníci byli překvapeni, jak dlouho čekali na konečný pokyn, až se báli, že v den pohřbu hrob ani vykopat nestihnou. Zvláštní situace. Ale ne nepodobná těm, které Kuběna uměl někdy sám sestrojít.

Jiří Kuběna s přítelem a ctitelům své poezie Karlem Schwarzenbergem, 2014

v době nemoci své původně rozsáhlé proslovy — do vztahů Muže a Ženy, s pochopením a přáním toho nejlepšího — a já se i Díky němu rozhodl pro jednu z cest), již večer před pohřbem. Navštívili jsme sochaře Karla Žáka v Kuběnově bytě. Ta chvíle byla rozpačitá: Co říct? Pohled na to prázdné křeslo u okna, které bylo vždy tolik plné, byl razantně skličující, i když mi před návštěvou bylo zcela jasné, že to křeslo, ve kterém si Jiřího budu navždy pamatovat — s denním světlem za jeho hlavou —, prázdné bude. K posteli jsem se stydlivě podíval jen koutkem oka, přesto mi

lesům vládlo napětí a úzkost. Po lesních cestách procházel jsem se pak v noci bez světla, jen v ponožkách.

Den posledního rozloučení

V den pohřbu, v tom horkém letním dni slunce pražilo, před bítovskou hradní kaplí na hradě postávaly hloučky Kuběnových přátel a obdivovatelů — střídali se v tiché vzpomínce v kapli u rakve, u vystavených ostatků Básníka, vedle jeho milované sochy Panny Marie Bítovské, Matky Naděje. Petra Čichoně ta chvíle inspirovala k básni: „Spěchal jsem vidět tě, jak ležíš v rakvi / kol hlavy zdobil tě jak akant / vavřínový věnec...“ Ten věnec prý celou noc spléтал P. Oldřich Máša, který pak při pohřbu vedl hlavní kázání. V kapli hrála jemná hudba, vše bylo nehybné, čas se zastavil, „malý ministrant plakal“, jak píše Čichoně. Mezi jinými sem přinesli smuteční věnec Ivan Havel s chotí Dagmar.

Ale celý pohřeb se jaksi zpozdil, asi o hodinu; ostatně již nebylo kam spěchat, maximálně se schovat před sluncem do stínu. Zástup lidí vyprovodil Jiřího Kuběnu od hradní kaple v procesii k hradní bráně, po krátkém pozastavení ve dveřích domu zemřelého pohřební vůz odjel — a za ním kolona aut. V Bítově již na obřad posledního rozloučení čekal plný

Co říct? Pohled na to prázdné křeslo u okna byl razantně skličující

Večer před pohřbem

Na Bítov jsem přijel s přítelkyní, básnířkou Janou Orlovou (která Kuběnu sice osobně nepoznala a na poezii má v mnohém jiné názory, ale o ní jsem Jiřímu fascinovaně na Bítově vyprávěl hned pár dnů poté, co jsem ji poznal, a vlastně se s ním o té „divožence“ radil, protože jsem byl tehdy „vzta-hově“ docela zmaten, přičemž se mi dostalo jeho celkového, byt stručného vhledu — Jiří zřejmě zestručňoval

silně utkvěla v paměti. Básnířka nabídla sochaři, že mu na zítřek vyžehlí bílou košili — novou, ještě se špendlíky zabalenou, kterou si na ten den koupil. Ale čas k ránu se krátil — nakonec vybrali z šatníku jinou, pomačkanou jen málo, čili nedbale elegantní (však i Havel měl krátké kalhoty; proč asi...). Spali jsme pak v autě u přehrady. Kemp si žil běžným životem, pili jsme na baru se zdejší omladinou, dělali jsme si ze sebe navzájem srandu, i když bítovským

kostel sv. Václava — a v jeho dveřích vše fotografoval Bohdan Holomíček. Jaroslav Erik Frič stál (s Aničkou Švehlákovou) před kostelem ve stínu zídky vedle kříže. Když pak v průběhu obřadu vešel do kostela, aby pronesl svou řeč nad rakví J. K., trvalo velmi dlouho, než o holi jako poustevník došel na místo, odkud hovořil. Byl to moment k nesnesení silný a hluboký (Fričova slova si můžete přečíst na předchozích stranách).

Kníže Schwarzenberg ani ministr kultury Daniel Herman nakonec přijet nestihli, zaslali alespoň omluvný pozdrav. I někteří další očekávaní hosté nepřijeli, nevadí, třeba věnovali Jiřímu tichou vzpomínku z míst, kde právě trávili svůj „živý čas“. Petr Minařík, ač se pohřbu nezúčastnil, poněkud sarkasticky napsal:

Pohřeb Jiřího Kuběny jsem prosvíhl. Někde jsem byl. Nakonec nás prý takových bylo víc, ono srpen zkrátka není dobrý termín skoro pro nic, všichni si odletí kamsi na dovolenou, a než se vrátí zpět, tak je po všem. [...] Kdybych si před letošním srpnem a odjezdem kamsi měl v hlavě představit, jak bude vypadat pohřeb básníka Jiřího Kuběny, asi bych se nejspíš dostal až k pasážím z knihy Bogdana Trojaka Brněnské metro. Tam vjíždí Kuběna do ulic moravské metropole, jak s oblibou říkáme, na velké bílé labuti. Není to od Trojaka výsměch, ale fantazie zkrátka na něco nestačí. Neumíme si představit, že se domů vrátí legenda, už za života vlastní busta, a sejdou se jen ti, kteří neměli koupený zájezd k moři, a proběhne tichá, neokázalá modlitba za geniálního básníka, který teď bude existovat jen skrze to podstatné: vlastní dílo.

Ale i tak se ten den — symbolicky 15. srpna 2017 na slavnost Nanebevzetí Panny Marie, Kuběnovi tolik drahé — sešly lidi plné zástupy. Přátelé, umělci z různých oblastí a mnoho místních obyvatel, pro které Kuběna rovněž mnoho znamenal (vždyť z Bítova právě on učinil legendární místo!). Setkání po pohřbu trvalo ještě dlouho do noci, vzpomínalo se dlouze, ale již i vesele, jak popisuje například

malíř Jiří Škodák toto setkání, které sice nebylo tolik okázalé jako fantazie o příjezdu na velké bílé labuti, ale i tak bylo okázalé dosti:

Jeho pohřeb byl také nezapomenutelný zážitek. Krásné počasí, krásná liturgie a skvělé proslovy. To všechno také umocňovali skvělí lidé, kteří se tohoto pohřbu účastnili, protože to byli většinou jeho přátelé, kteří přišli z lásky k němu.

Ano, Kuběna ještě jednou lidi silně stmelil.

Než jsem v tom horkém dni nastoupil do připraveného autobusu na starý bítovský hřbitov k uložení ostatků, odběhl jsem si ještě rychle pro láhev vody do místního obchůdku na návsi — otevřel jsem dveře a hned za nimi stála uplakaná prodavačka, otírala si slzy a sledovala procesí. V jejich očích byl upřímný smutek. A mně došlo, že Jiří Kuběna možná mnoho znamenal také pro ty, o kterých se nikde nepíše, o nichž ani básníkovi přátelé neví.

[...] a pak na to, jak jsem ho viděla mrtvého v rakvi. Cítila jsem velkou vděčnost. Kdo spočítá, kolika opuštěným nebo vyděděným duším poskytl svými texty nebo osobním přijetím útočiště? Kdo spočítá, pro kolik duší zachránil nebo aspoň trochu zpřístupnil křesťanskou víru?

odpověděla mi Františka Jirousová na anketní otázku „Na kterou událost, zážitek nebo diskusi s Jiřím Kuběnou (nebo jeho radu) pravděpodobně nikdy nezapomenete?“.

Ráno po pohřbu

Všichni v noci odjeli a my jsme opět s přítelkyní spali v autě, tentokrát přímo na bítovské návsi (kdo by se v noci po karu to jediné auto na parkovišti odvážil přeparkovat jinač?). Opět se opakovala noční meditativní etuda procházky bez bot, štěrka zarýval se do chodidel. V tichu a prázdnu. Tam, kde ještě odpoledne byly davy lidí. V pět ráno mi někdo ťuká na okno auta, rozespale otevírám dveře: „Achoj. Ty — pojeděš tady?“

Prosim. Ty stát tam? Já tady postavit stánku. Stánku!“ říká mi někdo osvěcen pouliční lampou. Jako v polosnu jsem udělal, co ten zjev řekl, nastartoval jsem, popojel a opět usnul. Ráno jsme se probudili vedle obřihu, dvacet metrů širokého vietnamského stánku a jeho majitel nás s opatrností pozoroval. Proč tak obezřetně? Narušili jsme mu teritorium? Kdyby věděl, co popsal například Petr Minařík ve své dosud neuveřejněné vzpomínce (ač je z ní zde již podruhé citováno), třeba by na nás pohlížel vlídněji: „Dávno předtím, než performativní rozměr vietnamské tašky objevila Vendula Chalánková, vozíval v ní ten, o kom je tu celou dobu řeč, svoji bustu.“ Přesto jsme mu ještě aspoň malou tržbu udělali (cestou na dovolenou se vždy na něco zapomene) a odjeli jsme na bienále do Benátek. Při večerním koupání v moři nás ani nepožahaly medúzky, jako to jindy dělají.

Pár dnů poté nám nad hlavami, v letadle — od Bítova k Římu — přeletěl P. Zdeněk Kopriva, Jiřího přítel, který na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let byl Kuběnovou inspirací k tomu, aby znovu vzal své básnické pero do ruky a opět začal psát své Velké Básně.

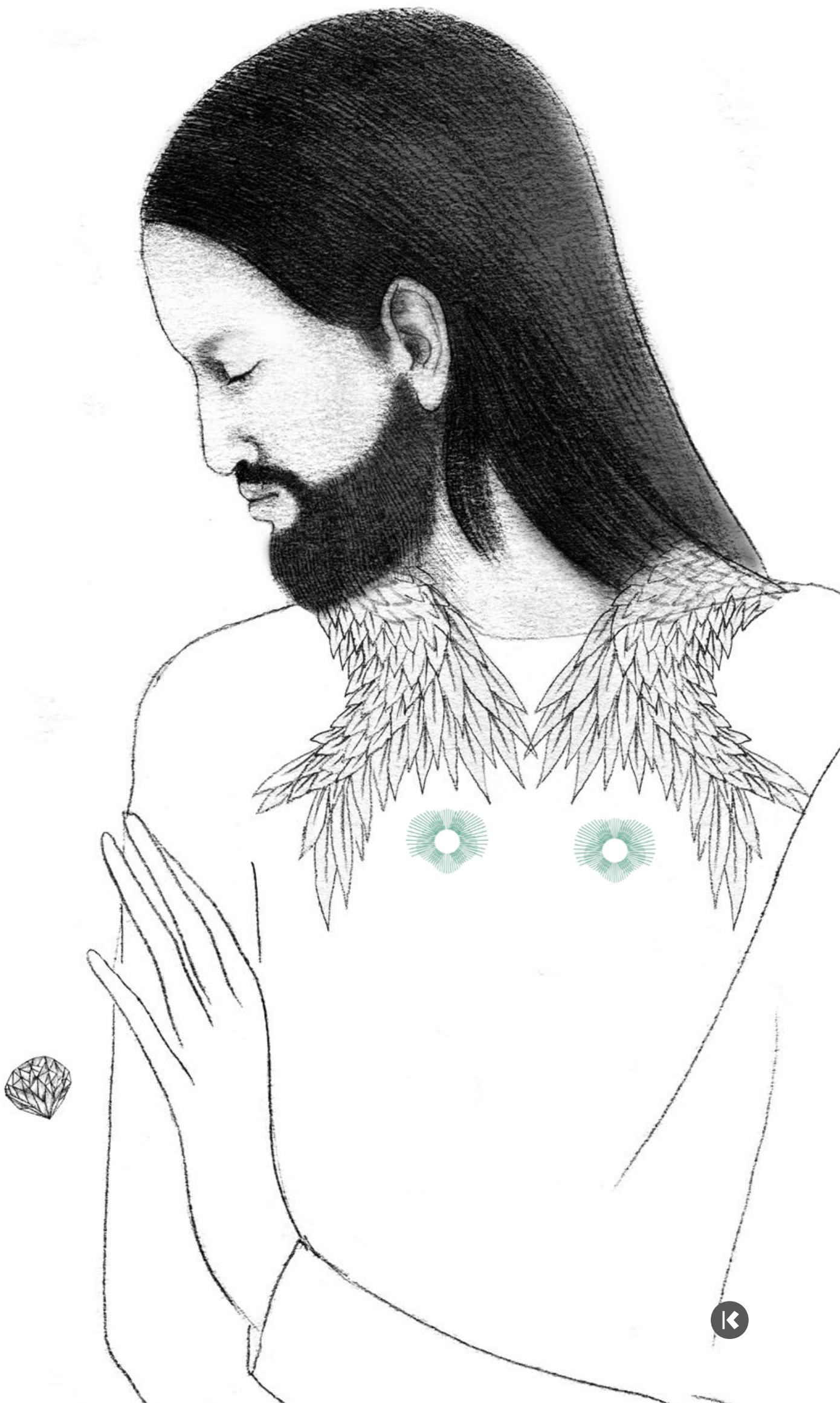
Bítovská labuť od Říma k Řecku

Ještě jedna pietní vzpomínka na Jiřího Kuběnu se uskutečnila — symbolicky v Kuběnově milovaném Řecku. Na večeru poezie v Aténách přímo pod Akropolí tam 5. října 2017 básník Pavel Petr (jehož Kuběna básnický ovlivnil snad nejvíce ze všech) přednesl k jeho poctě Kuběnovu báseň „Sněžná Labuť Bítovská“, která zazněla i v řeckém překladu Věry Klontzy-Jaklové.

Jiří Kuběna tedy na labuti přece jen přijel.

Autor je divadelní dramaturg.

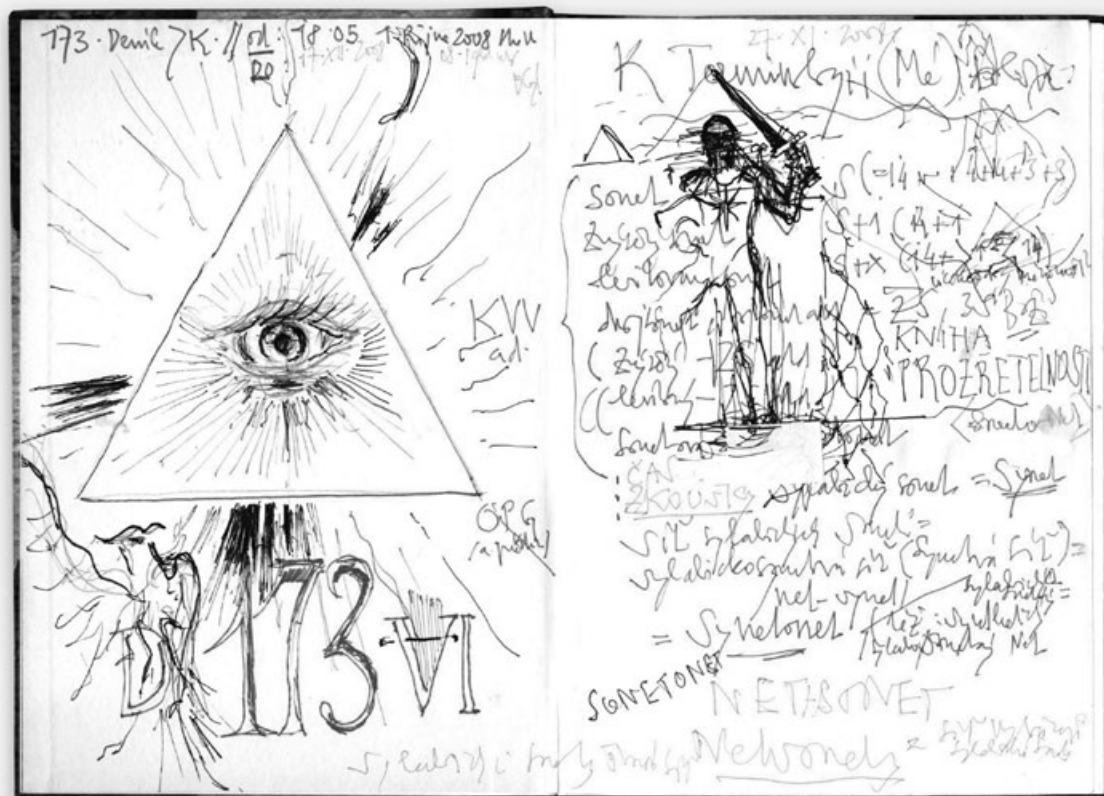
A

Amoreska

Jiří Kuběna

a

Sken z deníku Jiřího Kuběny,
1. října 2008

AMOR
VÍTĚZNÝ

V Káni Med:
GANYMED
Syn Vína

*Christus Vincit, Christus Regnat,
Christus,
Christus Imperat*

Pro Kluk : Od
Caravaggia

I

Blažený
Jako Červ, Jenž Zavrtán Do Jablka,
Jak Den, Jenž V Kalendáři Zaškrtán
A Jako Nerv, Jak Nerv

Jenž Chvěje Se Jak Struna, Která Zmlká, Která Chvěje Se
A Zmlká,

Sebou Cuká
Uprostřed Lúna,
Uprostřed Božího Lúna,

Blažený Jako Střed, A Přesto Úd,
Jako Kluk,
Ale I Jako Luk, Luk V Rukou Kluka

A Stejně Vypjatý,
Blažený Jako Potměluk, Ach Ten Kluk Křídlatý A Šřapatý,
Už Ani Muk,

II

Blažený Jako Já A Ty
A Tón
Uprostřed Táhlé Božské Sonáty,
Blažený Jako Já A Ty A On,

Blažený Jako S Námi On,
Blažený Jako Roráty,
Romeo, Který Vešel Na Balkon A Už Se Nevrátí,
A Líp,

Blažený Jako Smůla, Jež Se Lepí Na Paty
Jak Těsto, Jak Nebeské Město,
A Jako Šíp,

Jak Žula,
Jako Absolutní Nula
V Roli Homunkula,

III

Blažený Jako Osud V Rukou Kluka,
V Rukou Kluka Jako Zdvižený Zákaz A Jako Zápora,
Blažený Jako Závora
K Slávě Boží K Nebi Vzhůru Pozdvihovaná Závora,

Jako Zákaz Dobře Zvažovaný Shora A Vážený Zdola,
Jako Obraz A Přece Oheň, Oheň, Který Z Hor Plá,
Blažený V Rukou Amora,
Blažený Navždy Na Křídlech Orla A V Rukou Amora

Blažený Tak Jak Bůh A Jeho Druh
/Protože Bůh Tomu Chce/
Blažený Jako Bůh A Jeho Kluk

Blažený

Jak Víno A Jako Palec
Do Flašky Vražený, Honem Nazpátek Tam A Zpátky
Vždy Znovu A Znovu Vrážený

IV

Bůh A Jeho Druh,
Bůh A Jeho Svůdce
A Jejich Vůdce,
(Bůh Otec, Syn A Svatý Duch)

Třikrát A Jedna Láska A Přece Jen Jedno Srdce,
Jediné Srdce,
Přesvaté Srdce,
(A Už Žádná Otázka):

Blažený Jako Víno
A Jako Kluk,
A Jako Jablko S Klína, Jablko Konečně Matčino

Už Žádná Vína, Ale Víno,
To Vše, Čím Jsem A Padám
Jako Blesk A Strom:

V

Blažený Jako Bůh A Jeho Adam
Blažený Jako Hrom,
A
— To Je Hlína! —

Bůh, Jenž Má Syna
A
(I Když Na To Nevypadám)
Blažený Jako Bůh A Jeho Kluk

Blažený Jak Můj Bůh Jak Kluk
A Jeho Kluk Jak Bůh A Jako Víno
Ach,
Kluk Jak Víno,

Blažený Teď Když Všechno Nově Začíná
Blažený
Jako Rána Rovnou Do Srdce

FIN

Pro Krista Pána!
Teď Když Všechno Nově Začíná
Blažený
Nyní A Věčně —

Blažený Nekonečně

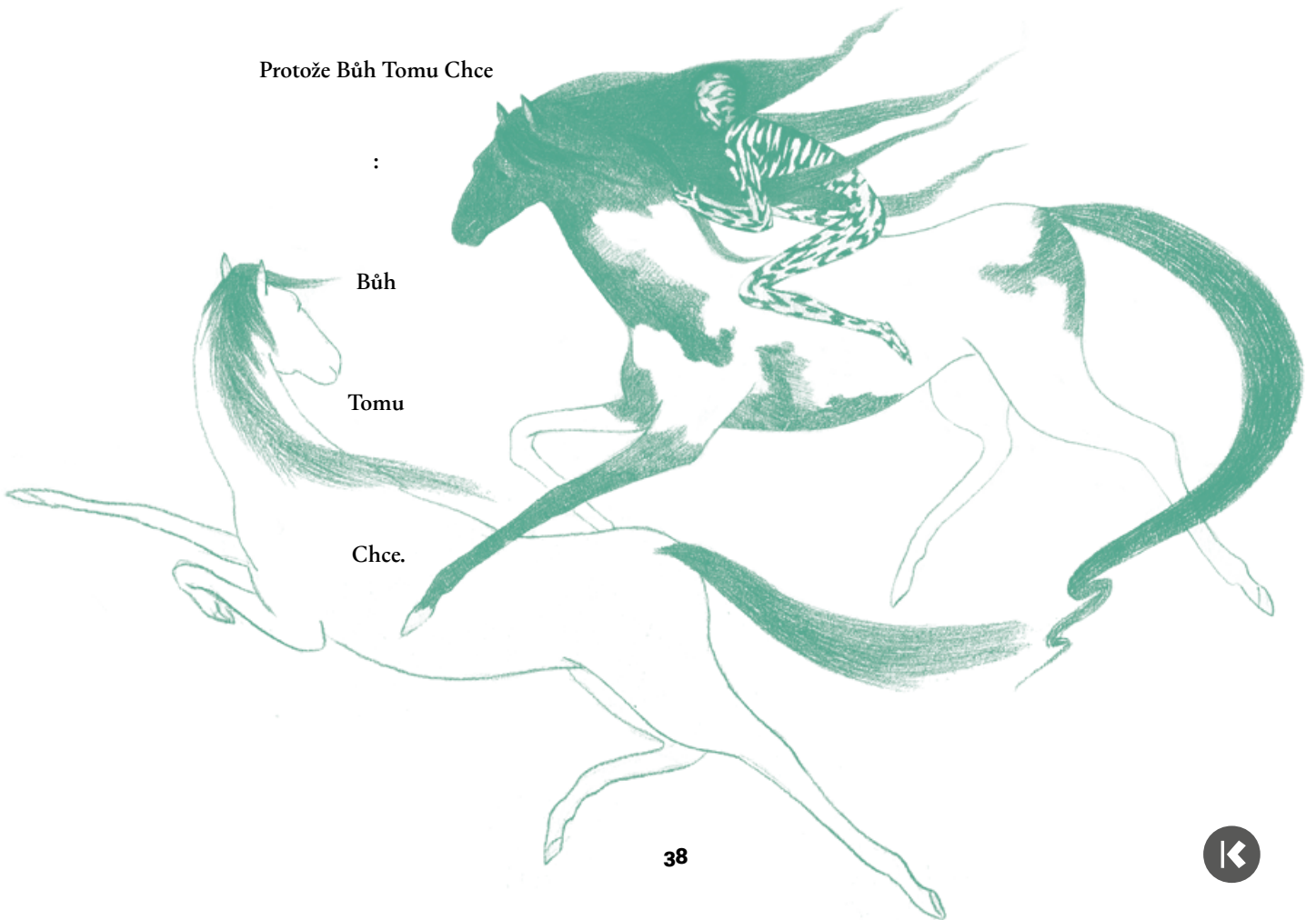
Protože Bůh Tomu Chce

:

Bůh

Tomu

Chce.

R

Redakční
poznámka

Zdeněk Janál

Dle aktuálního bádání v pozůstalosti Jiřího Kuběny dosud nebyly uveřejněny pouze tři básně. Všechny tři autor napsal v první polovině roku 2013. V tomto bloku textů uveřejňujeme nejstarší z nich — báseň „Amor Vítězný“ (2. února 2013). Za ní ještě následuje báseň „Prometheus (Čekání Na Prozřetelnost)“ ze 3. února 2013 a celé básníkové dílo uzavírá báseň „Na Nesmrtelnost“ (29. května 2013). Není však zcela vyloučeno, že ještě nějaké náčrtky básní mohou ukrývat Kuběnovy deníky nebo jiné písemnosti. Ale vzhledem k tomu, že Jiří Kuběna byl zvyklý většinou příštího dne po napsání básně (vždy psal rukou, v posledních letech nejčastěji v noci) přenést její text také do typografické osnovy ve svém počítači, je nepravděpodobné, že by se jednalo o ucelené básnické texty.

Dvě ukázky (2008) z rozsáhlého množství pověstných Kuběnových deníků zde uvádíme rovněž. Kuběna o nich napsal:

Velmi významné jsou také deníky; to je často startovací plocha, z níž záznam přeroste do básnického aforismu, který zpravidla bývá prvním veršem básně. Deník je příprava,

bdělost, píle. Často mi básně překypěly jako poslední kapka rozjímání přímo v denících.

Další rozsáhlou součástí Kuběnova díla je jeho korespondence. Jako její názornou ukázkou zde uveřejňujeme Kuběnuv dopis (z roku 1975) jeho celoživotnímu příteli, sochaři Janu Koblasovi (psali si často, mezi Brnem, později Bítovem, a Hamburkem až do letošního roku, kdy oba zemřeli — Koblasa zemřel nedlouho po Kuběnovi 3. října 2017). Tento dopis je typickým příkladem, jak dlouhé a obsáhlé dopisy Kuběna psal (sochař Koblasa byl ve svých odpovědích podstatně stručnější) a jak důkladně dělil souvětí a zdůrazňoval slova (v několika patrech důležitosti), z čehož je rovněž patrné, že tento styl psaní mu byl největší přirozeností, když ho užíval i v osobních dopisech, nejen v esejistice a jiných oficiálních textech. Souborné vydání korespondence Kuběna—Koblasa (od počátků jejich přátelství do roku 2000) se souhlasem obou pisatelů redakčně připravuje básník Bohdan Chlíbec. Kniha by měla vyjít v příštím roce. Zato busta Jiřího Kuběny od Jana Koblasy existuje už od básníkových sedmdesátin v roce 2006, kdy byla na Bítově slavnostně odhalena ne až po smrti, ale k oslavě života.

O skupině Šestatřicátníci, která byla pro Kuběnu určující, bylo již napsáno hodně, uceleně například v knize Pavla Kosatíka „Ústně více“ — Šestatřicátníci (Host, 2006). Proto jsem se nyní pokusil zmapovat spíše období pozdější — od sedmdesátých let. Do této kategorie spadá již zmíněný dopis Koblasovi, v němž Kuběna mimo jiné popisuje, jak postupně ztrácí pražské přátele a nachází nové, brněnské. S tím výrazně souvisí příspěvek Pavla Kršky, který (podle vzpomínek Saši Todorova a svých) napsal krásný text „Dům s červeným bukem ve Vranově nad Dyjí“ o vile, kde Kuběna dokázal vytvořit oázu,

mužské společenství. Do třetice je zde příspěvek Františka Rychlíka, který popisuje Kuběnu v samizdatu konce osmdesátých let a jako redaktora oficiálních časopisů po roce 1989. Také jsem se rozhodl vyzpovídat redaktorku brněnského rozhlasu o četných Kuběnových nahrávkách pro její pořad *Zelný rynek* a především o okolnostech vzniku unikátní knihy *Paměť Básníka (Z Mého Orloje)*.

Málo se ví o Kuběnově přijetí v zahraničí a překladech do cizích jazyků, ostatně není jich mnoho. Ale například profesor Joseph N. Rostinsky přeložil několik jeho básní do angličtiny a jeho kolega z Tokia Yoshiaki Nakano dokonce do japonštiny. Tyto překlady, spolu s českými předobrazy, otiskujeme jako součást Rostinského a Nakanova malého lingvistického eseje.

Nedílnou součástí tohoto bloku textů je také anketa (o šesti otázkách), kterou jsem se pokusil alespoň ve stručnosti zachytit některé vzpomínky a postřehy básníků, redaktorů, přátel a dalších, aby se paměť neztratila a byla zaznamenána. Okruh respondentů se mi ovšem stále rozšiřoval a rozšiřoval (a ještě se pravděpodobně rozšiřovat bude), čímž došlo k tomu, že se do tohoto vydání časopisu *Host* nemohla vejít celá. Uvádíme z ní proto alespoň několik výstižných ukázek. Ale jsem si jistý, že tato anketa má svůj smysl především jako celek, jakožto široká mozaika vzpomínek a názorů (a nejen adoračních), a proto jsem se ji rozhodl zařadit spolu s další řadou textů do knižního vydání — do vzpomínkového sborníku *Ad Mortem*. A pokud Bůh dá a dovolí, mohl by se tento sborník stát také prvním edičním počinem *Nadace Jiřího Kuběny*, kterou se nám, věřím, podaří založit — společně s dědicem Kuběnových autorových práv Karlem Žákem, profesorem Josephem N. Rostinským a dalšími, kteří budou mít zájem a chuť se účastnit.

IK

Malá ukázka z rozsáhlé korespondence Jiřího Kuběny

Dopis Jiřího Kuběny Janu Koblasovi

Panny Marie Lurdské, 11. února 1975

Můj milý Jeníku, drahý kamaráde, milá Klárinko, je to už sto tisíc let, co jsem Ti (Vám) nepsal, Ty ale znáš být VĚRNÝ a věrným zůstat: proto také to označení: KAMARÁDE mi vyskočilo z hradby rtů jako Athéna z Diova čela zcela samozřejmě. Jsi samozřejmě **přítel**, ale kombinace přítele a kamaráda v jednom je snad vůbec to nejhezčí, co člověk může v ranku přátelství tady na zemi potkat: ne každý kamarád je samozřejmě přítel, ale také zase jen málokterý přítel je současně Kamarád. Přítel možná (a v Tvém případě určitě) MILUJE: ale je neúprosný; kamarád je ten, kdo má RÁD: to je docela jiný odstín — odpouští lidské chyby (příliš lidské), je shovívavý, netyranizuje, netrápí, všechno odpouští předem a — VĚŘÍ. Je si jist — i když už skoro zoufá nad možností DOROZUMĚT SE. Jako krtek v šeru ještě i pak, v mnohaletém mlčení naslouchá podzemním signálům a tepotu krve a srdce — tam s druhé strany. AVE! Ne náhodou je dneska mariánský Den — svátek Panny Marie Lurdské, současně den 68. narozenin (jak to utíká) pana Šafaříka, čili Mélina (jak říkáš Ty) čili Izuše. (Musím se tam dopoledne zastavit, ač se s ním poslední dobou vídávám také jen velmi zřídka: a to už teď je to o něco lepší — v době ještě tak před půlrokem, rokem vídal jsem ho sotva tak dvakrát za rok.) PROČ to? PROČ to ODMLČENÍ?! Kamarád se neptá, protože ví, tuší, cítí — čeká, až se Jiřík ozve sám. A musely to být opravdu bubnové rány, palba osudu přímo do činel u mého ucha, abych se probudil. Několikerá Smrt mi dala zabrat: Začal to Mikuláš, náš drahý a nezapomenutelný Mikuláš Medek (přítel a kamarád!) — † obit 23. srpna 1974! Já to měsíc nevěděl — neboť téhož dne („shodou okolností“) a v tutéž hodinu jsem ochrnul na celou levou tvář a byl s tím víc jak měsíc doma (celkové nervové selhání) — parte mne čekalo na podniku. Mezitím mi začal umírat otec (na rakovinu), táta, který už víc jak dva roky nebyl v pořádku — ještě se

stačil v létě stavět naposled u bráchy ve Švýcarsku. Smrt byla přese vše spíše rychlá a „bezbolestná“ — po úspěšné operaci, krize sedmého dne — zemřel 13. listopadu 1974. Snad týden předtím zemřel další můj velký dobrodinec a Přítel (ne už kamarád) František Muzika.

A celý ten řetěz Smrtí se (na jak dlouho) uzavřel teď 30. ledna 1975, kdy zemřel — sražen tramvají — náhle 89letý další můj Přítel a velký příznivec, veliký básník a Milenec Slova, Nestor českých básníků — Josef Palivec! Představ si ten řetěz shod: naposledy jsem jak Mikuláše Medka, tak Josefa Palivce viděl v jediný den: 26. června 1974, kdy jsem byl v Praze — když jsem přišel k Palivcovi — stála na celé obloze jako znamení Orfea — setkání dvou básníků — obrovská, Vítězná DUHA! Zcela zřetelně viditelná i z arkýře Palivcovy vily. Byl svěží, jedinečný, mladý, úžasný — jen skoro už úplně bez sluchu (zaposlouchán dovnitř): líbila se mu moje vitalita. Bylo to jedinečné setkání (po mnoha letech — od r. 1967!) a věděl jsem, že je poslední. Ani jsem se neohlížel. (Jak už tak život jde, u Palivce jsem se setkal — po 25 letech! — se vzácnou přítelkyní mé nezapomenutelné tety Loly — paní Zdenkou Pavlouskovou, kultivovanou sedmdesátnicí, překladatelkou Desbordes-Valmorové — a zřejmě jakousi Diotimou Palivcových posledních let a dní — je také uvedena na jeho smutečním oznámení. Přitom, když jsem docházel k té Palivcově vile, ještě než jsem se s paní Zdenkou potkal — a oba jsme se poznali! — zahlédl jsem JI — tj. Lolu — na ulici před Palivcovou vilou — současně s tou Duhou — čili řečeno řečí „objektivní skutečnosti“ a „vědy“ — zahlédl jsem někoho, kdo se jí — člověk z masa a kostí — natolik silně podobal, že mi JI, výslovně ji — neodolatelně vybavil — a to před Palivcovým Domem a pod obloukem Duhy. Sestřička Sapfó! Přítelkyně Orfea... Jsou shody a znamení).

A jaké pokračování těch shod: po tom osudném 26. červnu — rovnou od Palivce jsem šel s jeho vnukem,

malířem Pavlem Brázdou a jeho paní Věrou, které znám také už leta — k Mikulášovi — doprovodili mne až pod okna — toho jsem viděl také naposled (o tom později); po tom osudném 26. červnu jsem byl poprvé v Praze právě až 30. ledna 1975 — a právě toho dne vzlít Palivec pod tu tramvaj (stalo se to u Savarinu) — a já na něj myslel, a chtěl jsem jej jít navštívit, ale pak jsem tu myšlenku zapudil — věda dobře, že jsem jej už **viděl naposled**. Přitom toho dne jsem byl v nepopsatelném stavu, blízkém zhroucení z jakéhosi nedefinovatelného přepětí (zas promenáda nervů, žhavení tisícikilowatových drátů) — večer jsem byl u Josefa Topola a Vlastíka Harapese na Thunovské ulici a musel jsem předčasně odejít, ačkoliv mí hostitelé byli skvělí — ale mně bylo prostě **nevýslovně** blbě — jako když umírá básník a veliký člověk a — Přítel. Všechno na světě se ví a vidí (přímo, už teď, tady), jenom my jsme slabí, hluší, slepí — malé víry. A ještě ten Mikuláš — také jsem viděl a věděl (toho 26. června), že ho vidím naposled. I kdybych nevěděl, **řekl** mi to: už jsem byl na odchodu — v novém bytě na Estonské ulici č. 6 — zrovna už jdu do té před síně s Emilou, na rtech chuť náhodně sezobnuté třešně, jedné z těch, co ležely na misce u jeho lůžka (tu chuť cítím dodnes na rtech): vtom si mne Mikuláš zavolal zpět — a řekl mi (několikrát to opakoval), že: „SE MNOU JE TO ALE **OPRAVDU ZLÉ**“ — a ještě jednou, nevím, jestli jen očima či i slovy, se dožadoval mé přítomnosti na jeho [sic] pohřbu (tj. chtěl, abych já mluvil!) — během rozhovoru předtím mne výslovně o to žádal, abych na jeho pohřeb přišel, já to ale přešel pitomým a vylhaným společenským bonmotem, že se rozsentimentelňuje nad sebou jako třináctileté školačky — chtěje ho marně „obveselit“ — tj. podvést. Ale on si byl JIST. Rovněž na věci **VÍRY** a **CÍRKVE**, o nichž se výslovně mluvilo, i když obvyklým, položertovným tónem, který mezi námi — mnou a Mikulášem — býval obvyklý — byl zcela **KLIDNĚ**, ale **VĚCNĚ** a **ROZHODNĚ přese všechno**, tj. i přes Druhé Vaticanum atd., jehož chyby jasně cítil, na straně Církve a Boha (a Panny Marie — jeho Modré Venuše). Viděl to všechno už s Druhé strany. Duchem byl Velký a svěží — pohled na něj byl ale dost otřesný — když vstal, sotva šel, byl současně nesmírně vyhublý i jakoby napuchlý, v obličejí byl stařec, předsmrtně zbarvenou pleť a onen zvláštní, trochu poděšený a trochu jako dětinský a jinam obrácený výraz, který mají ti, kdož **mají zemřít**. Na závěr se se mnou **ROZLOUČIL** (Emila stála v předsíni): tj. přitáhl si mne k sobě, obličej k obličejí — a nechal se ode mne opakovaně políbit. Bylo to strašné a posvátné současně. Emile jsem pak na schodech říkal, co a jak, tj. chtěl vědět, co ona myslí, zda **opravdu** je to tak zlé, a nechával potom (též u J. Němce) i svou prázdninovou, bítovskou adresu, aby mi dali vědět, kdyby... Emila ale zachovala svou tvrdou, pevnou tvář a kuráž pravé Slavičkovny-Medkovny: ona asi věděla dobře, nebo stokrát líp než já, že **JE TO ZLÉ** — ale patrně se nechtěla a nemínila s nikým o **TOHLE** dělit; to za prvé — a za druhé — kdyby **TO** vyslovila, zbavovala by se i objektivně **NADĚJE**.

Nakonec vše dopadlo jinak — o Mikulášově smrti ani pohřbu jsem vůbec nevěděl — sám jsem počítal andělíčky — tj. prožíval — **HODINU SMRTI**

NAŠÍ — nevěda a mimoděk — **S NÍM** — a i pak, když už bylo po všem, a on stál už před Tváří Hospodinovou na Soudu Soukromém, Hovořila se mnou důvěrně Smrt a Modelovala mne — aspoň z půlky ke své Podobě — Měl jsem Polovinu Tváře **MRTVOU**: Živý Mrtvý a rozdvojený jak Papežská Vlajka na Dobré a Zlé díval jsem se sám na sebe s podivnými pocity ze zrcadla. Tak tedy. Přišel jsem během půl roku o tři největší své (nepočítám-li Tebe jako vydavatele mého prvního tisku) dobrodince a přátele — o Mikulášových dobrodiních, duchovních, ale i stotisícerych službách soukromých, vůbec psát nebudu — Palivec zahořel pro mou Korespondenci — a vydal slavný **LIST** Jiřího Kuběny Josefu Palivcovi — tím zapálil pochodeň, a převzal Muzika, který mi tak vzorně vytiskl **NELÍTOSTNÉ ZASTAVENÍČKO**. Teď mám pod okny jiné Nelítostné zastaveníčko na naprostém rumišti všech naději (a přece si stojím rovně) — po těch osmi, skoro deseti letech, je všechno smetáno se zemí, a ti Tři tedy leží Mrtvi, a s nimi i Můj Otec — aby mi řekli, kolik je **HODIN**. Nadešel čas. To jsem Ti ještě neřekl, že můj **Táta** zemřel **5 minut po půlnoci**, tj. ne za pět minut dvanáct, ale dvanáct a pět minut, nula nula pět — ten čas je velmi symbolický — a ještě **Třináctého**. Je to **Trojí** a **Jediné MEMENTO** Básníku, který **Spí**, **Napůl Mrtvému** Básníku. A přece! Co se vlastně se mnou dalo a děje? (První otázka tohoto dopisu, a jistě nevyslovená, nevyslovená Tvoje otázka, Kamaráde.) **PROČ MLČÍM?!** **PROTOŽE MLČÍM** — tj. **MUSÍM MLČET**. Nerozuměj tomu, prosím, symbolicky. S výjimkou Ledového Poháru Útěchy, tj. Doryfora a Ganyméda (aspoň několika básní z této poslední, časoměrné knihy) z ledna a února a pak z léta 1971 — jsem nenapsal prakticky od r. 1966 nic, co by stálo za to: a co víc — i měřítka se mi zcela přehodnotila. V tom zmatení jsem se pokusil o **OBRAZ**: a nechci říct, že bych si vedl zcela špatně (hlavně ne, pokud jde o kresbu) — ale přesto dnes vím a musím vědět, že to nebylo řešení, ale (Jen ještě větší) scestí — když **mlčet**, tak **mlčet** — a ne dávat jiné, podlouhlé cesty a výrazy tomuto osudovému mlčení — neulehčovat si záměrným cákáním krve a otiskováním šlápot a tváří při každém zastavení (leda jen tom nechtěném, Veroničině **VERAIKONU!**). Sedm osm let jsem mlčel a mlčím. Ty verše z Doryfora jsou jistě velkolepé, je na nich pot smrti, však taky ale byly zaplacené ve své dokonalosti — div mi na nich neshořelo srdce — dosáhlo tepu 220 za vteřinu — jak víš — **už tehdy** (22. ledna 1971) jsem se poprvé nad tou knihou (při „objevu“ hexametrického principu přímo v sonetu) totálně zhroutil — samozřejmě že nervově — nervy pak daly lekci Srdci a proháněly ho jako bičem — paroxymální tachykardie! **PROČ** to všechno?! Pokusím se o pár thesí — kromě hlubokého vnitřního smyslu — který mi nemusí být ve všem (a ani nemá být) znám a odkryt — **také proto**, abych si zrevidoval své pojetí psaní a vůbec tvoření — své značně **ABSOLUTISTICKÉ**, vybičované pojetí Smrtící Dokonalosti Březinovy na jedné straně — kdy tyranie tvaru dělá zaživa z člověka ledovou mrtvolu (absolutně domyšleno!), a naopak útočné, strašlivé kombinace se zcela jinak Smrtícím Principem Demlovy Absolutní, Okamžité Inspirace — Zjevení — Vteřinové Konkretizace: **POEZIE!**

Tento Dvojí pól já — aspoň v nejlepších svých básních — tj. některých sonetech — opravdu SLOUČIL — učinil jsem nemožné — teď za to ale platím: naprosto hadrovou a zničenou, šíleně přecitlivělou, a přitom otupělou nervovou konstitucí. Na druhé straně se snažím žít jako pan rada Goethe a Baudelaire dohromady: Zápas vnějšího řádu a utrpení otupělosti a nudy násobený tupým a nevěřícím čechovovským kategorickým Imperativem: PRACOVAT, PRACOVAT, PRACOVAT!

Zkrátka SI NEVĚŘÍM — respektive — jsem si nevěřil, byla to malá víra po celá ta leta — ale nejen to: byla to nepokora, chtít od Osudu ještě víc, než jsem dostal: také jakési nedorozumění, pokud jde vůbec o povahu a tep tvorby, a mé obzvláště. KDE je psáno, že člověk má absolutně, vždy hořet a být bdělý jako Etna a ve své formě pyšný a absolutní a Ledový jako Gerlach? Také mne hubila má fatální Netrpělivost (PROTO znovu a znovu a stále horší a delší Nelítostné a stále Nelítostnější Zastaveníčko). Dnes je to trochu jinak — pokouším se pomalu proboujet k jinému, pomalejšímu, obzíravějšímu, méně hektickému a méně absolutistickému, ale spolehlivějšímu, **věrnějšímu** pojetí SLUŽEBNÍKA NEUŽITEČNÉHO (čím jiný každý jsme, a navíc ten, kdo tím přímo trpí — tj. Básník?). Svatý Don Bosco má

Jiří Kuběna na výstavě
Kuběna & Nezval, 2014

stokrát pravdu, když říká, že lépe je malé nic, než vůbec žádné nic, že je dobré snažit se úměrně možnostem aspoň o slovíčko, o řádku denně — než resignovat ve jménu náročně absolutistických ideálů. Jeníku, přitom **takto formulováno** Ti zůstane zjevná sotva ubohá polovina pravých, skutečných motivů mého Selhání, Odmlčení (mé Věrnosti Slovu i v Umění Mlčet). Hölderlin za dvě tři léta opravdové tvůrčí činnosti platil osmatřiceti lety pomatení, mlčení. Básníci jsou a musí být sežehováni sami sebou — je to jen otázka nervů a času. Můj pokus o horácovství a homérovství — tj. přežití pod hroší kůží hexametru — ztroskotal na celé čáře — tj. objevil jsem příliš mnoho zákonitostí, ale nemám proč — nedovedu, nemám sílu je vtělit, naplnit — už i ten pohled sám je jistě zvrácený, zvrhlý — má být napřed vtělení, a pak je možno na něm a skrze Ně taky třeba shledávat Zákon. Je ovšem stokrát pravda, že i mé sonety (a právě ony) jsou Hexametrické, že je to vysoká škola (mám na mysli hlavně Doryfora) podstaty řeči vůbec, sémantiky, povahy jazyka jakožto sdělení i jestvování Slova v čase.

Druhá věc je ŽIVOT. Básníkovi by se nemělo přihodit Stáří. Neměl by potkat Smrt — tj. nemělo by mu ledovatět srdce. Neměl by potkávat OPAKOVÁNÍ. Kdybych byl zemřel v r. 1966 — byl bych velkým básníkem — kdybych byl zemřel v r. 1971 — byl bych velkým a tragickým (dokonalým) básníkem — ale scházela by mi jedna podstatná jednotka do mého obolu: ALBATROSOVSTVÍ — daň básníka svému Lidství. Musím být zřejmě ještě povláčen všemi pomejemi světa, musím si „to vypít do dna“ — abych vlastně vůbec poznal, že jsem taky na světě — což jsem nikdy nechtěl — a in puncto Poesiae nechci ani dnes připustit. POESIE Není z tohoto Světa a Svědčí proti němu pro Ráj, což jí ovšem Svět, který je ve stavu Pádu, nemůže odpustit. Každé Maškaření Básníka je

objekty (s tou výtahovou šachtou „na hlavě“ a křídlatými dvěma trakty) — ALE: je to větší než Merhautka, světlé, „komfortní“ — koukám na lesy a odleva doprava vidím od Ořešína přes ty lesy naproti až doprava celé Brno. Bydlíme tam s Jardou — tj. Jaroslavem Erikem Fričem (26, 186) — který se mnou bydlel vlastně už na Merhautce (od r. 1971 ho znám). Študoval a doštudoval na filosofii angličtinu a filosofii, pošlu Ti ho někdy na fotce, musíte se stejně poznat. Josef Topol, samozřejmě Josef Šafařík i Vašek Havel ho dobře zná, a mají ho rádi, věřím, že se bude zamlouvat i Tobě. (Na druhé straně to ovšem nijak neznamená nějaké „odepsání“ Zdeňka s mé strany: jsou to právě jen ty zuby času a stažení se do defenzívy — nebo spíš ofenzíva vůči času a proměně se strany nás obou.)

[Posmívání je stále vědečtější, preciznější, dokonalejší. Stále Méně je Místa, stále Kratší je Doba pro ZJEVENÍ BÁSNÍKA]

Proto Posmívání Krista — poněvadž království Toho i Onoho Není z Tohoto Světa. I nad mou hlavou je nápis INRI — tj. JK, Král Židovský — tj. takto dopadne každý, kdo by Židům, tj. tomuto světu, přišel hlásat Království Boží. Ale na straně Židů je i ČAS, tento strašlivý vynález, antice třeba neznámý (antika myslela cyklicky), na jejich straně je technika, civilizace a stárnutí této země en bloc — Posmívání je stále vědečtější, preciznější, dokonalejší. Stále Méně je Místa, stále Kratší je Doba pro ZJEVENÍ BÁSNÍKA na této Zemi (ostatně ani Kristus, Vtělené Slovo, nedokázal tu BÝT — mezi dvojím mlčením — dýl než Tři roky). Jak Mnohosmyslná je moje Smrt, Mé Mlčení. Jak ale taky těhotná a zralá Slovem. CO CHCI DĚLAT. Jeníku, nejvíc mi vadí v tomhle dopise (a ve všech dopisech tam k Vám, k Tobě), že nemůžu napsat všechno, že se prostě psanými slovy vše nevypravím. Např. o mém životě. Pochopitelně jsem do něj přenesl těžiště, když mým dílem začalo být Mlčení, tj. Ne Už Mluvíci, ale Posmívané (Vtělené) Slovo. Ale o tom se právě nedá psát. To je možno poznat jenom společným setkáním, slovem, nebo mlčením, fyzicky. Nebo třeba i jako ti krtci — slyšet, tušit, cítit se přes ty vrstvy hlíny a přes (krtčí) kopečky. O kdybys tu byl — bylo Mikulášovým jaksí posledním přáním vůči Tobě, **aby ses vrátil**, mluvili jsme o tom ještě při tom setkání za jeho života posledním — i kdybys tu byl a žil, a tady bychom se potkali, bylo by dost těžké, a bylo by i pak věci milosti se SDĚLIT, se opravdu SETKAT. Tak tedy jen vnější věci: jak víš, přestěhoval jsem se na Horácké nám. Do Řeckovic. Je to panelák, výškáč, třínáctiposchodová zrůda, v obryse připomínající Medkovy

Hrozně nerad píšu o těchto věcech, protože je to těžko sdělitelné V DOPISE. Je fakt, že kdybych Jardu nebyl v tom roce 1971 a pak od jara 1972 potkal, byl bych zahynul — byl bych „velký tragický básník“. Jestliže jsem ho však — ve zřejmém řádu Milosti — měl potkat, a mám-li žít dál a znova — musí to mít nějaký smysl, a ten se pokouším najít už třetí rok. Nemohl jsem být sám — Samota taky zle poničila mé nervy — samota žíhaná blesky nahodilých, nevypočitatelných Návštěv — Milostí. V této interpolaci ledového Osamění (dokonalost tvaru — Březina) a Náhlého Zjevení — Milosti (Blesk Omilostnění — Deml) se nedalo natrvalo žít — tyhle volty a kilowatty musely zničit i nejdolnější nervy a srdce — Můj Trůn Knížete Básníků se prostě i v životní praxi změnil v elektrické kreslo.

Taky mi mezitím padl Bítov — tj. po pestrobarevných škandálech se nakonec odstěhoval z Bítova můj kamarád a správce Jindra Churý, díky němuž jsem až do r. 1972 mohl na Bítově pobývat prakticky kdykoliv — i když za určitých podmínek. Od té doby — od r. 1972 však jsem zavedl jinou bítovskou tradici a jezdíme každoročně — 1972, 1973, 1974 — a doufejme i letos na chatu na Želetavku, která je po dobu pobytu prakticky celá (10 lůžek) k dispozici jen nám — je to doslova pod hradem, z té neklidnější strany — je to trochu Léthé — pohádka! V roce 1974 jsme se tam symbolicky setkali s Josefem Topolem a jeho Vlastíkem H., zdrželi se na tři dny — bylo to velkolepé — s Josefem jsem se tu sešel po 16 letech — po osudném roce 1958 — kdy tu „labuť léta nemoudře jinoch rdousil“ — verš Josefa T. Josefa

Topol s výborným Vlastíkem (28, 180, geniální primabalerína ND) je teď vlastně skoro jediný, kdo mi po té pražské genocidě — po tom Tanci Smrti — zbyl. (Vašek H. je na Hrádečku, jak víš, v Trutnově dělá v pivováře — s tím se vidáme tak jednou do roka). Proto, jako kdysi Čajkovskij, jsem se obklopil jinou generací, mám také svou „čtvrtou suitu“ (ČAS!). Brněnští přátelé — Šafařík, Švanda, Mirek Holman — s těmi mladými jen těžce a neradi drží krok, a jsou na ně (možná právem) trochu žárliví — tady je každý zasut sám do sebe a zarochán do svých ran a temnot. PŘESTO jsme tu uspořádali asi šesteré čtení v sezóně 1973/1974 z textů přátel (Holman, Blues, Mikeš, Švanda, Šafařík, Kuběna), dělali jsme k tomu i takové upomínkové docela hezké „katalogy“ — vždycky fotka k tomu a trochu povídání, aby se na ty večery mezi přáteli jen tak nezapomnělo. Ale skončilo to odchodem jednoho mládence, u něhož jsme to dělali, na vojnu — a pak začal ten TANEC SMRTI. (Ten zmíněný Petr Mikeš je člověk nesmírně originální a nadaný, ale taková třtina, opravdový básník (asi 27 let), jenže Ubohý Lélian, on právě mne seznámil s Jardou — má velkou zásluhu o můj život, lze-li to tak říci — když mne už tedy nechtěla v tom roce 1966 a pak v roce 1971 smrt. Jenže je to šílený chlastometr. Ale duše něžná, zpěvná, přitom citlivý a inteligentní — nádherně šeredný jako král Midas — hotový Dostojevskij! Jeníku, aby se vůbec něco dělo: potřebuji také Tvou pomoc. Vzpomínám si na Tvou nádhernou grafiku — mám ji ostatně na stole — toho mládence před zrcadlem v Benátkách, zahlídnutého přes okno — (Lustprobe nebo nějak tak — Elansprobe), cos mi poslal jakožto pohlednici — zkrátka, potřeboval bych 8× jakoukoliv Tvou zamilovanou grafiku formátu menšího než tento list papíru (A4). Proč? Když už tedy přímo „nepíšu“ — bavím se tím, že si pořádám excerpta do jakéhosi listáře, a čas od času to shrnu — a ukážu pak přátelům — říkám tomu TAUROS — respektive chci říkat (tj. řecky BÝK). Dám to do obálky, a vnitřní, vybraný text je perfektně opsán strojem — toho se ujal Jarda-Erik. Chci to doprovázet fotografiemi. V prvním čísle má být taky poslední fotka Mikulášova, chci získat i Palivce atd. Těch pár exemplářů bych pak čas od času vždycky ukázal přátelům, aby se se mnou těšili z mých „excerpt“ V 1. „čísle“ má být výpisek z Flauberta, Yeatse, Šafařík o mně, Švanda o J. E. Fričovi (Jarda píše — prózu i verše), nějaký ten můj sen (ze Zelených červenců), vybraná báseň z Ganyméda atd. — konfrontace textů, tak aby to tvořilo vždy určitý komposiční celek a okruh. Dvojku bych například chtěl koncipovat jako jakýsi průřez mou poezií. Jde tedy o netradiční, volný sborník, jakousi mapu určenou k informaci přátel o mém současném duchovním obzoru. Proto Tě prosím o nějaké ty grafiky, pokud možno 8× od téhož! Popř. i fotky Tvých plastik. Však uvážíš. Byl bych rád, kdybys pak taky mohl „svůj“ exemplář dostat.

Vůbec: nechtěl by ses **opravdu**, zcela vážně, VRÁTIT DOMŮ? Sem k nám? Já vím, s čím je to spojeno — ale to by se přetrvalo — a my bychom zas měli našeho Jeníka. Je to samozřejmě těžké. Chce to spíš bleskové rozhodnutí. Samozřejmě, když pošleš maminku (jak mi, chudák, ještě

Mikuláš vyprávěl), aby Ti zajistila členství ve Svazu a atelier — tak to je prostě mimo realitu — naši, dnešní. Tady je všechno JINAK. Z celé naší kulturní vrstvy nezůstal kámen na kameni — jak zařídil čas a oponou trhnul, a v neposlední řadě Její Majestát paní Smrt. Ale o to by bylo přitažlivější začít znova. Vše obnoviti v Kristu. Času je jen velmi málo (voda našich let stoupá — jsme v tom až po krk). Jeničku, odpusť to candání, toto je velmi špatný dopis, nakonec psaný úkradkem a příležitostně — také o přestávce v zaměstnání. Ale rozhodl jsem se napsat (se sv. Donem Boscem) raději špatný než vůbec žádný dopis. Přece jen na Mlčení v Dokonalosti bude po smrti času Dost. Přece jen se mi ta levá, mrtvá půle obličje jakž takž vyhojila. Přece jen je aspoň léto, a ty Bítovy, a to, čemu Josef Topol říká — tam na řece — moje jinošská soldateska. (Tví plavčíci.) Přece jen v tomto starém bezcharakterním Jidášsko-Iškariotském Životě stojí za to žít — tj. přece jen světem Pádu Probleskuje Fascinující Přítomnost RÁJE: do něhož ještě nesmíme, ještě nemáme právo vstoupit a vejít.

To si uvědomuju zejména teď na jaře — i když je únor — na jaře po nijaké zimě. Jdu koupit nějaký ten Tulipán a poklonit se Panně Marii Lurdské a odevzdat ho panu Šafaříkovi k jeho 68nám. Také za Tebe. (Mimochodem: je zcela obdivuhodný, vyzrál, jen je-li to ještě možno, i lidský; do svého počtu zahrnul teď — po naší někdejší osudové rozepři na Bítově v r. 1971, kdy tam ještě jednou a naposled provázal, a já mu vyčítal, že nemá odvahu ke krajnosti — do své syntézy zahrnul také dábla — právě o tom byl skvělý jeho MEFISTŮV MONOLOG, který sám četl při večeru „Šlápěje v okně“ — tak jsme říkali těm našim přátelským večerům. Pracuje na své **poslední** knize, která bude zřejmě trojdílná, a stále ji ovšem předělává, ale to, co občas člověk z ní zahlédne úkradkem (nebo zaslechne), je nad všechna očekávání. Je to asi poslední Veliký Člověk v tomto národě — najisto teď, co zemřel Mikuláš, co zemřel — zas jinak velký Palivec, co zemřel prof. Muzika). Jeničku, stále mi okolo chřípí fičí italský vzduch: Bože — je to už 6 let — onoho náhlého jara i těžkého loučení tehdy ve Florencii (pozdravuj Kláru!). Bez Vlasti nelze žít — ale tím méně bez Věčné Vlasti — nelze žít, i když je člověk od ní pro tu chvíli ještě DALEKO. Nelze bez ní žít, i když ještě pro tu chvíli nemůžeme pro ni umřít. Je pro ni nutno žít, i když člověk musí být mrtev zaživa. Jako ten do Ohrady Života Vypuštěný, Na Smrt Vehnaný, možná ani ne Člověk, ale nakonec přece jen Vyburcovaný (Marné — a přece ne Zbytečně) Rovným Rohama Hlavou Zeď Chtějící prorazit Býk čili TAUROS!

Líbá Tě a Kláru, Váš *JiříK*

A Jarda, který Tě moc zná z vykládání, taky moc a moc pozdravuje!

11. II. 1975 v 11. hod.

Dopis, A4, 7 listů, 7 stran, strojem; bez adresy; datováno v textu; vpisky a korektury perem, modrým inkoustem; korespondenci Jiřího Kuběny a Jana Koblasy chystá k vydání Bohdan Chlíbaec.

Dům s červeným bukem ve Vranově nad Dyjí

Pavel Krška

Zámeček — vila;
Dům Mužů — Dům Mariin;
sídlo přátel a samizdatu,
hlídané šelmou

Co: dům? Velký dům, vila! A krásná! Přímo na břehu Dyje, na trávníku vedoucím ke kamenné zídce nad chladnou a živou vodou, vždy studenou, jak to pod přehradami bývá. Zvýšené první podlaží na kamenné podezdívce. Velké místnosti, obě centrální směrem k řece ještě zvětšené risalitem (horní, otevřená do krovu, sousedila s půdou), dvě vysoká podlaží, velký kamenný sklep, vždy stejně studený, jak to u hlubokých sklepů bývá. Dle místních „zámeček“. Vlastně dva domy: ten druhý jsme už postavili na nových základech (nova et vetera) my sami po zbourání sousedícího maličkého (Jirka říkal, že v něm bydlíval švec s rodinou, ale možná to byl domovník vily); prastarý chudák domeček se celý rozpadal a dosud v něm byl nesourodý sklad s uhlím, dřevem a haraburdím. Vila (Vranov nad Dyjí, Přední Hamry 64) — letní sídlo z devatenáctého století — ještě za první republiky patřila nižší c.-k. šlechtě von Ferenchich, asi uherské, ale sídlící ve Vídni. Při osídlování pohraničí po druhé světové válce připadla akademickému malíři Rudolfu Uherkovi z Lipníka nad Bečvou (zemřel roku 1964) a jeho paní Boženě Uherkové, učitelce v. v., s níž se Jirka znal (ve Vranově i v okolí znal mnoho místních, protože tam působil jako památkář a hlavní postava obnovy interiéru zámku) a od níž jsme v říjnu 1979 vilu i domek koupili. Vařila nám výtečný mátový čaj a občas upekla buchty či bublaninu a měla nás „chlapce“ moc ráda — a my ji taky: byla tichá, upejpavě usměvavá a významně nevědává; odstěhovala se v říjnu 1980 zpět do Lipníka. Přenechala nám i starobylý nábytek a spoustu ledačeho vhodného, hezkého, ba i hodnotného. Když od nás někdy dostala bonboniéru, povolila si na každý den jen jeden bonbón, a podle toho byla i hubená a skoro stále veselá.

Co: buk? Obrovský buk! A krásný! Největší strom ve Vranově! Jeho mízou vonící kmen jsme neobjali ani ve dvou. Jeho koruna mohutně převyšovala střechu, krajními větvemi se jí bezmála dotýkala a přesahovala až nad Dyji a i přes zídku uličky vedle našeho pozemku. Pod ní se jako malá

i statná studna zdála. Podle ročních dob, podle denního světla, podle počasí a podle nálady (svěží, mězí, naší?; nebo on sám nálady ovlivňoval?) on, ten Ohromný Červený Buk, měnil a střídal sytost i jas i tmavost listů i odstíny fasády domu, ba odstíny trávy, na podzim i svého vlastního spadaneho listí, a měnil tóny barev v místnostech, které mu byly skrze skla oken svěřeny, a v zimě temně, písmeny a větami z větví, neochvějně zaručoval, že po všech trnech krátkých pátků opět přijdou Velká Noc a Jara Vzkříšení. „Chráněný strom“, stálo

Jirka do Domu vkládal svůj sen vybudovat svéráznou neřeholní řeholi (či spíš řeholní neřeholi), a to jednoznačně v Církvi a zároveň poněkud vedle ní, navíc v éře tvrdé normalisace! Poté co pro JK, JF a ZK skončilo několik let výslechů, výhrůžek, zastrasování a dalších persekucí v Brně (stále však hrozily domovní prohlídky a nejistota, zda a koho Státní bezpečnost sleduje, hlídá...), měl být a opravdu po léta byl Dům novým sídlem pro vydávání samizdatů (strojopisy v co možno nejhezčí úpravě, obsahově opět: nova et vetera),

Jirka do Domu vkládal svůj sen vybudovat svéráznou neřeholní řeholi — či spíš řeholní neřeholi

na malé smaltované značce na jeho pni, která už roky rostla s ním do výšky. „Strom ochránce“, věděli jsme my a chtěli jsme růst s ním. Byl tajemný a důstojný a svůdný, divoký ve vichrech a krotký v tichu, vznešený jak vítěz závodu v běhu pod Olympem a úchvatný jako bezbranný jinoch, někdy bez dechu, někdy ve vzdechu. Ve výši skoro dvou metrů nad zemí měl v kůře zahojenou jizvu, velkou asi jako dlaň, po operaci pana Uherka: ten, jak nám svěřila paní Boženka, kůru nařízal a pod ni vsunul maličkou sošku Panny Marie! Buk ji s ruměncem ve tváři objal a uchoval si její pomoc ve svých žilách.

Muži v domě (podle věku): Jirka Kuběna, absolvent filosofické fakulty, později PhDr., památkář; Jarda Frič, absolvent filosofické fakulty, až poté vyučený číšník, provozní restaurace Klatovka ve Vranově; Zdeněk Kopecký, absolvent filosofické fakulty, profesor angličtiny a ruštiny v znojenském gymnasiu; jen zpočátku Ota Kráčmar, čerstvě po vojně, stavař; a my dva, já Pavel (promoce na filosofické fakultě v roce 1982) a Saša (promoce na právnické fakultě v roce 1986).

pro svobodné pokračování tradice a kultury, umění, Víry, Naděje a Lásky. Jirka ještě vyrůstal v časech svobodných a rozhodně měl co předávat, nejen jako básník a kunsthistorik, ale i jako blízký přítel J. Šafaříka, J. Topola, V. Havla a dalších, osobní pamětník J. Demla, V. Nezvala, V. Holana, J. Seiferta, M. Medka a mnoha dalších. Saša na právech a já na filosofické fakultě jsme tak vedle oficiální, „normalisované“ vysoké školy v Brně, u něho, ale i u Jardy (a dalších osobností v disentu, například v Olomouci) paralelně studovali další univerzitní obory. Dům Mužů se opravdu stal místem pro nová přátelství, nová setkávání se starými přáteli — stále: nova et vetera — i pro novou tvorbu, především literární. Jirka Dům „vynalezl“ a dal mu jméno (někdy znělo: Dům Vína). My ostatní jsme se na životě Domu podíleli, seč nám schopnosti a síly stačily, a samozřejmě jsme měli své vlastní, osobní, nepřenositelné a nezastupitelné, neopakovatelné a jedinečné dary, sny, motivy a důvody, proč Dům budovat, obývat, zařizovat, měnit. (Tak se také stalo, že „jmenovatelů“ přibývalo natolik, že „společných“

později mohlo už jen ubývat. Ale sloky zpěvů na tuto notu již Jirka pje jinde.) — Stavby se účastnili i mladí brigádníci z Vranova i odjinud (dokonce dva z mých svěřenců, když jsem se později stal vychovatelem v domově mládeže v Brně), ale samotnou odbornou zedničinu (Saša a já a brigádníci jsme helfrovali) odvedli dva velezkušení, tedy staří zedníci z okolí, oba ne-odsunutí Němci. Mahr mluvil česky bez problémů, Kincl s problémy. Mahr si Kincla často dobíral a Kincl vždy naletěl. „Kincl, řekni: „Dvě švestky zrály a dvě švestky nezrály.“ — „Ja, tak topše: tfe šfestky

jsme po práci (při stavbě domečku a všem s Domem souvisícím) chodili na mši svatou do vranovského farního kostela Nanebevzetí Panny Marie nebo do kaple sv. Heleny v Zadních Hamrech a byli zavlažováni Slovem, posléze i svátostmi skrze skvělého otce Aloise Pekárka, jemuž na několik let komunisti vrátili „státní souhlas“ k duchovní službě, než mu jej zase odňali. Další nauku katolické víry a tradice jsme získávali od Jirky, v pravidelných lekcích katechismu, někdy tak trochu „katechismu podle Kuběny“. Rádi jsme jezdili na mše svaté do Korolup, tamní farář Jan

Teprve až mu řekl: „Baku,“ začal prý vrtět ocáskem. Tak si vybral jméno sám. Jako štěně měl tak velké tlapky, že o ně sám zakopával. A při hraní tak ostré zoubky, že jsme vypadali jako po procházce ostružiním. Rychle se učil poslouchat a reagovat na povely a brzy pochopil, že má víc pánů než jednoho, a posléze i to, že protichůdné povely z různých úst a stran má ignorovat. Jirka se ho trochu bál a uplácel ho dobrotami, ale Bak se korumpovat nenechal a na Jirkovy povely moc nedbal. Už jako jinoch stavěl odpovědnou svobodu nad svody (ale v lese se za pachem zajíce či srny rozběhl vždy, i když věděl, že pud ho činí bezbranným...). Jako dospělý pak naplno osvědčil, že je rodem aristokrat! Měl výrazný smysl pro humor. Vše chápal, ba někdy předjímal, co po něm chceme. Zakletý princ z mythů a pověstí. Nejhodnější obyvatel Domu. Pes hlídač, který každého vítal jako našeho přítele, což však mnohdy neplatilo. Pes strážce příbytku, kterého se bály jen slepice na ulici, ony ovšem oprávněně, protože některé zle podlachnil. Pes záchranný, hlavně ve vodě: když jsme do ní vešli či skočili, okamžitě skočil také on a plaval (příliš rychle, než abychom se aspoň zchladili) nás zachránit: sotva byl na půl metru u „ohroženého“, otočil se a nastavil ocas. Pokud jsme se ho chytli a nechali se táhnout ke břehu, byl spokojen. Pokud ne, dal nešťastnému tonoucímu ještě jednu šanci a nastavil záchranný ocas podruhé. Pak už přišel trest: připlaval tak blízko, že dotýcného začal tlapami potápět a škrábat ramena i hrud'. Všichni jsme to přežili. — Bak se svou smečkou. Pes hlídač tradic, kultury, přátelství a samizdatu.

Informátorů blízko hranic s Rakouskem bylo ve Vranově jistě ještě víc, než jsme se obávali

sraly a tfe šfestky nesraly.“ Saša a já jsme se od nich naučili ledačemu, dokonce jsme, jen my dva!, v prvním podlaží postavili dva (stejně!) nosné sloupy (i s omítkou, dobře filcovanou) místo cihlové příčky mezi dvěma místnostmi, takže vznikla honosná hala. — Přijížděli přátelé. Někteří nepřijížděli — mohlo to být nebezpečné pro ně i pro Dům, informátorů blízko hranic s Rakouskem bylo ve Vranově jistě ještě víc, než jsme se obávali. Někteří přátelé pomáhali, jiní povzbuzovali nebo radili, asi se i modlili. Přijel i Josef Šafařík (u něho v bytě na Grohově ulici v Brně jsme se Sašou, spolu i jednotlivě, absolvovali další obory paralelních univerzitních studií!) s chotí Anynou. Procházeli stavbu i staveniště, Izuš se pečlivě vyptával a jako inženýr se zajímal o technické detaily. Nejvíce a na dlouhé minuty, velmi cenné, protože omezené, ho zaujal postup při „podřezávání“ kamenné podezdívky starého domu směrem do ulice, které bylo nutné, aby vlhkost nevzlínala do zdi. — Rostli jsme ve svobodě jako děti Boží. Každou neděli a o prázdninách i několikrát během týdne

Handlír se stal naším zpovědníkem, ba přítelem, a připravil Sašu na křest (pokřtil ho v sobotu před Květnou nedělí, 11. dubna 1981, v kapliče Panny Marie Růžencové ve Zblovicích, za asistence P. Josefa Heřmana Tyla, bývalého opata kláštera premonstrátů v Teplé, toho času se zákazem kněžské činnosti, v asyly na faře v Bítově; kmotrem byl Jirka, dosud nepoznanou něhu Otce Nebeského a Milost Ducha Svatého jsem sdílel i já). Velká a stále rostoucí úcta k Panně Marii jako naší Ochránkyni nás (pojmenoval to jako první samozřejmě Jirka) přivedla k druhému jménu Domu Mužů: Dům Mariin.

Co: šelma? Velká šelma! Strašlivá šelma! A krásná! Nejkrásnější německý ovčák všech dob! Čistokrevný. Nejhezčí na fotce je se Sašou a se mnou, nejhezčí fotka Saši a mne je s ním. Bak. Jarda ho koupil jako právě odstavené štěně, i s „rodným listem“. Narodil se 20. dubna 1980 a jako druhorozený z vrhu dostal jméno na „B“; v listu stálo: „Burm“. Když ho tak Jarda oslovil, prý nereagoval. Ani jiné pokusy na „B“ nepřijímal.

Ze vzpomínek Pavla Kršky a Saši Todorova poskládal P. K.

Autor je básník a prozaik.

Na rozhlasový mikrofon

S Alenou Blažejovskou
o vzniku pamětí Jiřího Kuběny

Jak došlo ke spolupráci Jiřího Kuběny s Českým rozhlasem Brno? Kdy a jak započala?

Poprvé jsem se rozjela na Bítov na jaře roku 1996, tenkrát ještě s režisérem (dnes ředitelem Českého rozhlasu Brno) Jaromírem Ostrým. Už dřív jsme spolu natáčeli ve zvonici Demlova Tasova, následovala reportáž z Bítova. Vysílala se pak pod názvem *Stačí jen být a je to Bítov*. Myslím, že Jaromír tehdy padl Jiřímu do oka víc než já — ale byla jsem to já, kdo se za Jiřím Kuběnou a na Bítov vracel. Koncem devadesátých let na setkání básníků, která na hradě pořádá společně s Martinem Pluháčkem-Reinerem, a pak už vlastně pořád, až do roku 2016, kdy jsem s ním natočila poslední rozhovor. Mezi tím leží celých dvacet let, během nichž se stal pro mé dcery občas telefonujícím „strýčkem z Bítova“.

Jiří Kuběna osobně namluvil své vzpomínky pro rozhlas a následně je vydal v knize s názvem *Paměť Básníka*. Bylo předem jasné, že Jiří tímto způsobem píše i knižní paměti, nebo to na počátku měly být jen dílčí rozhlasové příspěvky?

Byly to skutečně nejprve jen dílčí rozhlasové příspěvky, respektive kratší cykly spjaté vždy určitým tématem (například cyklus o Mikuláši Medkovi) nebo vybraným obdobím Jiřího života. Pokud si dobře vzpomínám, nejprve vyprávěl o osobnostech, s nimiž se setkal, časem víc i sám o sobě a také o svém dětství a rodičích. V mé (záměrně) nepravidelné dramaturgii literárně-publicistického magazínu Českého rozhlasu Brno *Zelný rynek* to byly takové vynořující se a zase zpět do oceánu vplouvající vlny. Mezitím vyprávěli jiní — a také pak třeba své vzpomínky vydali knižně: jako Pavel Švanda (*Paměť esejisty*) nebo Věra Mikulášková (*Zrcadlo vzpomínek*).

Jaký byl váš podíl na iniciaci tohoto projektu?

V roce 1996 jsem začala připravovat zmíněný magazín *Zelný rynek* (vysílá se stále, už na čtyřech stanicích Českého rozhlasu: Brno, Zlín, Dvojka a Vltava) a jednou z jeho rubrik je od počátku seriál. Střídá se čtení z naučných a esejistických knih či rukopisů (někdy i z beletrie) a vzpomínkové vyprávění. A právě Jiří Kuběna patřil k těm, které jsem oslovila s prosbou o takový seriál. Většina z osobností, které takto v *Zelném rynku* vzpomínaly, dala přednost tomu, že si text napíše. (Ale například Viola Fischerová vyprávěla přímo, improvizovaně.) Jiří Kuběna tedy začal psát.

Jak dlouho Jiřímu psaní trvalo? Psal postupně v průběhu let, nebo měl už na počátku jistou část hotovou?

Na počátku nebylo nic. Domluvili jsme se, že jednotlivé části budou dlouhé přibližně patnáct minut, a Jiří psal vše postupně přímo pro *Zelný rynek*. Jen cyklus o malíři Bítova Romanu Havelkovi byl pro rozhlasový magazín převzat odjinud. Totiž: převzali jsme text, ale Jiří jej pro *Zelný rynek* teprve načel.

Jiří se ze své podstaty myslím rád prezentoval. Musela jste ho někdy krotit? Nebo měl přes veškerou svou sebeprezentační vehemenci i dostatečnou sebekontrolu? Myslím především na intimnost některých informací a zážitků, které zveřejňoval. Nechal si od vás Jiří poradit, nebo jste jen přihlížela?

Netrpím přehnaným respektem (jak se dnes říká, a myslí se: strachem) z autorit. Ale Jiří byl vždycky svým pánem. Měli jsme ovšem přátelský, blízký vztah a Jiří si poradit nechal, když to bylo třeba. Jenže abych se přiznala: nemívala jsem potřebu ho krotit — vyhovuje mi otevřenost i plnost energie a sytost barev.

Jak šlo Jiřímu samotné natáčení? Měl rád mikrofon?

Mikrofon měl rád, i zvukaře a režiséry, pokud se natáčení v jeho pracovně nebo bytě na hradě účastnili. Jezdili jsme totiž my za ním — ne on do studia. Někdy jsme na Bítov přijeli jako celý tým — ale to spíš, když

se natáčela recitace poezie pro stanici Vltava. Nikdy nechyběl kolega a kamarád (a spolehlivý řidič) Jirka Frišauf. Vzpomínky jsem však po celá léta natáčela sama na příruční nahrávací přístroj. Potíž byla jen s tím, že Jiří nechtěl ukázňovat své mohutné tělo nabitě energií a různě se k mikrofonu přikláněl a zase se odkláněl, vytahoval kapesník, který chvílemi držel mezi mikrofonem a ústy, aniž přestal číst, pak do něj hlučně zatroubil a vůbec prováděl všelijaké kousky, které rozhlasoví pracovníci neradi vidí. A když ho jednou režisér upozornil, že by to neměl dělat, rozkřikl se na něj: „Vyser se na to, rejšo!“

S jakými reakcemi se rozhlas v době vysílání Jiřího vzpomínek setkal?

Mám to štěstí, že za celých dvacet let, co se *Zelný rynek* vysílá, nedošly nikdy žádné stížnosti. Na nic. A zaznělo tam už ledacos. Asi se magazínu podařilo vytvořit a udržet si mimořádně otevřenou a vstřícnou posluchačskou obec. Víím o tom, že Jiřího přednes ne každý měl rád. Na druhé straně měl mnoho věrných a skutečně milujících příznivců. A ti dávali i mně svou vděčnost najevo. Mohou se ovšem vést debaty o tom, jestli všecko v Jiřího memoárech „sedí“ na detail přesně. Naposledy to zpochybnil rozhlasový dramaturg Jiří Vondráček, když chystal dokument o Mikuláši Medkovi, v němž také použil některé pasáže z mých nahrávek... Asi proto ale Jiří svůj vzpomínkový cyklus *Z Mého Orloje* nakonec pro knižní vydání přejmenoval na *Paměť Básníka*.

V kulturně-historickém kontextu jste vykonala důležitou práci, když jste Jiřího myšlenky a vzpomínky zaznamenala. Co vás k tomu vedlo? A co vás u tohoto projektu tak dlouho drželo?

Odpovědí je: přátelství — a že mě to celou dobu zajímalo a bavilo. Jiří byl nejen Velký Básník, ale také Velký Kouzelník. Bavič, ale člověk opravdový a hluboký. Katolík s láskou k antice a respektující mou buddhistickou praxi. A možná jsme to oba tak dlouho vydrželi díky našemu smyslu pro humor.

Připravil Zdeněk Janál.

Vzpomínání na Jiřího Kuběnu

Hříšník s taškami v ruce se vrhá k papamobilu

František Rychlík

S Jiřím Kuběnou jsme se seznámili díky Janu Antonínu Pitínskému, který mne na něj upozornil na podzim roku 1988. Dělali tenkrát spolu v kulturním domě na Šelepově ulici v Brně skvělý cyklus pořadů s přednáškami *Výběrové příbuznosti*. Kuběna sérii zahajoval (31. října 1988) svou nezapomenutelnou show *Dalí—Nezval*, kdy do posledního místa zaplněný sál přes čtyři hodiny s údivem sledoval strhující, po více než dvaceti letech první, veřejné vystoupení barda, aniž si kdo dovolil vystoupení přerušit třeba odchodem na půlnoční rozjezd tramvají...

Kuběna byl nejen charismatický básník, překladatel, vzdělaný kunsthistorik, nespoutaný živel a sopka vytrvale sršící elánem a nápady, ale v neposlední řadě i statečný člověk. Postupně začal spolupracovat se samizdatovým časopisem *Střední Evropa*, který jsem v Brně vydával, a když jsem spolu s editorem Zapletalem připravil Kuběnuv profil do literární přílohy revue, věnovali

jsem mu padesát stran. Jiří v rozhovoru na tu dobu nezvykle otevřeně hovořil o svém životě, odvěkém přátelství s Václavem Havlem (který byl v tu dobu opětovně vězněn), o skupině Šestatřicátníků vydávajících dokonce i svůj časopis v samizdatu již začátkem úděsných padesátých let. Několikrát jsem se při redigování rozhovoru Kuběny tázal, zda souhlasí s otiskem celého rozhovoru, aby mu to nějak neublížilo, ten to však bral za naprostou samozřejmost. Jak o něm jinde psal i Václav Havel, on se nijak za svůj pseudonym vlastně ani neskrýval, jeho pravé jméno i tehdejší zaměstnání na krajském středisku památkové péče jsme ostatně rovněž uvedli. Svobodné necenzurované publikování v samizdatu, za něž hrozilo vězení (a také v ten čas v něm řada vydavatelů a publicistů seděla), bral prostě Kuběna i se skupinou přátel kolem filozofa Josefa Šafaříka jako jasnou volbu.

Při redigování rozhovoru v roce 1989, který Jiří neustále doplňoval

a přinášel nové poznámky a detaily, jsme se nakonec domluvili na rozsáhlejším zpracování jeho vzpomínání a výpovědi. Chodil jsem potom do jeho tehdejšího bytu v Brně-Řečkovících, kde Kuběna vysedával pod Medkovým obrazem na křesle, v němž údajně kdysi seděl i Puškin, a tam jsem uprostřed socialistického panelového sídliště ve starém nábytkem podivuhodně zařízeném bytě nahrával a zaznamenával Kuběnovy paměti. Bývaly to úžasné lekce ze zapovězeného kulturního světa, který Kuběna v mládí poznal, a také ovšem i z historie. Kuběna byl strhující vypravěč, mimořádně vzdělaný v řadě oborů, netrpěl ani v mládí žádným obdivem ke Stalinovi a komunismu jako řada jeho vrstevníků a byl to zároveň pro mne sympatický i poučený a bytostný monarchista, což nás tenkrát rovněž spojovalo.

Paměti jsme nakonec nedokončili, přerušil nás politický převrat, s nímž jsme tak brzy vůbec nepočítali. (Když mně někdy v říjnu 1989

na večeri v Paříži Pavel Tigrid tvrdil, že se režim u nás určitě do konce roku zhroutí a prezidentem bude zvolen Václav Havel, brali jsme to poté s Kuběnou jako fantasmagorii.) Na jednu z těch starých nahrávek si však pořád dobře pamatuji. Kuběna na ní svým nenapodobitelným zpěvným způsobem zprvu recituje a potom důkladně do detailu rozebírá tehdy novou báseň „Můj Život Hal-kyónsky Čili Řecky Snadno A Rychle“, kterou mně dedikoval. Báseň skládal na zastávce trolejbusu na ulici Česká a zaznamenával si ji na kousek papírku. Jeho výklad veršů byl pohledem do Kuběnovy básnické dílny, a když se svým vypjatým dramatickým talentem popisoval, jak se již již blíží trolejbus a on už musí nastupovat, ale pořád mu chybí poslední verše a báseň ještě v natřískaném trolejbusu dopisuje, to byla strhující dramatická etuda. Pásku se záznamem i ten počmáraný papírek s rukopisem básně mám pořád v archivu.

Převrat Kuběnu zastihl i v rozdělané práci pro brněnskou revue *Střední Evropa*, kdy přerušil vydávání své One Man revue *BOX* a vrhl se do spolupráce na našem novém čísle, kam připravoval překlady svědectví účastníků „brněnského pochodu smrti“. Výpovědi československých občanů německé národnosti brutálně týraných a vyhnaných revolučními

gardami po válce z Brna jsem propašoval z Německa a s Kuběnou jsme je chystali pro šesté číslo samizdatu, které mělo vyjít koncem roku. Nakonec bylo toto tabuizované téma publikováno již oficiálně v roce 1990 v prvním čísle nového časopisu *Proglas*. Revue jsme v hektickém období po Listopadu v extrémně krátké době připravili s Kuběnou, s nímž jsme domluvili přechod samizdatového čtvrtletníku na oficiální měsíčník již druhý týden v prosinci na schůzce s Martinem Pluháčkem, Pavlem Švandou a z pražské *Střední Evropy* Rudolfem Kučerou a Zbyňkem Hejdou. V novém časopise, kde Jiří redigoval kulturní přílohu, potom také přetiskujeme z posledního samizdatového vydání i celý Kuběnovův profil, výběr básní, Havlovu poznámku k jeho poezii a rozhovor s Kuběnou nazvaný „Trpím extrémní básnickou samotou“. První číslo s poezií Jiřího Kuběny v nákladu deset tisíc výtisků bylo tenkrát okamžitě rozebráno, a pro Kuběnu tak skončilo násilné vypovězení z literatury a snad i ona básnická samota.

Na veřejnosti byl pak totiž vidět a slyšet často, všimnout si ho musel i papež Jan Pavel II. při své návštěvě v dubnu 1990 v Praze. Na setkání se Svatým otcem na Hradě jsme vyrazili o půl dne dřív, Kuběna domluvil schůzku u Jiřího Muchy

na Hradčanském náměstí. Překonali jsme bez potíží všechny policejní zátarasy a uzavírky, tenkrát nám nikdo ani nekontroloval tašky, kde jsme s sebou vláčeli obleky. U Muchy jsme se měli i převléct, tam jsme se však nedostali, protože nám nikdo neotevřel, jen jsme zaznamenali nějakou postavu za záclonou. Na prázdném Hradčanském náměstí, pod dohledem vatikánské tajné služby, se pak s hudrujícím Kuběnou převlékáme v parčíku před arcibiskupským palácem, když přijíždí papež z bohoslužby na Letné. Básník s igelitovými taškami v každé ruce peláší směrem k papamobilu a s výkřiky se u vjezdu do paláce vrhá před papežem k zemi! Svatý otec jen trochu víc než obvykle přimhouří oči a hříšníkovi žehná. To byl nejen symbolický zázrak — na pozvání prezidenta, který ještě před půl rokem seděl ve vězení, přijel poprvé v historii představitel katolické církve —, ale i živý sen — ještě než se papež stihl sejít s představiteli kultury na Hradě, první ho z kultury přivítal — sám a za sebe — done dávna neznámý básník-outsider Jiří Paukert-Kuběna!

Alexandria, USA, říjen 2017

Autor byl vydavatelem revue *Střední Evropa* — brněnská sekce a šéfredaktorem revue *Proglas*.

墓

Saudade:
Přes hrob
a Bítov

Joseph N. Rostinsky — Yoshiaki Nakano

Dva překlady Jiřího Kuběny
do angličtiny a japonštiny

仮面

Bývalá láska kdysi pravila, že všechny cesty do pekel jsou dlážděny dobrými předsevzetími. Proč by to měly být jen cesty do pekel, mohl by se zeptat člověk inkvizitorský? Vždyť ani cesty do nebe nemusejí být dlážděny jen dobrými skutky. Nestačila by jen dobrá myšlenka, která by nadchla a podnítila jiné k činnosti všem prospěšné? Jiří Kuběna by nejspíše souhlasil, i když by se ohradil vůči jejímu pragmatickému podtextu. Tak to bylo i s mým předsevzetím napsat esej o tomto moravském básníku pro *The New York Review of Books*, pro snad nejlepší literární noviny ve Spojených státech amerických, samozřejmě s ukázkami Kuběnovy poezie v anglickém překladu. O projektu jsem s Jiřím hovořil asi dva roky před jeho odchodem na věčnost. Tehdy s návrhem souhlasil a chtěl se k němu znovu vrátit, abychom prodiskutovali podrobnosti. Avšak k návratu později už nebyl čas. Ve Zlíně na výstavě Nezvalových a svých obrazů Dr. Jiří Paukert všem přítomným oznámil, že je těžce nemocen a léčba že bude dlouhá a jenom Bůh ví s jakým výsledkem. Čekali jsme a doufali.

Jiří Kuběna miloval svou rodnou Moravu, úrodnou Hanou, vinné révy jižní Moravy a zaoblenou krajinu kolem Bítova. Avšak téměř tak intenzivně jako svou rodnou Moravu obdivoval i japonské umění a poezii a také mé japonské studenty, kteří ho přišli pozdravit na jeho pohádkový hrad. Japonské mládí vítal s otevřenou náručí. S mládím přivanulo teplo Dálného východu, oslepující krása vycházejícího slunce a subtilní kouzlo štíhlých, ohebných bambusů. Právě pro jeho obdiv a lásku k Japonsku jsme se s mým asistentem z Tokia rozhodli, že k anglickým překladům přidáme i překlady Kuběnových básní do japonštiny. Měl to být pro Jiřího vánoční dárek v roce 2017, překvapení, ke kterému již nedošlo. Proto tak činíme in memoriam, abychom splnili daný slib a naše předsevzetí se stalo skutkem.

Z Kuběnova obsáhlého Díla jsme vybrali jen dvě básně: „Tragická Maska“ a „Večer V Okně (Bítova)“. Báseň „Tragická Maska“ evokuje spřízněnost s tradičním japonským divadlem Noh a také s románem Jukio Mišimy *Maska* (仮面, vyslovuje se ‚kamen‘). Báseň „Večer V Okně (Bítova)“ pak představuje ústřední téma básníkovy života, Kuběnov osudový hrad Bítov, jeho *locus amoenus*, kvintesence jeho pozdního vyznání lásky k Slovu a soše, k duchu a materii. Tak jako všichni překladatelé poezie, byli jsme si také my vědomi toho, že ono příslovečné *traduttore, traditore* se vztahuje rovněž na nás. Hledali jsme tudíž jakýsi kompromis mezi doslovným překladem a významovou jednotou textu. Ti, kteří jsou obeznámeni s Kuběnovým Dílem, vědí, že se básník ve své poezii pokouší o někdy až urputné sloučení extrému, o *discordia concors*, jako je tomu v případě „homoerotiky“ a římskokatolické víry, že básník často vytváří textové obrazy téměř trojrozměrného charakteru, jakési *concetti*, které v mnohém připomínají jeho vizuální, malířskou tvorbu. Každý obraz je záběr, který snímá jeho pozorné oko: NATURA DOCET, příroda promlouvá k básníku, oslovuje poetickou představivost a utlumuje pochyby tvořivé marnosti. A právě tady jsme našli spojitost s japonskou poezií (haiku), jejímž mistrem byl Bašó (1644—1694). Tedy nikoli ve formě, ale pouze v obsahu. Trsovitost obrazů, z nichž vyrůstá jedna představa,

jeden významový korpus jakoby „figura serpentina“, která se prolíná celým spektrem možných interpretací, i tak je možno formálně popsat Kuběnovy obsáhlé verše.

Quintilianův důraz na významový celek (*corpus sit, non membra*) nás přesvědčil, že bude občas nutné obětovat slovo, abychom vystihli celkový význam básně. Takto jsme se *de facto* vtělili do role svévolných „zrádců“ (*traditori*), jejichž jediným proviněním se stal do jisté míry „přepřacovaný“ textový význam. Jak obecně známo, přeložit text básně z původního jazyka do jazyka cizího je takřka nemožné, tedy aniž by se neporušil smysl zamýšlený autorem. To jsme zásadně nechťeli. Naším úmyslem bylo pouze dokázat, že Kuběnova poezie je „přeložitelná“ nejen do jazyků zdánlivě příbuzných (angličtiny), ale také do jazyků gramaticky zcela odlišných (japonštiny). I když jsme si byli vědomi toho, že Kuběnova poezie již obstála v pokusu být přeložena do němčiny a ruštiny (viz Jiří Kuběna: *Ráno Na Olympu. Dílo VII/2*, s. 915 a 916). Z praktických důvodů uvádíme pouze dva překlady (anglický a japonský) dvou Kuběnových básní. Náš výběr textů nebyl náhodný. Práči jsme si, aby básně byly přiměřeně krátké, tedy vhodné pro formát časopisu, a aby vystihovaly dva podstatné aspekty básníkovy tvorby: téma hradu Bítova a motiv rozpolcenosti vlastního vědomí a víry. První báseň pochází ze sbírky *Orel Nad Propastí*, z části druhé: *Harfy A Bůh Vitr*. Báseň je případně nazvána „Večer V Okně (Bítova)“. Druhá báseň má titul „Tragická Maska“ a je umístěna ve sbírce *Doryforos & Ganymedes* v části *Mimo Knihy (1971—1979)*. Každá z těchto básní vykazuje kompaktnější formální strukturu a z hlediska významového je přehledněji rozvrhnutá v prostoru. Jinými slovy, texty jsou syntakticky a sémanticky uzavřenější, a proto se nabízejí k jednoznačnější interpretaci. Nejprve původní text na variaci sonetu:

Večer V Okně (Bítova)

Den Je Krásný, Svět Je Krásný,
Život Je Krásný —
V Těhle Sádce: Ach Země!
Podobá Se Matce. A Život Básni

Počaté Ze Mě.
Slunce Nade Mnou Dnes Právě Se Jasní,
Vzduch Čistí.
Svůj Chléb Tu Se Mnou Budete Zas Jísti.

Noc Zaplane Temně,

Ale Ne Z Nenávisti, Ne Z Nenávisti,
Nýbrž Jemně, Jak Zrní, Jen Tak Z Ruky, Vykřeše Hvězdy.
Život Je Tu, Život Nezakrní

Ani Dnes, Ani Vezdy.
Tam Naproti Srny Za Tmy Přijdou Pít
K Druhému Břehu. Cítím Už Jen Něhu —

Živote Můj, Ach Matko!

Bitove, Pohádka.
Hřbitove, Už Jen Nakrátko.

Sladko Je Žít.

Následuje pak ukázka variace volného verše, koncipovaného básníkem s širokým gestem barokového mystika, ale opět ve formě sonetu.

Tragická Maska

Řeč. Mlčení. Slovo. A ba i Obraz, Všechno Mne
Hubí. A kdybych byl, Apollóne, Tvůj Kněz, v Plášti
Jaspisovém, Stejně bych Shořel Zevnitř. Stejně bych
Vzplanul, Zaplál Jak Mi — ó Srdce Značíš Nevěrné
Velikým Hořící, Hořekující Hořem — A Jak
Slavným! Levou's Mi Sežehl Tvář...

Tady Na Zemi Provždycky Všechno krásné
Rukou Tvou Bude Hynout — A Není Zbytí! Ale jen
Na Zemi. Žárlivější Tvá..., Nebeská Vlast, Nesoudí
Tak přísně...!
Tam Snad, ó Vyvolení, Osud Mají Míň Přísný...
U Noh Svitek Not... Jim Spočívá Poslušně
Co Had, an Mlčí.

Ale Tady — Levou Ne, Tady Zůstává Básník Jen (Svou)
Pravou Tvář.

V básni „Večer V Okně (Bítova)“ jsme se jak v anglickém, tak i v japonském překladu museli vzdát melodického propojení rýmů, které jsou zabudovány ve větěném souvětí, tedy nikoli na konci každého verše, jak by mohl čtenář očekávat. Příkladem jsou rýmy typu: v sádce / matce, země / ze mě, čistí/jísti, ze mě / temně a tak dále. V žádném z obou jazyků nejsou slovní ekvivalenty, které by významově mohly sdělit rytmický pohyb a rýmovanou sekvenci originálu. Proto byl nezbytný pouhý opis, parafráze významu, který je zakotven v původním textu. Navíc v japonském překladu jsme si dovolili některé lexikální významy archaizovat. To vyplývalo ze skutečnosti, že v přítomném japonském podvědomí se evropský hrad jeví jako anachronický *fenomenon* moderní současnosti, tedy něco romantického, což vyžaduje adekvátní výraz, který není v každodenním slovníku. Tam, kde originál obsahuje slovo „krásný“, užíváme japonský výraz „itoši“ ve významu „milovaný“ nebo „drahý“. Jinými slovy, využíváme bohatého rejstříku emocionálních výrazů, abychom transponovali význam večerního rozjímání o básníkově existenci na úroveň citového rozpoložení japonského čtenáře. V tomto případě byla nutná profesionální rada rodilého mluvčího japonštiny, abychom mohli lépe vyjádřit emocionální nuance v bohatém slovníku japonského jazyka. A protože v japonské poezii se téměř nikdy nepoužívá rým (verš je především sylabický) a japonský jazyk, i když velice melodický, má jen slabý přízvuk, museli jsme upravit rovněž lexikální prvky ve verších tak, abychom alespoň do jisté míry zachovali melodický rytmus Kuběnových strof. Tak jsme například upravili úvodní verš v básni „Tragická

Maska“. Místo Kuběnových slov: „Řeč. Mlčení. Slovo. A ba i Obraz...“ uvádí japonský překlad: koe, činmoku, kokyú, kage..., což v českém překladu vychází jako: hlas, ticho, dech, stín... jevy, které hubí básníkovu samotou a rozjímání.

V anglickém překladu byly zásahy do původního textu v podstatě „mírnější“. To už je dáno tím, že se jedná o jazyk příbuznější (indoevropský) a že jak čeština, tak angličtina vycházejí z podobných kulturních zdrojů. Poetika obou jazyků je si v něčem podobná, a tak překládat z jednoho jazyka do druhého je snadnější, i když ne zcela jednoduché. Ovšem to více či méně závisí také na „básnickém fundamentu“ překladatele anebo překladatelky.

Evening at the Window (Bítov Castle)

The day is lovely! The world is lovely! Life is lovely!
From this cozy spot, oh dear Earth,
Everything feels like Mother's gentle touch
Life appears like a poem conceived by me.

The sun is growing brighter cleaning the air.
Together with me you all will eat my bread again
When the night flares up the sky not in anger
Never in anger but calmly like the seed

Sliding from the hand sparkling with stars.
Life is here to stay and can't wither away
Forever and a day.

At night across the river deer comes to drink.
But all I can feel now is a gentle touch
Of my precious Life, of my dear Mother!

Oh my precious castle, dear Bitov, my fairytale
Soon to be my grave!
Oh, how sweet it is to live!

夕暮れの窓辺

この日は愛しい、この世は愛しい、人生は愛しい
この愛しき窓辺から見つめる
ああ、愛しき地上よ、貴女は母のようだ。
そして、人生とは私に宿る一編の詩だ。
ゆっくり太陽は昇り、ゆっくり空は白み、ゆっくり晴れ渡る
皆と共に朝焼けの美を味わう。
やがて我らに夜は来て明るい空を覆い隠してしまう
しかし、決して厭わない。

ただ、静かに種子が神の恩手からこの地上に零れ落ち
そして、その恩手は火打石を打ち鳴らし、天上は満天の星空となる。
命はここに宿る、決して消えることはない
いま、あまねく。
そして、暗闇の彼方に対岸では、若き牡鹿は清流で喉を潤す
この命、この地上、母の温もりを思い出させる。
ああ、我が親愛なる城よ、我がビトフ城よ、我がお伽の国よ、私の墓標よ!
命はなんと愛しいのもか。

A Tragic Mask

Speech, silence, words, even an image kill
 If I were your priest, dear Apollo,
 Dressed in the jasper gown, I would all the same
 Be inflamed, flare up, and glow like my heart.

Oh my dear heart, you mark the unfaithful
 With the burning and bewailing sorrow
 That has scorched the deceptive part of my face.
 How glorious that sorrow be!

Here on this Earth now and for ever
 Beauty is to perish by your hand.
 And nothing can stop it.

But only here on the Earth,
 For your heavenly home
 More jealous than I is merciful.

Perhaps there the fate of the chosen ones
 Will not be so harsh
 Just resting at the feet as a role of music
 Obediently like a snake that won't move.

But here the poet shows his real face
 Without the mask.

仮面の悲劇

声、沈黙、呼吸、影
 すべてが私を破壊する
 もし私が君の神父ならば、親愛なるアポロよ。
 厳格な碧の法衣で身を固めても無駄なことだ
 法衣の内に火が灯り、明るく燃え上がる
 私の心臓のように。
 ああ心臓よ、おまえは悲観に燃えて裏切った
 なんと甘美な苦痛だろう。
 それは誘惑された私の顔を灰にした。
 君の手で、ここより地上の美は永遠に消え失せる
 免れる者はない
 しかし、ここ地上で君の美の楽園で、羨望より憧憬を咎められることはない。
 おそらく彼方で、ああ選ばれし者よ
 君の運命は、その足元に丸められ横たわる楽譜より残
 酷ではない、その従順な毒蛇の沈黙
 しかし、ここに仮面を捨てて詩人が顔を現す。

Přátelé Kuběnovy poezie jsou obeznámeni s osobitými ortografickými zvláštnostmi básnickových textů. Jejich charakteristickým rysem je psaní slov s velkými počátečními písmeny. Není pochyb o tom, že básník naplňuje slova, byť by to byly jen předložky, metafyzickou funkcí. Slovo je biblické, je od Boha, a tudíž je posvátné, což ortograficky nelze vyjádřit jinak než velkým písmenem, tedy zvýrazněním. Obě zde uvedené básně jsou napsány právě tímto způsobem. Problém nastává pouze v případě básně „Tragická Maska“, kde se několik slov objevuje v registru

malých písmen (ba i, kdybych byl, bych, bych), což může čtenáře přimět k otázce po významu právě takové výjimky. Naskýtá se odpověď, že buďto se jedná o grafickou chybu, anebo je smysl takové výjimky hlubší, protože se gramaticky jedná především o kondicionál, tedy o slovesný způsob podmiňovací. A právě v takovém vyjadřovacím procesu se může ukrývat i básnickova výpověď, což by také dokreslovalo význam básně o „Tragické Masce“.

Last, but not least chceme zdůraznit, že jsme se při interpretaci zde uvedených dvou básní odklonili od možnosti konzultovat textový aparát, nazvaný „Slovo autora“. Básnickova genetická exegeze, nakolik je poutavá a zajímavá, svým způsobem omezuje, delimituje proces čtenářské interpretace textu. Zastáváme názor, že text je v procesu dekódování otevřený, a podléhá tak čtenářské imaginaci. „Slovo autora“ je bezpochyby důležité pro literárněvědný rozbor a má své oprávnění. Nicméně v našem případě jde především o transformaci sémantického aspektu textu z původní jazykové roviny na rovinu cizojazyčnou. Právě tím si také ověřujeme, že sémantické, významové univerzály jsou iluzorní, proto ono příslušné *Traduttore, traditore*, čili překladatel nevyhnutelně musí zradit původní význam textu jen proto, aby jej učinil srozumitelným v jinojazyčné provenienci.

Na závěr chceme pouze dodat, že i nás v Japonsku hluboce zasáhl básníkův náhlý odchod za horizont věčnosti. Tudíž i titul našeho eseje „Saudade“, ona tesklivá píseň o těch, kteří odpluli k jiným břehům a kteří nám budou vždy chybět. Naše překvapení se letos nekonalo, Bohu žel, ale slyšeli jsme v dále smích a slova díky Básníka Kuběny. Oč vděčnější jsme mu však my, kterým dal možnost nahlédnout ve své Dílo.

Tokio a Mikulov na Moravě, říjen 2017

**Joseph N. Rostinsky je profesor emeritus
 na Tokai University v Tokiu a profesor Semináře estetiky
 Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.**

**Yoshiaki Nakano je historik,
 byl asistentem profesora Rostinského
 na Tokai University.**

Když se vysloví jméno Jiří Kuběna

1) Když se vysloví jméno Jiří Kuběna, co vás napadne jako první?

2) V čem vás Jiří Kuběna svou osobností, názory nebo dílem nejvíce ovlivnil?

3) Na jakých projektech jste spolupracovali? Popřípadě jak byste charakterizoval/a váš vztah?

4) Jaká slova Jiřího Kuběna podle vás nejvíce vystihují?

5) Na kterou událost, zážitek nebo diskusi s Jiřím Kuběnou pravděpodobně nikdy nezapomenete?

6) Kdybychom se mohli vrátit v čase a měl/a byste tu možnost, co byste Jiřímu ještě chtěl/a sdělit nebo na co byste se ho ještě chtěl/a zeptat?

**Jitka
Bednářová**

editorka

1) Vybaví se mi dlouhé tmavé večery na hradě Bítov z dob, kdy jsme připravovali Kuběnovův olbřímí výbor *Krev ve Víně* (vyšel ve Votobii v roce 1995). Jiří v obsáhlých mnohahodinových monolozích komentoval

vlastní tvorbu a zkušenosti, které k ní vedly. Bylo to až fantastně zahlcující, zničující, jedinečné.

2) Měla jsem potíže s mělkostí a neurčitostí mnoha českých básníků druhé poloviny dvacátého století.

U Jiřího mě fascinovala sytost, plnokrevnost výrazu, intenzivní vztah k životu. Dále to, že klasický kánon, vzdělání a formy (hlavně sonet) lze uplatnit nejen v nějaké francouzské poezii sedmnáctého století, ale i u nás a v této době; že lze rozvinout antické i mariánské obrazy krásné až k pláči. Jedinečná mi připadá i plastická, sochařská práce s veršem, jež vede k pocitu, jako by se báseň rozprostírala do mnoha stran. Bavila jsem se také jeho psychologickými portréty vrstevníků, v nichž dokázal zlomyslně trefit něco podstatného.

3) Kromě některých recenzí a interpretací konkrétních básní jsem připravovala k vydání *Krev ve Víně*, první a nejobsáhlejší výbor z jeho tvorby, který je jedinečným panoramatem, bohužel těžko dostupným (620 velkoformátových stran!), Kuběnovu líbeznou prvotinu *Zpívající Voliéra* (1996) a první svazek spisů *Krev ve Víně, Jižní Kříž, Kříž Dona Juana* (1998, 2001).

Právě tyto knihy jsou mi dodnes nejbližší a pokládám je za nejtrvalejší součást Kuběnova díla. Je třeba si uvědomit, že Jiří tehdy usiloval o to, aby se jeho poezie skutečně stala součástí kánonu a nebyla nazírána pouze jako outsiderská výstřednost. Nebyl to samozřejmý proces a chtěla jsem jej podpořit. Po stránce ediční si Jiří vše připravoval sám, leč občas bylo třeba ho zastavit v některé jeho umanutosti, například zabojoval, aby neretušoval původní erotismy a vulgarismy a vrátil se k původnímu znění. Knihy jsem doprovázela svými doslovy a komentáři, přitom

jsem měla možnost ponořit se do hloubky celé Kuběnovy tvorby. Nesmírně mě to bavilo.

4) Intenzita, třeskutost, vášně, temnota, perverz, rudá červeň. Katolicita, Panna Maria, Apollón. Morava, Bítov, Dyje, Želetavka. Parkán.

5) Nezdá se mi, že by žánr plnohodnotné diskuse ke Kuběnovi patřil. Respektive by mě zajímalo: našel by se člověk, s nímž by se opravdu ukáznil a proběhl by rovnocenný dialog? Brala jsem Jiřího jako jediného svého druhu, ve styku s ním se však člověk potřeboval postarat i o mír vlastní duše. Svěrázným zážitkem byly telegramy, jimiž mě poháněl k práci, a také časté telefonáty do kláštera, v němž jsem za studii v Praze bydlela. Sestřičky trnuly, nechápaly, úpěly...

**Petr
Čichoň**

básník

1) Jiří Kuběna byl básník, který se choval, jako by žádná moderní poezie neexistovala, tím samozřejmě provokoval spoustu lidí. Fascinoval i odrazil! Pokračoval v předmoderním chápání poezie, ale zároveň verš dál rozvíjel a posouval. „Klasiku“ vnímal jako něco nadčasového, ale i živého, je autorem mnoha nových metrických schémat, nové formy sonetu, časomíry či tónického verše. Byl pravděpodobně posledním básníkem, jakýmsi benjamínkem velké generace Nezvala, Seiferta, Holana či Jakuba Demla, s nimiž se osobně znal.

2 a 3) Jiří Kuběna byl můj básnický učitel, ale také metafyzický přítel.

Básníci mezi sebou příliš neřeší nějaké náboženské a duchovní otázky, ale Jiří Kuběna byl veskrze jiný, byl apollinský, byl to sluneční básník. Jeho poezie nepodléhá modernistické skepsi, existenciální prázdnotě a civilnosti, je tím velmi originální a neobvyklá! Měl jsem prostě ohromné štěstí, že jsem mohl u Jiřího Kuběny, šéfredaktora nakladatelství Vetus Via a literárního časopisu *BOX*, v devadesátých letech pracovat jako redaktor. Jiří Kuběna toužil uchránit v poezii starý klasický svět a používal k tomu velmi originální novátorské prostředky. Pojila nás k sobě vášeň pro metrický a rýmovaný verš a samozřejmě zájem o orální poezii, o poezii, která se nepíše, nýbrž skládá! Jiřího originalita nebyla pro každého a rozhodně to neměl v básnickém životě jednoduché.

4) Jiří Kuběna odmítal postupy i výrazivo moderní poezie. Jeho konzervativní přístup byl paradoxně velmi novátorský a provokativní, málokdo si dnes dovolí používat v poezii slova: Láska, Erós, nebo dokonce citoslovce: Ó či Ach.

5) Asi na redakci Vetus Via — příznačně Stará cesta — básníkův brněnský byt na ulici s krásným názvem Pod kaštiny, ve kterém jsem také pracoval. Jiří Kuběna byl kunsthistorik a znalec architektury a jeho byt byl plný vzácného starožitného nábytku, na stěnách visely vzácné malby, třeba od Mikuláše Medka. Nejvíce jsem měl obavu o drahocennou sošku Jana Koblasý, která mi několikrát spadla z barokního stolíku, vždy jsem ji ale zázrakem zachytil. Stěny byly potaženy novogotickými závěsy, Jiří miloval bytový textil a mou pracovní židli bylo empírové křeslo, ve kterém prý seděl Puškin. Na tomto křesle mě portrétoval fotograf Libor Stavjaník, fotka později vyšla v mé sbírce *Chilia* a kritika mi vyčítala, že jsem se stylizoval, ale ona to byla moje kancelářská židle.

V Jiřího redakci najednou všechna ta klasika oživila a stala se realitou. A Jiří byl takovýto básnický šéfredaktor v neuvěřitelné pohádkové redakci, v níž se občas mihl Josef Topol nebo Václav Havel. A všemu ředitel Jaroslav Erik Frič, dnešní

undergroundová legenda. Bylo to něco neskutečného, ale vydali jsme velmi vzácné knihy, třeba *V temnotách* od Léona Bloye v překladu Bohuslava Reynka či eseje od Miguela de Unamuno. Jiří také udržoval intenzivní kontakt se Společností Otokara Březiny či s Dědictvím Jakuba Demla. Byl to prostě apollinský básník řádu a redakce byla jakýsi andělský úřad.

6) Jiřího jsem pravidelně navštěvoval na hradě Bítově, diskutovali jsme donekonečna o klasickém pojetí poezie

nám profesor Pavel Krška barvitě líčil mnohovrstevnatou osobnost básníka Kuběny. A utkvěla mi příhoda, kdy si Jiří převrhl na nohy hrnec vařící vody a pronesl jen nějaké „au“. Bral to jako nedůležitou podružnost.

2) Uvěřil jsem v Boha. Začal sázet knihy, a dostal se tak ke krásné profesi, kterou dodnes dělám. Našel množství přátel v jeho okolí, s mnohými i spolupracoval. Zamiloval si Bítov a okolí, v němž jsem poznal plno krásných lidí, včetně své ženy Zuzany.

Jeho poezie nepodléhá modernistické skepsi, existenciální prázdnotě a civilnosti, je tím velmi originální a neobvyklá!

či o katolické církvi a o metafyzice vůbec — to se hned tak s někým v současné době nedá. Stále víc si uvědomuji, že se jeho odchodem uzavírá velká epocha českého básnictví, ale také se mi velmi bolestně zužuje okruh básnických přátel. Přišel jsem o velmi vzácného člověka:

*Spěchal jsem vidět tě, jak ležíš v rakvi,
kol hlavy zdobil tě jak akant
vavřínový věnec, maličký
ministrant plakal,
kol stáli básníci a milenci tví,
smrt byla vyřčena, Nezval by napsal:
ona šaka!...*

(15. srpna 2017 v hradní kapli na hradě Bítově)

Petr M. Dorazil

technický redaktor

1) Vůbec první vzpomínka je z hodiny češtiny na gymnáziu, kde

3) Začalo to časopisem *BOX*, později to bylo nakladatelství Vetus Via a různé projekty s ním spojené. A na průběhu, s pár představkami, sazba Jiřího Díla.

4) Kolosální, srdečný, vehementní, přesahující, citlivý, robustní.

5) Když mě učil modlit se růženec (včetně nakresleného návodu). Na výtku, že se vše netočí okolo mne. Tu jsem hodně potřeboval. Na moment, kdy se dozvěděl, že zemřel Josef Šafařík, a poklesl pod tíhou odpovědnosti, která na něj dolehla. Jak se obával, jestli se stane kastelánem na Bítově. Na zblovicáku, která nechával v troubě dojit, než jsme se otočili na mši ve Zblovicích. A na skvostné karlovarské knedlíky. Na dlouhé snídaně a večerní rozhovory na chatě na Bítově. Na to, jak si vychutnával plavání v Želetavce. Jak fascinovaně pozoroval vosárium (zavařovací sklenice se sirupovou vodou jako návnada a past na vosy), ve kterém nové vosy zašlapávaly ty předchozí pod sebe, a komentoval to, že takto nějak to nejspíš vypadá v pekle. Na to, jak sbíral labutí pera a modré zvonky.

6) Tuto potřebu kupodivu vůbec nemám. Asi i proto, že se mi dva dny před Jiřího smrtí zdálo, jak měl svůj poslední večer poezie. A jak to neustále různě protahoval (že nevidí na text, že ten text na papíru vlastně vůbec není...), protože nechtěl, aby večer už skončil.

On ten text na tom papíru opravdu mizel. Ale to Jirka už tak uměl, že realitu různě uzpůsobil, přece se jí nebude podrobovat. A tak když jsem se pak dozvěděl, že umřel, byl jsem mu zpětně vděčný, že se se mnou takto rozloučil.

Petr Hruška

básník

- 1) Odpich vysoké pece. Celý okolní prostor v tu chvíli zalehne monumentální zvuk, noční nebe se zbarví do růžovooranžova. Být příliš blízko tekutému železu je nesnesitelné a strhující.
- 2) Nepřestával mne překvapovat tím, za jak ohromný patos je ještě možno ručit skutečným prožitkem. Trpěl velkým rozměrem prožívání — opravdu *velkým* a opravdu *trpěl*. A dokázal být naprosto věrný tomu, čemu své básně zasvětil, tedy oslavě. Myslím, že byl posledním básníkem přímé a hlasité oslavy Boha, Duše, Lásky, Poesie, Bolesti i Smrti (psáno po kuběnovsku).
- 3) Nespolečně jsme na ničem. Věděli jsme se. Mám doma od něj schovaných několik dopisů i s obálkami, popsanými zepředu i zezadu, zvenčí i zevnitř. A mám jeho knihy, které někdy čtu, po jedné, dvou básních.
- 4) Slova? Jiřího Kuběnu vystihuje řeč — prudká, dojatá, vyznavačská, rozbíhavá, netaktní, důvěřivá, oddaná, sebestředná, apelující, dvořivá, nekončící...
- 5) Na to, jak básně kratší než sonet označil za „kozí bobky“.
- 6) Nechal bych ho ještě chvíli mluvit a myslel na to, že každá opravdovost asi musí být směšná...

Bohdan Chlábec

básník a editor

- 1) Barokní patos. Prolom nebesa! Nebo možná lépe: náhlé forte romantismu. (Jaký měl vlastně Jiří K. — nebo bych se měl ptát na Jiřího Paukerta? — vztah k Wagnerovi? Komické: nemyslím přece Faustova fámula, anebo také jeho?)
- 2) Především tím, že vůbec byl, teprve pak tím, jak a kde žil. Celý ten obraz: hrad — mateřské lúno; jezerní hladina s vysokým nebem — zárodečné pohyby oblak a vln, dotyk v zrcadle (v kolikavrstvém zrcadle?); majestátní splývání labutě, tak křehké — u Jiřího nikoli běl Lohengrinova, nýbrž Apollónova úběl. Jeho fascinace řádem, ovšem stále s pečeti, „milostným stigmatem“ Vergiliových „neslučitelných jader“.

Nepřestával mne
překvapovat tím,
za jak ohromný patos
je ještě možno ručit
skutečným prožitkem

- 3) Naposledy jsem Jiřího navštívil v roce 2016 kvůli jeho korespondenci s Janem Koblasou, kterou si oba přáli vydat. Následovat měla korespondence s Mikulášem Medkem a Josefem Topolem. Tři svazky korespondence, z nichž zatím nevyšel ani jeden. Můj dluh Jiřímu. Dluh, za který se nestydím, neboť věřím, že mi pomůže, abych mu nedlužil.
- 4) Hrad Lásky A Poezie. Hrad Mariin. — Bítov!
- 5) Nevidím do budoucnosti, nevím, na co nezapomenu. Ztráta vzpomínek mě chrání, abych nezešílel. Na mnohé jsem nezapomněl, ale ne všechno se má vytrubovat v anketách.

6) Na to se jednou zeptám přímo jeho (budou-li TAM mít otázky a odpovědi smysl).

Dora Kaprálová

spisovatelka a rozhlasová dokumentaristka

- 1) Lodička, bítovská přehrada, 1988. Někdo pádluje. Je mi třináct, Jiří Kuběna si povídá s mým tátou. Pak — už nevím proč — se studem zadrmlím svou naivně upřímnou báseň, která končí veršem: „a malý skřítek s nesmělostí / mi flétnu hodil do klína“. Tento obraz mistra Kuběnu nadchnul. Kdo ale tehdy pádloval? Můj tatínek stěží, já asi z ostychu taky ne, pak musel být převozníkem samotný Jiří Kuběna! Pádlování z jeho chatičky doprostřed bítovského jezera

- a zpět. Mystický mistr převozník Jiří K. a jeho velebná pozvánka do světa radosti, která se píše s velkým R, neboť slovy jsme přibiti k životu jako hřebíky a věčnost Jiřího K. je nezpochybnitelná.
- 2) Básněmi, Knihou-životem, všeobjímající láskou, sebou samým a pádlováním (jak už dnes vím).
 - 3) Jednou, to už bylo dlouho po revoluci a Jiří Kuběna dávno hradním pánem, mě poprosil, abych mu utřela prach na okenním parapetu jeho bytu. Utírala jsem prach a myslila přitom vzpupně na Marii a Máří Magdalenu a byla jsem tehdy šťastná, trochu potouchle, to se ví...
 - 4) Kniže básníků.

- 5) Sportem s J. K. k magii poezie — pádlování. Domácími pracemi k nebežtánské lásce — utírání prachu z hradního parapetu.
- 6) Nechtěla bych se ptát, chtěla bych nenápadně pozorovat Jiřího Kuběnu v saku a bílé košili a poslouchat jeho zdravici při bitovském sletu roku 2000. Chtěla bych vidět zimního Jiřího Kuběnu skloněného melancholicky nad šálkem čaje ve svém hradním pokoji prosince roku 2007, chtěla bych znovu slyšet, jak recituje svou první báseň „Loutka“.

Milan Ohnisko

básník a redaktor

- 1) Jak při autorských čteních vršil před sebe marciální monolit svých sebraných spisů. Nebyl jsem sám, komu ta stavba připomínala piedestal budoucího básníka pomníku.
- 2) Kdysi v jednom interview řekl: „Je mezi námi básníky mnoho koutků.“ V reakci na to napsal jsem básničku (a posléze ji roztrhal) o své přichylnosti k oněm něžně fialovým kvítkům... Ta pompézní pšenice básnicko-skupinové a katolicko-velkomoravské výlučnosti na mě působila bizarně a cize. A ani jeho poezii nepřišel jsem nikdy moc na chuť, byť zcela uznávám její svrchovanost.
- 3) Asi to nebude úplně odpověď na vaši otázku: Jednou jsem jel se svou tehdejší kolegyní z nakladatelství Petrov navštívit do nemocnice ve Veselí nad Moravou už skoro umírajícího básníka Jiřího Veselského. Vezli jsme mu jeho zbrusu novou sbírku *Zpívající biochemie*, celá ta návštěva byla dost náročná a vydala by na samostatné povídání. Když jsme se vraceli do Brna, zavolaal nám JK do auta a živě se zajímal, jak na tom JV je. Popsal jsem mu neutěšený stav — a dodal jsem, že snad JV v nemocnici ještě pomohou. JK rázně opáčil: „O tom nebudeme spekulovat. To je v rukou Božích.“ Zasáhl mne blesk hluboké pravdy těch slov, na chvíli přečetl mi myšlení.

Byl to úder zenovou holí. Tehdy jsem pocítil sílu jeho osobnosti nejvíc.

4) V Olomouci na Reinerově festivalu Poezie bez hranic mluvil s Václavem Havlem před plným hledištěm o Šestatřicátnících. Když vyprávěl, kdy a kde Václava Havla „poznal fyzicky“, Havel mu neprodleně skočil do řeči: „...ehm, Jirka chtěl říct osobně.“ I když se publikum, jak jinak, hlasitě rozesmálo, zde to uvádím jako neanekdoticky míněný doklad Kuběnovy *intenzity*.

5) Někdy v půli osmdesátých let v brněnském klubu Šelepka četl svou báseň napsanou *ad hoc* pro ten večer — večer jeho sopečně exaltovaného vyznání Nezvalovi a Dalímu. Kuběny dosud neznalé publikum — zejména pak ta jeho část, které bylo sotva dvacet a do níž jsem patřil i já — zíralo a poslouchalo s otevřenou pusou. A když mu během vestoje deklamovaných a nespoutanými gesty doprovázených veršů („...verše, které nikdo nezval, / které bohové do vínku nám dali. / Dalí a Nezval / Nezval a Dalí...“) přeskočil hlas do všem kuběnofilům důvěrně známé fistule, my dosud neznalí dostali jsme nezvladatelný záchvat smíchu a kousali se do rtů a do předloktí snad i navzájem, leč bylo to málo platné. Ty slastně trapné okamžiky (trapné námi, ne jím) vryly do vinylu mé paměti jednu z časuvzdorných rýh.

6) Nevím.

Pavel Švanda

básník a esejista

- 1) Setkali jsme se s Jiřím ještě jako středoškoláci na chmelové brigádě na podzim roku 1953. Začali jsme se na večerní vycházce bavit o knížkách a od té doby náš rozhovor prakticky neustal, i když nabýval časem různých podob.
- 2) Ze všeho nejdříve jsem ocenil jeho velkou sečtělou a skutečně osobní vzhah k české poezii. Později mně svými vyhraněnými názory umožňoval, abych si — často

v kontrastu k němu — uvědomoval a promýšlel své postoje. On byl velký nezvalovec, já halasovec, on oponoval pokoncilovým změnám v katolické církvi, já ani ne. Takové protiklady nám byly oběma užitečné a naše kamarádství nenarušovaly.

3) Spolupracovali jsme na různých generačních iniciativách už od padesátých let: *36, Tvář*, samizdaty, četná bytová čtení, debaty s Josefem Šafaříkem a tak dále. Také jsem přispíval do periodik, jež Jiří organizoval po roce 1989.

4) Ani si nemyslím, že by tak mnohostrannou, dynamickou a svým způsobem i proměnlivou osobu bylo možno stručně charakterizovat. Psal jsem o jeho vztahu k poezii pro *Kontexty* (4/2017) a pro Český rozhlas Brno — *Zelný rynek* spíš o něm osobně. Tam jsem snad pověděl, co jsem byl schopen vyslovit bezprostředně po jeho odchodu.

5) Samozřejmě že k těm nejzajímavějším zážitkům patřila naše společná literární podnikání, jež se ovšem od padesátých do osmdesátých let vždy děla za tiché a občas i otevřené „spoluúčasti“ Státní bezpečnosti. Na ty popluchy a tísně a výslechy se obtížně zapomíná. Ale také se pamatuji na řadu potěšujících bytových čtení a diskusí. Kdysi mně dal opravdu užitečnou radu: „Nikdy nedávej z ruky poslední kopii rukopisu.“

6) Mám dojem, že jsme si s Jirkou vlastně řekli všechno, co jsme si byli schopni navzájem sdělit. Věděli jsme, že se přes všechny osobní diference a četné proměny našich osudů máme jaksi trvale rádi, a proto se také respektujeme. Ale nelze vyloučit, že si jednou ještě něco nového povíme, řekněme, že ze zcela jiné perspektivy, o níž zatím nemá smysl mudrovat.

Připravil Zdeněk Janál.

b

Kupuj si mne punčoškami z vrbového proutí

Kupuj si mne punčoškami z vrbového proutí,
aluminiovými prsteny, nestydatými vzkazy.
Žij jako padouch, ač oba víme, že jsi hrdina,
bude to naše tajemství, mein Kommandant.

Budu ti sušit za ušima křížaly,
hladit tě ošklivýma rukama na místech,
kde to svědí,
budu se ti smát, za zády i do tváře,
z níž ti budu olizovat slzy,
mein Kommandant, deine K.

Plivl mi pod nohy

Plivl mi pod nohy a chtěl se otočit.
„Máte krásné tělo, ale duši kolibříka,“
řekla jsem mu bryskně a nastavila tvář.
V dostavníku snů se pohnula záclona.

Bryskně? Myslelas to bryskně?
tykal.
Bryskní je leda bryčka,
co tu právě projela.
Dostavník, chcete-li,
převáží sny jižní,
sny o jizích.

„A též o jizvách brilantních až delirantně...?“
krákoralo kvarteto u partičky bridže,
zatímco můj nový Trochilidés
nepřestajným kroužením
kolem nemyslitelna
chleba nenapekl,
než ze strnišť dul mu mužný severák.

Má rád sladké

Má rád sladké a do posilovny prý nechodí.
„Mám dobré spalování,“ šeptá mi rozechvěle.

„Umění není jen krása, ale také padělky
a krádeže,“ tiším jej a mé slzy
se mísí s jeho slzami.

„To jsem nevěděl,“ posmrkává,
„máš hezkou stavbu musculus sartoria,
Víš-li pak, že je to sval krejčovský? Spal mne a zašij!“

„Ano, napodobuji vskutku rychle,“
doznávám — ale to už se svlékáme.

Decentním nožikem mi ryje do zad báseň,
slaná průtrž mračen mu při tom padá z očí,
ach, jak je citlivý... stále šeptá „amen“,
ach, jak si šikovně... na iPhone všechno točí.

U jedné klece mi přísně řekl

U jedné klece mi přísně řekl:
tam se neďvej.
Byla jsem poslušná,
dodnes nevím, co v ní bylo.
Taky máš tak rád ty tlusté tyčinky
s opravdu velkými kusy soli na hřbetě
a žlutou limonádu v povoskovaném kelímku?

Ale kamarádka mi říkala:
Jsi hloupá jako dudy!
V té kleci jsi ty
a vylézt nemáš kudy!
Chodíme se na tebe,
má milá, dívat s dětmi.
Kdepak tyčinky! Limonádka? I kdež!
Koukni, tam u vchodu blikavý automat na pomyje...
Prostrkujeme ti je mříží.

Pilníky v pecnech? Monáda vše vidí,
šlem sladkých sfér i slané světy lidí,
též slyší všechno, co se neříká:
tumáš! Zejtra ti sem přineseme
houpacího koníka.

A on? V ruce třímá třmeny.

Jaroslav Kocián; z cyklu *Surela*, 2013—2015

Magie svátků a velkých písmen

Zdenka Rusínová

PP

Poslední *Pravidla pravopisu*, která platí od roku 1993, zavedla psaní velkého písmena u názvů svátků *Vánoce* a *Velikonoce*. Pravidla pravopisu platná do roku 1993 obsahovala celkem jednoduchou, sice nevysovenou, leč v podstatě platnou zásadu, že jednodenní svátky se píší s velkým písmenem (*Nový rok* 1. ledna, *Hromnice* 2. února, *Svátek matek* druhá neděle v květnu, *Štědrý den* 24. prosince, *Boží hod vánoční* 25. prosince a podobně) a vícedenní s malým (*vánoce*, *velikonoce*). Uběhlo již dost času na to, abychom si na změnu zvykli, ale vyvstává otázka, jak psát názvy dalších svátků, mimochodem také vícedenních, jako jsou *letnice* a *chanuka*. *Letnice* jsou dvoudenním židovským i křesťanským svátkem. Jako židovský jsou oslavou darování Tóry Mojžíšovi od Hospodina na hoře Sinaj. V křesťanském pojetí jde

o svátek seslání Ducha svatého apoštolům po Kristově ukřižování a zmrtvýchvstání. Znamější jsou pod názvem Svatodušní svátky. *Chanuka* je prosincovou osmidenní oslavou zázraku se světly, k němuž došlo při obnově židovského Chrámu. Oba svátky mají zatím písemnou podobu svých názvů neustálenou a psaní velkého písmena v obou případech považuje *Akademická příručka českého jazyka* za možné. My dodejme, že je to logické a žádoucí. Naproti tomu *advent* svátkem není. Jde o označení zhruba měsíčního období přípravy na svátek Kristova narození. Celkem bezpečná analogie by nás pak mohla dovést k odůvodnění malého písmena u názvu islámského měsíce půstu *ramadán* a také u názvu našeho *masopustu*.

Autorka je lingvistka.

Inzerce

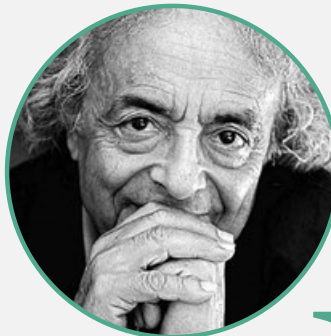
h

Na jaké novinky se můžete těšit v novém roce a v lednovém čísle?

18

Rozhovor s nejslavnějším syrským básníkem Adonisem

Tematický blok o letošním držiteli Nobelovy ceny za literaturu Kazuovi Ishigurovi

Bilance české literatury 2017

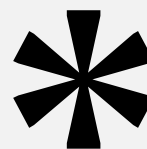
Nové básně Petra Hrušky

Nový překladatelský sloupek

A B

h

**Soutěž pro předplatitele revue *Host*:
Jak se jmenuje kreslíř komiksu
Svatá Barbora, který společně
napsali a nyní vydávají Vojtěch
Mašek a Marek Šindelka?**

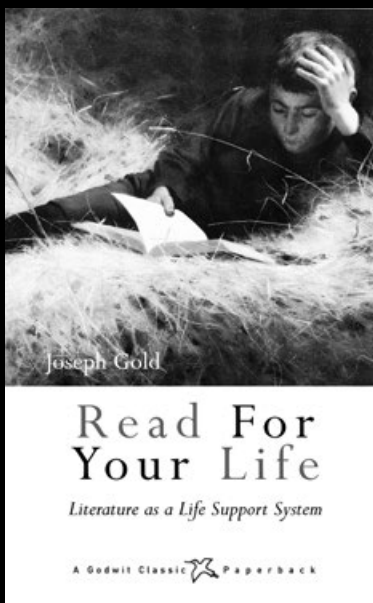
Odpovědi zasílejte na e-mail casopis@hostbrno.cz, do předmětu napište „soutěž“. Soutěž končí 31. prosince. Ze správných odpovědí vylosujeme pět výherců, kteří od nás dostanou knížku z produkce nakladatelství Host.

Univerzitní čtení

Jiří Trávníček

Joseph Gold, anglista i psycholog, ve své knize *Read for Your Life. Literature as a Life Support System* (Čti si pro svůj život. Literatura jako systém životní podpory, 1990, rozšířené vydání 2001) několikrát kritizuje, jak se v akademickém prostředí vyučuje čtení. V podstatě tento způsob považuje za dosti opresivní nebo přinejmenším

zdechující: „Učíme lidi, že správný způsob čtení je například hledat skryté významy, přičemž mylně věříme, že skryté a hluboké je totéž.“ Celou knihou se jako červená nit vine myšlenka o tom, že univerzitní

čtení románů vytváří jednak pocit viny, když se nám něco líbí a přitom to není dostatečně „hluboké“, jednak nás nutí jakoukoli čtenářskou zkušenost potlačovat či alespoň odsouvat jako něco nepatřičného. „Pravé“ hodnoty se mají dít až za kulisu těchto čtenářských zkušeností. Unikají nám jevy, a tím i radost ze čtení, ergo to, že čtení je nás schopno nějak zasáhnout. Přitom nejhorší je, že lidé, kteří se na univerzitách naučili pojímat čtení jako líčení pastí na symboly — tvrdí dále Gold —, „nejsou schopni činit cokoli jiného než zase učit jiné lidi jen to, co se sami naučili“. Gold uvádí i galerii oblíbených autorů pro toto akademické (kladení pastí na symboly) čtení: D. H. Lawrence, Henry James, James Joyce. To je ono jediné výhřevné palivo pohánějící továrnu na doktoráty.

Autor je čtenářolog.

t

g

m

Co nebylo v Hovorech s TGM?

Ta knihka nevyjde!

Pavel Kosatík

Obraz první

Dnes je 26. září 1928. Je půl jedenácté dopoledne. Jsme v zámeckém parku ve slovenských Topolčiankách, v jednom ze sídel prezidenta Československé republiky. Je chladno, ještě se ani nezvedla všechna ranní mlha. To až během filmu bude postupně mizet, souběžně s tím, jak se bude odkrývat podstata hovoru.

Na pohled jsou to neutrální záběry. Senzibil by v nich ale rozpoznal neklid. Pohyb korun stromů. Hejna ptáků šikujících se před odletem na jih.

Co nás trochu přiblíží realitě, jsou zvuky. Slyšíme hlasy vesnice, kterou tušíme za zdí, oddělující park od okolního světa.

Tam za zdí je lidský svět, o tom není pochyb. Zde, uvnitř těch zdí, se ale zdá, že je to jinak. Samotný zámek vypadá v namodralém oparu, jako kdyby ještě spal.

Ne. Teď se v zadním křídle, směřujícím do parku, otevřela branka. Vyšel jí muž.

Nevidíme mu z dálky do tváře, z jeho gest však vycítíme, že je mu zima. Spěchá.

Jeho cílem je altán z březových větví, porostlý břečťanem.

Jak se tak k němu muž blíží a stoupá na mírné návrší, zaslechneme zvuky hudby.

Muž na moment zbystří, tohle nečekal. Někdo si v tom altánu pouští gramofon!

Čím je blíž, tím je hudba slyšet lépe a lépe. Poznáme ji, je to „Ramona“, sentimentální sladák, který je v podání amerického tanečního orchestru zrovna celosvětovým hitem.

Jak muž stoupá po schůdcích k vyvýšenému altánu, vynoří se před námi hlava a ramena druhého muže. Sedí k nám zády, ani jemu nevidíme do tváře.

Ale vidíme přes něj na to, co dělá. Má na stole rozložené noviny a papíry, spoustu papírů. A cosi doteď psal, snad dopis. Nyní ale, dokonce i zezadu, vypadá, jako kdyby jenom poslouchal. Zamyšleně a snad i zasněně.

Příchozí si odkašle. Sedícího muže to vytrhne ze soustředění. Rychlým gestem zamíchá papíry na stole, jako by nechtěl, aby do jeho věci někdo viděl.

Vzhledne, usměje se na příchozího, pokyne mu: Posadte se proti mně. Všechno se odehrává beze slov, hudba ještě chvíli hraje.

Natočit film *Hovory s TGM* bylo nápadem producenta Jakuba Červenky. V létě roku 2016 se na mě obrátil s přesným zadáním. Chce drama pro dva herce, dvě postavy, Tomáše Garrigua Masaryka a Karla Čapka. Ten film pojmenuje, čím byla a čím pořád, navzdory všemu, je nebo může být česká demokracie.

Co je její esencí. Součástí zadání bylo i to, že se film bude odehrávat v reálném čase: vše, co tam má být vykonáno a řečeno, se stane jednoho zářijového dne roku 1928 v rozmezí devadesáti minut, což odpovídá stopáži běžného filmu. Scénář vznikl šest měsíců. Film má být uveden v roce 2018, k výročí republiky. (-pk-)

Chvilku také trvá, než si Čapek sedne. Musí přemoci několikrát rozpaky, nejen ze starce, svého hostitele. Na tom vykázaném místě třeba sedí pes, který jen velmi neochotně uposlechne spisovatelovu výzvu k odchodu. Prezident situaci pozoruje s neproniknutelným výrazem. Zajímá ho, jak si muž proti němu vede, není však ani na jeho straně, ani proti němu.

[...]

Čapek: Jsme na konci, s tou knihou... A já jako spisovatel, jako profesionál... Chci říct, že... Je to samozřejmě vaše dílo, stejně jako moje...

Dívá se na prezidenta skoro omluvně.

Čapek: Takže půl napůl.

Co tady děláte? říká prezidentův nechápající výraz.

Čapek: Myslím honorář za to. Za naši knihu. Až vyjde.

Rozdělme ho půl napůl.

Prezidentův výraz říká: Proč? Ale nakonec se ovládne.

Masaryk: Psal jste to vy, ne? Já dodal jen materiál.

Čapek k němu vzhlíží zdola nahoru, doslovně i přeneseně.

Čapek: Nikdy žádný autor podobný materiál od nikoho nedostal.

S tváří idealisty nabízí holport.

Čapek (*smířlivě*): Peníze... Půl napůl...

Prezident zírá.

Čapek (*stupňuje mírně svou naléhavost*): Nikdy jsem před vámi na ničem netrval. Ale na tomto chci trvat...

Slibte mi to. Slibte mi, že o tom budete přemýšlet.

Prezident pokrčí rameny. Proč ne, pořád o spoustě věcí přemýšlí. Jedna navíc sem nebo tam, na tom nesejde.

Hledí na spisovatele upřeně. Jako by si až teď, při té řeči o penězích, uvědomil, že se mluví doopravdy. O něčem, co už brzo bude skutečně existovat.

Změní tón. Zničehonic.

Masaryk: Stála vás ta kniha hodně práce, Čapku?

Spisovatel ne zcela chápe.

Masaryk (*mluví důrazně, jako k hluchému*): Jestli vás to stálo hodně práce!

Čapek: Jsem zvyklý pracovat, pane prezidente.

Masaryk (*hledí do dálky, přemýšlí a v řeči zrychluje*): Práce znamená jednou vyhrávat a podruhé prohrávat... Unesete to i ono.

Čapek: To je pravda...

Podívá se na spisovatele krutě.

Masaryk: Tohle je tedy prohra... Ta kniha nevyjde.

Spisovatelův výraz se, jak jinak, opožďuje za prezidentovými slovy.

Masaryk: Nevyjde! Nevěděl jsem, jak vám to říct. Ale přemýšlel jsem o tom. A rozhodl jsem se. Vlastně už včera.

Rozumíte mi, Čapku? říká jeho pohled. Ale Čapek nerozumí. Po roce práce by nikdo nerozuměl, že všechno má jen tak přestat.

Masaryk: Nemůže to vyjít. Říká to má dcera, Elis. Myslí si to i náš Jenda. Taky spousta dalších lidí... Říkají, že je to nevhodné.

Čapek: V čem nevhodné?

Masaryk: Většinou vadí ta kapitola, kde mluvím o lásce a manželství.

Přisedne si k Čapkovi blíž, nyní mu hledí zblízka do tváře.

Masaryk: Asi za to nemůžete. Myslím, že za to nikdo nemůže. Ani já! Nemůžu za to, že mám takové myšlenky, jaké mám... A vy na to teď doplatíte. Škoda.

Čím víc to Čapkovi dochází, tím víc bledne a siná.

Masaryk: Nevím, jak to je. Ale oni říkají, že není správné, když prezident mluví o ženách. O lásce mezi mužem a ženou...

Usmívá se na spisovatele, jeho staré oči ale vypadají ztrápeně.

Masaryk: Já s nimi nesouhlasím. Myslím si pravý opak toho, co oni. Napsal jste mnohem méně, než kolik jsem vám řekl a kolik si myslím...

Skoro se zasní. Ale opanuje se.

Masaryk: Ať tak nebo tak, nesmí to vyjít.

Takhle dělal v životě všechna svá důležitá rozhodnutí. Brutálně a během chvíle. I nyní ještě víc přitvrdí, aby svého protivníka nenechal na pochybách o svém mínění.

Masaryk: Je po kšeftě.

Spisovatel je pod tíhou té brutality v šoku.

Čapek: Ale já teď jedu do té Prahy...

Masaryk (*rychle*): Přesně tak! Je konec.

Takhle tvrdě se vyhazují ministři z vlády. Nebo se tvoří koalice.

Masaryk: Nejde to! Nechce to Elis. Ani jiní. A nechci to ani já...

Jak si tak celou dobu bezmyšlenkovitě pohrává s lejstry na stole, ocitne se mu v ruce znova ten dopis s namalovaným srdcem. Teď už ho neschovává.

Masaryk: Kolikrát jste to po mně všechno přepisoval? Desetkrát? Stokrát?

Čapek pokrčí rameny.

Masaryk (*nevlídně*): Byla to pro vás příležitost. Nevyužil jste ji...

Vstane, upraví si švy na uniformě. Tady jsme skončili, říká ten pohyb.

Masaryk: Chtěl jste si na tom udělat jméno. Chápu to. Ukázat před celým národem, jak jste dobrý...

Spisovatel, který pořád sedí jak opařený, se konečně zmůže na chabou obranu.

Čapek: Ta kniha byla váš nápad. Proč...?

Prezident už je na odchodu.

Čapek (*zoufale*): Nezasloužím si takové jednání...

Prezident po něm blýskne očima. On sám, spolu s nikým dalším, je zvyklý rozhodovat o zásluhách.

Masaryk: Víím, že jste se snažil. A že jste mi oddán. Ale nejde to.

Pak ho to přestane bavit.

Masaryk: Pojdte, něco vám ukážu.

[...]

Obraz desátý

Sestupují po svahu k neznámé budově. Dlouho ji vidíme jenom v útržcích záběrů, mezi větvemi stromů, vše podbarveno namáhavým dechem obou mužů. Ani když se prodírají hustým porostem, neustávají v hovoru.

Čapek: ...Podle té pověsti dostal anděl rozsévač od Stvořitele příkaz rozhodit po Zemi topolová semena. Nad jedním místem jich rozsypal víc než jinde, plně hrsti, a pak řekl: Ať v lese, který tu vyroste, sídlí co nejvíc ptáků. Ti pak budou svým zpěvem těšit obyvatele městečka, které tu jednou vznikne...

Konečně se ocitli na pevné cestě.

Čapek: Tak vznikly Topoľčianky.

Masaryk: To jsem neznal.

Oba si upraví podrásané boty a šaty, ale jen zběžně. Zas tolik tomu nedávají, nejsou to fintivci.

Zámeček je teď už dobře vidět, posledních pár desítek metrů pěšiny vede přímo k němu.

Čapek se podívá na hodinky.

Masaryk: Stihneme to?

Spisovatel trochu přidá do kroku. U domu je první. Opět tady není ani živáčka, ale dveře jsou odemčené. S příchodem obou pánů se, jak se zdá, počítalo. Vypadá to na jejich další každodenní rituál.

Uvnitř je stroze, ale pečlivě vybavená místnost. Uprostřed stůl s dvěma křesly. Na něm dvě mísy se studenou kuchyní. Občerstvení připravené pro případ, že by snad někdo dostal hlad.

Na stole trůní radiopřijímač.

Oba muži zaujmou polohu v křeslech, Čapek se ujme obsluhy přístroje. Přišli včas.

Hlas z rádia: Posloucháte vysílání Československého radiojournalu! Vysíláme pravidelné denní zprávy z Prahy v jedenáct hodin nula nula.

(Hlasatel popisuje, jak budou v Praze probíhat oslavy 28. října — viz dobový záznam.)

Zprávy skončily. Pro prezidenta nebyly nepřijemné.

Masaryk: Těch deset let republiky... Uteklo to.

Nejí, zato Čapek neodolá a porýpe se trochu v míse.

Čapek: Jak ten den oslavíte vy?

Masaryk: Já 28. říjen neslavím.

Všimne si, že Čapka to překvapilo.

Masaryk (autoritativně): Republiku jsme si venku založili o dva týdny dřív. Čtrnáctého října, když jsme v Americe podepsali Washingtonskou deklaraci. V ní jsme vyhlásili náš stát, který potom uznaly velmoci. To bylo důležité. Ne to, co dělaly davy v Praze...

Vnitřním zrakem už se těší na to, jak to zas, po jeho, proběhne.

Masaryk: Čtrnáctého října se sejdem v Lánech s Benešem. Při malém banketu. Vše.

Čapek stále vypadá užasle. Masaryk rozhodí rukama v gestu: No co koukáte.

Masaryk: Já to všem těm pražským „mužům října“ nikdy nevysvětlím. Nejhorší byl Rašín, ten si až do smrti myslel, že republika vznikla jenom díky němu. Díky tomu, že sepsal první republikánský zákon a poslal do ulic vyhrávat dechovku, aby lidi neblbnuli... Nebýt našeho odboje venku, Rakušáci ho ještě ten večer zase zavřeli do vězení.

Vstane. Zprávy skončily, hlad nemá, na místě není co dělat. Čapek jeho siluetu, která se ztratila ve světlém obdélníku dveří, následuje.

Obraz jedenáctý

Prezident je venku, na cestičce, zase o pár kroků napřed. Kope si do kamínků jako do chlapů, o kterých mluví.

Masaryk: Jediný pořádný chlap mezi nimi všemi byl Švehla. Bohužel měl strašnou životosprávu. Spal ve dne, dělal v noci. Do toho ten alkohol a doutníky, dost brzo na to dopltil.

Kop, Švehla je z cesty. Kdo je další na řadě?

Masaryk: Rašín, už jsem to říkal: diktátor. Neměl rád lidi. Kdyby ho nezabili při atentátu, bratřil by se dneska s Mussolinim a s českými fašisty.

Kop.

Masaryk: Stříbrný: děvkař a opilec, který ani v nejzákladnějších věcech nezvládal sám sebe.

Tohle bylo mimořádně temperamentní odkopnutí.

Masaryk: Soukup: slušný, ale tak nudný, že s ním nešlo sedět víc než pět minut.

Tenhle kámen zaletěl jenom někam do příkopu. Masaryk by ho nejrady napálil ještě jednou a pořádně. Ale nechce se mu ho v trávě hledat. Mávne nad ním rukou.

Masaryk: A Šrobár, za Slováky! V roce osmnáct Slováci pořád ještě neměli svou vlastní politiku. Vždycky jenom poslali do Prahy někoho, kdo mluvil „za ně“.

Takže mig ho, Šrobára.

Ale s tou nyní vyčištěnou cestou jako by prezident nabyl opět dobré nálady. Dokonce se zdá, že si teď něco pohvizduje. Ne snad tu „Ramonu“, kterou poslouchal z gramofonu na začátku? Zdá se mít tak dobrou náladu, že si i spisovatel dodá větší odvahy.

Čapek: Pane prezidente, nezkusíme se ještě pobavit o té knize...

Ale netrefil se do prezidentova rozpoložení ani náhodou. Nestojí tentokrát prezidentovi ani za slovo. Masaryk mu jenom v rámci toku myšlenek naznačí rukou: Nezkusíme.

Jeho vlastní představy ho vedou jiným směrem.

Masaryk: Co vy jste vlastně dělal v tom osmnáctém roce, Čapku?

Čapek: Prožil jsem válku jinak než vy... Ne jako hrdina...

Je to pro něho důležitá vzpomínka. Proto těžko hledá slova, těžko formuluje.

Čapek: Ta doba uvrhla všechny do strašné vnitřní krize. Bylo to hrozné... Ale ta hrůza, víte, měla taky dobrou stránku... Úplně na dně člověk poznal, že má duši... Když jste jenom šťastný, tak to nepoznáte. Tenkrát ale nebyl šťastný nikdo... Díky té válce jsem svoji duši objevil...

Hodí kradmo okem po prezidentovi.

Čapek: ...a nebyl jsem v tom tehdy sám.

Moc to nezabírá.

Masaryk: Ale co jste dělal?

Čapek: Psal jsem! Většinou povídky... Nic zvláštního. O politiku jsem se ještě tolik nezajímal... Byl jsem obyčejný člověk.

Pak si uvědomí, že Masaryk možná čeká typ odpovědi, která bude směřovat zpátky k němu.

Čapek: Vaši práci jsem tenkrát neznal... Většinu vašich knih jsem si přečetl až v republice.

Usměje se.

Čapek: Až když jste vybudoval ten stát.

Vteřinku jdou, než se Čapkovi zazdá, že by se měl sám sebe přece jenom trochu zastat.

Čapek: Beneše jsem znal. Už před válkou. Učil mě na univerzitě... Chodil jsem na jeho přednášky o pragmatismu.

Masaryk zdvihne obočí. Beneš? O pragmatismu?

Čapek: Pane prezidente, smím se vás na něco zeptat? Když jste se po válce vrátil domů, na konci osmnáctého roku... Jedna z prvních věcí, které jste tenkrát lidem řekl, byla: Beneš bude můj nástupce.

Masaryk: Neřekl jsem to lidem. Řekl jsem to pár politikům. Pamatuju si to. Sedělo jich se mnou tenkrát na Hradě tak pět.

Čapek: Ano, a schválně jste to řekl právě jim. Chtěl jste, aby vám dali slib. Že Beneše jako vašeho pokračovatele podpoří... A oni vás poslechli, Švehla mi řekl, že jste si na to podali ruku.

Masaryk: Beneš byl venku náš základ. Já jsem byl mozek, Beneš byl meč. Nikdo na německé straně za války nepracoval tak tvrdě jako on. A žádný Slovan dodnes nežije tak spartánským životem.

Čapek: Jak jste to tehdy uhodl? Že to Benešovi dál všecko půjde.

Masaryk: Já jsem nic nehádal... Tisíce lidí pro tuhle republiku dělají, z různých důvodů. Protože ji mají rádi. Protože jsou na práci zvyklí. Protože věří, že se jim to vyplatí... Ale pár lidí ten stát doopravdy tvoří.

Zastaví se. Ťukne Čapka do prsou.

Masaryk: Možná že jste to i vy. Myslím si to. A právě tak jako vám, jenom ještě o hodně víc, věřím Benešovi.

Jdeme.

Masaryk: Nejde jenom o to, že dřel a dře ve dne v noci do úpadu. Často jsem při tom býval a občas dodnes bývám vedle něj... Mnohokrát jsem ho při té jeho práci pozoroval. Muselo to být už někdy v patnáctém roce v Paříži, když mě při tom poprvé napadlo... Jak jsem ho tam tak viděl sedět se svráštělým čelem, mnout si unavené oči a trápit se představami, co je pro jeho zem a pro národ nejlepší... Zazdalo se mi tenkrát, že v tom Benešovi vidím nasčítané generace těch nejobyčejnějších a zároveň nejlepších lidí našeho národa.

Čapek: Nikdy jste o něm nezapochoyboval?

Masaryk: Já pochybuju o všem, Čapku... Jistěže jsem o něm pochyboval. Nežijeme v nebi, ale na zemi... Ale říkám vám, poznal jsem Beneše jako člověka, který splynul svým osudem s touhle zemí.

Stoupají na horizont. Když se občas ohlédnou, aby si vydechli, vidí daleko do kraje. Nebe potemnělo a formují se na něm mračna. Vlastně se dost rychle blíží bouřka.

Masaryk: Beneš je jako česká krajina.

Čapek: I slovenská?

Masaryk (*bezmyšlenkovitě*): I ta.

Jdou dál a zadýchávají se do kopce.

Čapek: V tom patnáctém roce, ještě než Beneš odešel za vámi bourat Rakousko, jsem jel na cestu do Španěl. Dozvěděl se to. Zavolal si mě a dal mi nějaké papíry. Možná byly pro vás. Řekl: dejte to v Ženevě našim lidem a na nic se neptejte.

Masaryk (*nevzrušeně*): Se zprávami pendlovala přes hranice spousta lidí.

Když se moc zabere do svého přemýšlení, vždycky mu dochází až s maličkým zpožděním, že se k druhému zachoval

neomaleně. Ale nejde s tím nic dělat, jeho vlastní myšlenky ho vždycky zajímaly víc než lidé okolo.

Zastaví znova, aby se vydýchal.

Masaryk: Beneš je nejchladnokrevnější člověk na světě. Nikdo, možná že už dnes ani já, toho neuneseme tolik jako on.

Čapek: Je neuvěřitelné, co jste dokázali. Ve dvou. Ve třech se Štefáníkem a s hrstkou ostatních. Nikdy předtím nikde na světě tak malá hrstka lidí nevytvořila tak veliké dílo.

Na obzoru se zablesklo, zahřmělo, opravdu se blíží bouřka. Asi nebude dobré pokračovat dál na kopec. Spíš by bylo lepší se někam schovat.

Masaryk: Když v noci nemůžu spát a už mě bolí od čtení očí, přemýšlím často o jediné věci. Znáte mě, že nikdy ničeho nelituju... Ale říkám si, jestli jsem neudělal chybu tenkrát v Rusku, v sedmáctém roce. Měl jsem tam dvacet tisíc plně vyzbrojených mužů, to bylo v tehdejší situaci dost... Když tak nemůžu usnout, přemýšlím vždycky o tom, jestli jsem v jejich čele neměl spíš táhnout na Moskvu a na Petrohrad... Tehdy jsem uvěřil, že se za žádoucí cenu nesmíme zaplést do ruských věcí. Ale kdybych se byl tehdy zapletl, možná by dnešní Rusko vypadalo jinak.

Čapek: Jako demokrat jste nemohl udělat nic jiného.

Masaryk: Mohl...

Stejně jako tehdy v Rusku, rozhodne i nyní, s bouřkou přímo nad hlavou: Vrátime se. Tudy. Čapek ho následuje. Kde je tady asi nějaká střecha nad hlavou?

Masaryk: Řeknu vám, Čapku, co ještě nikdy nikomu... Já jsem se v tom osmáctém roce nevracel z Ameriky do Evropy jako prezident. Vůbec jsem netušil, že mají v úmyslu mě zvolit, a když mi to pak oznámili tím telegramem, dokonale mě to zaskočilo...

Znova sešli z cesty, aby byli dole rychleji. Světelná situace nad nimi a kolem nich se rychle proměňuje.

Masaryk: Vracel jsem se domů jako diktátor. Nikdo na Západě včetně mě si neuměl představit, že Rakousko-Uhersko nakonec kapituluje tak rychle. Všichni jsme si mysleli, že Francouzi budou muset dojet až do Berlína, aby se tak Němcům pomstili za porážku u Sedanu... Byli jsme domluvení, že v čele legií potáhnou s nimi. Se svými tehdy už padesáti tisíci muži...

Spadne na ně prvních pár kapek. Přidají do kroku.

Masaryk: Nejdřív do Berlína. A potom přes Drážďany do Prahy. Čekal jsem a těšil jsem se, že si tu Prahu na těch Němcích vybojujeme.

Zahlédnou před sebou siluetu jakéhosi domku, skoro chatrče, právě včas. Když za sebou zabouchnou dveře, zabubnují na střechu těžké kapky. Je to příval.

Nějak to tam uvnitř přečkají, než se jim to nad hlavami přežene.

Masaryk: Měl jsem naplánované i to, jak to pak půjde doma. Všechno rychle, ajn, cvaj! Svolat parlament a zorganizovat volby. Všecko rychle vyřešit! Včetně věcí, které nejsou vyřešené dodnes.

Čapek vypadá trochu zaskočeně. Masaryk teď opravdu nezní jako demokrat od kolébky.

Čapek: Ale vytvořil jste i potom úplně nový systém! Začal jste vládnout jinak. Přivezl jste tu nejmodernější

Autor (nar. 1962) je historik, publicista, spisovatel literatury faktu, autor řady knižních rozhovorů a úspěšných monografií věnovaných osobnostem našich novodobých dějin. Scénář k filmu *Hovory s TGM* je jedním z „masarykovských projektů“, které chystá k výročí republiky. Letos v říjnu vyšla publikace *100 × TGM*, sto Masarykových emblematických výroků, komentovaných a interpretovaných s ohledem na dnešní dobu. V roce 2018 Český rozhlas odvysílá jeho rozhlasovou hru z prostředí Masarykovy rodiny a příštího podzimu autor chystá také knižní životopis Tomáše Garrigua Masaryka.

republiku na světě. Ne francouzskou, americkou! Do země, kde byl předtím šedesát let měřítkem jen Franz Josef.

Masaryk (*vlídně; tónem „to jsou paradoxy“*): Víte, že jsme i zde na bývalém habsburském zámku?

Čapek: Ano, a tohle je domek, kde Habsburkové na ženách vykonávali právo první noci.

Masaryk užasne. To nevěděl. Konečně se tedy vnitřkem porozhlédne trochu víc. Na pohled tam není nic zajímavého, žádné lože atd. Vypadá to tam spíš jako v nějakém sklepě. Doba se změnila, republikánský čas habsburskou oponou trhl.

Prezidenta přesto, zdá se, spisovatelova slova zaujala. Prohlíží si to tam déle, než by těm flekatým stěnám jinak náleželo, a Čapek to jeho prohlížení zvědavě a pozorně sleduje.

Už už se zdá, že se prezident chystá něco říct, s ukazovákem vytrčeným doprostřed místnosti by se rád spisovatele na něco zeptal. Ale nakonec si to rozmyslí.

Spisovatel tedy naváže řeč tam, kde ji před chvílí přerušil.

Čapek: Vy to většinou všechno vypravujete strašně jednoduše. Jako že jste ani neměl jinou možnost. Ale skoro každý na vašem místě by se zachoval jinak. Většina lidí nemá vaši odvahu.

Hrom jim bije přímo nad hlavou.

Masaryk (*upřímně si není ničeho zvláštního u sebe vědom*): Odvahu v čem?

Čapek: Třeba v těch legiích. Tam jste musel mnohokrát osvědčit, že se nebojíte.

Masaryk: Mezi vojáky to člověku jde samo. Jako velitel na sobě nesmíte dát poznat strach. Všichni vás pozorují a zařizují se okamžitě podle toho. Kdybyste dal najevo zaváhání, nikdo bojovat nebude.

Další hrom! A ještě jeden!

Čapek: Ale vy jste byl odvážný i předtím. Už jako kluk, pamatuju si, jak jste mi o tom vyprávěl. Tu příhodu s ředitelem gymnázia, na které jste chodil. Bránil jste tenkrát svoje děvče proti řediteli, který vám připisoval nečisté skutky. Vytáhl jste na něho pohrabáč.

Masaryk: To byly kleště na uhlí...

Čapek: To je snad jedno!

Zahřmí ještě jednou. Zdá se ale, že bouřka pomalu odeznívá. Ti dva tam ještě chvíli budou stát a vykukovat okýnkem ven, jestli už liják končí.

Obraz dvanáctý

Děšť přestal a skrz koruny stromů se znova probojovalo slunce. Jeho paprsky se dotýkají mokrých listů, ze kterých stékají poslední kapky. Vzduch je teď prosycený vlhkostí, od země se začínají zdvíhat oblaka páry.

Trvá to jen pár desítek vteřin, a ten svět vegetace je opět plný života a slunce. Mimo svět lidí, ztělesněný dvěma hovořícími pány, existuje ještě svět bez lidí. Na nich nezávislý. Je plný svobody a nekonečné nádhery.

Obraz třináctý

Ti dva muži teď stoupají mezi stromy zpátky na návrší. Moc jim to nejde, jsou pořád mimo cestu, vysoká tráva je nyní navíc plná vody. Zvlášť Čapek tím, že jsou oba hned zmáčeni, nevypadá nadšen.

Oba teď namáhavě dýchají, výstup jim dává zabrat. Když z kostelní věže v městečku uslyší úder zvonu, je to pro ně pro oba vítaná záminka, jak se na chvíli zastavit.

Masaryk: To bylo čtvrt?

Čapek (*ponuře, vzhledem ke své časové lhůtě*): Za chvíli bude poledne.

Masaryk: Nikdy jsem ve zdejším kostele nebyl. Když přišli s tím, že by rádi peníze na zvony, dal jsem jim, i když sám do kostela nechodím...

Čapek: Má hezký zvuk.

Masaryk na něho z boku pohlédne, překvapený tou frází. Už zapomněl, že spisovateli odtikává čas do oběda.

Masaryk: Všichni místní lidi zde jsou katolíci. Řekli mi, abych to respektoval...

Najde si kus klacku jako hůl a znovu vykročí.

Masaryk: Takže to respektoju.

Čapek si také najde klacek, trochu menší.

Čapek: Vaše Elis říká, že jednou nastane chvíle, kdy Slováci přijdou na pomoc Čechům.

Masaryk: To je možné.

Konečně jsou na horizontu. Vzduch je nyní průzračný, stali se součástí nejširšího možného krajinného celku. Slunce

se probilo mračny a rozzářilo se, jako Boží oko, naplno dolů do vlnic. Krajina se před námi rozevívá jako zčásti Boží a zčásti lidské dílo.

Ze všech těch stran k nám nahoru zalétá také plejáda zvuků. Slyšíme kostelní zvony z okolních vesnic. Zaslechneme bučení dobytka. V závanech větru z městečka zaznívá hučení továrny. A občas do toho všeho probleskne stále nesamozřejmá technická novinka: zvuk motoru auta.

Masaryk: Rád na tohle místo chodím. Nejradši při západu slunce. Stíny si večer lehnou do roviny, roztáhnou se od obzoru k obzoru...

Znázorňuje rukou, odkud a kam to jde, má to zde rád a dobře se tu vyzná.

Masaryk: Stejně slunko svítávalo v rovinách i u nás doma, když jsem býval malý.

Zaregistruje Čapka.

Masaryk: Máte rád západy slunce?

Čapek: Večer píšu...

Masaryk: Měl byste víc odpočívat.

Slunce se definitivně proklubalo mračny ven.

Momentálně je to doopravdy veliké nebeské představení.

Čapek: Stejně je to zvláštní, pane prezidente... Že my dva, Češi, tady v cizí zemi... Jenom deset let po vítězné válce... Jako bychom tady byli odjakživa...

Všimne si, že mu prezident ne zcela rozumí. Slunce zato celou dobu prudce jede krajinou a vyhání stíny ven, horizont za horizontem.

Čapek: Myslím to tak, že nikoho u nás nikdy ani na moment nenapadlo... Třeba můj otec by ani na vteřinu nevěřil... Že my Češi tady jednou budeme takhle...

Rozmáchne rukama, dojat, do krajiny.

Čapek: Že to všechno bude naše.

Tuhle věc ale Masaryk vidí jinak.

Masaryk: Já nejsem Čech. Já jsem Slovák... Moravský Slovák! Vždyť to víte.

Teď zas ne zcela rozumí Čapek.

Masaryk *(ve snaze dovysvětlit)*: Čechoslovák!

Oba zatěkají očima, víc u toho tématu nejde dokázat.

Ponecháme pár vteřin na to, aby se na tomto nacionálně zmatečném místě veselejší diváci stačili do sytosti zasmát.

Potom se Čapek od prezidenta odpoutá. Jednak ho to rozhlížení tolik nebaví, jednak v blízkém mlází objevil na pařezu trs václavěk.

Masaryk to zaregistruje, nechá soustředěného spisovatele sklízet.

Čapek *(fáchčí se zahnutým nožikem na ořezávání tužek a snaží se seskládat houby do rozloženého kapesníku)*: Rozumím, co je československý národ. Tvoří ho všichni lidé u nás, všichni občané. Stejně jako všichni lidé v Americe tvoří národ americký...

Těch hub je ale nějak moc, do kapesníku se mu nevejdou. Nabral si příliš velké sousto. Přemýšlí. Mohl by něco na místě nechat, nakonec se ale rozhodne, že si odnese všechno. Natlačí to do kapesníku páté přes deváté.

Vrátí se k prezidentovi, který se pořád ještě rozhlíží do kraje.

Čapek: Češi v Praze si myslí, že když hlavně oni tam vytvořili stát, že to tak bude pořád. Že jim ten stát bude patřit.

Pár hubek se mu vytrousí ven.

Masaryk: Na to stačí znát statistiky... Na východě republiky přibývají lidé rychleji než na západě. Slováci a Rusíni mají víc dětí. Rostou rychleji než my, jejich hory jim už brzo nebudou stačit... Vydají se do měst a do nížin, jako to před nimi udělaly jiné národy.

Poopraví spisovateli jeho kapesník, aby mu to z něho tolik nepadalo.

Masaryk: Československo nebude znamenat větší Čechy. Mnohem větší bude hlavně Slovensko. Vliv a účast Slováků na životě státu porostou... Stejně jako německý vliv bude klesat. Němci se budou stávat menší a menší menšinou, protože se jich rodí pořád méně.

Tak se tam na tom kopci, prozáření Božím sluncem, oddávají v hlavách malthusiánským představám.

Obraz čtrnáctý

Pořád ještě jsou na tom horizontu, popošli jenom pár metrů. Stojí tam stará boží muka.

Usadili se na jejich soklu, Čapek pořád srovnává svůj úlovek. Ale ukáže se, že také prezident má vlastní malý nůž. Vytáhne ho z jedné kapsy a z druhé vyloví jablko. Rozkrojí a nabídne Čapkovi. Oba začnou jíst.

Jsou zde tak blízko nebi, že blíž už to nejde. Když čas od času jeden z nich vystaví tvář slunci, vypadá to, jako by s tím Bohem, který je tématem, doopravdy nějak rozmlouval.

Masaryk: Když jsem byl kluk, býval jsem v kostele od rána do večera. V Čejkovicích jsme měli pana faráře Satoru. Měl jsem rád ten jeho bílý kolárek a černou kleriku s knoflíčky od krku až na zem... Nejšťastnější na světě jsem byl, když jsem mu mohl ministrovat. Páter František byl Pánbůh a já jeho anděl.

To slunce v jeho tváři je teď tím Bohem, o němž mluví.

Masaryk: Víte, proč jsem od katolíků odešel? Protože ta jejich víra je pořád stejná. Kdežto protestantství je jedna velká a nikdy nekončící reforma.

Zdola se opět rozezní údery kostelního zvonu. Oba chvíli pozorně poslouchají.

Masaryk: Někdo umřel.

Přemýšlejí o tom. Pak Čapek naváže.

Čapek: Katolický Bůh se nemění.

Masaryk *(také se probere)*: Právě! A to je chyba. Pokud je v pohybu celý svět, vesmír a všecko, musí se Bůh hýbat taky.

Mrkne do boku, jestli ho Čapek sleduje a jestli rozumí.

Masaryk: Je to logické! Bůh se nemůže oddělit od vlastního výtvoru.

Naznačí gestem mezi nimi dvěma: Od výtvoru, jako jste například vy a já.

Čapek si čará holí v blátě.

Čapek: Když ale toho Boha začnete reformovat, možná že ho ureformujete. Zjistíte, že žádný Bůh už není.

Masaryk: To se může stát. Myšlení nejde zastavit. Člověk si jenom musí hlídat, jestli myslí správně.

Spisovatel se zasměje.

Čapek: Vy jste kacíř!

Masaryk: Nejsem. Svědomí, nebo Bůh, je to jedno.

Na jeho tvář padne stín. Otevře oči. Připlul mrak.

Masaryk *(promne si oči)*: A vy věříte čemu?

Čapek: V církvi jsem na rozdíl od vás zůstal. Mně bylo jedno, jestli odejít, nebo zůstat...

Vstane a odpoutá se od těch božích muk.

Čapek: Představuju si, že Bůh je, ale jsem spíš ateista.

To zní divně, i Masarykovi. Sleduje spisovatele, jak mluví a při tom svou tuláckou holí sráží hlavy kopřivám.

Čapek: Představuju si, že Bůh je jedním z nás. Je úplně stejně ubohý jako my. Je všude tam, kde je bolest, bída a těžkosti. Dává se poznat, když nabízí almužnu. Zmenšuje utrpení. Neporoučí hlasem hromu, ale prosí hlasem lidským... Kdo z lidí se potom začne snažit, aby druhým bylo líp, napomáhá i Božímu pořádku světa.

Do rytmu svých slov celou dobu sekal do těch kopřiv, jen tak.

Čapek: Všichni lidé touží po zázracích. A někteří z nich je občas prožívají... Když se jim Bůh například zjeví

v podobě člověka, toho nejubožejšího z ubohých. A dá se jim poznat v bolesti... Hlavně v té bolesti.

Uvědomil si, co dělá. Překvapeně zírá na svou ruku a hůl i na tu spoušť, kterou natropil.

Masaryk: Nechte už tu bolest na pokoji.

Chvilí si jeden druhého měří pohledem. Člověk, který našel v bolesti pravdu všeho, a ten, kdo objevil smysl v jejím překonávání.

Masaryk (*odtuší*): Zujte si boty, Čapku.

Spisovatelův pohled praví: Cože?

Ale prezident už mu jde příkladem a zouvá si své holínky, je v nich naboso.

Masaryk (*bere si ty boty do ruky*): Projdeme se bosí. Tráva je mokrá, bude to příjemné.

A opět na něj nečeká, vydá se nazdařbůh loukou z kopce dolů. A spisovatel, jak je jeho osudem, se rozklopytá za ním. ●

Já nejsem Čech.
Já jsem Slovák...
Moravský Slovák!
Vždyť to víte

Pamětní talíř k osmdesátinám
prezidenta Masaryka

b

Napiř cokoli

Napiř cokoli,
je mi smutno,
nebo rovnou zavolej,
je mi smutno.

Nepiřeř,
pouřtím si příběhy starého pařezu,
nevolář,
poslouchám proř.

Nevím, proř tě poslouchám,
kdyř nevolář,
ale tvůj hlas — ten domácí —
slyřím i ve vlaku Eurocity.

„Kroasán a presiřko?“
říkář jejímí ústy.
„Můžu nabídnout něco ke řtení?“

Mám tu Týden, Forbes a Hospodářky.“

Já mám řuru řádnů, díky.

Za zpěvu písňě

Za zpěvu písňě „Ponoř se do tmy
a nahmátni svůj kořen“ utíkej doprava,
pak ostře vlevo a dál už volným pádem,
uvidiř sama, ale pozor! Brutalita útoku
otřásla i otrlými doktorandy...

To tvoje bezmoc vedla mi ruku.

Tasila jsem kreditku,
potom úřes se řpiřatými kudrnami
a nakonec nořík rybiřku
i vytvořila jsem řadu drobných ranek,
jak se od deminutiv ořekává.

Nikoho jsem nenechala na pochybách.
Ani kdyř holiřky dořly.

Krev mi teče v podstatě každou chvíli

Krev mi teče v podstatě každou chvíli,
kdykoli zavadím myřlí o genderový stereotyp,
nárokují si tak své právo útrpné.
Uř babiřka říkávala: „Nedávej si
bavlněné ponořky k silonovým,
bude tě to stát mnoho přemáhání.“
Prý mi stejně voní hlava.

„Nechej toho, nezbednice, bo se nevdář
a skončiř jako Venuře!“
kárávala mne láskyplně
v letu nad plaňkami, toříc nad hlavou
zapraseným kořichem Tomáře Akvinského.

No, a co myřlíte? Samozřejmě že jsem všecko podělala!
A babiřka se toho dořžila, ne že ne,
před zlem se stihne umřít
jen v pohádkách, vážení!
Mně zbyl rukávník, medailonek s vyřeptlým
portrétem neznámé
a oči pro pláč.

A tady ten pán je naše Jaruřka

„A tady ten pán je naše Jaruřka,“
vyřtěkla maminka
a zabodla ukazováček doprostřed dortu
s nápisem *Jaruřka* v marcipánové zahradě.

Nápis byl vlastně *Jaruřka v marcipánové zahradě*,
ale i kurzívy řasto selžou, jsouce lidřtějši
neř všichni lidi, ba i neř řlověk.
Jsem pán, jsem Jaruřka, jsem nápis,
jsem dort perforovaný jako má psyché
cizím prstem, jenž je ovšemže rodinnou záležitostí.

Pomíjivost předvánočního času

Richard Olehla

Vánoční sezona ve Spojených státech amerických tradičně startuje s koncem Halloweenu, ovšem pořádně se rozjede až po oslavě jiného, typicky amerického svátku, totiž Dne díkůvzdání. Ten letos připadl netradičně až na konec listopadu, kdy se mimo jiné ve dvou pro americký knižní byznys nejdůležitějších novinách objevují seznamy nejlepších knih uplynulého roku.

Tradice publikování žebříčků v denících *The New York Times* a *The Washington Post* není vůbec dlouhá, první seznam vyšel na stránkách prvního z deníků v roce 1981. V tehdejší úvodním textu redaktoři píší, že se jim podařilo dosáhnout shody nad šesti beletristickými knihami a stejným počtem titulů z oblasti literatury faktu. Zprvu přiznaně nahodilě rozdělení na dva stejně

početné soubory knih se postupem času proměnilo v pravidlo a počet titulů se upravil: Top 10 se přece jen prodává lépe než Top 12.

Vybrat pouhých deset knih z celkového počtu více než sto tisíce titulů vydaných ročně je úkol vpravdě gargantuovský. Mezi oběma novinami vládne rivalita a opisování se nenosí (*The Washington Post* publikuje svůj seznam o týden dříve než *The New York Times*), na druhou stranu o favoritech se mluví dlouho dopředu, takže oba seznamy se mnohdy částečně překrývají.

Na celé věci je samozřejmě nejdůležitější marketingová stránka. Seznamy v obou denících vycházejí vhodně už na konci listopadu, aby si čtenáři mohli vyvolené tituly pořídit pod vánoční stromek. Komu by to nestačilo, oba deníky nabízejí ještě rozšířený seznam hned stovky knih, opět pečlivě rozdělených na fiction a non-fiction. Obdivuhodné na tom všem je, že oba deníky mají všechny vybrané knížky předem zrecenzované (zkusme porovnat s výkonem kulturních rubrik českých deníků; ty by měly co dělat dát těch sto recenzí za rok vůbec dohromady).

Seznamy nejlepších knih jsou rovněž zajímavé pro kontext literárních ocenění, především té neznámější, Pulitzerovy ceny, která se udílí na začátku dubna. V posledních letech nedošlo v tomto ohledu k žádnému překvapení a oceněná kniha byla na jednom, či druhém seznamu, případně na obou. Z historie pak víme, že pokud to náhodou nevyšlo, nebo kniha vyšla až na začátku dalšího roku, vždycky se to dohnalo na konci toho roku.

A konečně jsou tyto seznamy důležité také pro české nakladatele. Málokterý přizná, že se řídí něčím tak přízemním, skutečností nicméně zůstává, že z každého roku je do češtiny přeložen nejméně jeden, spíše však více titulů. Řeč je samozřejmě výhradně o beletrii; americkou vášeň pro biografie

vojevůdců z časů války Severu proti Jihu či politiků podílejících se například na formulaci Deklarace nezávislosti prostě v České republice nesdílíme.

Takto na konci roku jsou ještě letošní knihy horkou novinkou. Když se však jeden zahloubá do seznamů z minulých let, ideálně takových patnáct dvacet let zpátky, zjistí, že vedle proslulých, časem prověřených autorů a knih jsou v přehledech také naprosto neznámá jména těch, kteří s další knihou prostě neporazili. Čím hlouběji do historie zabrousíme, tím je poměr neznámých a známých děl dramatičtější. Až po několika letech tak zjistíme, který z následujících titulů deníku *The Washington Post* přežije v paměti čtenářů déle než jednu sezonu. Britskou Man Bookerovou cenou ověčený román *Lincoln in the Bardo* (Lincoln ve stavu bardo) George Saunderse už to má jisté, ale jestli se to povede prý nejkomičtějšímu románu roku *Less* (Méně) Andrewa Seana Greera, dystopii přirovnávané k Atwoodové *Příběhu služebnice* s názvem *The Power* (Moc) Naomi Aldermanové, rodinné sáze z prostředí irských imigrantů *Saints for All Occasions* (Svatí na každý den) J. Courtney Sullivanové či příběhu z kriminálního prostředí *Sing, Unburied, Sing* (Zpívej, nepohřbený) od Jesmyn Wardové, zůstává prozatím ve hvězdách.

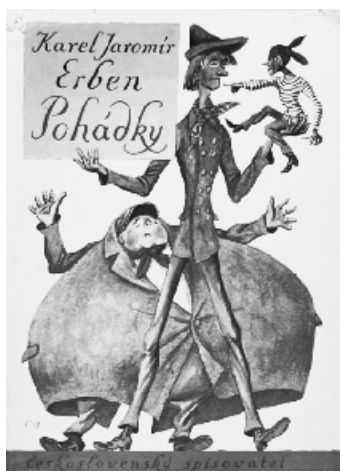
Autor je anglista a překladatel.

Doporučená četba Eriky Hníkové

Teď mám období dětských knížek, protože téměř každý večer čtu před usnutím svému pětiletému synovi. Zrovna čteme knihu, kterou si pamatuji ze svého dětství a kterou jsem sehnala v antikvariátu. Jsou to *Pohádky* Karla Jaromíra Erbena

(Československý spisovatel, 1976) s děsivě nádhernými ilustracemi Cyrila Boudy, které na mého syna působí stejně silně jako před mnoha lety na mě. Jeho oblíbenou pohádkou je „O třech přadlenách“ s celostránkovou ilustrací na začátku, která je tak famózní, že se na ni při čtení musí neustále dívat. A protože ho chápu, držím stránku uprostřed nad knihou, syn leží nalevo ode mě, konsternovaně civí na detaily Boudovy ilustrace a já mám vykloubenou hlavu, skoro se dotýkám voňavé stránky knihy a čtu. Zažívám skutečný fyzický prožitek z četby!

Kromě Erbenových pohádek mi teď leží u postele dvě knihy: *Sběratel mušlí* Anthonyho Doerra (MOBA,

2016) a *Bojová píseň tygří matky* Amy Chuové (Rybka Publishers, 2016). Před usnutím si čtu zejména tu první. Fantastické povídky plné hlubokých lesů, mořských vln, nánosů sněhu, roztočivých zvířat a magických lidí. Doerrov postavy jsou velmi originální: slepý sběratel mušlí, který díky citu v prstech pozná ty nejvzácnější druhy, nebo žena, která vidí, kam odcházejí duše mrtvých zvířat a lidí, když se jich dotýká:

Jasněji než kdy dřív spatřovala určitou hranici mezi sny a bdělostí, mezi životem a smrtí, hranici tak chatrnou, že občas vůbec neexistuje. Nejzřetelnější to bylo v zimě. V zimě se v tom údolí život příliš nelíší od smrti. Srdce hibernujícího čolka zmrzlo na kámen, ale ona ho dovedla ohřát a probudit v dlani. Pro toho čolka žádná hranice nebyla, žádný plot, žádná řeka Styx, jen prostor mezi životem a smrtí jako zasněžená louka mezi dvěma jezery — místo, kde se obyvatelé cestou na druhou stranu občas potkají, kde je přípustný jen jeden stav bytí, ani život, ani smrt, kde smrt je jediným východiskem a rozechvělé víze stoupají ke hvězdám jako dým. Stačila k tomu ruka, teplo dlaně, dotek prstů.

Doerr nejenže vypráví zajímavé příběhy na pomezí reality a snu, navíc tak činí krásným jazykem.

Ta druhá kniha je úplně jiná a tu nikdy před usnutím nečtu. *Bojová píseň tygří matky* je autobiografický příběh matky dvou dcer, která se z nich tvrdou výchovou

snaží vychovat hudební virtuosky. Amy Chuová je Čiňanka, která žije v Americe, a aby dcery dokázaly uspět, mají skutečně od útlého dětství velmi tvrdou výchovu: zákaz jídla a pití při několikahodinovém zkoušení na hudební nástroje, zákaz přespávání u kamarádek, zákaz koukání na televizi nebo hraní počítačových her a tak dále. Upřímná osobní zpověď matky-tygřice je pro mě fascinující kvůli tomu, že připravuji film na stejné téma, a velmi mě tedy zajímají veškeré vnitřní i vnější problémy, kterými rodič při takovéto „rozhodné“ výchově prochází. Při čtení této knihy se ve mně mísí dva diametrálně odlišné pocity: obdiv k matce a dítěti, že to „dávají“, a odpor k matce, že tak „znesvobodňuje“ své dítě. Příběh autorky působí podobně asi na každého, kdo sám má děti a dennodenně řeší, do jaké míry je formovat, a proto se kniha stala celosvětovým bestsellerem a má své příznivce i odpůrce. Jsem velmi ráda, že Amy Chuová nemá další dítě, protože druhou knihu podobného ražení bych už asi nesnesla. Zato román Anthonyho Doerra *Jsou světla, která nevidíme* si určitě někdy přečtu ještě jednou!

Erika Hníková (nar. 1976) patří mezi nejvýraznější tváře české dokumentaristiky mladší generace. Do povědomí vstoupila už v roce 2004 s filmem *Ženy pro měny*. Jejím dalším celovečerním dokumentem byl film *Sejdeme se v Eurocampu*. V letech 2006 a 2007 pracovala jako šéfredaktorka *Nového prostoru*. V roce 2011 uspěla na Berlinale s filmem *Nesvatbov*. Naposledy na sebe upozornila dokumentem z vinohradské porodnice *Pět zrození*.

b

Nejsvůdnější tělo

Nejsvůdnější tělo má Kateřina Hrachovcová.
Občas je vyvenčí před zraký zrcadlovek,
žel místa, jež lačníme prohlédnout si zblízka,
kostnatý censor térem začerní; teprve pak

smíme i my popatřit na píрко,
jímž se Kaira doma tajně laská; a v noci
foukal strašný vítr a kamarád z Kolína
mi napsal: Jaru, mám strach.

Bodejt, Karle, odpověděla jsem,
padaj větve, a ty teprv laskat uměj!
Kájo, Kajane, viděls úplněk, kterému říkám
dočistek, zcelek, naprostek?

Chceš půjčit mou auru?

Chceš půjčit mou auru?
Udělal bych pro tebe cokoli, víš?
Brokolicové ravioli?
Vřelý rozhovor s tvým tatínkem?
Pěstí typu před hospodou,
protože ty rozhodně nejsi „macatá“?
Všechno prostě.

Už ti píšu posté, ale tvůj obličej
je stále zabořen do jiných displejů.

Chceš půjčit mou auru?
Když mi ji vrátíš neporušenou...

Neboj, nevrátím ti ji porušenou,
neboť ti ji nevrátím vůbec.
Upletu si z ní trnitý stvol
a budu si jej rozkošnický protahovat hrdlem
oběma směry jako při lásce
a z úst mi bude trčet květ rudý
jako Maova kulturní legitimace.

Mívala jsem pihu v třísele

Mívala jsem pihu v třísele.
Ale některý pánové si na ní ujížděli,
tak už ji nemám.

Pánové ihned pohlédli na hodinky
a rozběhli se na všechny strany,
jako když do vrabců střelí.

Ten, kterýho jsem žrala nejvíc,
neboť se se mnou dvakrát nemazlil,
ztratil v mokřinách manželový knoflík.

Neandrtálci jedli nosorožce

Neandrtálci jedli nosorožce,
houby a mech, houby a mech
zpívaly své písne, jako to ostatně
činí podnes, pláště třesou se ve větru
a faldy na duších připomínají nebe,
klesám ke dnu pomaleji než loď,
kaž mně něžně, kárej sladce,
nikdy mě nenech jít.

Přemyslovci pak, přemýšlejíce,
žvýkali býčí maso co žerky,
občas některý z nich věštil, vraždil, oral,
tehdy se ti věštilo a vraždilo, škoda mluvit,
a tak ti říkám: nezvorej to, nezvorej to
za celou tuhle civilizaci.

Včera na oslavě jedenáctých narozenin

Včera na oslavě jedenáctých narozenin Radunina syna
za mnou přišel fousatý fešák v horolezecké mikině
a řekl „z které ruky chcete“, bylo mi z něj teplo
a rychle jsem řekla „z této“, otevřel dlaň s lístečkem,
na který někdo propiskou poněkud dětským písmem napsal
NEEXISTUJE NIC, CO BY ZA TO ASPOŇ TROCHU NESTÁLO,
koukala jsem jak puk a on se zeptal, jestli si to taky myslím.

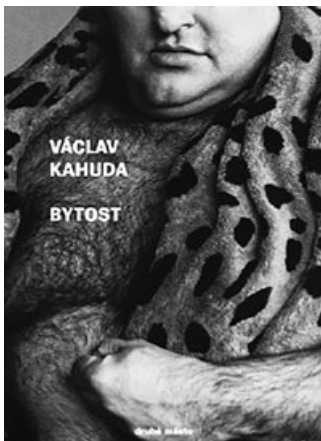

Jaroslav Kocián; z cyklu *Staré*, 2013—2015

Eva Klíčová

Václav Kahuda
Bytost
Druhé město, Brno 2017

Souhra náhod tomu asi chtěla, že poslední dobou se nějak častěji vkrádají sci-fi motivy do próz, které jinak nejví známky žánrové příslušnosti. O robotické love story nedávno psal Emil Hakl v novele *Umina verze*, raketa vystřelila do kosmu i v jinak mírně řečeno technologicky nevýbojném románu *Kosmonaut z Čech* českoamerické literární pop star (či jak tento fenomén nazvat) Jaroslava Kalfáře. Hrdina z budoucnosti však přichází i v nové próze Václava Kahudy *Bytost*. Tři příklady jistě nejsou hned nějakou zvláštní tendencí, přesto se lze domýšlet, zda budoucnost bude už zítra, kdy se technologické původní sci-fi motivy stanou realitou a přirozeně se nastěhují do prózy, anebo jestli jde prostě jen o rozmar dvou literárních bardů a jednu náhodu. V každém případě pokud se Haklův sci-fi příspěvek po sugestivním začátku zvrhl v konvenční vztahovou limonádu, která se vyvíjela tak nějak prostě lidsky bez výrazného zásahu technologií, v Kahudově případě lze zpočátku

hýčkat naději, že se mu povede přece jen přesvědčivěji integrovat do příběhu nějaký ten hi-tech moment. Už proto, že i v předchozím temném opusu — *Vítr, tma, přítomnost* — hrály nemalou roli komunikační technologie, paralelní světy a alternativní výklady dějin lidstva. Václav Kahuda je zkrátka prozaik nakloněný technologiím (nejen dubnových večerů). Aby to však nebylo jednoduché, sám autor svou novou prózu na záložce označuje jako „pohádku“, vyznání Julesu Vernovi, Stanislavu Lemovi a Ray Bradburymu. *Bytost* má být však také jakýmsi tvůrčím time-outem po niterně vysilujících a ponuře mystických *Větru, tmě, přítomnosti*, tedy „černé knize“, jak ji (nejen) Kahuda označuje. Jak moc věřit vnějším žánrovým indikátorům, autorským nápovědám a „stupním informacím“, se však teprve ukáže.

Kahuda Reisen

Kahudova *Bytost* se odehrává v roce 2080. Nejvděčnější metodou, jak se odstříhnout od komplikovaného světa, který známe, je spustit apokalypsu. Po explozi nenávisti tedy lidstvo projde sebedestruktivní válkou — motivy, průběh, zvraty, strany konfliktu nebo nějaké další subtilnosti tohoto Armagedonu se nedozvíme —, musíme se spokojit se strohým výčtem:

[...] po sérii nukleárních výbuchů v oblasti bývalých ropných nalezišť, po etnických a sociálních bouřích, po období chaosu a po vlně uměle upravených retrovirů, které (cíleně nasazené v nějaké lokální válce) rozpoutaly kaskádovitě se šířící, neustále mutující

Něco vypadlo ze šuplíku

pandemii — zůstalo na Zemi okolo sto padesáti milionů lidí.

Prostě nic nového, hrozby staré přes půl století, výsledkem je planeta osídlená lidmi v množství o něco menším než v době Ježíšově: ideální situace pro rozehrání sci-fi: starý svět je zničen, ten nový je zcela v rukou autora. Bohužel Kahudův nový svět je tak zlomkový, že je poměrně nesnadné o něm něco zvědět. Mladá generace, jež nepamatuje zlé lidské dějiny, je tak nějak dobrotivá z podstaty, život plyne v technologicky pokročilém stupni a v harmonii s humanoidními roboty nadanými i duchovními silami. Jedinými pamětníky — mimo jiné schopnými nemilosrdně zabíjet — je pár veteránů setkávajících se všemožně po planetě na přátelských návštěvách starých brachů, kteří aspoň něco pamatují a zažili opravdové chlapské válečné zlo. I náš hlavní hrdina je takovým veteránem či důchodcem, který se už příliš nepohybuje bez exoskeletonu (jakýsi podpůrný overal pro chřadnoucí tělesnou schránku) a kolem planety se míhá v cestovní kapsli, která mu slouží i jako mobilní domov. Pokud by se čtenáři v tuto chvíli zazdalo, že jde o nějakou variantu modelu, kdy bohatý západní důchodce marní čas po exotických koutech planety a příležitostně dovádí s domorodkami, zbaví se této představy jen těžko. Václav Kahuda by sice na jednu stranu asi rád vykreslil kvalitativně vyšší svět, než je ten náš: bez násilí, kde bytosti žijí v rovnosti, v technologické pokrokovosti a energetické harmonii, přičemž větší část lidské ekologické zkázy pohltila dravá vzpamatovavší

se příroda. Ano, vlastně pohádka. Jenže na druhou stranu tu moc pohádkové hravosti a řečněme osvobození od stávajícího světa nenajdeme. Autor nenabízí žádný impuls ke skutečně přestrukturované vizi světa: jako by celá zkáza většiny lidstva proběhla jen proto, aby se nějaký stařec vozil v kapsli ve světě tolik podobném tomu našemu, jen poněkud „pohádkově“ či reklamně přešetřeném: ve světě bez problémů. Čtenáři tak mnohdy nezbyvá než

ukrývají v exotických zákoutích planety a mladé „domorodé“ ženy jim tiše posluhují — jak důvěrně známý výjev z nějaké ošklivé minulosti...

Impresionismus, patologie a homoerotika

Václav Kahuda dokáže v jednotlivých záchvěvech své opulentní představitivosti vymyslet a skvěle popsat nejednu podivnůstku. Bohužel izolovaně jako nápad, rozmar, který vytane na mysl, ale opět je opuštěn

společnostech a genetickém kódu, přestože by si s nimi asi rozuměl. Kahuda se příliš nechává smýkat svým textem, tu ke zmíněnému fantazírování, jinde k pohoršení nad světem a velmi často k výpiskům z řečněme formativní a často traumatizující četby a filmů. Literární záměr je rozmýván citacemi, snad vyznániemi hluboce osobní povahy (častý motiv psychicky chorobné a zároveň manipulující matky) — pozornost je věnována duševním nemocem, experimentům s psychedeliky a podobně, autor obširně cituje například z filmového eseje Václava Hapla *Člověk neumírá žízni* a tak dále.

Kahudismus

Všechno by mohla být taková autorova řečněme mystická či kvazi-náboženská vize světa, jejímž pojivem je nonverbální porozumění všech ušlechtilých bytostí a náhodný tantricky prožívaný heterosexuální styk (staršího muže s ženou ideálně ve věku téměř dětském) — při němž se v těle aktivuje nejen nějaká ta morfologická zvláštnostka, ale hlavně pravěké části mozku. To se v Kahudově pohádce uplatňuje i v jakési cover verzi křesťanského příběhu, který se zjeví na konci novely: nový „Syn“ je genetický superchytrý mix vypravěče a sladkých sotva dospělých dvojčátek, jež se do našeho starce tak nějak bezhlavě zamilují... početí sice proběhne víceméně tradičně (tedy biologicky, ne už tak psychologicky nebo sociálně), to vše za stafáže zkratých šelem a vůbec přítulné zvířeny — v kulisách tropického ráje. To ontogeneticky podstatné se však odehraje opět v laboratoři za asistence duchovně vyspělého androida. Nový spasitel se sice člověku moc nepodobá — je to jakýsi kruh s povrchem pokrytým kuličkami oček, ale netřeba po ničem pátrat, tato kniha není analytická. Je to katalog kýchovitých snů, osobních úzkostí a depresí z lidstva. Tedy ani pohádka, ani sci-fi. Nejvíce se text podobá výpiskům a fragmentárním autorovým nápadům, přičemž kdyby ještě chvíli dozrávaly v autorově šuplíku, určitě by jim to neuškodilo.

Autorka je redaktorka Hosta.

Samé otázky a žádné odpovědi — Kahuda zůstává impresionistou

mysl rozdrážděná otázkami ohledně tohoto fikčního polotovaru: Jaký energetický zdroj nový sofistikovaný svět napájí? Kdo jej obsluhuje? Stačí na to zbytky populace roztroušené po Zemi? Androidi? Je svět stále globalizovaný, nebo rozpadlý do autonomních oblastí (najdeme náznaky obou variant)? Jak funguje starcův exoskeleton? Nezašlo by netréované tělo na úbytě? Kudy vedou dráhy kapslí? Kdo v nich jezdí? Jsou bohatí a chudí? Existují nějaké hierarchie? Jak jsou na tom s vědomím všichni ti hypersenzitivní androidi? Kdo to řídí?

Samé otázky a žádné odpovědi — Kahuda zůstává impresionistou, který plasticky líčí krajinné výjevy, ale věci týkající se toho „jak to všechno funguje“ mu za intelektuální úsilí nestojí. Do jisté míry *Bytost* připomíná naivní představy průměrných vizionářů devatenáctého století, kteří si to jednadvacáté představovali plné parních hejblátek a mechanických udělátek, zvyšujících životní komfort blahobytnému měšťanstvu v cylindrech a korzetech. Nová sociálně technologická realita je tu zkrátka příliš konvenční a všim jako by vypadla z (post)koloniálního obrazu světa, kde se staří bílí inženýři a válečníci (hypermobilní díky svým exoskeletům a létajícím kapslím)

a beze stopy vstřebán dalším proudem vzdalujícího se textu. Všechno fantastické a magické zůstává na úrovni dekoru, který nijak narativně nepracuje, nezapouští kořínky souvislosti, neroztáčí soukolí událostí. Pokud autor sám deklaruje, že kniha je „pohádkou“, tak snad v tomto relaxčním nezávazném modelování si libých představ stárnoucího muže.

Neméně podstatnou složkou *Bytosti* jsou pak i autorovy vize o povaze světa včetně jeho hluboké skepse nad tím, jak moc světu vládnou devianti (či alespoň homosexuálové — viz dále) — temné sadistické vazby a spolky. Tady se navazuje na *Vítr, tmu, přítomnost* i starší texty — ale už nějak povrchně, v povšechně líčené moralistní lamentaci. Až zarážející je například obsese homosexuálními praktikami, které autor popisuje v důmyslných hyperbolách a groteskních parodiích: Není snad autor nakonec příliš součástí té netolerantní a před-sudečné strany světa? Konstrukce sexuálního pseudoarchetypu spojujícího dobro s heterosexuály a zlo s homosexuály, by tomu napovídala.

Přes některé dějinné výklady a parafráze různých textů (stařec v kapsli si také často čte) Kahuda tu není ani Patrikem Ouředníkem v *Europeaně*, ani Jiřím Drašnarem v knize *O revolucích, tajných*

K

Polštářek s pohádkovými motivy

Pavel Janoušek — Kryštof Špidla — Aleš Merenus — Eva Klíčová

Svět a jeho problémy jako by byly stále složitější. Snad proto se tak lačně sahá po jednodušších receptech a odpovědích. Informacemi přetížené vědomí si stýská po nějaké srozumitelnější verzi světa. A ochotně uléhá do svých pohodlných mentálních peřinek. Proces, který se týká někdy každého z nás. Každý se chce někdy vypnout. I spisovatel. Václav Kahuda se podle všeho vypnul ve své *Bytosti*, knize, kterou podle všeho napsal autopilot.

KŠ: Myslím, že Eva vystihla, že Václav Kahuda se svou *Bytostí* vězí v minulosti — jasně, hlavní postava je pamětníkem starých časů, ale ten princip nového uspořádání světa naráží na své vlastní limity. Válka jako hygiena světa, „lov zmrdů“, pak vládá všeobecné harmonie a porozumění lidí i strojů. Zkrátka

u Kahudova vypravěče svět dosáhne harmonie, teprve když se vystřílí a pozabíjejí ti „zlí“. Pak zůstanou ti hodní, popřípadě evolučně vyšší, kteří přežili. Také mě vyloženě zarazil kupříkladu onen moment návštěvy starého přítele na Mauriciu, kde snědá dívka tiše, téměř neslyšně obsluhuje vysloužilého zabijáka, bílého

muže, který se na ni vlídně zahledí... Poněkud koloniální atmosféra někdy z devatenáctého století. Četba na mě místy působí jako přehrabování v hlušině, ale — a v tom je Kahuda výjimečný — občas, zejména ve vzpomínkách hlavní postavy, se podaří najít klenot v podobě vybroušeného mikropříběhu či postřehu.

Měla jsem pokušení dokonce napsat, že přežijí autorovi podobní a nový svět bude bez „jiných“, což mi přišlo společensky nějak aktuální.

AM: Já jsem si při čtení uvědomil, že Kahuda prostě patří k tomu typu autorů, kteří si podmaní jakýkoli žánr. Tento invazivní autorský postoj však ve svém důsledku vede k tomu, že tito prozaici vlastně pořád píšou pouze variace svých předcházejících knih. To je také důvod, proč text, zvláště ve druhé, nejrozsáhlejší kapitole, tak silně připomíná knihu *Vitr, tma, přítomnost*. Ale abych Kahudovi úplně nekřivdil, v tomto díle se pokusil i o něco nového, když skrze mysticky laděný závěr dochází k jakémusi vnitřnímu smíření.

PJ: Myslím, že ta kniha není sci-fi v pravém slova smyslu, je to především způsob, jak se autor pokouší vybědnout z vlastních stereotypů a začít psát „jinak“. Vytvoří si proto konstrukt, jakési motorizované lešeníčko, které jej má přenést do jiného světa — aby posléze zjistil, že zůstává stejný. Ve výsledku se kniha rozpadá do dvou poloh: první z nich je představa budoucího ráje, ve shodě s dlouhou intelektuální tradicí se přitom autor domnívá, že nejsnazší cesta k němu vede přes pár miliard mrtvých. Tou druhou je pitvání se ve vlastním já, v privátních vzpomínkách a dráždivých fantaziích. Obojí se pak prolne v představě člověka jako tvora, kterému je vlastně nejlíp, když je sám — a sám se sebou.

Musím říct, že od dob *Houštiny* na Kahudu trpím, leč u každé jeho nové knížky musím konstatovat, že je spíše autorem jednotlivého obrazu, příběhu na několik stránek, zajímavého popisu krajiny a tak dále, ale naprosto nezvládá celek epického díla. Jeho vyprávěči tak bloudí od epizody k epizodě, všelijak se převlékají, ale nakonec jsou vždy stejní. Takže musím konstatovat: autor má nepochybně dar psát, ale jako próza, která by měla jít odněkud někam, se mi *Bytost* nelíbí.

KŠ: Pro mě je Kahuda spíš lyrik. A mnohokrát se mi u něj stávalo, byť mám také tendenci mu stranit, že mě nezajímá příběh postavy, ale spíš ona

líčení podvečerů, krajin, postřehy a poněkud drásavé nehoráznosti. Zde je například povedený popis podolského bazénu v roce 2080.

AM: Problém Kahudova psaní podle mého tkví v tom, že on předstírá, nebo to možná opravdu i chce, že bude vyprávět nějaký silný příběh, že přichází s textem, který bude možné číst jako plnokrevnou dystopii či utopii. Ale brzy se ukáže, že jeho psaní vede jinam, že vyprávěč se znovu zanořuje do sebe a celý venkovní svět mu slouží pouze jako něco, s čím se musí potýkat. Je to tedy opět především psycho(logicky) terapeuticky laděná próza, v níž se autor vyrovnává s lidskou podstatou a vlastně především sám se sebou.

PJ: Třebaže pro mě osobně není Kahudou zkonstruovaný svět příliš přitažlivý, protože mám docela rád lidi a rád se s nimi stýkám, nemyslím, že jde o dystopii. Zajímavou inovací Kahudova konstrukt je totiž ona poněkud nevěrohodná představa, že po Apokalypse nastane ráj, v němž člověka konečně začnou opečovávat roboti, a on si tak bude moci užívat naplno svého individualistického ega. A vzpomínat na to, jak to bylo krásné, když se mohl podílet na masové likvidaci zpátečníků, kteří neměli pro tuto formu ráje pochopení.

AM: Ano, po Apokalypse přichází jakési znovuzrození lidstva, které končí určitým znovuzrozením samotného vyprávěče. Asi je to tedy víc utopie než dystopie, která má ovšem velmi osobní charakter.

Souhlasím s Kryštofem Špidlou. Kahuda je lyrik, impresionista: probuzení u Padrťských rybníků, výlet na Bezděz, do bazénu v Podolí... ta hlavní postava je jako člen Klubu českých turistů v kapsli. Zatímco však už od Baziliška jsem měla pocit, že rozumím autorově temné melancholii, sebeironickému expresivnímu stylu i fascinaci zlem a podobně, nově se mi svou představou hygienické války vzdaluje. Autorský obraz světa jako by ztrácel grotesko a měnil se ve schematický plakát. Jak rozumíte

tomu, co říká o dnešním světě? Předpokládám, že se shodneme, že o jiném světě ani nemluví.

PJ: I já souhlasím s tím, že Kahuda vyjadřuje spíše pocity a stavy své duše, než aby vytvářel kauzální příběhy. Navíc kdykoli se pokusí o děj, vždy tak trochu švindluje, což prostupuje i jeho výpovědi o naší současnosti, kterou si převádí do předem daných schémat, mezi nimiž opět nechýbí ani jeho oblíbené spiknutí. Mnohé věci však píše jen na efekt: například konec děje, kdy se objeví něco jako syn, občasná soulož, tu a tam tu zazáří nějaký ten homosexuální motiv. Ale je to opravdu provokativní? Nepřípadně vám tento obraz světa zcela asexuální a bez budoucnosti?

KŠ: Myslím, že je to vlastnost mnohých utopií, že jsou vlastně jakýmsi završením dějin, tudíž bez budoucnosti. V tom je Kahuda jen následovatelem politických a uměleckých pokusů o Ráj na Zemi.

PJ: Myslel jsem to spíš tak, že život zpodobovaných postav je přes všechny vnější „prasárničky“ vlastně hrozně asexuální. Že je vlastně sexuální jen náhražkově, ráj z náhražek, které si autor vysnil na míru.

AM: Ten svět nedaleké budoucnosti má natolik nejasné obrysy, že je poměrně složité jej pochopit. Nehledě na to, že velká část vyprávění brouzdá v minulosti, která je tu vlastně klíčová. Základní směřování textu však vidím v jeho touze nějak se dobrat podstaty lidství, lidského vědomí a emocí. Proto se v knize objevují rozsáhlé pasáže z odborné literatury. Kahuda však nemá dar systematického uvažování, takže tyhle nabídky z vědeckého světa neumí přetavit v nějakou soudržnou vizi.

Ano. Je to asexuální, protože je to bez emocí, vztahů a podobných komplikovaných věcí. Ty soulož a tak dále jsou jen jakýmsi fyziologickým lechtátkem, výjevy erotických cvičenců. Vždyť ty postavy nemají jména, vlastnosti, nevznikají tu vztahy, psychologické vazby nebo společenské kontexty. Aseptičnost jistě plyne i z té všudypřítomné

bezkonfliktnosti „pohádkového“ světa. Možná si Kahuda, tak jako mnoho dalších, myslí, že budoucnost taková bude, že nás zahubí korektnost, kdy už nebude možné ženy příležitostně osahávat nebo kouřit v hospodách. AM: Tady bych se Kahudy trochu zastal. On se bez tělesnosti prostě neobejde. Neustále literárně zpracovává své sexuální libido a mnohdy to dělá i dost perverzním způsobem. Na druhou stranu bych ho ale neoznačoval za bojovníka proti politické korektnosti či za představitele bílých mužů, kteří by rádi ovládali svět. Ne, podle mého Kahudův vypravěč vede především osamělý vnitřní boj.

PJ: Nemohu si pomoci, v Kahudových prvních knihách mě toto tělesné zajímalo a měl jsem pocit, že jeho výpravy za hranice korektnosti mají svůj smysl a význam. Dnes mi to však připadá jako vyprázdněné, opakující se gesto, které nikoho ani nepřekvapí, mimo jiné i proto, že už máme za sebou „jinčí kalibr“. Aleš se však výše dotkl druhé, námi zatím opomíjené esejistické roviny románu, která je na sci-fi navěšena a která pracuje s tím, co jsem viděl, co jsem slyšel a co jsem četl — a co si o tom myslím. Jste ale schopni nahlédnout za těmito odbočkami a reminiscencemi sjednocující postoj a názor?

KŠ: Právě že ne. Václav Kahuda je ve svých úvahách utopen. Na jedné straně chápatý, plný všeobjímající nerozlišující lásky, na druhé straně mu uklouzne: „[...] tlupy rozprchnuvších se ryšavých a pihovatých, mandlookých a snědých, mohutných černých a záludných žlutých žoldáků.“ Mně to přijde jako poetika určitého druhu fantasy, schematický svět elfů, víl, skřetů, kdy od začátku víme, kdo je kdo. Proto se tu objevuje i ten „bílý muž“.

AM: Možná se prostřednictvím těch rozsáhlých citací snaží ukázat roztržičnost současného vědění, nebo se pokouší najít odpověď na limitované možnosti lidského poznání: „Každý nosíme ve svém mozku pevně vytvořený výklad světa. Je to náš originální soubor podivuhodných píčovín.“ Nevím.

Základní směřování textu však vidím v jeho touze nějak se dobrat podstaty lidství, lidského vědomí a emocí

Aleš Merenus
divadelní a literární historik
a kritik

PJ: Možná tomu tak je, v tom případě mi ale přítomná kniha dokládá i to, že autor mezi „píčovínami“, které nosí v hlavě, má i spoustu komunistických archetypů. Jako pamětník mě totiž děsí jeho snění o životě, v němž se zbavíme hnusných kapitalistů, protože všechno za nás budou dělat stroje, kde nebude třeba peněz, protože každý bude mít to, co chce, a může si dělat, co chce. Při četbě mě napadla stará anekdota: „Až bude komunismus, bude si moci každý mít třeba i vrtulník... A k čemu mi bude vrtulník? Blázníš? V Moskvě do GUMu přijdou boty, tak si zaletíš...“

Ano, ta próza je velmi stereotypní, hluboce zarostlá ve dvacátém století, nesmířená s globalizací, s faktem, že ženy nejsou jen nějakým archetypálním nosičem samičích instinktů se schopnostmi vyvinutými tak nanejvýš pro „hnízdění“. Je to próza znechucená mocnými všeho druhu, je v ní jistě i nějaká

V tom případě mi ale přítomná kniha dokládá i to, že autor mezi „píčovínami“, které nosí v hlavě, má i spoustu komunistických archetypů

Pavel Janoušek
literární historik a kritik

antisystémová touha po čistém světě bez konfliktů, po nějaké líné levitaci. Zkusím se zeptat úplně obecně: ve světě dnes zvláště u žánrové literatury existuje docela velký tlak na vyváženost textů: etnickou, genderovou a podobně. Tlak na to, aby se autoři vyhýbali stereotypizacím. Kdyby byla česká společnost na tyto stereotypy citlivější, měl by Kahuda asi problém. Lze to považovat za cenzurní, autocenzurní tlak? Nebo je stereotypizovaná literatura prostě hloupá a má se s ní zacházet jako s rasistickými a urážlivými vyjádřeními třeba politiků? AM: Pokaždé doslova zavětrím, když se objeví nějaká snaha, nebo jen myšlenka, z ideologických pozic zasahovat do umění a literatury. Kromě toho klasifikovat stereotypy není úplně snadné, nehledě na to, že bez nich vlastně ani nemůžeme

Myslím, že je to vlastnost mnohých utopií, že jsou vlastně jakýmsi završením dějin, tudíž bez budoucnosti

Kryštof Špidla
gymnaziální učitel
a literární kritik

žít. Ne všechny jsou přece škodlivé a vždy záleží na době, jak se k určitým myšlenkovým vzorcům staví. Navíc jsem přesvědčen, že literární dílo je výtvar, který není možné hodnotit stejným způsobem jako třeba výroky na Facebooku. Tady bych byl hodně opatrný a určitě bych nechtěl psaní tímto způsobem takzvané regulovat.

KŠ: Politická korektnost — možná lépe slušnost — má místo ve veřejné nebo politické debatě, literatura naopak může být neslušná a nekorektní, má dráždit a provokovat. Nicméně oni „základní žlutí žoldáci“ mi prostě přijdou hloupí, zkrátka je to klišé.

PJ: Nerad bych na literaturu vytahoval nějaké cenzurní zákazy, ať už by se zaštiťovaly jakoukoli korektností. I když vím, že zcenzurovaný svět vrací literatuře její kýžený společenský význam, takže kdyby opět nastal spásný věk cenzury, spisovatelé by zase konečně věděli, o čem a jak psát, aby je veřejnost ctíla. A ta radost, kdyby byla některá z knih

Ano, ta próza je velmi stereotypní, hluboce zarostlá ve dvacátém století, nesmířená s globalizací

Eva Klíčová
redaktorka *Hosta*

pro nekorektní psaní třeba o ženách zakázána! Možná však toho Kahudu až příliš rozebíráme, ta kniha skutečně nepředstavuje promyšlený koncept, ale je spíše řetězcem volných nápadů a asociací navěšených na sci-fi kostru, takže ve výsledku není ani tak výpovědí o světě kolem nás, jako spíše o svém autorovi. A nejsilnější je tam, kde je skutečně osobní, v oněch drobných postřezích a mikrosituacích. To jsem schopen vlastně přijmout a ocenit, jen mám pocit, že autor má málo odvahy vstoupit se sebou samým do dialogu a štourat se v bolestných podstatách. Myslím, že není sám na sebe dost drsný a nemá potřebu pronikat pod povrch jevového. A tak si svůj román vyšil jako takový ozdobný polštářek.

AM: Mě tu asi nejvíc zaráží ta totální absence dalších skutečně živých a cítících postav. Jeho texty jsou v jistém smyslu až egomaniacké, kde není místo pro druhé. A pak si ještě lámu hlavu nad tím koncem. Umí to někdo z vás nějak interpretovat?

PJ: Nediv se, pro Kahudu jako vypravěče této knihy ráj zjevně nastává, když je člověk sám se sebou a ostatní jsou jen kulisa, alespoň tak jeho postava jedná a myslí.

KŠ: Právě proto mě v *Bytosti* nejvíc zasáhly dvě drobné situace: hlavní hrdina je dítětem a nahý s páskem kolem pupku pobíhá mezi pohřebními hosty. Podruhé pak, když jako chlapec sleduje v televizi onen Haplův film o schizofrenicích a LSD. Tam jako by nacházel klíč k oné egomaničnosti, egodeičnosti, vyšinutosti a vnitřní prázdnotě. A k tomu konci: kulatý stooký Kristus snímá hřchy světa a nastává skutečný Ráj. Všechno tam máme: pantera s kravičkou, jak se k sobě tulí, pannu, ba dokonce dvě.

Akorát ten mariánský motiv je převrácený: tyto nerodí, jen souloží, nového Syna pak vydá laboratoř. Pochopitelně geneticky upraveného. Je v tom až takový primitivní materialismus, scientistní naivita, že se vědecky něco zařídí.

KŠ: A vládnout budou experti.

PJ: Nikolivěk, myslím, že to je typický příklad využití určitého standardního a mnohokrát osvědčeného vyprávěcího modelu k ukončení toho, co je jinak ze své podstaty neukončitelné. A jak jinak uzavřít řetězec asociací než přechodem k mýtu spojujícímu archetypy náboženské a sociální, případně vědecky pokrokové?

No jo, staré dobré krasodušné lyrično, mlhovinky, orgasmy vedoucí do pravěkého vědomí, ale stále v nesnesitelné zapouzdřenosti, postavy beze jmen slouží jako kulisa hypertrofovanému vypravěči, který nemá náhled nad sebou ani svými předsudky. Vyšívány polštářek pro své soukromé já. Jako by se i někteří intelektuálové propadali spolu s celkovou atmosférou ve společnosti.

PJ: Autorova fascinace spiknutími příznačně končí obrazem vítězného spiklence, který se pohybuje ve světě, kde je každý natolik sám, že se nikdo s nikým nemůže spiknout. ●

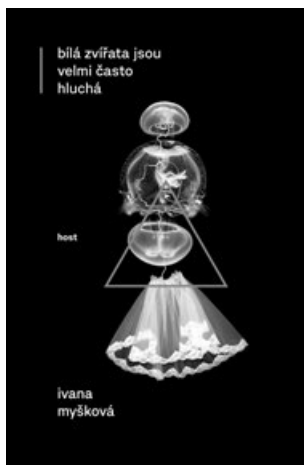

K

Kritiky

Vladimír Stanzel

Život k nepřezítí

Ivana Myšková
*Bílá zvířata jsou velmi
často hluchá*
Host, Brno 2017

„I vám by se změnil život!“ zvolá služka a svou radost už neskrývá. [...]

„To ano,“ dívá se na ni hraběnka stále dychtivějšíma očima.

„Byl by to jiný život!“ rozesměje se dívka.

„Ano. Úplně jiný život!“ směje se hraběnka s ní a zdá se, že se skutečně chystá vstát z křesla.

Dívka si toho povšimne a rozhodne se jí pomoci. [...] Vtom ale ucítí odpor. Slabý, ale vytrvalý.

Polekaně se podívá na hraběnku, která upře zrak kamsi do prázdna a pokrčí rameny. „Co ale naděláme? Máme tenhle.“

Lze-li u výstupu Ivany Myškové na prozaické druhohory nalézt společný leitmotiv, pak jej vyjadřuje právě tato pasáž ze závěrečné povídky cyklu nazvané „Život s dlouhou červenou nití“. Neschopnost současného člověka žít sám se sebou, nahlédnout se takový, jaký doopravdy je, a z ní pramenící životní smířenost a sterilita.

Knihu tvoří jedenáct povídek nestejně délky (a místy i kvality), jejichž formálním svorníkem je přítomnost motta — citace z děl autorů světové literatury (Gombrowicz, Dostojevskij, Céline, Bernhard...) — na začátku každé z nich. Od něj se většinou odvíjí tkanivo zápletky, překvapivé, hravé, suverénně zvládnuté, v němž je myšlenka z citátu nasvícena pokaždé trochu jinak (jako malou subverzi lze vnímat fakt, že v případě „Ženy s žábou“ aluduje autorka sebe samu). *Bílá zvířata* tak vědomě směřují k ludické experimentální linii moderní české literatury, která buduje fikční světy, jež jsou však ve svém výsledku k nerozeznání podobné tomu reálnému. Jde o skutečnou literaturu, o tvůrčí akt, který však překračuje hranice svého „umělého“ světa a o to naléhavěji promlouvá ke svému čtenáři, pakliže tento chce naslouchat.

Sám sobě bachařem

Hrdiny próz, ať už jsou to ženy (v osmi případech), či muži, spojuje nepraktičnost, snilkovství, omluvné verbální eskapády či výmluvné mlčení, které jsou projevem již zmíněné neschopnosti přijmout sebe sama takového, jaký jsem (základ nezbytný pro budování zdravých interpersonálních vztahů). Důsledkem je pak zbytečná submisivita, neochota sdílet se s druhými lidmi, dobrovolné přijetí symbolických pout, které je okrádají o autenticitu jich samých i jejich životů. Škodlivost tohoto postoje demonstruje titulní povídka souboru, v níž figuruje jako metafora jelen-albín, který kdysi vstřčil hlavu do pneumatiky, a celý svůj život tak prožil v nedobrovolném chomoutu. Paralelou k němu je otec hlavní hrdinky, který však v sobě po dceřině upřímném a obviňujícím monologu najde sílu k vystoupení z navyklého

stereotypu. Vzhledem k jednoduchosti řešení o to víc vynikne nesmyslnost pasivity hlavních postav ostatních příběhů. Nemylme se však, Myšková nemoralizuje, jen nastavuje čtenáři (kdysi v dobách předlistopadových tak populární) zrcadlo, ovšem poněkud wernischovsky pokřivené, v němž se může poznat on sám a místy možná rozeznat i autorčinu mávající rozmazanou siluetu.

Příběhy nejsou dějově nikterak efektní, čtenář toužící po „story“ knihu zcela jistě odloží, protože to podstatné se většinou odehrává v myslích postav, v jejich vnitřních monologech. Tuto tendenci zřetelně předvádí hned první příběh — „Závěš“. Jeho hrdinka Soňa podlehne nutkání ukázat se v okně svého bytu nahá, aby ji mohl zahlédnout smyšlený pozorovatel odnaproti. Když pak opravdu zahlédne někoho, kdo její nahotu zpozoroval, podlehne představě (?), že za tento pohled zaplatil při pádu z okna, které umýval, životem a ona se stává viníkem jeho nešťastného skonu. Realita a představa se zde prolínají tak dokonale, že si nemůžeme být jisti, co je skutečnost a co výmysl zjitřené fantazie. Obdobný postup lze vysledovat v povídce „Podšívka“, jejíž hrdinka je v závěru zavražděna. Nebo jde jen o šálivou hru rozjitřené mysli plně sebeobviňování a alternativní konec?

Fikce jako ze života

I když je soubor výpovědí o dnešním světě a pracuje s realistickými prvky (například s výraznou popisností), neusiluje být společenským, respektive společensko-kritickým dílem. Některé příběhy jsou spíše symbolistním podobenstvím — výrazná je v tomto směru „Žena s žábou“, postavená na téměř bovaryovském kontrastu mezi snem o sobě a neutěšenou

skutečností, jejíž hrdinka sice po něčem touží, ale vždy nachází důvody, proč tužby nelze zrealizovat, a tak nic nevystuduje, nenaučí se ani jeden cizí jazyk a místo psa v parku venčí na obojku žábu (v této pasivitě se podobá hlavní postavě „Podšívky“). Kafkovské motivy absurdity lze najít v povídce „Hostel“ (vzdáleně připomínající *Nezvaného hosta* — proslulý ročníkový film Vlastimila Vencíka z roku 1969) — jemuž se v bytě objeví zničehonic Francouz dožadující se ubytování na základě blíže nespecifikovaného dokumentu, a v již citovaném „Životě s dlouhou červenou nití“, kde hraběnka s pomocí služebné vytváří výšivku, kterou pravděpodobně nikdy nedokončí. Přesto Myšková nerezignuje na hledání příčin — tou nejčastější je nefunkční rodina, která většinou plodí „nefunkční“ jednotlivce defetisticky přijímající životní determinaci, neschopné splnit si sen nebo se jen pokusit změnit to, s čím jsou v životě nespokojeni.

K nejlepším opusům souboru patří „Vůně domova“, pronikavá sonda (s téměř hororovým zakončením) pod povrch rodinné měšťácké idyly, v níž se sráží posedlost manžela po všem novém s manželčinou láskou k věcem starým, použitým a dosluhujícím. Katalyzátorem příběhu je nemocná, umírající fenka Asta — jediná stará „věc“ v báječném novém domově, který Alena, podřizující se Hynkovi, nakonec vyměnila za dům po rodičích. Počáteční Alenina láska k Astě a její soucit se postupem času proměňují v lhostejnost, až na ně nakonec rezignuje — v okamžiku, kdy se fenka zdánlivě ztratí — a souhlasí s pořízením nového psa, štěněte rhodéského ridgebacka. Jenže osud má jiné plány a Asta dá o sobě vědět i ze záhrobní. Svou hutností a vypointovaností zaujme již na první čtení „Kverulant“, černohumorný vánoční příběh, jehož protagonista ke své hrůze již v devíti letech při četbě Olbrachtových *Biblických příběhů* zjistil, že Ježíšek je totožný s ukřižovaným Ježíšem, a tak se rozhodl pro morbidní zkratku a novorozeně z jeslí přilepil kobercovou páskou na kříž. Ve svém programově nihilistickém odmítání Vánoc vytrval i v dospělosti, ovšem s něčím nepočítal... Poněkud neústrojně však

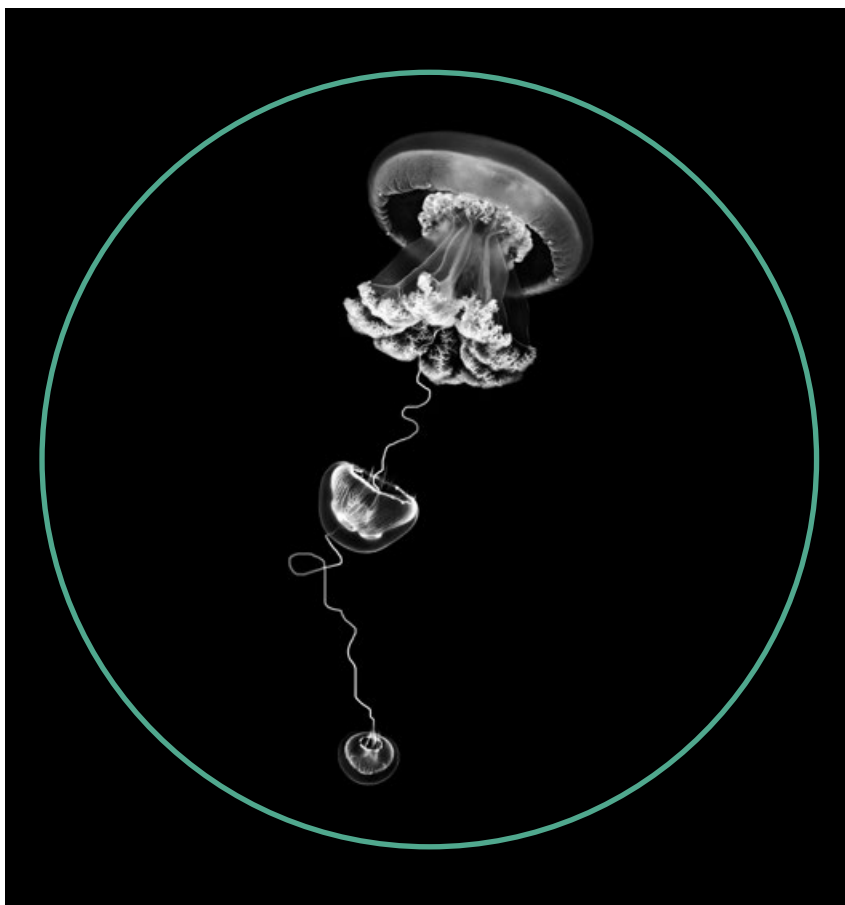
působí „Čubka aneb Čas na upřímnost“ — příběh zpovědi nymfomanky žijící s monogamním manželem, jehož zcela miluje v duchovní a duševní dimenzi tohoto slova, jenže k životu potřebuje sex a ten manželský ji neuspokojuje a nestačí jí. Zdá se, že jde víc o polemiku s mužským instrumentálním přístupem k sexualitě (nelze nezpomenout na trumpetistu Klímu z Kunderova *Valčíku na rozloučenou*) než o literaturu a povídka až příliš vybočuje z celku svým expresivním slovníkem. Zajímavý je ovšem její explicit, který připomíná závěr *Temné lásky* Alexandry Berkové, možná jde o nenápadnou poctu „kmoťře“ autorčiny prvotiny *Niceni*.

Zasmějme se sobě

Příběhům rozhodně nechybí nadsázka a humor — mnohdy až černý, protože se sráží s tragičnem a většinou nad ním vítězí. Odkrývání vnitřní motivace jednání ukazuje postavy namnoze jako směšné figurky, jimž se smějete a zároveň jimi tak trochu pohrdáte. Ovšem právě tehdy si nejvíce uvědomíte, jak moc se jim podobáte, a smějete se tak i sami sobě. Není to terapie

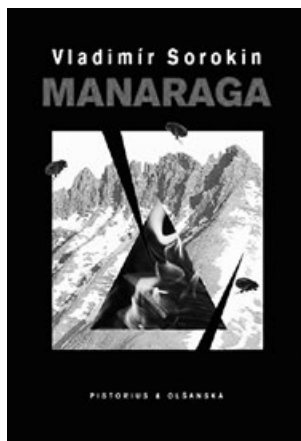
vhodná pro každého, ale funguje překvapivě dobře a dává knize další dimenzi, jíž přesahuje běžnou literární produkci. Nad ni kniha ční i stylizačním umem, který Myšková naprosto neokázale předvádí. Vše tady do sebe plynule zapadá, nic nedrhne, čtenářova pozornost není odváděna samouúčelnými exhibicemi, jazyk a styl slouží myšlence a celku. Střízlivá obraznost, bohaté lexikální variety, verbální humor („Cos kdy uhasil, Venco? Život nebohého zvířete s pryžovou ohlávku. A cos kdy zažehl?“ — Venca je dobrovolný hasič, pozn. V. S.) — to vše ukazuje na *poetu doctus* s velkým talentem. Je také nutno pochválit grafickou úpravu knihy pocházející z dílny Martina T. Peciny, která je kreativní, působivá, nevtíravá a plně konvenuje s autorčinými texty. *Bílá zvířata* celkově skýtají příslib velkého prozaického talentu a rozhodně jsou knihou, která mezi literární úrodou letošního roku určitě nezapadne. Zdá se, že do „stáje“ Hosta přibyl další plnokrevník.

Autor je literární kritik a středoškolský učitel.

Sorokin na rožni

Hana Řehulková

Vladimír Sorokin
Manaraga
přeložil Libor Dvořák
Pistorius & Olšanská,
Příbram 2017

Jméno hory Manaragy je odvozeno od medvědí tlapy, jejíž drápy připomíná horský štít. Hory, která je současně dějištěm vyvrcholení nového Sorokinova románu, který je jako vždy důvtipný, jako vždy dobře napsaný a jako vždy vyzývá k zamyšlení. Nová je však žánrová pokora i sázka na černý humor. Ačkoli by první mohlo být nedostatkem a druhé podbízivou figurou, obě roviny se vzájemně doplňují a podmiňují. Sorokin opět ukazuje, jakým guru ruské postmoderní literatury je.

Sorokin dystopický

Sen o dokonalé lidské společnosti sní Evropa od doby, kdy Athéňané podali Sókratovi číši bolehlavu, než aby riskovali rozvrat městské demokracie. Vždyt teorie společnosti — od Platóna po Lenina — se paradoxy jen hemží: tím nejlomyslnějším a nejsmutnějším rozparem je úměra, že čím jsou pohnutky, vytvářející tu kterou teorii na papíře, ušlechtlejší, tím tragičtější

konce přinášejí pokusy o její uvedení do praxe. Snad právě proto s obdobnou vehemencí, s níž psali renesanční a humanističtí myslitelé své utopie, zaplavily v posledních letech knižní pulty nesčetné více či méně zdařilé dystopie. Naivní představy o nejlepších možných společnostech tak vystřídaly poněkud kverulantské, ale o to ráznější úvahy o nejhorší možné společnosti. Ačkoli Sorokinova *Manaraga* patří bezpochyby mezi zdařilé dystopické vize, je i na ní znát v některých ohledech určitá únava či přesycení z tohoto v poslední době snad až příliš využívaného žánru.

Sorokin ve svém psaní hrdě pokračuje v osudovém údělu ruské literatury, která v sobě vždy snad ještě o trochu více než jiné národní literatury snoubila roli uměleckou a kritickou. S přesvědčením o metafyzickém poslání spisovatele tak dílo za dílem vrší vyobrazení pokřiveného kdesi v ne až tak daleké budoucnosti ležícího světa, který nepřímou a zne-pokojujivě zvěstuje dopady událostí z naší současnosti. Nejen po stránce obsahové, ale i formální a jazykové přitom Sorokin nezaměnitelně pracuje s gogolovským dědictvím absurdity a realismu. Čtenáře *Třicáté Mariny lásky*, *Dne opričnika* nebo poslední v češtině vydané *Telurie* (všechna Sorokinova díla vycházejí v češtině ve výtečných překladech Libora Dvořáka) proto nepřekvapí, když se v novém Sorokinově románu na sto padesátí stránkách grilují, rožní a flambují šašliky, steaky nebo maso z nutrie na literárních skvostech evropského kulturního dědictví. Nebýt Sorokin zárukou originální žánrové hry, hrozilo by, že se podobný námět může ve výsledku zvrhnout v pouhou učenecky sofistickou moralitu. *Manaragu* však před touto hrozbou chrání to, že po většinu času působí spíše jako groteska, byť jako

groteska ve stylu Chaplinovy *Moderní doby* nebo *Diktátora* — děsivá a výhrůžná. Síla medvědí tlapy tak může s trochou nadsázky symbolizovat nedbalou nonšalanci, s níž může být smeteno cosi tak nevýznamného, jako je naše útlocitná civilizace.

Prijatno apetita

Sorokin vrhá čtenáře do svého nelítostného světa jako humra zaživa do vařící vody. Čtenář je donucen putovat z jedné obskurní hostiny na druhou spolu s mistrem book'n'grillu, což je módní kulinářská vymoženost vyznačující se přípravou pokrmů na posledních dochovaných muzejních exemplářích tištěných knih. Teprve povolna mu před očima vyvstává obraz světa bez kulturní identity, rozvráceného náboženskými válkami a migrací. Světa cynického a zbaveného všech tradičních hodnot od vzdělání, imitovaného technologickými blechami implantovanými do mozku, přes ideu národa, znemožněnou vymizením historických hranic nejen zeměpisných, ale především kulturních, až po rodinu, nahrazovanou příslušností k *ad hoc* vznikajícím cechovním, komunitním nebo mocenským společenstvím. Sorokin baví sebe i čtenáře vtipným soukromým jazykem Kuchyně — tajné mafiánské organizace provozující book'n'grill, kde „dřevo“ označuje knihu určenou k likvidaci a mistři kuchaři si vzájemně přeji „suché dříví“ a „jasný plamen“. Book'n'griller Géza, specializující se na výtisky děl klasické ruské literatury, jako oddaný služebník Kuchyně cestuje po celém pozůstalém světě od jednoho pofidérního milovníka literatury k druhému až do chvíle, kdy vnitřní řád této ilegální organizace ohrozí nepřítel z vlastních řad. Rozhodne se totiž tento elitářský gastronomický trend vyvést z ilegality a v obchodním duchu jej poskytnout široké veřejnosti.

Rozvoj slibované dramatické dějové linky je však kupodivu mírně okrajovou záležitostí celého vyprávění, odehrávající se *de facto* až v závěru knihy. Rozuzlení a dovršení příběhu přichází dokonce jaksi překotně a téměř ledabyle, přičemž naplňuje Orwellem dané žánrové požadavky tohoto typu románu. Dějové vyznění románu tak může působit poněkud jako klišé a nelze se ubránit dojmu, že Sorokin si ve jménu postmoderny

Rozpálené pece Manaragy

Obraz hořící knihy není v literatuře nikterak nový, přesto stále spolehlivě funguje jako jeden z nejméně zneklidňujících motivů. Nejen v literatuře je totiž popel spálených stránek neklamným příznakem příchodu temných časů. O to černější je humor Sorokinova groteskního pojetí, deklasující knihy na pouhé palivo pro pomíjivou potěchu chuťových buněk. Knihy zde nejsou páleny jako

jaká kulinářská extravagance by se asi tak dala připravit právě na jeho knize. Možná výtečný biftek, možná sotva připálené topinky. Tato střelba do vlastních řad vyslovuje pochybnosti nejen o stavu dnešního světa, ale i o stavu dnešní literatury.

Manaraga představuje svět, v němž je pálení knih sice trestné, ale nikoli hříšné. Svět, který již přehodnotil všechny hodnoty, aby zjistil, že poté nezbylo nic než jen nesourodá relativistická společnost, která vlastně už ani nic společného nesdílí. Věrnost hlavního hrdiny, kterou zachovává možná pochybné instituci Kuchyně, je tak vlastně svého druhu ohlasem starých časů, protože je věrný alespoň někomu. Pochmurný a žánrově poplatný závěr v nitru hory Manaragy na severu Uralu, kde hoří technologicky dokonalé pece pro novou velkovýrobní etapu book'n'grillu, však hlásá, že ani sebemocnější mocenské instituce nejsou všemocné a budou překonány a nahrazeny novějšími a vynalézavějšími. Toto beznadějně poselství o věčném návratu posvěcuje absurdní komiku, která je asi nevyraznější předností knihy a spojuje obsahové i formální východisko románu. Dvojí čtení, jež kniha nabízí, jednak formální grotesky, jednak obsahově žánrová linie dystopie, přes svou zdánlivou neslučitelnost vytváří pozoruhodný výsledek. Ne-li pro zamyšlení nad úzkostí ze stavu světa, pak jistě pro poněkud zvrácené pobavení z dekadentních literárních dobrot.

Autorka je literární kritička.

Dvojí čtení, jež kniha nabízí — formálně groteska, žánrově dystopie —, vytváří pozoruhodný výsledek

užívá především expozici děje, umožňující mistrně parafráze, reminiscence a aluze literárních děl Tolstého, Nietzscheho a dalších. Tato hra je rozsahově, ale možná i obsahově těžištěm knihy. Knihy a příběhy, které vypráví, nejsou totiž patrně nic víc než materiál ke hře, ať už kulinářské, nebo literární. Stěží by však kdo mohl hájit myšlenku, že se Sorokin snaží vysmívat literatuře jako takové. Literární paralely, které jsou v *Manaraze* využívány, jsou spíše melancholickou připomínkou bezmezné interpretační svévole a s tím souvisejícím posunem významu základních sdělení, jež jsou vcelku snadno dohledatelným a skrytě nebezpečným jevem současnosti.

strážci neodbytných, burčujících a osvobozujících myšlenek. Věčná potrava ducha zde slouží pro obyčejné obžerství těla. Pro pouhou kratochvíli a manýru. Odvěká ruská antinomie bohohledačství a nihilismu je tak povýšena na novou úroveň. Nihilistická chandra však není jediným obsahovým sdělením knihy. Podobně jako Nietzsche filozofuje kladivem, podrobuje Sorokin stejně nemilosrdné zkoušce literaturu samotnou. Book'n'grill a podobné kruté absurdity jsou příznačným prohlášením většiny jeho knih, v *Manaraze* však autor zachází ještě o krok dál svou nevy-slovenou výzvou k přemítání o tom,

Aktuální čísla:

Svéráz východního pití

Trvale přechodné adresy (migrační literatura)

Sudety, domov můj

Chystáme:

Povídky indického subkontinentu

Více na www.svetovka.cz

PLAV

MĚSÍČNÍK PRO SVĚTOVOU LITERATURU

R

Štěpán Hrdina naší doby

★★★

Kryštof Špidla

Novela, která by byla
ráda komentářem
k literárnímu životu, je však
jen jeho bezvýznamnou
součástí

Ondřej Horák
Nebožtík
Akropolis 2017

Útlá kniha redaktora, publicisty a prozaika Ondřeje Horáka *Nebožtík* přináší typ literárního hrdiny, kterého má čtenář od začátku plné zuby. Úspěšný literát s neméně literárním jménem Štěpán Hrdina (tak se totiž jmenoval Joyceův román, později přepracovaný v *Portrét umělce v jinošských letech*) představuje znuděného sebestředného hochštaplera, zaměřeného především na budování vlastního obrazu. Je spisovatel, nic však nepíše a žije z toho, co už vytvořil,

pohrdá lidmi, ale zároveň potřebuje jejich obdiv. Téměř nečte, a tak svou omezenost maskuje schopností rychle se vytasit s vhodným citátem, navíc je líný, pohodlný, věčně nespokojený a ukňouraný... Reprezentuje tak domácí variantu zbytečného člověka.

I když se jedná o postavu značně zkarikovanou, nelze jí upřít kus věrohodnosti a bohužel ani aktuálnosti. Štěpán Hrdina je produktem současnosti, již charakterizuje snadnost uspokojení — v jídle, sexu nebo třeba cestování, ale i mělkost a povrchnost vyplývající mimo jiné z možnosti snadno sdílet zážitky, myšlenky či pouhá hnutí mysli, především na sociálních sítích. To je totiž jedna z mála Štěpánových motivací k aktivitě. Virtuální obraz jeho života, alespoň dle jeho prožívání soudě, překonává skutečnost.

Knihy je do určité míry koncipována jako cestopis — se Štěpánem se setkáváme v Oslu na stipendijním pobytu, vracíme se s ním do Prahy, navštívujeme Krakov či Osvětim. Všude kráčíme po velmi konkrétních místech, ulice či zákoutí mají jména, ovšem společně s protagonistou na ně hledíme z chladného odstupu, přes clonu nudy, únavy či drobných bolístek a znechucení. Všechna místa jsou pouze dočasnými zastávkami ve Štěpánově pozvolném útěku od sebe sama.

Pokud bychom však zůstali jen v rovině reflexe hrdinovy dekadentní duše, text by se vyčerpával o mnoho dříve než na poslední straně. Je nepochybné, že něco musí být v kontrastu k pozici hlavního hrdiny. Proti Štěpánovu poněkud tupému přežívání stojí vitalita dávné dětské kamarádky a příležitostné milenky Jindřišky. Zásobuje jej citáty a literaturou, je však také spojkou s dalším plánem novely, kterým je kritický dialog o schopnosti současné literatury dotknout se skutečně zásadních témat. A tady, zdá se, získávají navrch fakta před fikcí — Snyderova *Černá zem* před Littellovými *Laskavými bohyněmi*, život Raoula Wallenberga před Štěpánovým živořením.

Novelu *Nebožtík* je tedy možné číst rovněž jako metaroman o možnostech literatury. Obsahuje mnohé aluze či přímo citace děl různého

významu i hloubky — například Pera Pettersona či Imreho Kertésze — drobné žánrové odbočky, jako popisně „průvodcovské“ pasáže ulicemi evropských měst, hovory postav o literatuře a mnohé další. Na druhou stranu lze *Nebožtík* chápat také jako nepolitickou společenskou satiru. Kolik skutečných Štěpánů Hrdinů se okázale dusí v „bahnitě tůni“ domácího literárního provozu, aby zároveň přijímali jeho pocty či nabídky na stipendia?

Oproti předchozí próze *Dvoříště* je Ondřej Horák v *Nebožtíkovi* umírněnější, až téměř nevybojný. Ve fabuli se omezuje na sled momentek ze Štěpánova života, ostatní postavy jsou spíše ornamenty jeho jinak prázdného vnitřního světa — platí to zejména o ženách a jejich hlavní úloze vyspat se s přesyceným hlavním hrdinou. Exotičnost a satirický náboj dodává novele především jistá exkluzivita Štěpánova povolání, jež jej nutně dostává do méně obvyklých kulis, ať už jsou to nakladatelské večírky, či tvůrčí pobyty.

Text funguje především tam, kde pracuje s prototypem rozmazleného samožera, politováníhodného hrdiny naší doby, bez něž se ovšem svět snadno obejde. Totéž lze bohužel říci také o samotné próze, jež celkem nevzrušivě, nicméně s několika přesnými postřehy a zábavnými okamžiky, uplyne bez zanechání hlubší stopy.

Tenkrát v Kanadě

★★★★★

Kateřina Kirkosová

Realistické povídky
jako médium autorského
absolutního zraku

Věřejná tajemství, věci, o nichž všichni vědí, ale málokdo o nich mluví. Zpravidla proto, že se to nesluší — neopatrný narušitel tohoto sdíleného mlčení riskuje, že bude označen za bájevého mluvku

Alice Munroová
Veřejná tajemství
Paseka, Praha 2017

či zapšklou drbnu a takto pro mlčící, dobře vychovanou veřejnost zostuzen. *Veřejná tajemství* je i název česky nově publikovaného, třebaže staršího souboru povídek kanadské spisovatelky-nobelistky Alice Munroové — těžko mohl být výstižnější, myšleno upřímně i potměšile. Příběhově jsou to opět povídky nekomplikované, přímočaré, realistické. V kombinaci s absolutním zrakem Munroové se proměňují ve svébytnou literární materii, před níž nezbyvá než opakovaně zasnout.

Většina povídek se odehrává v poklidném malém městečku Carstairs, jež bylo založeno jako překladní železniční stanice na cestě mezi Calgary a Edmontonem; časově pak mezi dvacátými až sedmdesátými léty dvacátého století. Tehdejší maloměsto kanadské není úplně totéž co současné maloměsto české: blíž divoké přírodě a uprostřed rozlehlého kraje, vnímání geografické, ale i emocionální a mentální blízkosti a vzdálenosti proto dostává trochu jiný význam. Časový odstup vyznívá spíše jako povrchová výměna každodenních kulis, ne důkladnější redefinice zautomatizované poslušnosti jednotlivců vůči skrytým normám dobového společenství. Tuto poslušnost kontrolují tradiční elity: spořádané hospodyňky, pastor, případně doktor nebo soudce. Kdo se lže a je dost nešikovný či nedbající

v utulávání vlastních přešlapů, je ztrestán — fyzicky, opovržením, nebo obojím způsobem. Takže když se z každoročního výletu „Správných kanadských dívek“ k vodopádům na řece Peregrine jedna z nich, co si jen odběhla pro zapomenutý svetr, ztratí, je zřejmé, kdo je sexuálním a vraždícím monstrem. Přece ten pomatený (ale stále silný) starý vdovec, který nejenže má po svém domě halabala rozvěšené spodní prádlo své zesnulé ženy, ale navíc dlouhodobě nepochybně z jakési ďábelské umanutosti odmítá výborná teplá jídla, která mu dobrořečně sousedky připravují.

Pouhou, byt' skvěle odpozorovanou kritikou maloměstáctví se ovšem psaní Munroové ani zdaleka nevyčerpává — toto pečlivě uklizené a vycištěné bytí zaznamenává, umí ho popisovat s obdivuhodnou objektivností, a uzamknout tak textem jeho mnohovrstevnatost i ambivalentnost. O smrti podle všeho mírného (ale patrně i slabobžského?) obchodního cestujícího píše: „Alberta nakonec zradilo srdce — stihl jen zajet na kraj silnice a vypnout motor. Zemřel na krásném místě, nedaleko mokřadu se samotovými duby u příjemné čisté říčky kousek od silnice.“ Munroová dokáže kombinovat a křížit poetické a všední tak mistrně, že je významové pnutí jejich textů přesvědčivé a nevyvolává přitom existenciální úzkost, až závrať, ale smířlivost, která přitom vnímání nenivelizuje. Otevírá je lidské krásě i bestialitě, prostotě i hrubosti a se vším zachází tak, že i radost z pěkně posečeného trávníku před úpravným domkem působí opravdově a kruté opojení z ničení domu blízkých přátel, kteří nemají zrovna moc prostředků a sil na jeho údržbu, působí osvobodivě. Čtenář je vždy konfrontován s nutkavou potřebou empatického vcítění se do situace, svým preferencím a hodnotám navzdory.

Tematizace každodenního zla v lidech je charakteristická i pro další texty Munroové. Její schopnost realistickým stylem zachytit něco, co jsme navyklí běžně přehlížet, je obdivuhodná. Četbu tak můžeme brát i jako myšlenkové cvičení a testování reality reálného.

Nekonečná, téměř průzračná šed'

Boris Hokr

Útrpný román autora
s mesiášským komplexem

Martin Vopěnka
Můj bratr mesiáš
Mladá fronta, Praha 2017

Nejnovější kniha Martina Vopěnky vypráví příběh Marka, zestárlého bratra novodobého mesiáše Eliho. Kdesi v řecké diaspoře Marek na sklonku života objeví kouzlo sexu s o pár desítek let mladší dívkou. V komunitě Eliho následovníků — toho času již naštěstí příhodně mučednický zesnuvšího — to samozřejmě vyvolá rozkol. Svatý bratr mesiáše by měl přece žít v celibátu! A tak dochází k vypjatému teologicko-vztahovému dramatu v přitažlivých kulisách post-apokalyptického světa. Tolik teorie.

V praxi je *Můj bratr mesiáš* dalším Vopěnkovým příspěvkem na téma nepochopení žánrové literatury, schopnosti vytvořit dostatečně barvitý fikční svět a především napsat postavy, které by dokázaly vzbudit emoce.

R

Recenze

Na všech těchto aspektech základního literárního řemesla tragicky ztroskotal už autorův pokus o epickou young adult *Nová planeta*. V ní, na ploše šesti set stran (subjektivně zhruba trojnásobku — pro mladé čtenáře naprosto ideální přístup), představil svou verzi utopie trochu podobné například té Arthura Charlese Clarkea z klasického románu *Město a hvězdy*. Britského klasika ovšem dnes v tomto konkrétním případě bereme jako milé retro — jazykovými prostředky i vizí. A stejně (mimořádně na necelých třech stech stranách) nad „moderním“ Vopěnkou v přímém střetu s přehledem vítězí. Problémem českého autora je totiž především těžkopádnost a pak naprostá odtrženost od reality — což se projevuje především na dětských postavách, které připomínají pečlivě naprogramované roboty; plody militantní výchovy stepfordských paniček a Neda Flanderse.

Můj bratr mesiáš přenáší podobně děsivé pokřivení na postavy všech generací. Vopěnka totiž tentokrát vypráví příběh ve dvou dějových liniích, aby pokryl jak Markovo stáří, tak dobu, kdy žil Eli a šířil své vlastní evangelium. Román díky tomu zaplní řada jmen a prostředí — upadající Holešovice budoucnosti, řecký venkov i vylidněný Balkán, který se definitivně stává Divokým západem Evropy. Je přitom doslova fascinující, jak Vopěnka dokáže i diktátorský režim v relativně známých kulisách Prahy podat fádne. Nejlepším popisem prostředí, které by přitom mělo ve čtenářích dráždit jejich představivost a konfrontovat ji s jejich vlastní zkušeností, jsou totiž vložené generické ilustrace ze Shutterstocku. Snad se chtěl autor soustředit především na duchovní rozměr příběhu. V tom případě je ovšem nutné konstatovat, že na tentokrát relativně rozumném prostoru dvou set sedmdesáti stran se nedostaneme ani na úroveň malého českého Coelha.

Čím vlastně Eli lidi přesvědčil, aby jej následovali? Vírou. Tu však jen těžko můžeme uznat za literární

prostředek působení na čtenáře. Ostatně třeba Bible ukazuje poměrně precizně, co lidi na příběhu proroků a mesiášů táhne — sem tam zázrak, velká dilemata, spektakulární úmrtí, nějaká ta davová scéna a hysterie. Vzhledem k tomuto pár tisíc let funkčnímu modelu se jen těžko smiřujeme s Markovým rozhodováním, zda prodat holešovický byt dnes, nebo zítra. Stručně řečeno, Elimu oproti jeho biblickým vzorům chybí šťavnatý příběh a holešovický rodák je jen hodně chudým příbuzným. A myšlenky, o něž jde jistě především, to nevytrhnou, protože vesměs žádné nejsou — snad kromě teze, že civilizace se pokazila a je třeba začít znovu. Pochopitelně v malých komunách a bez lékařské péče.

Sama o sobě nemusí být představa, že narovnání vztahu člověk—bůh—příroda proběhne pomocí vyměření devadesáti procent populace a nějaké té genocidy, špatná; žánrovky na tomto principu fungují už léta. Děsivá je skutečnost, že s Vopěnkovými postavami to nic nedělá. Žádné vzrušení, žádný protest, žádná empatie, jen lobotomizované nímání se v tom, co Eli řekl a jak je vše v jejich komunitě v pořádku (tedy krom toho, že si taťka Šmoula konečně nabrnkl Šmoulínku — což nakonec rovněž nepochopitelně vyšumí do ztracena). Postavy bohužel neprožívají žádný reálný konflikt. Ten pochopitelně nemusí být rovnou válečný — tentokrát stačilo Vopěnkovi aspoň trošičku opisovat třeba z *Lolity*, nebo vzhledem k tématu třeba ze svatého Augustina. Výsledkem jeho nevzrušivého přístupu však je, že nic — žádný čin, žádné rozhodnutí — nemá cenu, a vše tedy postrádá váhu, prostě to jen je. A čtení plně poklidně plynoucích šedých scén a dialogů, doplněných o popisy ve stylu slohových cvičení základní školy, zase postrádá jakýkoli smysl.

Místo určitého osvícení či alespoň revize názoru na naše postavení ve světě tak román poskytuje jen klamnou naději, že je ve skutečnosti příběhem emočně i intelektuálně deprimovaných postmileniálů, kteří ve své neschopnosti převzít kontrolu nad svým životem

následovali prvního autistického chlapčeka, na něhož narazili. Bohužel s vědomím, že přijdu do pekla, musím prohlásit, že dětská křížová výprava verze 2120 se nekoná.

Sám sobě Ihářem i neštěstím

Jiří Krejčí

Povídky neokázalé, čisté
a přesné introspekce

Bernhard Schlink
Letní lži
přeložila Zlata Kufnerová
Prostor, Praha 2017

Bernhard Schlink (nar. 1944) pracuje jako právník a žije střídavě v New Yorku a Berlíně. Vedle své profese dokáže bravurně psát, o čemž se mohli přesvědčit čtenáři detektivního románu *Spravedlnost podle Selba* (1987, česky Prostor, 2009) či světového bestselleru *Předčítač* (1995, česky Prostor, 1998), podle něhož byl natočen roku 2008 stejnojmenný oscarový film.

Soubor povídek *Letní lži* byl vydán roku 2010, vzápětí vyšel s velkým úspěchem v angličtině, do češtiny byl přeložen v letošním roce.

Sedm v létě se odehrávajících povídek má shodné téma. Jsou jím lži, kterými lidé obelhávají sebe i své blízké — lži, které otvírají často letité rány a jejichž prostřednictvím zasuté vztahové problémy eskalují v katastrofy.

Autor je mistrem jemné psychologie. Je mistrem věrohodně líčených dějových zápletek i mistrem dialogů. Jeho čistý styl je založen na neokázalosti a na přesvědčivě úsporném portrétování. Jeho vypravěč je klidný, realisticky věcný, soustředěný, oprostěný od jakýchkoli zbytečných vnějškovostí a vlastních komentářů. K introspekci hlubokých emocí postav postačují jejich vnitřní monology. Schlinkovi hrdinové jsou vesměs kultivovanými stárnoucími intelektuály, kteří bilancují svůj život či se jej snaží proměnit — opustit vyjeté koleje. Překvapení objevují jako příčinu svých strastí sebe samé ve své schopnosti obelhávat se, vytěšňovat nepříjemnou minulost, vlastnit druhého či snažit se jej připoutat ze strachu z osamění. Ať už se jedná o majetnické citové vztahy partnerů, či patologickou touhu izolovat úspěšnou manželku od zbytku světa z vlastního komplexu méněcennosti, ať už sledujeme umírajícího starého muže, který chce mít svou smrt pod kontrolou, což se mu ve vztahu s blízkými trýznivě vymyká, či překvapivou cestu staré dámy za sebezpoznáním tváří v tvář opuštěné lásce z mládí, vždy jsme jemně coby čtenáři neomylně vedeni k empatii s chybujiícími protagonisty. V nevinně vypadajících drobných lžích totiž poznává čtenář vlastní slabosti a selhání, a bere tak na milost slabosti povídkových hrdinů. (Výjimečnou se zdá být povídka „Cizinec v noci“, v níž se autor tajemnou atmosférou částečně vrací ke své náklonnosti k detektivnímu žánru.)

Dalo by se v nadsázce tvrdit, že se Bernhard Schlink rozhodl tematizovat strasti stárnoucí německé vyšší střední třídy. Hrdinové žijící v blahobytu nemají jiné bolesti než ty, které si sami vytvořili či které přicházejí přirozeně s vysokým věkem. Žijí většinou na pohled spokojené životy bez výjimečných zvrátů či dramatických oblouků. Pod fasádou banální všednosti však ve svých

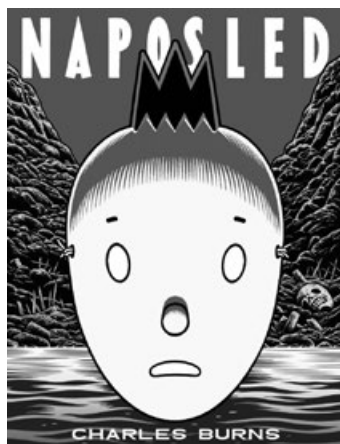
drobných lžích skrývají před sebou samými nečekaná tajemství obav z vnitřní samoty, a tedy neschopnosti milovat a neschopnosti lásku přijímat. Schlinkovi čtenáři prostřednictvím duševních pohnutek postav mohou aktivovat vlastní schopnost odpuštění. Vždyť i v soudní praxi, kterou se v počátcích kariéry profesor Schlink zabýval, platí základní procesní zásada práva obviněného hájit se legitimně i prostřednictvím lži. Soudce-spisovatel za lži nekárá a s „obviněnými“ dokonce sympatizuje. Působivě a suverénním stylem však ukazuje důsledky jejich i našich zdánlivě nevinných klamů a sebeklamů.

Comixová sklepní úzkost

Václav Maxmilián

Úzkostné vize moderního undergroundu

Charles Burns
Naposled
přeložil Martin Svoboda
Trystero, Praha 2017

Komiksem *Naposled* amerického tvůrce Charlese Burnse, který se do povědomí čtenářů nejsilněji zapsal objemným dílem *Černá díra* (BB)/Art,

2008), přináší nakladatelství Trystero v pořadí již třetího klasika nezávislé americké produkce. Stejně jako předchozí titul *Moje dívka Patience* Daniela Clowese (Trystero, 2016, recenze vyšla v *Hostu* 1/2017), i Burnsův komiks se dočkal vydání díky kampani na portálu Hithit a stejně tak vyšel jen krátce po souborném vydání ve Spojených státech amerických.

S dílem Daniela Clowese má však Burnsův komiks společného mnohem víc. Stejně jako v češtině dříve vyšla Clowesova kniha *Jako sametová rukavice odlitá ze železa* (2005), tak i další dva Burnsovy komiksy *Na oko* (2011) a *El Borbáh* (2012) vyšly v nakladatelství Al Dente, které se specializovalo na underground amerického komiksu. Ten je v nejobecnějším povědomí spojován s postavou Roberta Crumba a s jeho magazínem *Zap Comix* (pojem *comix* se od té doby používá jako označení undergroundového komiksu). Undergroundová umělci svou tvorbou bojovali proti Comics Code Authority, který v roce 1954 nastavil cenzuru pro komiksovou tvorbu, podle níž nesmělo být v komiksu zobrazováno ani tematizováno například explicitní násilí, sexuální scény, ale rovněž homosexualita či rozvod jakožto pozitivní věc. Undergroundový komiks však nebojoval proti konvencím pouze v tematické rovině, ale také v rovině komiksového jazyka, tedy těch specifických prostředků, kterými umělecké dílo komunikuje. A toto mají společné Burns i Clowes. V díle obou autorů totiž nacházíme podobné snové, až surrealistické vize, podobnou variaci žánrů, nekonvenční panelová schémata, stejně jako jistou touhu po estetizaci hnusu.

Naposled se odehrává ve dvou časoprostorových rovinách. V jedné sledujeme sebestředného mladíka Douga, který se snaží prorazit jako performer a fotograf a jenž zažívá svou osudovou lásku. S postupujícím dějem pozorujeme, že se něco přihodilo, že Doug a Sára spolu nejsou a že se mezi nimi stalo něco velmi bolestného. Sledujeme také Douga v jeho dalších vztazích, v nichž zůstává stále stejný — sebestředný a nedospělý, a navíc si s sebou nese dvě jizvy minulosti: Sárku a svého otce. Druhá rovina

srazí náladu stejně mocnou ranou jako *Jimmy Corrigan, nejchytřejší kluk na světě* od Chrise Warea.

je přízračná, snová, a hlavní postava je vyvedena jen jednoduchou linkou a s tečkami místo očí. Zde se ocitáme v podivné nehostinné krajině plné agresivních příšer. Celá tato země je prostoupena fyzicky odporným hnu-sem všech podob — zároveň náznaky komunikuje s hlavním příběhem.

Kniha je rozdělena do tří sešitů, tak jak postupně vycházely mezi lety 2010 a 2014. V nich se však výrazně nemění stylistická rovina, vše na sebe navazuje plynule. Některé stránky pak obsahují sled nesouvislých panelů, což je jedno z tradičních znamení amerického comixu. Souvztažnost mezi panely totiž není podmíněna jejich bezprostřední návazností v panelovém pásu nebo v kontextu strany, ale ono ucelení může fungovat napříč celým komiksem, jak to ve svých dílech velmi často předvádí Adrian Tomino. Po dočtení komiksu se totiž stane, že se do kompletního a koherentního obrazu srovnají nejen obě časoprostorové roviny, ale osmyslní se natolik, že jednotlivé obrazy poté chápeme jako aspekty potlačovaných problémů hlavní postavy.

Ač celou dobu s hrůzou trneme, co se vlastně mohlo stát mezi Dougem a Sárrou, místo hrůzného scénáře, k němuž nabádají halucinační výjevy, stejně jako celá atmosféra, jde nakonec o poměrně všední věc. Fantastická paralelní linka je linkou úzkostí, traumat, někdy z banálních nebo přirozených věcí. Možná o to je nakonec celé vyznění hrozivější. Přízračně v tomto kontextu funguje v komiksu sklep, v němž se ocitáme hned na začátku příběhu. Místo pod domem, trochu zapomenuté, kam běžně nechodíme, ale kde se schovává celý ten podivný příběh úzkosti, nechutného fantaskna a smrti.

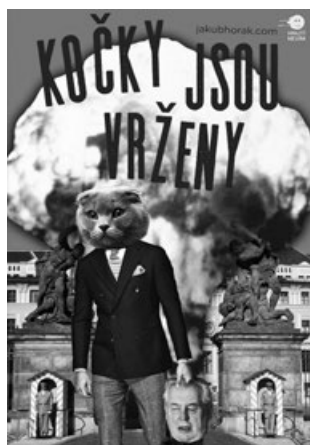
Není to útěsné čtení. I když postavy (a rovněž čtenář) nakonec prozřou a zjistí, že své trauma nevyřeší a minulost nezmění, putování začíná nanovo. Je nekonečné, protože je neukončitelné. Ano. *Naposled* vám

Literatura v době postfaktické

Eva Klíčová

Román, kde nejplastičtější postavou je Andrej Babiš

Jakub Horák
Kočky jsou vrženy
jakubhorak.com,
Praha 2017

Mnohý tvůrce české prózy vám řekne, že o současné politice nemá smysl psát, protože je sama o sobě tak absurdní, tragikomická a nepředvídatelná, že prozaik nemá moc možností, jak by realitu trumfнул. A aby toho nebylo málo, domácí politické poměry jsou navíc bohaté na zápletky povahy opovrhovaného žánru telenovely než na hodnotové principiální kauzy. Situaci pak v posledních letech komplikuje také učenlivost politiků v tom, jak využívat „alternativní“ fakta. Navíc psaní o politice v kombinaci třeba ještě s humorem se snadno může zvrhnout v komunální

satiru, nebo dokonce v politický pamflet. Ani k jednomu tato kniha nesklouzne, ale jestli je to dobře, je nakonec tak nějak jedno.

Jakub Horák, autor politicko-satirického románu *Kočky jsou vrženy*, patří k lidem, jejichž profesí je „vrtěti psem“, tedy sféra marketingu, médií, sociálních sítí — a politiky. Autorova profese je tak na knize vlastně nejzajímavějším momentem: jak vtípkuje o politice marketér, který voliče přesvědčil, že Piráti jsou volitelnou stranou a který v prezidentské kampani prodává Mirka Topolánka jako „změnu“?

Vlastně nijak nepřekvapivě: řadu románových fórků už jste nejspíš někde na sítích zachytili. A ty, které jste nezachytili, jsou s největší pravděpodobností pouhou realitou: například „Hnízdo zdraví“ obchodníka s životním stylem MUDr. Hnízdila. Že má Babiš vlčáka Šumana, bude podle všeho humor, avšak způsob, jakým románový „Jaroslav Jarin“ píše články pro *Mladou frontu DNES*, se skutečně agrofertí publicistice podobá prakticky zaměnitelně. Nežřetelnou hranici mezi snem a skutečností si autor nepochybně uvědomoval, a tak nezbylo než materii divoké domácí politiky něčím nastřelit — třeba kočkou, která bude kandidovat na prezidenta. Děj tedy tak nějak kříží realitu vládní koalice před parlamentními volbami s volbami prezidentskými, do nichž kocour jako kandidát vstupuje. Kočičí hrdina Klapuška plní roli posla fantaskna a zároveň je hlavním bijcem zemanovsko-babišovského politického komplotu. Aby to čtenáři nepřipadalo, že si čte zpravodajství, tak do hry vstupuje kočičí tajné hnutí Nevím, dojde na zednáře, socialistickou revoluci i večerníčkové postavy a jejich psychedelický vstup do pouličních bojů nebo atomový výbuch. Zajímavostí na okraj se zdá být to, že má-li próza nějak komentovat současný politický marasmus, smíří se s tím, že problém je ve voličích důchodového věku a „maminkách na mateřské“ — ti totiž slyší na jakýkoli populistický výkřik sociálních demokratů. Naopak prezidentský kandidát Klapuška si potrpí na zbohatlickou

extravaganci — tu v jednom z nej-luxusnějších obleků, jaký lze vůbec pořídít, jindy v převleku za Neználka. Hlásá ovšem populismus, který zcela překonává socialisty: zpočátku plánuje „okotit rozpočet“ podle matematické metody miliardáře Karla Janečka. Zkrátka dostatečně šokující kandidát na prezidenta, který hlavně nesmí být nudný — což je nepochybně fajn pro marketing a odpovídá to jeho optice, která zde předmětem šíravého humoru bohužel není. Vlastně se autor nedokáže ani vysmát odideologizované politice „makajícího“ Andreje Babiše ani zemanovské metodě „koho dneska vytočím“. Celý ten postfaktický a populistický temný cirkus současné politiky Horák jen imituje, což je velmi snadné v situaci, kdy dochází k občasné záměně skutečného a parodického twitteru hradního mluvčího. Babišovu česko-slovenštinu a zemanovský slovník má autor odpozorovaný dobře, jenže problémem naší společnosti opravdu není to, jaké má Ovčáček pyžamko. Andrej Babiš je prostě lépe napsaný než amébovitý Klapuška, společně se zasmějeme jeho žvatlání, ale místo toho, aby šel autor s humorem na hranu a nabídl dryáčtější perspektivu, nasadí do akce postavu s kočičí hlavou a oddává se trochu infantilnímu vtípkování a dějové svévoli (i na ty volby se nějak zapomene).

Kočky jsou vrženy tak představují změt aktuálního politického humoru (mírně neoliberální angažovanosti a silného antisocialismu) a konvenčních motivů fantastické prózy (spiknutí, rotunda, podzemí, rituál, dekadence). A kdyby někdo váhal, jak moc velkou intelektuální hodnotu kniha má, tak ji autor pro jistotu vyšperkoval přehrášlí citátů i životních poznatků světáka. Přesto (anebo právě proto) se její čtení moc neliší od zážitku, který vám poskytne scrollování Facebookem: moudré sentence se vrství s politickými memy, sem tam do toho jaderný výbuch, konspirace, všudypřítomné kočky nebo profily typu Nevím. *Kočky* jsou spíše hihňavé než humorné, což je činí krátkodechým dílkem, nanejvýš mediální událostí pro jedno až dvě volební období.

Množiny slov

Andrea Popelová

Poeta doctus
v pražském podchodu

Ondřej Hanus
Volné verše
Host, Brno 2017

Nejnovější básnická sbírka Ondřeje Hanuse *Volné verše* navazuje na sbírky *Stínohrad* (Wales, 2008) a *Výjevy* (Host, 2013) mimo jiné výraznou inspirací barokní i dekadentní (s náboženskými motivy, kontrastními obrazy krásy a smrti, erotickou mystikou, naturalismem i úvahami o pomíjivosti a zmaru) a hojným využitím lingvistické terminologie. Stejně jako u předchozích děl lze i zde říci, že sbírka je zřetelně koncipována, její (různorodé) části spolu zajímavým způsobem komunikují.

Odlišnost je patrná už v názvu: Hanus opouští pravidelný rýmovaný

verš, klade menší důraz na formální vytríbenost a dokonalé využití básnických figur a naopak plně využívá významové i rytmické možnosti volného verše a nejednoznačné syntaxe. Patrná je inspirace četbou i vlastní odbornou prací: objevují se narážky, aluze a citace, slovník je košatý a různorodý, časté jsou obraty mající podobu jednoznačného konstatování, či až gnómičtý charakter. Přesto je Hanusovo uchopování světa velmi básnické: objevně obrazné, smyslově bohaté, neretorické a nabízející mnoho interpretačních možností.

Společným jmenovatelem čtyř částí sbírky („Nelegie“, „Branická“, „Nádraží Holešovice“ a „Svítáníčko“) by mohlo být zkoumání možností jazyka. Při pátrání po tom, jak postihnout skutečnou tvářnost světa, se Hanus pohybuje od kultivovaného, až hymnického vyjadřování přes každodenní mluvu k surrealistické obraznosti, variuje syntaktické figury založené na kombinaci a přehazování slov, pracuje s neologismy. Ukazuje se však, že se v jazyce nemůžeme svobodně pohybovat, že jsme jím limitováni („každé slovo je pouhou množinou slov ostatních“, „zrychlený jazyk zpomaluje svět“). Zároveň jsme i těmi, kdo tuto devaluaci jazyka zavinili, a „budeme skládat účty z každé koncovky“.

V „Nelegii“ je svět nahlížen skrze abstraktní pojmy, jako je láska, smrt, štěstí či živly — oheň, led. V takovém světě je člověk pouhým „pozorovatelem, tím odsouzencem k času“, marně usilujícím o nesmrtnost, není však od něj zcela oddělen („a není anděla / který by neměl klín, a není člověka / který by neměl klín, a není boha / který by do nich nebyl vklíněn“).

Oddíl „Branická“ ukazuje zcela konkrétní „život prostý jak sponové sloveso“, popsany prostřednictvím

Patrná je inspirace
četbou i vlastní
odbornou prací

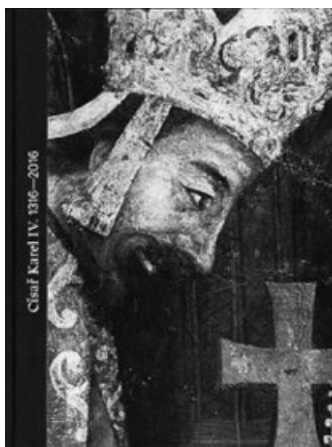

Viditelná, ba dokonce prodloužená ruka umění

Tomáš Borovský

Monografie, která spíše než
o „největším Čechovi“ pojednává
o evropském politikovi
par excellence

Jiří Fajt — Markus
Hörsch (eds.)
Císař Karel IV. 1316—2016.
*První česko-bavorská
zemská výstava*
Národní galerie, Praha 2017

Karlovské výročí v loňském roce přineslo množství publikací o patrně nejslavnějším Lucemburkovi na českém trůnu, od ryze odborných počínů po neumělé beletristické a popularizační pokusy, z nichž nemalá část představuje trestuhodné plýtvání papírem a tiskařskými prostředky. Možná by nás mohlo těšit, že i v digitálním věku stále platí jeden z axiomů guttenbergovského světa, a sice že banalita, je-li tištěna, nabývá vážnějšího významu, míra verbálního balastu, jemuž vévodí grafoman považující se za historika, však byla pře-

jen výrazně překročena. O to více si zaslouží ocenění snaha využít výročí nikoli k recyklaci známých poznatků, nýbrž k pokusům o celistvější uchopení Karlovy osobnosti a doby.

Katalog, který nyní v české verzi vydala Národní galerie, vychází ze společné česko-bavorské výstavy, jež se konala v loňském roce v Praze a následně se přesunula do Norimberku, kde na jaře tohoto roku skončila. Editoři jej tradičně rozdělili na část textovou, která přináší eseje odborníků na vybraná témata, a vlastní katalog, k nimž se vedle nezbytných úvodních slov a závěrečných seznamů vyobrazení a literatury připojují užitečné pomůcky pro laické i odborné čtenáře, pro prvé časové osy událostí v Evropě a českých zemích ve čtrnáctém století či rodokmen lucemburské dynastie, pro druhé především podrobně zpracovaný věcný rejstřík.

V českém prostředí se již v pozdním středověku začal vytvářet obraz Karlovy doby jako zlatého věku míru a hojnosti, evropský náhled na čtrnácté století je o poznání temnější — morová epidemie, nálety kobylek a následné hladomory, válečné konflikty, zkrátka slovy podtitulu vlivné knihy Františka Grause „čas krize“. Obě linie procházejí esejí první části knihy. Již vstupní text završeně rozebírá katastrofické momenty v evropských dějinách čtrnáctého století a jejich dopad na společnost s lapidárním závěrem, že „pohromám 14. století [...] čelil panovník duchovním rozmachem své vlády“. Texty ovšem nejsou v žádném případě jednostrannou oslavou velikosti Karla IV., kriticky hodnotí život ve stínu dvora, Karlovu vysoce pragmatickou politiku i nezdar a chybná posouzení situace, být jedno z posledních, závazek pro nástupce Václava IV., aby podporoval římského papeže proti avignonskému, přišlo v knize poněkud zkrátka. Přes zásluhnou pozornost věnovanou hospodářským a politickým otázkám je přece jen hlavním tématem objemného svazku kultura a umělecká tvorba za Karlovy vlády.

Německý historik umění Robert Suckale zformuloval v knize o umění na dvoře Karlova předchůdce na římském trůnu, Ludvíka Bavora, závěr,

míst, postav, útržků hovoru... Zde se nejzřetelněji projevuje lyrický mluvčí: vzpomíná, ke komusi se obrací, směřuje se nakonec i sám se sebou („člověk se rozloučí se sebestí / podívá se na sebe do papíru a velmi opatrně se / usměje“).

Text „Nádraží Holešovice“, inspirovaný malbami v podchodu u holešovického nádraží a uvedený citáty — záznamy snů, je zdánlivě oproštěn od logických vazeb a postaven na řetězení básnických obrazů, zřetelné jsou „freudovské“ motivy sexuality, vztahu syna k matce („proč jsi měla dřív tatínka než mě“), odkazy na dětství a především motiv snu: „sen je to jediné, co nelze ironizovat“ a může nás, jak se o to pokoušejí surrealisté či psychoanalytici, dovést k tomu, co je pod povrchem.

Poslední část sbírky začíná pokusem obejít zprostředkující roli jazyka i reality a nazřít svět skrze osvětlení, změněný stav vědomí. Touha po přímém kontaktu s podstatou — „Paní Bohem“ má v souladu s názvem oddílu patrný erotický rozměr („šílený vlastní vahou a divokostí / napříště se probudím přímo v tobě / a nebudu tě obcházet ženami“). Básně jsou velmi expresivní, slovo jako by se vskutku stávalo tělem („cpu se ti mezi žebra jako zduřelé svědomí / jsem útočné víry a zlého lexika“). Deset sonetů „Svítáníčka“ se „odehraje“ v jediném okamžiku — oddíl začíná i končí v čase „dvacet dva čtyřicet šest“. Ale na konci této cesty zůstává Hanusův člověk osamocený a bez Boha („kdežto člověk je jen samá samota / a žádná shůrydanost // člověku zbývá jen člověk“). Poslední básně sbírky používají strohou právníckou terminologii (ta ovšem paradoxně působí v textu velmi poeticky), verš se zkracuje často až na jediné slovo, to, co zbývá, je modlitba. Básník nakonec cítí potřebu vyvléci se z řeči, svléknout se z textu a (pokud vezmeme vážně poslední slova sbírky) už nepsat žádnou poezii. Což by byla škoda.

že středověké dvorské umění je prodlouženou rukou a nástrojem politiky. Koncepce recenzované knihy a texty esejů ze Suckaleho teze nesporně vycházejí, větší důraz však kladou na koncept reprezentace. Panovník v sochách, malbách, architektuře přítomňoval nejen sebe sama, ale také ústřední hodnoty, na nichž středověká monarchie stála. Umění názorně předvádělo a stvrzovalo společenský řád, k čemuž sloužilo zapojení vybraných děl a staveb do veřejných rituálů a ceremonií, nesloužilo jen záměrům konkrétního jedince na trůnu, ale stejnou měrou i myšlenkám nadčasovým. Autoři demonstrují tuto funkci na řadě dokladů, jak z prostředí

Karlova dvora, tak z prostředí církve nebo říšských měst.

Karla IV. potkal v české tradici smutný osud. Stal se jen Čechem, jakýmsi vyslancem českého národa na říšském trůnu. Editoři se statečně pokusili domácí tradici čelit a seskládali autorský kolektiv z odborníků českých a německých, kteří početně převažují. Karel a české země jsou tak zapojeni do evropského kontextu a vystaveni odlišným interpretacím. Evropský rozměr knihy podtrhuje bohatý ilustrační doprovod esejů a výběr exponátů v katalogové části. Je třeba zdůraznit, že mezi ně nebyla zařazena jen významná či dosud opomíjená a přitom cenná umělecká díla, ale

také archeologické nálezy a předměty každodenní potřeby jako oděvní prvky, což pochopitelně přispívá k plastičtějšímu pohledu na Karlovu dobu.

Vymezený rozsah recenze neumožňuje věnovat se detailně jednotlivým interpretacím. Kniha nepřináší radikálně nový obraz Karla IV. a jeho vlády, její cena spočívá v evropském ukotvení Karla IV. a českých zemí a v zapojení předních českých a německých historiků a historiků umění, kteří v esejích a katalogových heslech sumarizovali výsledky vlastního výzkumu. Chvátil v případě publikací Národní galerie elegantní grafickou úpravu a kvalitní tisk je již samozřejmé. ●

Zamyšlení

Vzpomínkové pohlázení z Valašska

Jan Šulc

Je snem každého spisovatele, redaktora i nakladatele, aby to, co společně po mnoho měsíců přivádějí na svět — tedy kniha —, našlo toho, pro něhož veškeré své úsilí vynakládají — čtenáře. Měl jsem štěstí, že před více než osmi lety moje práce zaujala i čtenářku, o níž mohu říci, že patří k těm nejsčetlejším a pro četbu nejnadšenějším lidem, které jsem kdy poznal.

Petra Moravcová pracovala jako knihovnice na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy a její rozhled po knižní kultuře byl fascinující. Zнала nejen většinu českých

nakladatelství a jejich práci, ale detailně i českou a světovou literaturu, knižní veletrhy, antikvariáty, knihkupectví, prostě všechno, co s knihami souvisí. A stále četla, četla, četla... s nadšením, které jsem u lidí kolem literatury poznal snad jedině u Jiřího Pelána. Když potom pracovala v Městské knihovně v Čáslavi, uspořádala tam řadu besed se spisovateli, ostatně zkušenosti k tomu měla již z Kutné Hory, kde působila před svou prací v Praze. Nyní pracuje v knihovně Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy a já nestačím žasnout, kolik toho v knižním světě stačí do hloubky sledovat.

Narodila se na začátku sedmdesátých let na Valašsku, v rodě všem známém díky zpěvačce Jarmile Šulákové, která z něj rovněž pocházela. A prožila tam něco velmi krásného, co už dnes není, co zaniklo a nemůže se opakovat. Napsala o tom román s poněkud tajemným názvem *Zet, zet, zet*. Když mi před lety svěřila jeho rukopis, hned jsem si ho představil ilustrovaný, s barevnými obrázky. Dcera Petry Moravcové Alžběta, dnes studentka Fakulty designu a umění Ladislava Sutnara v Plzni, knihu

poté doprovodila kresbami a kolážemi přesně tak, jak jsem si představoval. Vydání románu se ujal Michal Huvar ve svém nakladatelství *Carpe diem* v Brumovicích.

První, co na *Zet, zet, zet* čtenáře zaujme, je laskavost a vlídnost pohledu na svět. V tom jako by román šel proti hlavnímu proudu současné prózy, která chce především šokovat, zachycovat hrůzy a rozpadlé mezilidské vztahy, ukazovat, že svět je zlý a nepřátelský. V *Zet, zet, zet* vystupují lidé dobří a milí. Druhým rysem knihy je její detailní ukotvenost krajová — očitáme se na Valašsku se všemi jeho specifiky kulturními, sociálními a jazykovými. Smyslem vyprávění je to, že chce cosi velmi cenného uchovat pro budoucnost. Před čtyřiceti lety se odehrávalo něco krásného. Autorka byla u toho a nechce to nechat jen tak uplynout do nenávratna, chce to zachytit — pro sebe, své děti, přátele, ale i pro kohokoli jiného, kdo si knihu přečte. Osou vyprávění jsou výjevy z rodinného a příbuzenského života — nic víc, nic míň. Jak zajímavý ale takový „obyčejný život“ může být!

Autor je editor.

Hana Richterová (nar. 1989 v Uherském Hradišti) žije v Brně. Své básně představila na autorských čteních v Uherském Hradišti, Uherském Brodě nebo Brně, časopisecky dosud nepublikovala. První veřejný profil její tvorby přinesly internetové stránky Literární soutěže Františka Halase, jíž se stala v říjnu 2017 laureátkou. V rámci 45. ročníku soutěže získala rovněž Zvláštní cenu Klementa Bochořáka (vydání básnické sbírky knižně dosud nepublikujícímu autorovi). Kniha jejích básní vyjde na podzim roku 2018 jako šestý svazek edice LSFH.

Nepít z řeky plavající sny

Hana Richterová

Angina

Napuchlé mandle ve skořici
voní
s vůní se bortí poetika bolesti
kohoutí stopy máš na košili
průstředná čára přes rozpočet
a někdo to na nás vždycky pozná

Slza potu na čele ňadra
— i to by mohla být poezie

Abych mohla aspoň myšlenky
odtrhávat od úst
nakládám si na talíř bublinky
nízkého tlaku
a pár slov jako líbání
a kolena dokořán
— pak někde praskne žárovka

Narozeniny

Chvěje se ve větru hloh
v ulici kterou nikdy nedostaví
Dvojité okno odděluje
zrození ženy od zbytku světa

Myslím na tebe
Víš co je to láska?
Když srdce rezonuje
ale nemluví

Obcházím se v Černých Polích
je státní svátek
mysl v hospodě kolaboruje

Co kdybych se nenarodil?
Stala by se z Básně Nebáseň?

V lednu

Být plný básně
a plést si to s láskou
vždyť obě tlačí tě
večer pod bránicí

Je taková úzkost
kdy pokoj se sklání
a slovo k ohýbání
je promrzlé na kost

Tisíc duší v jednom těle

(Kdo dává jelenům
olizovat sůl
pře se jen s lesem)

Pokládám ruce na spánky
rozdělávám oheň
a vymítám anděly na stěnu
abych tu zůstal
jen já sám

Vysklený dům

Je sucho v ústech
tak raději zeješ
jak opuštěné nádraží
čekáš na déšť

Rád bys do Nikam
nebo si rozřezal
srdce věží kostela
Sedneš si do prachu
v novodobé peři
lapených volavek
na konci zimy
a začneš mazat
slova v románu
až zmizí okna dveře i jazyk

Hluchá místa

(výt — vydávat pronikavý táhlý hlas)
Prší střepy vypadaných hlasů
není tě slyšet ve skleněném domě
Hledám si místo mezi tím
a nakopnu strach starých vin
Nechci slyšet trávu růst
nechci slyšet (u)těct krev
ze rtů uřvaného světa
chci podat kapesník
a výt na měsíc
Nekonečný svist
v uších mých
jsem zvonice na chvíli
a pak umíráček ticha

Hledám si místo mezi tím
hluchavky u cesty
a hluché místo v nich

Archimédin zákon

Stlačit píst rtů
navlhčeným prstem
šumění vln
v meziměstském moři
(nároží zvoní když dvojice spí)
Stlačit zeď ozvěny
a pak nepít
z řeky plavající sny
Musí se mísit kouř a dech
a kříže a křížovatky našich zad

Jsi velký ochutnavač
ukájíš ovoce
a pak ti zaskočí cizí ohryzek
mlžíš zrcadlovku její hrudi
a fotíš dávno opuštěný ráj

Večerní prozření
vyjeveně bdí:

Ponořením těl(es)a do kapaliny
jsme nadnášeni silou
která se rovná tíze kapaliny
ústy vytlačené

Poslední večeře Páně

Od dětství padal do kopřiv
probíral se hlinou
představoval si TĚLO

Tvrdil že zjevení Janovo
je pouhý lom světla
mezi vodou a vínem
Olivovým olejem
promazával kolena a dveře

Třetího dne řál do živého
bál se ryb
modlil se k Magdalénám

Krvácel mu nos pata a bok
a protože měl po večeři vidění
o smrti Danta a Beatrice
schoval se do ZAHRADY
a v té si pak postavil DŮM

Dva II

Říznout zlehka pod žebra
nechat si skousnout prsty
Na stehnech jejich
hledáš jizvy
abys vnuknul myšlenku
(vyprostit z úst rybu
a pustit ji zpět do vody)

Jste na to dva
leží na zádech
on nad ní čechrá
vyhořelý les
někdy ti vyčítá
že se nesměješ

Hodiny kradou půlnoc
jste na to dva
i když jste v sobě
otočení zády

Teplý déšť

Hromadí se lidé
a voda se kupí
a nejsou to hvězdy

Lidé a voda
kypí a prosakují
přelévají se
až obnaží dno

D.N.O.
Dnes-nebudeme-obětovat
poprchávají
na prasklé sklo
kdysi to bývalo okno
dnes je to zbraň
pro nepozorné ruce

Nová lyrika

Prostor:
Namísto vitráže
kostelní graffiti
náměstí bez kašny
kde pláč zní jako zločin

Tělo:
Mezi tím tvé tělo
návnada pro vážky
zaklání výkřik
zaclání strachu
tvé lesklé tělo
návnada pro ryby
injekčně vstříkuje
fénixovy slzy

Slovo:
Na počátku byla v ženě tma
modlitba za oheň a maso
pak vynalezli svíce
pro světlo samo
pro smrt samu
a pro držení plamene
tmě pak zbyla nahota

Umění:
Nářek odstěhuj k sochám
natoč krátký film
o věčných slibech
a pak obraz popraskaný
globus spojení a výčitek
nech ho zmizet
v umělcově hrobě

Vyvřelina

Na prstech zbytky
bílých skvrn
a natržené rukávy
je po boji
psi se nemají kam schovat
Zakopneš o dům
a přimrzneš k okraji
v kuchyni vykradená tma
a kočičí oči
svatý obrázek na verandě
Na ulici leží mrtvý lučištník
a oběžnice těl
je čas vyvřelin
a bezejmenných ulic

Abstinční příznaky poezie

V poruchách spánku
cvrnkám do kuliček
jak do snů
které se mi nezdaří

O ní:
Nesmí pít
má zakázáno
považovat své kosti za cigarety
a típat je
a uhasínat nohy o zem

Nesmí pít tak jí
Tmě se třese jazyk
tak pod dekou
schovává malé útočiště

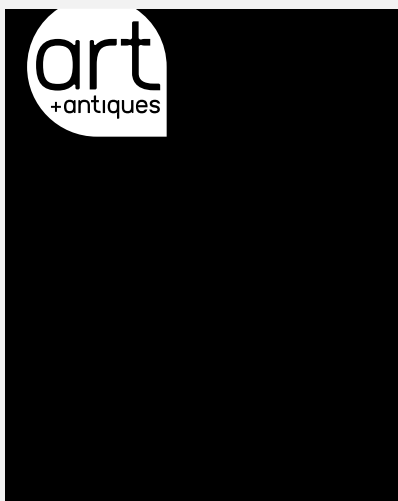
O týden později:
Tíká pod dekou
prach
kapající římsa její hlavy
nevydrží to

V poruchách spánku
si prokousla ret
pije dezinfekci
bojí se že to nevydrží

Drobná zvířata přebíhají přes pokoj
polyká je
proklíná je
pak je prosí
hlasy se smějí
že to nevydrží

Pak konečně usne
a zdá se jí o Reynkovi

art+antiques

měsíčník o umění, architektuře,
designu a starožitnostech

artcasopis.cz

**S Helle Helle
o vztazích, psaní, feminismu
a nečekaných životech**

Pokladní v supermarketu má také svůj život

Ptala se Lada Halounová

Foto zdroj: Martinus

Rozhovor s dánskou spisovatelkou Helle Helle o její tvorbě a právě vydaném románu *Tohle jsem měla napsat v přítomném čase* jsme vedly v jednom staropražském apartmánu naproti Lennonově zdi. A protože tento hotel nebyl typickým hotelem, musely jsme se chvíli s mobily nahánět po pavlačích. Když jsme se konečně našly, Helle Helle se nadšeně zeptala, jestli také pořád používám starý tlačítkový typ, a hrdě ukazovala svůj ještě starší potlučený model. Se svými funkcemi volání, psaní zpráv a budíkem se s ním prý dá třeba vychutnat klidná jízda vlakem. Shodly jsme se také, že nás vždycky nejvíce pobaví, jak se na našich minidisplejích ostatní moderní dotykoví uživatelé snaží marně si něco přiblížit. Uvítání tedy bylo zcela v duchu autorčiných románů: sympatický minimalismus zaklíněný v každodennosti s humorem tak jemným, že se při něm není radno smát nahlas.

Názvy vašich knih v překladu do češtiny vytvářejí jakousi cestu ženy na existenciální dno skrze vztah s mužem: *Představa o nekomplikovaném životě s mužem, Ženy bez mužů, Na dně*. Vnímáte tento vývoj vztahů i ve skutečnosti jako cestu od doufání o možném vztahu přes vyhoření a odmítnutí až po totální rezignaci? Přece jen i u vás na Severu je rozvodovost téměř padesátiprocentní.

(*Smích*) Ano, jde to pořád níž a níž. Abych řekla pravdu, nejedná se pouze o názvy, ono je to takto sestupně obsažené i v příbězích. V románu *Na dně* dokonce jedna z postav odejde od svého muže. S těmi vztahy to v mé tvorbě skutečně vypadá trochu jako cesta do pekel. Ale zrovna tedy *Na dně* je žánrově román o rozvodu.

Je podle vás čím dál těžší mít normální vztah?

Sama žiji ve velice šťastném manželství — druhém. Jestliže mám mít nějaká témata, o kterých se dá psát, tak jednoduše není možné, aby se všechno dařilo až moc dobře. Také se nejedná o vztahy, které by vůbec nefungovaly, ale spíš mají několik různých vrstev. Jako příklad můžu uvést, že postavy v mých knihách většinou nemívají děti, což je dáno hlavně tím, že vztahy s dětmi nejsou sice zcela nekomplikované, ale jsou natolik

čisté a průzračné, že se o nich nedá mnoho psát. Jde rozhodně o zcela jiné vztahy než mezi muži a ženami. Obecně mě zajímá vývoj různých vztahů jako takový a je mi jedno, jestli se jedná o milenecký pár, dvě sestry nebo dva neznámé běžce v lese. Ve všech vztazích je tolik různých situací! A na vztazích mezi partnery mi přijde nejzajímavější, co skutečně nefunguje. Za samotnými dialogy se skrývá spousta podtextu. Obrovská manipulace ve velice omezeném počtu slov. Samozřejmě věřím na existenci šťastných vztahů, ale sama jsem třeba vyrostla v prostředí podobném románu *Ženy bez mužů*, kdy jsme bydlely se sestrou a matkou, která byla několikrát vdaná a za život měla mnoho partnerů, a musely jsme se přimknout spíše k ní. Muži byli něčím luxusním, co si přišlo a zase odešlo. Myslím, že něco z toho se právě stalo mým oblíbeným tématem, když jsme v rodině měli tolik otců nebo mužů, kteří nás pouze míjeli. Proto je také v mých knihách tolik stěhování, kufrů a krabic od banánů. Pokaždě si říkám, že už bych s tím stěhováním měla přestat, ale stejně tam zůstává, protože to vychází z mého života. Nakonec ani nevádí, když se některé prvky opakují, protože při psaní je pro mě vždy výzvou napsat text zcela jinak, aby to nebyl pořád ten samý příběh, ačkoli se sobě možná trochu podobají.

Víte už na začátku nového románu, jak se bude jmenovat, nebo se správný název vynoří až v průběhu psaní, případně jej ještě do poslední chvíle upravujete?

Je to různé, ale většinou název mívám vymyšlený docela rychle. A potom posuzují, jestli je pro román dostatečně dobrý. Například u románu *Na dně* jsem věděla už dlouho dopředu, že se bude jmenovat přesně takto, ale moje nakladatelství si to nepřálo. Mysleli si, že nejde o dostatečně dobrý název, měli ho za příliš negativní a báli se, že by mohl celý román potopit. A na *Ženy bez mužů* [dánsky *Rødby-Puttgarden* — pozn. red.] jsem vlastně nepřišla sama. Název navrhl můj redaktor. Já jsem chtěla, aby se kniha jmenovala „Dánsko—Německo“, jenže to

znělo jako fotbalový zápas, takže jsem za nápad redaktora byla velice vděčná. Na *Představy o nekomplikovaném životě s mužem* jsem přišla sama. Ale vzhledem k ostatním názvům je poměrně dlouhý. Ovšem u románu, který jsem právě dopsala a vlastně včera poslala redaktorovi, jsem měla název rozmyšlený už od začátku a také mě to během psaní docela ovlivňovalo v tom smyslu, že jsem si celou dobu říkala, že to je zcela vhodný název.

Jak se jmenuje?

To zatím neví ani můj redaktor. Nebo vlastně už ví, od včerejška. A když vám ho řeknu, asi vám přijde hloupý, ale kniha se má jmenovat pouze *Oni*. Moje knihy měly doposud spíše trochu legrační názvy, takže teď jsem měla pocit, že by se v názvu už neměla vyskytovat žádná slovní hříčka nebo složitost. Třeba jako *Tohle jsem měla napsat v přítomném čase*. Mně bylo celou dobu jasné, že se kniha prostě jmenuje takto, ale lidé si ten název často nedokázali zapamatovat.

Proč „psaní v přítomném čase“?

Názvem jsem se napůl inspirovala v knize Samuela Becketta. Na třicáté druhé straně románu *Molloy* stojí něco v tom smyslu, že „všechno, co jsem dosud napsal, bych měl přepsat v (před)minulém čase“. To se mi natolik zalíbilo, že jsem si větu v lehce obměněné podobě vypůjčila.

Vaše romány propojuje téma osamělosti, často velice silné vnitřní osamělosti. Nacházíte nějakou inspiraci v existenciální literatuře nebo filozofii, máte nějaký předobraz?

Ne, to ne. Tedy jestli tím máte na mysli nějakou specifickou existenciální literaturu jako Kierkegaard nebo Sartra, v tomto smyslu vůbec ne. Nejsem a velice nerada bych byla intelektuální.

Ale zmiňovala jste třeba Becketta...

Skutečně ne. Zrovna včera jsem někde četla kritiku na své knihy, kde autorka uváděla, že nejsem zrovna dvakrát intelektuální a že píše spíše

pro lidového čtenáře. S tím plně souhlasím, nepovažuji se za žádnou teoretičku. V tom také tví důvod, proč jsem nemohla dostudovat literární vědu. Literární teorie jednoduše není můj šálek čaje. Což však neznamená, že jsem nepřečetla spousty literatury, protože knihy čtu neustále. Ale to, co se v mých knihách dá najít, jsou spíše odkazy ať už na Samuela Becketta, nebo třeba na Hermanna Banga [dánský autor, jehož nejvíce proslavily knihy o takzvaných tichých existencích, obyčejných lidech z venkovského prostředí — pozn. red.]. Také mě například hodně ovlivnili Virginia Woolfová nebo Ernst Hemingway. Dalo by se však říci, že literatura jako taková od začátku devatenáctého století je zcela jedinečná a že tito autoři už napsali a udělali tolik věcí, které se jen stěží dají napsat znovu. Vezměte si třeba takového Joyce nebo Kafku.

Jste známá především díky svému minimalistickému stylu, neuvažovala jste však, že zkusíte třeba jiný formální přístup? V posledním románu *Jestli chcete* jste například poprvé zvolila za hlavní postavu muže.

O tom přemýšlím úplně pokaždé, když mám začít psát nový román. Jednoduše však nedokážu psát nějak jinak, radikálně odlišně. Když se ovšem podívám na své první knihy a romány, které jsem napsala v poslední době, tak mezi nimi nacházím skutečně obrovský rozdíl. Snažím se svůj styl někam posouvat, protože je strašně sedět nad vlastními knihami a uvědomit si, jak moc se sobě podobají, což bych nerada. Teď třeba experimentuji s větnými čárkami. Nevím, jak to funguje v češtině, ale v dánštině se snažím nepoužívat žádné do-vysvětlující spojky typu protože, neboť, totiž, vždyť, tudíž, proto. Baví mě si s těmito prvky hrát tak, aby text možná říkal i něco trochu jiného, než kdybychom použili nějakou jasnou konjunkci. Je to pokus jazyk nějak oživit a dát mu nový význam.

V Americe vám první překlad vyšel teprve před několika lety, zatímco my už máme přeložených pět vašich románů a jednu

povídkovou sbírku. Máte tam stejný úspěch jako u nás?

Ano, v Americe mi teprve před několika dvěma roky vyšel první román, vlastně ten, který právě vychází u vás. Byl dokonce recenzován v *The New York Times*. Ovšem netuším, jak se prodává. Ale jinak jsou moje knihy přeložené už do dvaceti jazyků, což je tedy úplně skvělé. A Čechy jsou pro mě v tomto skutečně důležitou zemí, stejně jako třeba Norsko, kde se mé romány velice dobře prodávají a kde mám také spousty čtenářů, za kterými jezdím a povídám si s nimi. Ale abych byla upřímná, s něčím takovým jsem nikdy nepočítala, není to něco, co bych si nějak přála. Všechno, co se odehrává s mými knihami za hranicemi Dánska, беру jako bonusový dar. Vždycky jsem si myslela, že můj styl psaní je až moc úzký a těsný, aby mohl někoho za hranicemi zajímat. Takže jsem skutečně ráda za to, co se v zahraničí s mými romány děje.

Setkáváte se doma s nějakými kritickými reakcemi?

Samozřejmě že se čas od času setkám i s negativní kritikou. Zrovna nedávno jsem si dělala pořádek ve starých papírech a narazila jsem na recenzi své první povídkové sbírky *Zbytky*, což byla moje druhá kniha. Lidé mi většinou říkají: „Ty přece nemůžeš dostávat vůbec žádné negativní reakce,“ ale v této kritice jednoduše stálo: „Tak tady máme knihu číslo dvě od Helle Helle... a tak dále..., škoda jen, že si nikdo nepamatuje ani tu první.“ A podobných kritik byla celá řádka, ale to se rychle zapomene. Ovšem setkala jsem se i s kritikou, kteří si mysleli, že to, co píšu, by mělo být určeno k výuce o dánské literatuře ve školách. A když se dočtete, že píšete něco, co by se mělo používat při vyučování, tak vás to samozřejmě povzbudí.

Až na ten poslední jsou vaše romány o hrdinkách. Píšete z této perspektivy z nějakého feministického důvodu? Třeba vaše kolegyně Astrid Saalbachová, shodou okolností u nás též známá, začala psát o ženách proto, že ji štválo, že všude jsou hrdiny jen muži a ženy nedostávají žádné příležitosti.

Prostě pro ně neexistovaly role, tak jim je vytvořila.

Ne, z toho důvodu to není. Nemohu ani říci, že bych nějak příliš přemýšlela v kolonce pohlaví. Ale samozřejmě vidím, že se v mých knihách znovu a znovu objevují určité typy postav, a to zvláště v případech vedlejších postav mužů. Často jsou jemní, nebo hodně pláčou. Možná až v románu *Jestli chceš* je mužská postava trochu uzavřenější, ale v genderovém směru rozhodně nepřemýšlím.

Kdysi jsem byla děvčetem a pak mladou ženou, jako moje postavy, takže když jsem v poslední knize *Jestli chceš* zvolila za hlavní postavu muže, byl to pro mě docela velký skok a myslela jsem si, že to bude úplně jiná kniha, než kdybych psala z pohledu ženy. Nakonec to ale zas až tak jiné nebylo a rovněž on byl paralyzovaný podobně jako moje ostatní hlavní hrdinky. A pak bylo komické, že mi spousta kritiků vytýkala, co to je za slabocha a neschopného chlapa, ale o mých ženských postavách něco takového nikdy nikdo neprohlásil. U žen to nevadí, protože se považují za jakési oběti, ale muž by se podle mužských kritiků měl dokázat postavit na nohy a být silným jedincem. Považovali ho za antihrdinu, ale ženské hrdinky nikdy antihrdinkami nenazvali.

Kromě toho, že bývají slabé, se také často stydí nebo cítí provinile, což se týká i románu *Tohle jsem měla napsat v přítomném čase*.

To sice ano, ale mnohdy se cítí také silně a svobodně. Ta provinilost je daná nejspíše velikou mírou zahleděnosti do sebe sama. Je to jistá dvojí stydlivost. Kromě toho, že stále kontrolují sebe sama v tom směru, jak je vidí ostatní, tak také pořád pozorují a posuzují své posuzovatele. Přály by si, aby je ostatní měli rádi.

Když se zaměříme na váš právě vydaný román, proč jste si vybrala téma mladé dívky, která neví, co se sebou? Hlavní hrdinka Dorte se na začátku odstěhuje od rodičů do menšího domku na okraji Kodaně a měla by začít studovat literaturu na univerzitě, ovšem prakticky celé dny nedělá nic jiného, než že chodí od ničeho k ničemu, vyzkouší si

vztahy s několika chlapci stylem „spíš aby se neřeklo“ a vlastně se od začátku knihy až do konce téměř nikam neposune. V současné severské literatuře se přitom podobná tematika objevuje celkem často. Vzpomeňme třeba novelu mladičké norské autorky Eliny Lund Fjærenové *Hodiny a postel*.

Tu autorku znám, četla jsem její první povídky a vím, že ona zase ráda čte mé romány. Její novelu jsem však zatím nečetla. Nevím, jestli jde o výpověď současné generace, ale příběh spadá do mládí mé generace, tedy časově do konce osmdesátých a začátku devadesátých let.

Ženy to mají tedy stále stejně složité?

Nemyslím si, že by v tomto případě šlo o nějakou vlnu, na kterou jsem naskočila. Při psaní totiž nikdy nepřemýšlím nad tím, jaká literární vlna je právě v kurzu. Mladá žena v mém románu, která se jen tak bezcílně poflakuje, má svůj předobraz ze všedního života, kdy si velice mladý člověk musí najít vlastní cestu. A do života často zasáhnou úplné náhody: třeba támhletemi dveřmi vejde nějaký elektrikář a člověk s ním pak bude mít děti.

To je docela děsivé.

Ano, ale také je na tom něco krásného. A podobné věci jsou typické právě pro postavy v mých románech, stejně jako pro Dorte v *Tohle jsem měla napsat v přítomném čase*. Jednoduše se nechá strhnout nabízející se situací třeba v podobě onoho průvodčího, ačkoli to nemůže pokračovat. Dá se tedy říct, že ve svém založení je docela slabá, ale přesto si myslím, že v jádru jde o velice silnou osobnost, protože jinak by se vůbec neodvážila do světa vydat. Je v tom jistá otevřenost a současně nedostatek rozumného uvažování. Dorte přemýšlí lehce a krátkozrace. Což je typické právě pro mladou generaci. A čím je člověk starší, tím méně se odvažuje vydat podobnými cestami a následuje už napřímo nějakou jasnější životní představu.

Když se Dorte na začátku balí a stěhuje, bere si s sebou tašku se svými texty a na posledních

Helle Helle (nar. 1965) patří mezi přední dánské spisovatelky. Začala psát v duchu experimentálního, až avantgardního proudu, aby si postupně vytvořila vlastní osobitý styl: minimalistický realismus s důrazem na každodennost, za níž se skrývá drama. Ráda využívá absurdní a tragikomické prvky. Do češtiny bylo přeloženo šest jejích děl: povídková sbírka *Zbytky* (Dauphin, 2002) a romány *Představa o nekomplikovaném životě s mužem* (Paseka, 2004), *Ženy bez mužů* (Paseka, 2008), *Na dně* (Paseka, 2012), *Jestli chceš* (Paseka, 2016), *Tohle jsem měla napsat v přítomném čase* (Paseka, 2017); vše v překladu její dvorní překladatelky Heleny Březinové.

stránkách je vcelku široce rozebírán samotný způsob psaní. Nejde o jistou formu autofikce, popis způsobu, jakým píšete knihy?

Ano, v této knize jsem totiž také. Ta mladá žena na konci románu, co chodí na literární akademii. Ta příšerná osoba s temně rudou rtěnkou a vším ostatním. Samozřejmě používám spousty podnětů z vlastního života: také jsem byla zapsaná na studia literatury a nikdy se tam neobjevila, nebyla jsem v tomto zcela upřímná k rodičům a nakonec si šla vlastní cestou, protože jsem chtěla být spisovatelkou. Na literatuře je ovšem fantastické, že když člověk začne psát, linie příběhu se našťestí od spisovatele postupně odchýlí a postava se stane někým jiným. Vždy když začínám psát nový román, potřebuji mít na začátku pocit, že ta postava je se mnou skoro totožná a postupem času se odděluje, ačkoli jsem s ní stále neuvěřitelně spjatá. Proto také pro mě bylo zábavné použít v závěru postavu sebe sama. Takže máte pravdu, že román do jisté míry pojednává o psaní jako takovém.

Ptám se z toho důvodu, že na Severu je už delší dobu velice moderní psát o svém vlastním životě ve spojení s psaním jako uměleckou tvorbou, vezmeme-li třeba Karla Oveho Knausgärda a jeho často diskutované šestidílné veledílo *Můj boj*, které už začalo vycházet i v Čechách.

Mám velice ráda možnost hry, kdy člověk může vejít do textu a identifikovat se s ním právě proto, že jde o fikci s obrovskou otevřeností. Líbí

se mi věta kolegyně Siri Hustvedtové, která tvrdí, že „psaní fikce je vzpomínání na něco, co se nestalo“. Když si má člověk pamatovat, co se nikdy nestalo, pamatuje si to pomocí podobnosti s vlastním životem. Jde o určitý zvláštní proces odehrávající se v mozku — někdy mám pocit, že se mi to skutečně stalo, než si uvědomím, že jsem se s tím osobně nikdy nesetkala. Třeba můj muž říká, že pro něj mají význam pouze okolnosti spojované se současným a budoucím životem, zatímco já to cítím zcela naopak a zaměřuji se na věci spojené s minulostí. Velice dobře si však pamatuji pouze určité věci. Málokdy si pamatuji něco abstraktního, ovšem kdybyste se mě zeptala, co jsem kdy měla na sobě, nebo co jsem komu kdy dala, tak vám to s největší pravděpodobností všechno vyjmenuji. A tento typ vzpomínek k psaní využívám.

Vaše příběhy se většinou odehrávají v prostředí obvyčejných lidí, dělníků, prodavaček, často v okrajových částech Dánska, málokdy v nějakém z větších měst. Podporuje to mimo jiné teorii „dánského shnilého banánu“ na západním pobřeží až dolů k severnímu Německu, odkud by měla pocházet ta nejvýznamnější kultura.

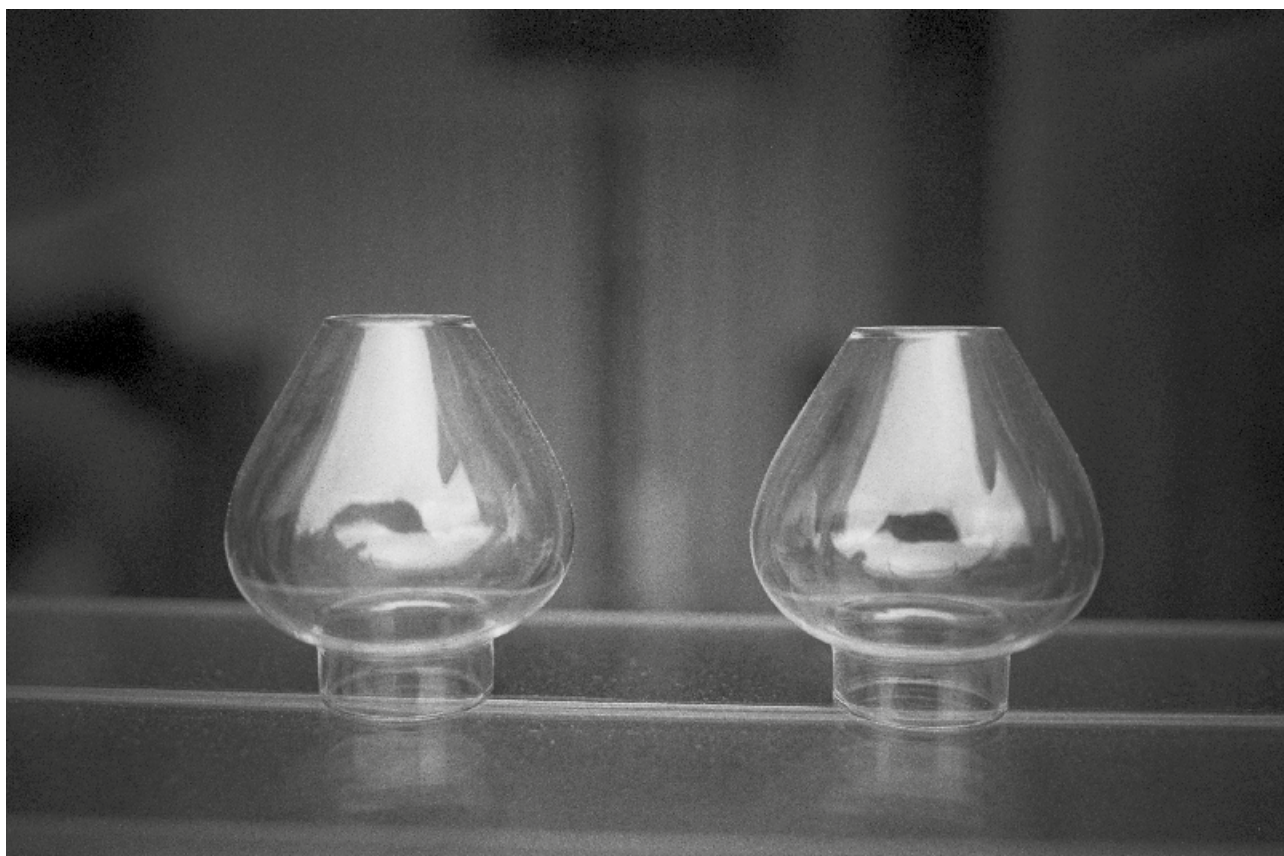
Proč je umísťuji mimo centrum? Protože to je oblast, kterou znám. A také mé knihy — třeba *Ženy bez mužů* — přesně zapadly do této vlny literatury z chudších okrajů Dánska, o kterých mluvíte, dánského shnilého banánu. Bylo to také období finanční krize, tak nějak do sebe časově i tematicky vše zapadlo. Tenkrát

jsem to ale ještě netušila, věděla jsem jen, že píšu román o oblasti, ze které pocházím, stejně jako je můj původ v dělnické třídě. Cítím právo psát z této perspektivy a současně pocítuji, že svět neumím pořádně nahlédnout z jiných společenských úhlů. A nedělám to ani plánovaně, že bych se chtěla vyhnout snobské literatuře. Zároveň mám i slabost pro lidi, kteří pocházejí z nižších tříd a o kterých si většinou člověk myslí, že nemají žádnou osobitou řeč nebo pořádný život. Co je tohle za blbost? Potkala jsem jednoho Němce, který se mi svěřil, že když četl *Ženy bez mužů* a potom jel tím samým trajektem, na kterém se román odehrává, nikdy ho nenapadlo, že by ženy pracující v parfumerii měly mít nějaký život. A přesně tohle je látka, se kterou ráda pracuji — chci totiž ukázat, že život existuje i tam. Samozřejmě že ano! Můj muž si nejspíš také neuvědomuje, že pokladní v supermarketu má svůj osobní život. Ale je to dáno rovněž tím, že každý pocházíme z jiného prostředí.

Jednou z vašich metod prý je psát si předem seznam slov, která v románu určitě musí zaznít. Co jste si napsala na papír předtím, než jste se pustila do posledního románu *Oni*?

Moje nová kniha je o dívce, která právě nastoupila na gymnázium, ale nejde o román pro mladé. Je spíš o vztahu mezi mladou dívkou a její matkou. Ale co na tom papíru stálo... Určitě tam byl týdeník města, kde se děj odehrává, svíčka, kšiltovka s písmenem M, skleněný trpaslík, stálo tam všechno možné. ●

I letos **tvár** *ujeme*
prostor živé literatury

Tvar můžete
objednat
e-mailem,
telefonicky
nebo poštou

poezie

próza

esejistika

studie

literární život

recenze

tematická čísla

redakce@itvar.cz
Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1
tel.: 234 612 407

b

Ptají se mě

Ptají se mě, a tak říkám ano,
je zvláštní být zpátky, ale jinak,
než jsem myslela.
A v letadle se mi zdál sen,
že kolem domu jezdí černé audi,
za stěrači mělo lupení a pyl
a na zídku někdo
nastříkal mé jméno.
Ne, nevím, proč pláču,
dáte si někdo ještě kávu?

Vy tam vzadu? Černou, bez?
Říkám ano, jsem tu velmi šťastná,
jen občas zatoužím po příboji
a antilopách fagu,
po tom vysokém domorodci,
— klidně nahrávejte —
který tak jemně našlapoval na ostré kamení,
vzpřímený, s oštěpem v ruce a němýma očima,
které slyšely každé šustnutí.
Had, ano, had.

Půjdu na maškarní za lyrický subjekt

Půjdu na maškarní za lyrický subjekt,
půjdu za toho, kdo něco prožívá!
Až vstoupím do sálu, všichni oněmí
a budou se kradmo ptát: „Jakého pohlaví a mravů
jest nově přišedší?“ A zatímco takto ptát se budou,
já (povzbuzena tou maligní nudou)
vykročím k pultům se vším obvyklým.

„Vy jste ta z básní? Ten, co se za něj
schovává špína a nuda básníkovy? Dejte si zelenou, drahá!
Zelenou, která jde na dnešním plese za vaječňák!“
obrábí se ke mně barman převlečený za papežku.
„Ten shovívavý tón se k vaší masce obzvlášť hodí,“
podotkne uklízečka zpod pultu, kde hraje rybenku.
Zapálím si cigaretu, která je dnes za penis,
sirkou v masce třísky
zabodnuté v oku verše.
Až mě budeš svlíkat, ty, převlečený za
milujícího muže,
budu už bez sebe. To už budu mluvčí.

Tak, udělej si pohodlíčko

Tak, udělej si pohodlíčko, Jaru,
a hlavně simtě jako doma!
A kdyby cokoli, ale opravdu cokoli,
neboj se hnedky řvát,
až budeš celá fialová,
tady tě nikdo rušit nebude.

Támhle je masíčko a
tady v tom škopku krev,
míchej to, klidně mixuj,
ale neochutnávej,
dokud nepřidáš tohle.
Pak povař na ohništi,
ale nedívej se do kotle!
Přijdu za měsíc!

Do herbáře sis založila můj nehet

Do herbáře sis založila můj nehet,
myslím, že byl palcový
jako titulek.
Připsalas k němu: olynthus officinalis major.
Máš tušení, co děláš?
Komu si myslíš, že prospěješ?

To je dobře, že se ptáš,
jsi moc hodný, že tak brachiálně tlačíš!
Protože nemám ani tušení,
natož abych myslela.
Já jen od božího rána
rozpouštím pod jazykem kousky tvého těla.
A v noci si jako správný major
dám tvou krev.

Všem sráčům navzdory aneb Bratrský destilát

Martin T. Pecina

Absint s měkkým je tradiční vysokovoltážní průtahový destilát z aromatických bylin, který se — v rozporu se všeobecným míněním — nepije jen tak, nýbrž po kapkách zředěný vodou až do podoby osvěžujícího likéru. Musí se ovšem jednat o klasický absint vyrobený destilací bylinného macerátu, nikoli o českou náhražku, označovanou někdy poetickými názvy *czechsint* a *crapsint*. Ačkoli si popíjením tohoto bájného pitíčka asi nepřivodíte halucinace, jak se léta traduje, do krku klouže překvapivě dobře a dovede podstatně příjemnit ne jeden večer v zakouřeném putyce nebo mravně pokleslém šantánu, díky čemuž se proslavil najmě v obrazech devatenáctého a počátku dvacátého století, kde začasté figuroval v hlavní roli. Svě *pijáky absintu* tak namalovali nejen Edouard Manet, Edgar Degas či Henri de Toulouse-Lautrec, ale také Paul Gauguin či Edvard Munch. Jejich kolegu Pabla Picassa téma cyklicky pronásledovalo již od Modrého období a nevymizelo ani v kubistické éře (spíše naopak). Vlastního *Pijáka absinthu v kavárně Slavia* představil dokonce i tuzemský Viktor Oliva,

zatímco podstatně slavnější Vincent van Gogh věnoval legendárnímu destilátu pouze jedno decentní zátíší. Nutno podotknout, že van Gogh byl absintu často nevěrný a příležitostně si přihnul třeba i z láhve terpentýnu. Ale kdož jsi bez viny, první hod kamelem! Země, v níž se vyrábí crapsint a pije francovka, se nad podobnými výstřelky jistě ošklíbat nebude.

Absynt s tvrdým, to je mladé slovenské nakladatelství zaměřené na reportážní literaturu. Na rozdíl od výše uvedené pálenky má největší slávu dosud před sebou, neboť vzniklo teprve přede dvěma lety a letos vstoupilo na český trh. Vydávané tituly jsou destilovaným obrazem moderního světa, z něhož můžete dostat splín a žaludeční neurózu, pokud si nedáte pozor a dopřejete si víc než pár doušků denně. Prokletí reportéři z Absyntu však nepřinášejí jenom závislost a svěží povětrí na tuzemský nakladatelský trh. Patrně ještě významnějším přínosem této slovenské invaze je úprava knižní edice, která mne zaujala prakticky hned, jakmile jsem ji před půldruhým rokem, tehdy v roli porotce Národnej ceny za komunikačný dizajn, poprvé

uviděl. Ačkoli se edice neprobojovala až na stupně vítězů (konkurence byla ostrá), bylo na první pohled zřejmé, že lidé z Absyntu mají jasno v tom, co chtějí produkcí i grafikou říct.

Pavčina Morháčová, autorka grafické úpravy, uvážlivě kombinuje brožovanou vazbu s obálkou z hrubé lepenky a s krásným švýcarským písmem GT Sectra, jehož výrazových možností využívá s prokazatelnou znalostí tradičních optických zákonitostí: kontrastní titulkové řezy volí pro dominantní nápisy, zklidněné textové typy pro základní, *chlebový* text. Mírně archaický charakter hrubé lepenky pak zvenčí narušuje rafinovaným využitím pestrého přebalu ve formě úzké pásky, která je sice umístěna vždy důsledně doprostřed výšky svazku, ale díky značně variabilní kompozici obálek přejímá z titulu různé fragmenty: poprvé název knihy, podruhé citaci a potřetí například jméno autora. Je to triviální princip, ale funguje výtečně, protože páska je přichycena lepidlem k vnitřní straně obálky, a tak drží přesně na určeném místě. Jeden by mohl namítnout, že autotypický rastr užitý pro

reportážní literaturu je klišé jako hrom — a snad by měl i pravdu —, knihu však vždycky soudíme jako celek, zde dokonce jako součást většího souboru. A platí, že kruhový rastr zůstane asi navždy spojen s nekvalitním tiskem černobílých novin. Automaticky evokuje rychlost novinových zpráv a reportáží, stejně jako všeobecnou láci deníkové výroby. Navíc má tento přístup jeden kouzelný efekt, a to že hrubý rastr dokonale zakrývá případnou nekvalitu použitých reprodukcí, třeba blbě oskenovaných, případně stažených v tragické kvalitě někdejší z temných hlubin internetu.

Co odlišuje produkci Absyntu od většiny konkurenční produkce, je jasná koncentrace na účel a zároveň nekompromisní výraz. Knižní edice, to není soubor solitérů. Naopak: na prvním místě je vždycky celkový obraz, propracovaný systém, vztah mezi písmem a reprodukcí nebo ilustrací. A reportážní literatura ze své podstaty nemá být tištěna na drahý papír, vázána v kůži a vystavena

v Národní galerii na podušce uprostřed skleněné vitríny. Jde o lacinou spotřební věc navrženou pro čtení v tramvaji, kde se jednou rukou držíte za ochmatanou tyč a druhou rozvíráte knižní blok. Protože na lepené knížce za dvě stě padesát není zhora nic špatného, má na trhu své místo a některým titulům brož sedne jako sedací sval na příslovečný nočník. Přesto může mít prvotřídní grafiku.

Jaká škoda, že autorka nevěnovala větší péči sazbě! Mohla se vyhnout několika nepříjemným minelám, jako je chybná sazba rozsahů v letech, nevhodné ponechání pomlček na začátcích řádků, jejich nedůsledné rozlišení od spojovníků, či nejednotné nakládání s optickým okrajem sazby. Krom toho: užité písmo, byť se vyznačuje jedinečnou kresbou, působí potíže v typicky slovenské kombinaci lk (například *zberateľka*), zasloužilo by si upravit. Poslední výtka mám k titulům v českém jazyce, které jsou tištěny na šedou lepenku namísto původní hnědé. Ačkoli hlavním

důvodem bude zřejmě problém s dodávkami materiálu, přimlouval bych se do budoucna za tu mnohem krásnější přírodní hnědku.

Všem sráčům navzdory, to není jen titul jedné z reportážních knížek, ale zároveň i políček do tváře těm, co se bojí brožovaných titulů a promyšlených edic. Absynt dokazuje, že to jde dělat dobře i současně. Jestli nakladatel nepropadne ze svých vlastních knih úzkosti, průtahovým destilátům a následnému absintismu, nepochybně se mu podaří vydat řadu dalších famózních titulů o válkách, Ku-klux-klanu, Kremlu, smrti a podobně zábavných věcech života vezdejšího. Třebaže je asi nebudu všechny číst, pár titulů si dám někam na čestné místo, protože vystihují jeden z možných a platných přístupů k designu jedné nakladatelské produkce.

Autor (nar. 1982) je biblioman — chorobně zrůdný bibliofil, který se neštítí ani zločinu, aby se zmocnil žádané, vzácné knihy.

Napsal dobrý román.
Napsal špatný román.
Nic nepíše! (kresba tuší)

Příběhy, mythy a osudy Josefa Kainara

Petr Adámek

Století, které 29. června uplynulo od narození Josefa Kainara, je příležitostí jej připomenout a popřípadě zhodnotit. Kainar je vnímán jako — slovy Jiřího Koláře — „kluk s kytárou“, jenž se nakonec coby komunistický prominent uvelebil na dobříšském zámku, odkud v přestrojení za dobrosrdečného rybáře — provázen čas od času kamerami, které vždy vezmou zavděk každým sebeinscenováním — vyrážel s prutem k vodě. Jenomže vedle toho všeho byl také jedním z nejpozoruhodnějších básníků druhé poloviny dvacátého století.

Kainarovu životní pout zmapoval (po vzoru Zdeňka Nejedlého, jak je proklamováno v úvodu) se svou příslovečnou pečlivostí, bohužel však i tendenčností Milan Blahynka v knize *Člověk Kainar* z roku 1983, dosud jediné básnikově monografii. Přítomný text má ambice velmi skromné, je toliko skicou, zaobírající se navíc výhradně tím, co pisatel těchto řádků — vedle tvorby textařské a skladatelské — považuje za nejživoucnější z básnikova díla: trojici jeho prvních publikovaných sbírek.

Takto na Kainarův vstup do české poezie, jenž byl skutečnou událostí, vzpomněl Jan Zábřana ve svém deníkovém zápisu:

Když jsem někdy v roce dvaapadesát nebo třiapadesát četl první Kainarovy Nové myty, bylo to pro mne zjevení. Tady byl básník, který uprostřed všeobecné plytkosti, ideologické zblbllosti a falše řekl

(od vydání knížky tehdy uplynulo několik let) to, o čem jsem věděl, že to jediné má smysl říkat — a řekl to jako nikdo jiný. Pro mne to byla snad nejvýznamnější moderní česká básnická sbírka; tím nechci v ničem devalvovat Blatného, Ortena a Koláře, které jsem měl rád, nebo mi byli blízcí pro jiné věci. Myslím si to o téhle knížce dodnes, a kdykoli ji otevřu, vždycky v ní najdu něco nového, ačkoli jsem ji četl tisíckrát. Myslím si to dodnes, bez ohledu na to, co se z Kainara objektivně stalo.

Jsou básníci, jejichž dílo by nám zůstalo uzavřeno, kdybychom nebyli dobře obeznámeni s okolnostmi jejich života. V případě takového Jakuba Demla musíme vstoupit přímo na území privatissima, abychom se orientovali na území poezie. Josef Kainar — třebaže se jeho život rovná příběhu jakéhosi moderního

Fausta — však náleží do skupiny těch autorů, kteří zapůsobí se vši naléhavostí i tehdy, nevíme-li o nich vůbec nic. Otevřme Kainarův debut vydaný roku 1940 jako sedmý svazek velkorysé edice První knížky, řízené Františkem Halasem, a začtěme se rovnou do úvodních veršů básně „Staroslověnská mše“:

*Až jazyk v ústech mi
sladkostí ustrne,
když obracet se má
v té z dálky známé řeči,
a jako listí ji
na ústa nahrne,
a objevuje žilky
přísně patrné,
drobounké páteře všeho,
co hrdě klečí.*

Takové verše, aniž bychom cokoli o jejich autorovi jen tušili, nás nenechají na pochybách, že nebyly odfouknuty jako pěna, nýbrž vyryty

do materiálu nyní ještě málo poddajného, na který — žel — tento básník bude později nanášet pouze onu příslovečnou pěnu. Formální bravura i evidentní poučenost dosavadní básnickou produkcí potvrzuje mínění, že Kainar už od této své první publikované knížky, nazvané *Příběhy a menší básně*, není tím, kdo svůj výraz tápavě hledá, nýbrž kdo „chytil stopu“ a soustředěně se jí ubírá; nejsou zde patrná „vycpaná ramena“, ono krejčovské sádlo vlastní některým začátečníkům. Kainarův verš

spolehlivě unese ty nejmělejší obrazy, aniž by se ocital být jen na hraně siláckého gesta: „Houstne příběh přítím jako sad / a dojmá, / jde nocí neslyšný lán / a mře.“ V těchto jeho třech prvních sbírkách — *Příběhy a menší básně*, *Osudy* a *Nové mythy* — je uložen Kainar vlastně celý a jsou zde přítomny důležité motivy a témata, které se stanou příznačné i pro jeho písňovou tvorbu. Tak například samostatnou studii by si zasloužil způsob, jakým Kainar těžil ze Starého i Nového zákona, často

Josef Kainar na rybách

(avšak nikoli pokaždé) v poloze jisté blasfemie, jak dokazují tyto verše z *Příběhů*: „a ač podlaha je tolik hrbolatá / jako je plna Golgat země svatá“; „a soška Jana Křtitele zdá se být nastydlá“; „nahore v kůru / — při pozdvihování / — přešel klaviaturu / Kristus Pán / a krokem neslyšným / po černých klávesách / tři čtyři apoštolé / přešli s ním“. V *Osudech* najdeme báseň nazvanou „Lazar“,

J. Kainar,
portrét u knihovny

jejímž středem je dítě, schované kdesi na půdě a čtoucí v biblické dějepřavě (že by — vzhledem k narážce na ilustraci Gustava Doré — v Durychových novozákonních příbězích pro mládež?), dále básně „Marie z Magdaly“ a „Barabáš“. A hned dodejme, že slova „anděl“ či „nebe“ (v náboženském významu) patří v Kainarově lexiku mezi erbovní, což mohutně platí o jeho písňových textech.

Těžko lze přeslechnout Kainarovu muzikálnost, která se projevuje nejen formálně, ale především nezvyklým způsobem a také mírou, jakou Kainar nechává do svých veršů vstupovat muzikantský svět: nezní tu však hlaváčkovsky snivé violy a hoboje, hudební nástroje v této poezii vystupují se vši svou hmotností a předmětností. Již v nepublikované prvotině *Tulák spí na louce* najdeme báseň „Klarinet“ („Můj starý černý klarinet / tvrdými prsty jej dusím / když líbám jeho rákosový ret“) a od té chvíle můžeme vyjmenovat celý instrumentář: violoncello (ve stejnojmenné básni) je nazýváno „oblakem dřeva“, v uhrančivém „Křídlovkáři“ je nátrubek „z kovu mnohem chladnějšího / nežli zdejší mosazi“, v „Selském tanci“ znějí „flétny, lesík fléten, / šlápoty kraví chůze bas!“, v básni „Čtyři roztomilí katané“ najdeme „zvíře klavíru“ (variace tohoto obrazu se vynoří ještě v poslední Kainarově sbírce *Moje blues*: „Obludy jsou buď dvounohé / anebo čtyřnohé / Tři nohy klavír měl“ — jak při tom nevzpomenout Holanovy *Noci s Hamletem*: „Ale jsou tam i sochy a obrazy a je tam / i kavana i klavír / a zvíře stolu, které pije barvy koberce...“), v básni „Hudba“ jsou housle přirovnány k malinkaté mumii královského novorozeněte, ležící na skříni, přičemž „Mrtvá hudba se mstí! / A hluší slychají mnohohlasy smrti / Jen jako praskot / Svých vlastních / Ucpaných / Lebek“, v „Dopisu o stávcé“ básník obědvá polévku s nudlemi „za celového koncertu“, přičemž tlampač mu jej nalívá do talířku. Jakési odvrácené, chmurné, chvílemi až panoptikální nazírání světa hudby pokračuje skurilními

Fond Fotoarchiv, Sběrka LA PNP-negativy, neg. 43040

Kainarova muzikálnost se projevuje nejen formálně, ale i v tom, jak nechává do svých veršů vstupovat muzikantský svět

popisy jejich provozovatelů: v proslulé básni „Stříhali do hola malého chlapečka“ se kulhavý učitel na cello zasměje tak nahlas, že to zazní „jako kus masa když pleskne o zem“, v již jmenované básni „Varhany“ — jedné z vůbec nejtemnějších (nejdémoničtějších) Kainarova prvního období — kantor hrající na kůru je „stařík obličje / zlostné malé želvy, / v límci, jež ho svírá, škrtí“, dokonce i zvěčnění skladatelé — jako v básni „Kdo je dlouhá léta nemocen“ — dostávají

rysy dosti vzdálené bronzovým či sádrovým bustám: „V hudebním odlehlém pokoji / Stojí zlatá harfa a klavírní křídlo / Jako vycpaní ptáci klasické hudby / Plameňák Mozart / Hrochův Beethoven / klasická hudba je tady ptačí a zvířecí / A velice vycpanou záležitostí.“ Kainar jako by z této ztěžklé atmosféry domácího muzicírování v parádních pokojích unikal s kytarou k americké hudbě, ale i tento instrument se v závěru básníkovy života — jak dokládá pozdní báseň

J. Kainar, portrét

dojde k jedinečné syntéze všech poloh svého básnictví — viz knihy *Stará bydlíště* a *Pomocná škola Bixley* —, Kainar obrousí hrany své poezie nejprve stalinistickými častuškami (*Český sen*) a posléze pozemšťanskou bodrostí a upovídáností (*Lazar a píseň*). Podobnou cestu urazí coby textař a skladatel od enigmatického „Mrtvého vrabce“ nebo „Imperial blues“ k popěvkům typu „Hvězdy jsou jak sedmikrásky nad Brnem“.

Vrátíme-li se ještě ke vztahu Kainar—Blatný, pak připomeňme, co zajímavě podotýká Jan Marius Tomeš, když píše o tom, jak byla za války přijímána Blatného poezie kritikou i přáteli:

Vždyť například v knihách Kainarových (už jeho první knize — Příběhy a menší básně, 1940, se Blatný velice obdivoval!) nalezneme zanedlouho verše kruté a jízlivě reagující na něžnou hudbu autora Paní jitřenky a Melancholických procházek (báseň Nénie z Nových mythů). Právě Kainar je příkladem básníka, který šel jinam, který to říkal a který neušetřil později ani R. M. Rilka.

» Z jeho poezie vyčnívá spousta ostrohranných předmětů «

„Dvanáct kytar“ — stává symbolem čehosi hořkého: „Měl jsem spoustu kytar / ve svém životě / Tahleta poslední mně přijde myslím draho.“

Z Kainarovy poezie vyčnívá spousta ostrohranných předmětů, které mohou poranit, nikde ani stopa po oblých tvarech a pádech do měkkého, které čtenářům přinášel ještě poetismus (na nějž — v jistém ohledu — Kainarova generace přece jen navazovala). V Kainarovi je však cosi, co jej odlišuje od vlastních soupeřů a básnických přátel, chvílemi až célinovského nebo

gottfriedobennovského („Pohlavní nemoci zhášeji podkožní světla“; „smrduté květy nohou“; „nádor velikosti žaludu“). Tam, kde je kupříkladu Ivan Blatný, bytostný melancholik a mélik, nejviditelněji poslušen Jindřicha Chalupeckého a programu Skupiny 42, a tedy poněkud chtěně proti svému naturelu drsný a nesentimentální, tam si Kainar počíná zcela suverénně, zřejmě jako ten otrlejší a protřelejší (porovnejme například jeho „La belle dame sans mercy“ s Blatného „Terrestris“). Jestliže však Blatný postupem času

Zdaleka tu nezazněly všechny složky, jimiž je Kainarova poezie čtyřicátých let utvářena, neboť některé věci nelze dostatečně pojmut, třeba jen podmanivou atmosféru, pro jeho básně příznačnou, kterou bez uzardění pojmenujme *kainarovskou* (ještě ve sbírce *Člověka hořce mám rád* z roku 1959 nalezneme verše, které jako by sem byly přeneseny z dekády předchozí, což rozpoznal i Vladimír Mišík, který si právě odsud vybral ke zhudebnění dvě z nejlepších: „Královský večer“ a „Malou paní“).

Nezbývá než opakovat, že Josef Kainar zůstává tématem k zevrubnému pojednání — tématem v mnohém ohledu náročným, neboť máme co do činění s umělcem pohybujícím se v patrech nejvyšších i nejnižších. Máloco může být větší výzvou.

Autor je literární historik.

Salome

co se tam děje

Kdyby císař šel do dvorany,
byť klavír do lyže,
~~...~~

protáčí se podlahy
do nohou z volna stoupat
až do rodu slona, porobit

Kdyby císař šel do dvorany,
a lyže, pistole
a mřížky, pistole, a pracky, stoli
pracovní státní, pistole
Salome

našeuný
pod rukou stoli vlnou
prohýbat, vlnou
se neci telma italy

Kdyby císař šel do dvorany
do lyžekapitelu

neroditý
v črtu rodání, tom si ovšem,
pauz / bráno vyřadové

Kdyby císař šel do dvorany
mřížky, pistole
a pracky, lekaté, pracky
již vypadají rodola jád črtu rodání
bud-toum, nebo ovšem,

vyřadí

já se jmenuji si čelo přel,
mí čelo by nepočítal ji, k té chvíli vyřadí
té chvíli plný stoum, ovšem, k té chvíli

zobacím

stoum plný, plný, a téra, plný čelo
já stoum plný, stoum, ~~...~~ vyole čelo
já čiarov rodinu

první čelo, ani
mí čelo by neovímal, ~~...~~ směšné na člověku
zobacím, protáčí se podlahy
z nohou až k stolu, stoum, plný,
a té chvíli,

~~...~~
po mříž byla žanica,
~~...~~
a nechtěl, ani té, ~~...~~ nechtěl.

-||-||-||
-|-||-||-||-||-||-||
-|-||-||-||
-|-||-||-||-||-||-||

Čelo zmizla s j. Tam nechtěl, ~~...~~ a
síl čarov bouděnou, ~~...~~ a
na kloum selist, ~~...~~ a
hranice, ~~...~~ a

louci
Zatím
Vrontla a spachnat, lí
stala

A mí čelo doravde
smír na útes, já smír, dýl a šel,
A na ramci, v dále, ~~...~~
čelo, ~~...~~ do sfony

Čelo sil' rousro protáča se pada'
do sfony

šublo to, mřížka, pa stroje a čapka, ~~...~~
nechtěla.
Ne trávím, ~~...~~ a
čelo, ~~...~~ a

Elidní ohony,

čelo, ~~...~~ a
čelo, ~~...~~ a
čelo, ~~...~~ a

„Salome“, rukopis básně tužkou

Fond Kainar Josef, rkp. vlastní, L. a. 44/75/1727

Kalendárium života a díla Josefa Kainara

1917

29. 6. se v Přerově manželům Josefovi a Josefě Kainarovým narodil syn Josef František Kainar.

1922

Pětiletý Josef se učí hrát na housle, později si také osvoji hru na kytaru a klavír.

1927

Manželé Kainarovi se rozvádějí, Josef zůstává s otcem, povoláním inspektorem státních drah, který se toho roku znovu oženil s Marií Kutálkovou.

1928

Josef Kainar nastupuje do přerovského gymnázia.

Na recitační soutěži také vystoupil Josef Kainar, který byl tehdy v kvintě, tedy o dva roky starší než já, recitoval Halasova Amundsena, což bylo tehdy pozoruhodné. Já jsem ještě v tercii Halase neznala a obdivovala jsem, jak na to Kainar přišel. Nikdo nevěděl, že psal verše. Ale na kytaru už tehdy hrál. Recitoval moc hezky, jenže špatně vyslovoval písmeno r, proto nedostal cenu.

(Jiřina Hauková)

1934

Pokus o sebevraždu bubínkovým revolverem s následkem lehkého poranění na levém boku.

Postřelil se pak v přerovském parku Michalově, jednak pro svou nešťastnou lásku, jednak proto, že se jeho rodiče rozvedli a on to těžce nesl, poněvadž měl svou matku rád.
(Jiřina Hauková)

Kainar přestupuje na olomoucké gymnázium.

1935

Rodina se stěhuje do Olomouce.

Vzniká první rukopisná sbírka *Tulák spí na louce*.

Kainar přestupuje na gymnázium v Hlučíně.

1936

Začíná publikovat první verše ve *Studentském časopise a Moravskoslezském deníku*.

1938

Kainar odmaturoval na hlučinském gymnáziu a přihlašuje se na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, obor český a francouzský jazyk.

1939

Po listopadovém uzavření vysokých škol Kainar odchází do Ostravy. Necelý rok pracuje na nádraží Ostrava-
-Přívoz jako pochůzkář na trati, později je zaměstnán v kanceláři.

1941

Vychází Kainarova prvotina *Příběhy a menší básně*, coby sedmý svazek edice První knížky. Kniha je datována rokem 1940, na jehož počátku píše Kainarovi František Halas, který edici řídí, následující dopis:

Vrátíte-li mi definitivní rukopis do konce března nebo raději ještě dříve, byla by naděje vydat to ještě na jaře. Tak si pospěšte a dodělejte to. Jak víte, já básníkům neradím, ale potřebovalo by to místy přísnější výběr. V těch Písních Janě si Vám cit vyvádí víc, než je poezii zdrávo. Podívejte se na to znova, jistě na to přijdete sám. Rozpočítejte si podle některé První knížky, kolik veršů se tam vejde, a podle toho dodejte rukopis. Máte tam verše krásné a já se na ně těším.

1943

Kainar uspořádal novou sbírku s názvem *Dvůr*, která se však během války ztratila v nakladatelství Melantrich, kam byla zadána.

1945

Nástup do redakce časopisu *Rovnost*, „listu komunistické strany Československa na Moravě“, který vycházel v Brně. V Umělecké besedě na Malé Straně v Praze uvedlo Divadlo satiry kolektivní hru *Cirkus plechový*, na níž se podílel i Josef Kainar.

1946

V dubnu vyšla coby pátý svazek edice *Lyra* v nakladatelství B. Stýbla nová Kainarova sbírka *Nové mythy*.

Už ve znamení programu Skupiny 42 s kresbou Františka Hudečka. Je v ní úplně jiný typ básní než v Příbězích. To už nejsou brueghelovsky inspirované balady, ale lyrické výpovědi o současnosti, většinou trýznivého ladění. Některé hluboké a krásné.
(Josef Hiršal)

1947

Jako patnáctý svazek edice českých autorů Plejada, vydávané nakladatelstvím Symposion Rudolfa Škeřika, vychází další Kainarova sbírka *Osudy*, zahrnující básně z let 1940—1943.

Básnickovou ženou se stává Pavla Kainarová (1909—1993), v letech 1954—1964 ředitelka brněnského loutkového divadla Radost.

1948

Družstvo Dílo vydává Kainarovu knížku pro děti *Říkadla*, s ilustracemi Zdeňka Seydla.

Kainar ve *Svobodných novinách*, s nimiž toho roku začíná spolupracovat, reaguje na rozhodnutí Ivana Blatného zůstat v anglickém exilu, těmito verši z března 1949: „Teď bude přinucen, Ivánek, za libru / psát a psát zprávičky všech různých kalibrů / a říkat pěkně to, oč shora se mu říká.“

Kainarova nevlastní matka byla bytná u Blatných v Brně. Kainar, když Blatný, ostatně už duševně

nemocný, odešel za hranice, vzal prý ty klíče a byt vyloupil. Kainar byl mstivý úskočný smrad, sám si ho takového pamatuji, záłudný otrok; nesnesl třeba, aby byl poražen v šachu. Dresler ho porazil a Kainar mu řekl: jen počkej!

Šel na brněnskou partaj a Dreslera udal u Šlinga, že schvaluje Blatného emigraci. Nazítří byla svolána schůze, kterou zachránil naprosto na motyku zkárovaný Oldřich Mikulášek. Začal máchat rukama: navrhuju, aby byl Dresler pro schvalování atentátu na Heydricha zbaven funkce redaktora! A bylo po schůzi.

(Ivan Diviš)

1949

V Novém divadle satiry se v únoru koná neveřejná premiéra Kainarovy nové hry *Ubu se vrací aneb Dršťky nebudou*. Na divadelní scénu — tentokrát do Violy — se tento dramatický text vrátil až roku 1988.

1950

V nakladatelství Československý spisovatel vychází sbírka *Veliká láska*.

Kainar už ve Veliké lásce nešel směrem, kterým ukazoval Jindřich Chalupecký; ale pokoušel se básnicky rozvíjet pojetí Zdeňka Nejedlého.

(Milan Blahynka)

1953

V edici České básně vydává Československý spisovatel sbírku *Český sen*.

Rozplýval se v servilitě před Stalinem, největším masovým vrahem historie, vymyslel si k tomu dokonce do veršů jakousi nikdy neexistující holčičku: „A viděl Stalin dívku / a pousmál se na ni...“, čímž zplodil jeden z nejdevoťnějších a nejhnusnějších veršů české literatury vůbec, v němž slovo „pousmál“ nabývá v tomto kontextu kvality nejslzištějšího, nejodpornějšího slova, které v češtině existuje, stává se čímsi jako dávidlem, slizem par excellence.

(Jan Zábřana)

1956

Druhou básníkovou ženou se stává Alice Kainarová, sekretářka Loutkového divadla Radost.

Vybavuji si jeden celonoční „mejdan“ na chalupě malíře Václava Zykmanda u Prudké za Tišnovem, kde se dávno před půlnocí mluvilo bez ubrousků a velice vervní tehdy Adolf Kroupa mluvil o Kainarově jakési úzkosti před ženami; nezapomněl jsem to, protože Adolf užil pro tento stav nezvyklého slova „timidní“, tedy že Kainar je vůči ženám timidní — latinář si snadno odvodí, že odvozeno je to adjektivum od slovesa „timere“ — „báti se“.

(Jiří Veselský)

1959

V pražském divadle ABC měla 23. února premiéru Kainarova hra *Nebožtik Nasredin* v režii Miroslava Hornička.

Na příští sezonu mám hru od básníka Kainara: Nebožtik Nasredin. Koukal jsem jak blázen, když mi ji přines. Hra světové úrovně. Legrační, ve verších, s hudbou, filosofická i lyrická.
(Jan Werich v dopise Jiřímu Voskovcovi z 15. 2. 1957)

V nakladatelství Mladá fronta vychází sbírka *Člověka hořce mám rád*, coby šestnáctý svazek edice Cesty.

Kainar se podílel na scénáři k animované filmové adaptaci Shakespearova *Snu noci svatojánské*, kterou toho roku natáčí Jiří Trnka.

1960

Ve Státním nakladatelství krásné literatury, hudby a umění vychází Kainarova sbírka *Lazar a píseň*, doprovázená fotografiemi Jana Paříka.

1964

Státní nakladatelství dětské knihy vydává v edici Zlatá brána sbírku rozpočítadel *Nevidáno neslycháno*.

1966

Československý spisovatel vydává Kainarovu sbírku *Moje*

blues (původně avizovanou pod titulem *Klavírní koncert*).

1967

Josefu Kainarovi je udělen titul zasloužilého umělce.

Myslím si, že Kainar měl nejradši sám sebe a že to hrál tak, aby to vypadalo dobře, neegoisticky. Rád si žil na cizí účet, i když většinou jen v teplácích, ale zato na Dobříši nebo další svazové zotavovně, na Ždání. Nerad za sebe něco platil. Hlavně ne účty za svá ubytování v těchto domovech, rozumí se včetně manželky. Když neměl vypito, tvářil se dobronmyslně jako najedený medvěd a vypadal jako nějaký hodný skromňoučký moravský „stréček“. Ale když vypito měl, lezly z něho všechny mindráky, byl zlý a jedovatý. Nebylo příjemné posedět s ním u jednoho stolu.

V dobříšské jídelně s Drdou, dalším zámeckým starousedlíkem, v takové ráži nejednou na sebe pozvedli židle.

(Vlastimil Maršíček)

1970

Josef Kainar přijal funkci předsedy přípravného výboru nového Svazu českých spisovatelů.

Z roztroušených básní Kainarova posledního pětiletí jsem četl (tehdy!) jen nemnohé. Nabíraly — jak to později řekl Jiří Opelík — ze studnic trojí ironie: hořké, polemické, skeptické. Tím otřesnější byl pak počátkem roku 1971 dopad stručné novinové zprávy, že Josef Kainar se stává hlavou nové spisovatelské instituce, „výběrové“, „ideově čisté“, tedy onoho normalizačního svazu, který čtyři pětiny českého spisovatelstva prostě vyřadil. Kainar mezi Kozáky, Šajnery, Boušky a podobnými — nedokázali jsme si ho představit... Zsvěcenci pravili, že funkci nemohl nepřijmout — kvůli zadlužení!
(Ludvík Kundera)

1971

Dne 16. listopadu Josef Kainar umírá na Dobříši, pohřben je na Vyšehradském hřbitově.

b

Vnášíš tmou, neklid a rozvrat do lidskejch životů

Vnášíš tmou, neklid a rozvrat do lidskejch životů,
napsala jsem tomu hajzlovi před chvílí, a taky:
S jasnou hlavou ti říkám, tohle já nemám zapotřebí.
Víc k tvým postojům a celé situaci není třeba dodávat,
Jaruna.

Úplně ho vidím, jak se teď směje,
vlastně usmívá, vlastně jak je vážnej a smutnej,
tak moc bych ho chtěla obejmout!

Bude hulit v autě před našim panelákem,
až okýnka zešednou a zbetonovají.
Počká, až se vrátím z noční a
budu obzvlášť hnusně unavená.
Jaruno! zařve, Nasedni!
Pojedeme pak k řece
šílenou rychlostí, ani jednou se na mě nepodívá,
volant bude tisknout oběma rukama
a tam na břehu pak hlesne jako vodník:
„Tohle už víckrát nedělej;“
až se komáří leknou.
Doma mě pak bude sušit fénem.

Je nás prý už jen pár, kdo ještě nezešílel

Je nás prý už jen pár, kdo ještě nezešílel,
žijeme v tee-peečkách, vigvamech, dírách,
když se vrací zkřehlá od vodopádů,
vypadá jako já, když mi bylo tolik,
píšu jí na břicho špičkou jazyka milostné básně
a ona zajíkávě zpívá,
včera přinesla z rokliny dva ježky,
hned jsme je opekly a snědly, co šlo sníst,
duše není nehmotná, vypadá jako sekaná od babičky
a stejně tak i voní, prý už brzy bude konec.

Nesu ti pět žízal, jsou tučné, dáme si je
s medvědími česneky.
K pití voda od pramene, jen trochu nahnědlá.
Lovci včera chytili malé děvčátko, oholili ho a okořenili
na místě.
Toulalo se v troskách OC Šestka.
V mechu u toho velkého kamene jsem našla dámskou lodičku.
Pamatuješ ještě? Podpatky? Flitry?
Člověk si to už ani neumí představit.
Položím ti ji v jeskyni k ohništi.

Výstřih měla pořádný

Výstřih měla pořádný,
rovněž zadní partie byly v pořádku —
velmi úspěšná milenka sériového vraha

ve výtahu mlčky sleduje číselník,
kde se stále něco mění,
on hledí na kovové panty,
které odněkud
jako by snad znal.

Opatruj své nitro!
nabádá ho vždy na rozloučenou,
když on se vrací k výtahu
a ona naskakuje do přistaveného vozu
své kariéry
státní poznávací značky ZE-LENA 0206.

Jako vězeň mohl jenom milenu a petru plus o Vánocích zorku.
Teď může všechno, leč lety zmoudřel,
bere jen něco:
Ovívání palmovým listem,
hrozny přímo do úst,
bambusové pero.

MÍR-OFF 007 (kaligrafická báseň)
mlaskavě prochází porodním kanálem!
V příjemně zvířeném vzduchu
to bude bomba.

Jaroslav Kocián; z cyklu *Surela*, 2013—2015

Jak se tak ohlížím za uplynulým rokem v naší rubrice, vidím tu na stolech spoustu dobré poezie — ale nějak jsme zapomněli na prózu. Dneska to tedy aspoň trochu napravíme, když se blíží ty Vánoce.

Hostinec

Dan Jedlička

Jan Švejcárek se mě v e-mailu ptal, jestli se mu „alespoň občas daří překročit onu tenkou hranici mezi veršovánkou a poezií“. Ano, daří! A přestože jeho psaní místy může svou formou, obsahem a stylizací připomínat tvorbu J. H. Krchovského, v zaslaném souboru jsem si s gustem počel a rád zveřejním šest kousků:

Jan Švejcárek

Důvěrná

Nevěřím ničemu, nevěřím nikomu,
nevěřím ve spásu a ani v pohromu.
Na peklo nevěřím, ani v ráj na zemi,
ani vám nevěřím. Proboha, věřte mi!

• • •

Setřel jsem podpatkem bílý kruh bezpečí
opsaný v koberci svícenou křídou;
až pro mě přijdou, tak vydám se bez řečí,
vydám se bez řečí, pakliže přijdou.

• • •

Krčím se pod stolem, snad abych nepropás
otravný záznamník, z něhož můj tichý hlas
hlásí všem z bezpečí nad mými zády
děsivou skutečnost: ještě jsem tady.

• • •

Na mě už neplatí sortiment od Rotta,
skoby a špagáty, či kule z olova.
Když už jsem zbůhdarma prosral půl života,
proč druhou neprosrat pro změnu doslova?

Matějská

Jsme slabí ve víře, jakož i v ramenou.
Už dávno neklepem na bránu kamennou,
gordická tkanička vejpůl je přečata
a pořád čekáme na tele ze zlata.

Kam se však uchýlit, když zdechla naděje?
Zbývá jen očistec Svatého Matěje,
kde všechny myšlenky vyměním za vatou
svěcenou bratrstvem kočičích pařátů.

• • •

Topím se v moři
záchranných kruhů
hodte mi prosím vás
trochu vody
ať můžu plavat

Rosta Štěpáník poslal povídky, a tak jak už bylo řečeno, budiž dnes prozaikům přáno. Autor píše, že publikační zkušenost dosud nemá, a jeho texty by jistě snesly nějakou tu úpravu — ale na čerstvého maturanta to není úplně špatné:

Rosta Štěpáník

Zaplať a poslouchej

V pravačce držím už druhý pivo a na tričku mám mastný fleky. Jsem doma a jako vždycky zapínám televizi, kde zase blábolí nějaké tlustoch. Podle TV programu se musí rozhňovat už dobrou půlhodinu. Slušnej výkon, říkám si a na spodní části obrazovky vidím běžet rychle za sebou věty: „Pošlete dotaz na číslo 99789100... PANE SENATORE, MOC VAM FANDIM. MARIE... Je pravda ze kradete na daních? Anonym.“ A taky: „Dobrý den, chtěl jsem se zeptat, jestli se i letos zúčastníte pálení slivovice v Komni. Minule to bylo povedené. Starosta Bejkal.“ Uvažuju, že bych se toho blba taky na něco zeptal, ale pak si všimnu, jak o něco později jede ještě úplně drobounká informace o tom, že jedna smska stojí 70 korun. A tak mě napadá, jestli náhodou není ten účet za telefon starosty Bejkala proplácenej z rozpočtu vesnice a taky jestli si z něj občas nezavolá na nějakou erotickou linku. Vsadil bych na to i poslední kilo.

Já jsem to už zkoušel, jen tak mimochodem, a povím vám, že nic moc. Čtvrt hodiny jsem musel poslouchat dost blbě nahraný sténání, aby se pak ozval medovej hlásek, kterej mi povídá, že jsem se dovolal Leničce a co bych si jako přál. Tak tý medový Leničce povídám, že jsem nějaký ten a ten a že volám, protože se cejtím sám. A Lenička pak spustila zajímavěj příběh o tom, jak si to spolu rozdáváme na střeše nějakýho paneláku, ale než se dostala ke svlíkání, trvalo jí to víc jak půl hodiny, a to pak její slova přestaly mít i poslední zbytky účinnosti, kterejma do té doby ještě jakžtakž oplývaly. Já navíc věděl, že tímhle tempem mi na dveře za chvíli zaklepu exekutoři. Nezbyvalo mi nic jinýho než najednou vyhrknout procítěný „Ach jo, sakra jo!“ a zavěsit.

Vyšlo mě to na skoro tři tisícovky.

Básně Lucie K. Kněžičové se v tematické rovině snaží proplouvat úskalím vztahů. Ale zatímco v reálném životě člověk nemusí být kdovíjaký kormidelník a ono to nakonec vždycky nějak dopadne, v poezii se s neobratností do cíle dostat nedá. Lucii bych doporučil hlídat si příliš okoukané obrazy a motivy (*hejna vran, křídla, hnízda*), nesoustředit se tolik na psaní „o mně a o tobě“ (což je typická poloha začínajících autorů) a hlavně srovnat rozkolísaný kurz, pokud jde o styl psaní. Takhle se vedle celkem zdařilých civilních momentek načrtnutých obecnou češtinou objevují i vzletné lyrické pasáže („dosud cítím / zbytky soli na svých rtech“; „navždy mi budou krákat do sna / z nahých topolů“), jako by se autorka nemohla rozhodnout, jak chce vlastně psát. Proto dnes jen dvě básně:

Lucie K. Kněžičová

místo které (ne)bylo

na okraji mého města prales
křídlatky i topinambury
střepey lahví vajgly použitý kondomy
boty visící na drátech

po zdech výkřiky
triumfy čerstvě dospělých
ing vláda a ing beruška
jenom se rozletět do světa

šli jsme k tobě na kolej
cestou pár polibků
v žebadle skripta a víno

dnes beton
kultivovaný jezírko
s tlustýma červenýma rybama
kavárnička banka korporáty parkoviště
tramvaje plný ajtáků a nafintěných ečč ár

a nikdo si nevzpomene
na všechny mladý nadšený
schovaný ve zdech

možná to ani nebylo
možná se mi to místo zdálo
možná si ho pamatuju jen já
možná nějaké paralelní vesmír

protože ta dnešní cizost je děsivě opravdová

pod branickými skalami

čekala jsem čtyřicet minut
než jsi dorazil na rande
(naivka dochvilná)

čekala jsem čtyři měsíce
než jsi mi to vysvětlil
(už ani nevím co)

čekala jsem čtyři roky
než jsi zmizel
(z mýho podělanýho vesmíru)

konečně nečekám na nic
a klidně skoro čtyři hodiny courám
pod branickými skalami
který se nám smějou
už čtyři sta miliónů let

Robin Hruška mi zaslal soubor obsahující básně i kratičké povídky. Zcela diskriminačně jsem se nejdříve začel do básní, ale byly to nakonec autorovy drobné prózy, co mě zaujalo. Oceňuji hlavně nápaditost a vynalézavou práci s jazykem:

Robin Hruška

Realityšou

Blizej hnípal cosi ve svých obytných prostorách a dobře věděl, že je při tom pozorován. Všichni jsme se tiskli na obličej jeho skleněných stěn a chladili své zpotené tváře zvlhčujícími pepermintovými jazyky. Zírali jsme na něj intenzivně a se zájmem, nemohli jsme z něj spustit lana, protože byl příliš suchý a lana příliš mokrá. A hlavně jsme se vyskytovali v oddělení skleněných stěn, kde je spouštění lan a jiných tupých předmětů ústavně zakázáno.

Blizej hnípal cosi ve svých obytných prostorách a užíval si zraků veřejnosti, protože věděl, že je sám a vždycky bude sám. Když jedl knedlíky s omáčkou, byla to šou, ale když jedl pářečky velké jako malíček otlého chlapce, nikdo nebyl zaujat a Blizej dostával na příslušných webových portálech negativní recenze. Jindy se vysvlékl donaha a dostal záchvat kašle nebo erekci. To si pak lehl na záda a nějakou chvíli tak pobyl. Nikdo nechápal, proč to všechno dělá, ale všichni ho sledovali pravidelně a s netrpělivým nadšením.

Strašná mela v naší ulici

Dvě stě třicet pět lidí stálo opodál u stěny oranžové budovy, čechrajíce svá kadeřavá záda o štukovanou omítku. Tu kdosi vyjekl a přibil hředívko mezi všechny ty nic netušící tovaryše. Neuplynul ani aromatický segment času a všichni už se váleli na zemi, mohli se přetřhnout o to, kdo hředívko polapí, ukořistí, ponoří do vody a využije ve svůj prospěch. Hředívko sebou rozkroušeně trhalo na zemi ve změti cizích rukou, nohou a nejen končetin. Bylo jasné, že o to tady vůbec nelze. Hředívko byla jen záminka pro všechny ty nic netušící tovaryše, jak se navzájem povalit, rozestřít a scucnout se na podlaze zaprášené ulice.

Pozoroval jsem to z balkónu nějakých osm metrů nad místem děníčka. Plival jsem na ně nejrůznější častování, aby již onoho zanechali, aby utišili pudy primaverálních zábav a zaobalili tu hanbu do uzlíčku bílých prostěradel a protlačených matrací. Pak jsem si do rozčileného hrdla vecpal knedlík a otřásl se. Jim to bylo jedno, hekali v mastném propletení a jejich vnitřnosti jako by se lepily na okna všech oken přilehlých bytů.

A to je z Hostince vše, nad vašimi texty se potkáme zase za měsíc. Posílejte vždy v jednom (!) souboru na e-mail hostinec@hostbrno.cz a nezapomeňte připojit i svou poštovní adresu.

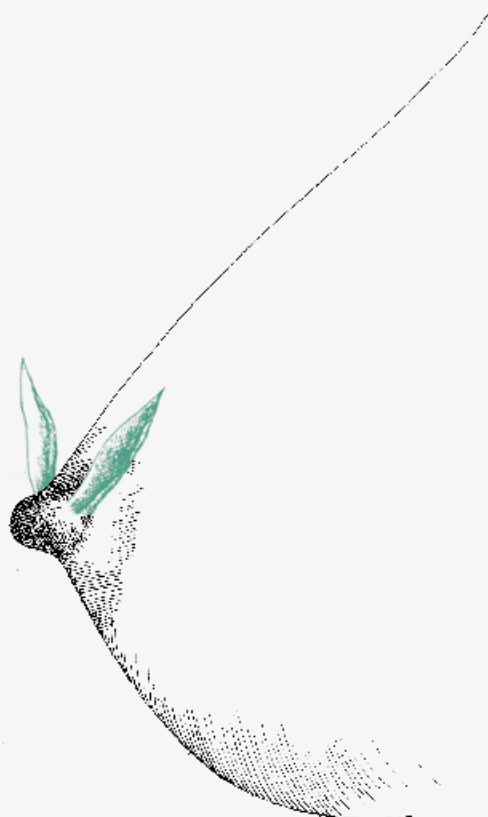
Dobré ráno

Kde se ve mně bere ta zbytečnost? Utrhnu si kousek chleba a už vzápětí ho zase disponuju do kontejneru. Džem, máslo, med či marmajst — netuším, jak je aplikovat. Nůž se mi smýká v ruce a cosi mručí a já ho svírám stále pevněji, tak pevně, že ho za chvíli hledám na zemi. Nehledám, musel bych se sehnout pod stůl a šmátrat rukou po čisté podlaze, což mi zrovna přijde jako to nejdopornější, co můžu v tuhle chvíli udělat. Nakláním se nad talíř a čelo si podpírám zápěstím. Druhá ruka levituje mezi ústy a chlebem, snaží se mne lstivě nakrmit. Netuší, že i nad ní mám absolutní kontrolu. Stačí jedno suchý sousto bez margarínu či jiných redundancí, prostě jen tak, amorfně, jak bylo z chlebového tělesa utrženo, a levitace ustává a ukládá se do šuplíku s vařečkami a souborným dřevěným náčiním. Ach, snídaně moje!

Zbyl mi tady čaj — ten jediný se tváří, že mě chápe. Bledě nažloutlý, až je mu vidět skrz, jak si máchá pytlík, holomek jeden. Spokojeně si hoví na nedostupné straně ranní tabule a nutí mě skácet sloup podpírající mé čelo a vyměnit jej za druhý. Uběhlo pár let. Z trosek sloupu se zvedá několik prstů a jeden po druhém se stáčejí kolem sálající hrudi hrnku. Dávno zapomněly své poselství a staly se bohem. Místo čaje je tu dýmající moře, rozpínavý vesmír, co se poprvé trhl ze řetězu. Mělce narůstá v rozměry oceánu, přetéká přes okraje Země a crčí dolů z cípů plastového ubrusu.

Dan Jedlička (nar. 1973) je básník, překladatel z angličtiny a nakladatelský redaktor.

Za Janem Steklíkem (5. 6. 1938 — 11. 11. 2017)

Miroslav Balašík

Seznámil nás tehdejší šéfredaktor *Hosta* Igor Fic. Začínal jsem studium na filozofické fakultě a Honza, známý malíř a bohém, sedávající s profesory a umělci v Akádě, se stal součástí mé iniciace do tohoto světa. Chodívalo se pak do vinárny Rosa Coeli. Na baru dvojka červeného a přetékající popelník. Díval se vždycky jakoby potměšile přes obroučky brýlí, posazené až na špičce nosu, hřbetem ruky mne plácal do ramene a říkal hele, hele a pak něco

důležitého nebo srandovního o Janu Skácelovi, Olegu Susovi a *Hostu do domu* nebo o Karlu Neprašovi a Křížovnické škole, až dokud mu nepřestalo být rozumět nebo se neobjevila démonická paní Marie, která nás buď rozpustila, nebo (častěji) se k nám přidala. Byl konec roku 1990 nebo možná jaro 1991 a čerstvě nabytá svoboda měla tvar ženského poprsí, které se vzdouvalo všude od trafik s pornočasopisy až po předvolební politické plakáty. Ale já jsem tehdy i díky Steklíkovým Ňadrovkám začínal chápat, že skutečná svoboda není v rozepínání a odhalování čehokoli, ale je ve hře s významy, v jejich zmnožování, překrývání a střetávání, které nešimrá v poklopci, ale vzrušuje úplně jinde a mnohem hlouběji. A tam také pro mne zůstane napořád i Honza Steklík.

Autor je šéfredaktor *Hosta*.

Bibliografie

Host 2017

ateliér

- 1/2017, s. 2. Evžen Sobek. 20.
 2/2017, s. 2. Jaromír Funke.
 Fluidum nepředemtnosti.
 3/2017, s. 2. Josef Moucha.
 Fotopražce.
 4/2017, s. 2. Igor Malijevský.
 Na šířku.
 5/2017, s. 2. Adam Hrubý. Adam
 Hrubý je vedlejší produkt
 lidské nutkavosti.
 6/2017, s. 2. Pavel Šmíd.
 7/2017, s. 2. Dagmar
 Hochová. „Neznámý sjezd“
 Dagmar Hochové.
 8/2017, s. 2. Libuše Jarcovjáčková.
 9/2017, s. 2. Jan Douša.
 Na vlně intuice.
 10/2017, s. 2. Jaroslav Kocián.

bávník čísla

- 1/2017, s. 4, 14, 69. Milan Děžinský.
 2/2017, s. 4, 17, 42, 75, 90. Adam Borzič.
 3/2017, s. 4, 18, 27, 40, 65, 84.
 Luděk Marks.
 4/2017, s. 4, 23, 44, 55, 90.
 Ivan Blatný.
 5/2017, s. 4, 17, 48, 71. Marie Šťastná.
 6/2017, s. 4, 15, 22, 47, 66, 73.
 Pavel Rajchman.
 7/2017, s. 4, 19, 42, 43.
 Michal Maršálek.
 8/2017, s. 4, 17, 54, 88. Jonáš Hájek.
 9/2017, s. 4, 47, 52, 73, 86.
 Zuzana Gabrišová.
 10/2017, s. 4, 16, 25, 60, 73, 76,
 107, 118. Jaroslava Oválská.

nekrolog

- 2/2017, s. 7. Jak dospět k fikčním
 světům. Příběh Lubomíra
 Doležela (*Aleš Merenus*).

- 3/2017, s. 9—17. Ohlédnutí
 za Antonínem Přídalem.
 5/2017, s. 6—7. Svá slova píšou
 tesařskou tužkou... Za bás-
 níkem Jaroslavem Žilou
 (1961—2017) (*Pavel Hruška*).
 7/2017, s. 6—7. Byl Básník.
 Ohlédnutí za Jiřím Kuběnou
 (1936—2017) (*Martin Reiner*).
 8/2017, s. 56—57. Theatrum mundi
 Evy Kondryšové (*Viktor Janiš*).

polemika

- 2/2017, s. 9. Viděno počítačem
 (*Tomáš Kubíček*).

názor

- Balašítik, Miroslav: Co s penězi?,
 5/2017, s. 8—9.
 Balašítik, Miroslav: Doba bez smíchu
 a k zapomnění, 10/2017, s. 6—7.
 Balašítik, Miroslav: Literární ceny
 a otázky mravní, 1/2017, s. 6—7.
 Klíčová, Eva: Svůj postkomunismus
 si vzít nedáme, 8/2017, s. 6.
 Klíčová, Eva: Vymazlené české
 geny, 3/2017, s. 6—7.
 Němec, Jan: Velký editor,
 7/2017, s. 8.
 Němec, Jan: Vyplašené
 zvířátko v malé a měkké
 kanceláři, 2/2017, s. 8.
 Staszek, Zdeněk: Křížáci
 tolerance, 9/2017, s. 7.
 Staszek, Zdeněk: Nenechat se přerůst
 skutečností, 4/2017, s. 6.
 Stöhr, Martin: Na básnické
 frontě klid, 6/2017, s. 6.

osobnost

- Děžinský, Milan: Je omyl zabývat
 se jen svou vydestilovanou
 intimitou. S básníkem Milanem
 Děžinským o hranicích jedno-
 duchosti, angažovanosti umělce
 a sčítání prošlapaných cest (*ptal se*
Martin Stöhr), 9/2017, s. 8—14.

- Faber, Michel: Slovo eschatologie
 jsem si vyhledal až v pětačtyřiceti.
 S Michele Faberem o jeho
 novém románu, smrti ženy a vzdá-
 lenostech mezi lidmi (*ptal se*
Petr Vizina), 2/2017, s. 10—15.
 Frič, Jaroslav Erik: V životě je nejpod-
 statnější nebýt svině. S Jaroslavem
 Erikem Fričem o sestupu pod
 hladinu vědomí, bytí na okraji
 okraje a ústředních větvích života
 (*ptal se Martin Stöhr a Eva*
Klíčová), 4/2017, s. 9—15.
 Moresco, Antonio: Zkušenost
 podzemí mám v DNA.
 S Antoniem Morescem o italské
 literatuře, Světýlku a nalezených
 čtenářích (*ptala se Alice*
Flemrová), 8/2017, s. 22—29.
 Nezbeda, Ondřej: Naučil jsem se
 mlčet. S Ondřejem Nezbedou
 o reflexi literatury, umírání
 a paměti (*ptal se Jan Němec*),
 7/2017, s. 10—18.
 Palahniuk, Chuck: Ukazují
 čtenářům, že životní tragédii
 lze přežít. Chuck Palahniuk
 o násilí, církvi, 11/9 a významu
 řeckých komedií (*ptal se Richard*
Olehla), 1/2017, s. 9—13.
 Pilátová, Markéta: Zdáva se mi o tom,
 co píšou. S Markétou Pilátovou
 o Janu Antonínu Baťovi, genu
 loci a snech emigrantů (*ptala se*
Soňa Pokorná), 3/2017, s. 21—25.
 Šindelka, Marek: Jazyk je politika
 i poezie. S Markem Šindelkou
 o dětech, o jednom temném
 případu a o světě, z něhož se stal
 hrůzostrašný bastard (*ptal se*
Jan Němec), 10/2017, s. 8—15.
 Topol, Jáchym: Naděje je v tom,
 že žijeme. S Jáchymem Topolem
 o Citlivém člověku, smrti blízkých,
 Rusku a naději (*ptal se Ondřej*
Nezbeda), 5/2017, s. 11—15.

k věci

- Balašítik, Miroslav: Věřit a měřit,
 8/2017, s. 18—21.
 Bubíková, Šárka: Fany, fandomy a fan-
 fic. O fanouškovství, které se stává
 literaturou, 2/2017, s. 18—21.
 Čerbák, Roman — Klenovský,
 Martin: Místo pro nečekané.

- Všechno, co jste kdy chtěli vědět o veřejném prostoru, 10/2017, s. 18—23.
- Janáček, Pavel — Špidla, Kryštof — Málková, Iva — Merenus, Aleš — Piorecký, Karel: Česká literatura 2016: První bilance, 1/2017, s. 16—24.
- Jungmanová, Lenka: Nové české drama: Identita je „in“ aneb Portréty a úchylky, 9/2017, s. 48—51.
- Klíčová, Eva: Česko hledá mainstream. Záhada českého myšlení o literatuře: mainstream je tu to, co je nejmíň, 5/2017, s. 18—24.
- Kokeš, Radomír D.: Pokračování přístě, přístě... i přístě. Poznámky k počátkům nadvlády seriálového vyprávění ve filmu i v televizi, 4/2017, s. 82—87.
- Kosatík, Pavel: Od Konference ve Wannsee přes Amadea až k Bohémě. Co je pravda (nejen) v historickém filmu, 7/2017, s. 20—23.

reportáž

- Folný, Jan: Pátek na Černé lince. Literární reportáž vyťukaná do mobilu v londýnském metru, 6/2017, s. 16—20.
- Hamelin, Simon-Pierre: Tanger: čtvrtý Řím. Původní reportáž o marockém městě u Gibraltaru, které je řadu let svérázným centrem literatury, 8/2017, s. 80—87.
- Maňák, Vratislav: Slavnější než Beatles. Původní literární reportáž ze Západního břehu Jordánu, 4/2017, s. 16—20.
- Tochman, Wojciech: Jako bys jedla kámen. Literární reportáž z bývalé Jugoslávie, 9/2017, s. 80—85.

beletrie

- Bendová, Veronika: Bouřka, 6/2017, s. 102—105.
- Čermáček, Miloš: Ostrovní, 2/2017, s. 44—45.

- Fischerová, Sylva: Žrádlo, vole. Původní povídka české autorky pro Host, 3/2017, s. 34—38.
- Hořava, Matěj: Cizí boty. Původní próza českého autora, 5/2017, s. 26—28.
- Hudec, Ondřej: Molotov, 6/2017, s. 107—113.
- Iljašenko, Marie: Sen o šestiruké holčičce, 5/2017, s. 72—76.
- Katalpa, Jakuba: Doupě. Úryvky z románu, 4/2017, s. 46—51.
- Katalpa, Jakuba: Na vesnici, 6/2017, s. 96—101.
- Kosatík, Pavel: Ta kniha nevyjde! Co nebylo v Hovorech s TGM, 10/2017, s. 65—71.
- Kratochvil, Jiří: Život krade z literatury. Vzpomínka na rok 1967 a roky jiné, 7/2017, s. 91—93.
- Rotrekl, Zdeněk: Hnízda ze stromu, který odchází. Z nepublikovaných memoárů, 2/2017, s. 86—89.
- Šimáček, Jiří: Žijte tak, jako by váš otec již zemřel. Původní povídka pro Host, 8/2017, s. 32—38.
- Topol, Jáchym: Miran jde k zemi. Ukázka z románu Citlivý člověk, 1/2017, s. 26—31.
- Urban, Miloš: Závěrka aneb Ztížená možnost happy endu. Ukázka z prozaické novinky, 2/2017, s. 22—27.

téma

1/2017, s. 32—49. Nobelova cena pro Boba Dylana

- Jsou mé písně literatura? (*Bob Dylan*), s. 34—35.
- Stručný životopis Boba Dylana (*Jan Němec*), s. 37.
- Medaile pro Mount Everest (*Michal Sýkora*), s. 39—44.
- Bob „Nobel“ Dylan (*Jan Němec*), s. 40—43.
- Zaslouží si Bob Dylan Nobelovu cenu za literaturu? (*Petr A. Bílek — Jan Němec*), s. 46—47.
- Nezapamatovatelný svět. Bobu Dylanovi (*Petr Hruška*), s. 49.

2/2017, s. 28—41. Literatura a stroje

- Výpočet lidství. O počítačích, milostných dopisech, jezuitech,

umělé inteligenci a blízkosti (*Zdeněk Staszek*), s. 30—36.

- I digitální technologie jsou lidským výtvořem. S Karlem Pioreckým o digital humanities (*ptal se Jan Němec*), s. 37.
- Z umělého srdce. Výběr z počítačově generované sbírky Poezie umělého světa (*Jiří Materna*), s. 38—39.
- Čtení z vesmíru (*Zdeněk Staszek*), s. 41.

3/2017, s. 43—63. Karl Ove Knausgård

- Poprask na fjořdech. Ohlédnutí za recepci Mého boje od Karla Oveho Knausgård (*Daniela Mrázová*), s. 44—50.
- To není reality show. S překladatelkou Klárou Winklerovou o soužití na tři a půl tisíce stranách a hranicích tvůrčí osoby (*ptal se Jan Němec*), s. 46—50.
- Stud psát sám o sobě. Zpráva o jednom procesu (*Karl Ove Knausgård*), s. 53—57.
- Náš boj. O jednom ojedinělém experimentu na téma psaní a všední život (*Jan Němec*), s. 59—63.

4/2017, s. 24—43. Psaní bez papíru

- Psaní v postdigitální kultuře. Ctrl+A Ctrl+C Ctrl+V (*Kateřina Piorecká*), s. 26—31.
- Offline is the new luxury. S českými spisovateli o technologii psaní, s. 33—41.
- Z útroh paměti (*Miloš Voráč*), s. 42—43.

5/2017, s. 30—47. Thomas Pynchon

- Na hraně hrušňového osvětlení. Thomas Pynchon v době Výkřiku techniky (*Alena Dvořáková*), s. 33—39.
- Co víme, že nevíme jistě (*Martin Svoboda*), s. 34—37.
- Básník digitální přesnosti. S Martinem Svobodou o překládání Výkřiku techniky (*ptal se Jan Němec*), s. 40—41.
- Lenost. Z cyklu Smrtné hříchy (*Thomas Pynchon*), s. 42—45.
- Mezi Edvardem Hopperem a Davidem Lynchem (*Michal Ajvaz*), s. 46—47.

6/2017, s. 24—45. Hradec Králové a Pardubice

- Okolo Hradce... Literární Hradec (*Nella Mlsová*), s. 26—30.

- Mým snem je literární kavárna.
Rozhovor s nakladatelem Pavlem Mervartem (*ptal se Jan Němec*), s. 31.
- Pavouci v kloboucích. Literární Pardubice (*Lukáš Vavrečka*), s. 33—35.
- Sejdeme se na Kuňce! Literatura pod Kunětickou horou (*Jiří Studený à la Dr. Krejzberd*), s. 36—37.
- Tento kraj mudrlantů! (*Petr Rýgr*), s. 36.
- Vlastně se víc míjíme než potkáváme (*František Burda*), s. 38.
- Polabské roviny — za čím a kudy jít (*Ladislav Seleško*), s. 39.
- Východní Čechy literární a kulturní, s. 40—43.
- Lis tří bratří. Umělecký rod Vokolků, s. 40.
- Další dobří rodáci aneb Nasrat celej Kostelec, s. 41.
- Nohy a ruce. O regionální literatuře (*Slavomír Kudláček*), s. 44—45.
- 7/2017, s. 25—41. Literatura úpadku: začátek konce**
- Přej si něco, padá Řím. O zkáze, vynálezu budoucnosti a fikci konce (*Zdeněk Staszek*), s. 26—32.
- „Křesťanské hodnoty“, to zřídlo sviňáren. S Martinem C. Putnou o apokalypse, křesťanství a duchovních, kterým nehrábo (*ptal se Zdeněk Staszek*), s. 33.
- Eschatolog, s. 34—35.
- Buď sbohem, Západe! Glosy k českému „radostnému deklinismu“ (*Petr Hlaváček*), s. 36—39.
- Survivalismus (*Jan Němec*), s. 41.
- 8/2017, s. 39—53. Zázračný hoch Michael Chabon**
- Sedmiramenný muž Michael Chabon. O jednom spisovateli od začátku až do konce (*Radek Olehla*), s. 40—45.
- Stylistická ekvilibristika. S překladatelem Petrem Eliášem o Chabonových Zázračných hoších (*ptal se Jan Němec*), s. 46.
- S buldozerem poetické licence. S překladatelem Richardem Podaným o Chabonově Měsíčním svitu (*ptal se Jan Němec*), s. 47.
- Závěrečné stránky mého románu. O tom, jak se píše prvotina (*Michael Chabon*), s. 49—52.
- August Van Zorn a půlnoční choroba (-jn-), s. 53.
- 9/2017, s. 24—45. Literatura a revoluce**
- Oblaka byla rudými kulisami. O novém umění a novém člověku na pozadí bolševické revoluce (*Tomáš Glanc*), s. 27—31.
- Stále neexistuje památník obětím Velké kulturní revoluce. Se Zuzanou Li o ideji a praxi revoluce v Číně (*ptal se Jan Němec*), s. 32—34.
- V rámci revoluce všechno, mimo revoluci nic. Tři těžké případy kubánské literatury (*Anežka Charvátová*), s. 36—41.
- Borges a Sabato na večeri s generálem Videlou (*Anežka Charvátová*), s. 42.
- Komunistický bonviván Pablo Neruda a stoletý vtípálek Nicanor Parra (*Anežka Charvátová*), s. 43.
- Jak si představujete revoluci dneška?, s. 44—45.
- 10/2017, s. 26—59. Jiří Kuběna**
- Outsider na Olympu. O životě a smrti Jiřího Kuběny (*Zdeněk Janál*), s. 28—34.
- Nad rakví Jiřího Kuběny (*Jaroslav Erik Frič*), s. 30—32.
- Amor Vítězný (*Jiří Kuběna*), s. 36—38.
- Redakční poznámka (*Zdeněk Janál*), s. 39.
- Dopis Jiřího Kuběny Janu Koblasovi. Malá ukázka z rozsáhlé korespondence Jiřího Kuběny, s. 41—45.
- Dům s červeným bukem ve Vranově nad Dyjí. Zámeček — vila; Dům Mužů — Dům Mariin; sídlo přátel a samizdatu, hlídané šelmou (*Pavel Krška*), s. 46—48.
- Na rozhlasový mikrofon. S Alenou Blažejovskou o vzniku paměti Jiřího Kuběny (*ptal se Zdeněk Janál*), s. 49.
- Hříšník s taškami v ruce se vrhá k papamobilu. Vzpomínání na Jiřího Kuběnu (*František Rychlík*), s. 50—51.
- Saudade: Přes hrob a Bítov. Dva překlady Jiřího Kuběny do angličtiny a japonštiny (*Joseph N. Rostinsky — Yoshiaki Nakano*), s. 52—55.
- Když se vysloví jméno Jiří Kuběna (*připravil Zdeněk Janál*), s. 56—59.
- Adichieová, Chimamanda Ngozi: Amerikána (*Sylva Ficová*), 4/2017, s. 56—57.
- Alexijevičová, Světlana: Zinkoví chlapi (*Eva Klíčová*), 1/2017, s. 58—59.
- Beatty, Paul: Zaprodanec (*Zdeněk Staszek*), 9/2017, s. 62—63.
- Binet, Laurent: Sedmá funkce jazyka (*Eva Klíčová*), 7/2017, s. 54—55.
- Blatný, Ivan: Jde pražské dítě domů z bia (*Jiří Trávníček*), 9/2017, s. 60—61.
- Bolavá, Anna: Ke dnu (*Eva Klíčová*), 5/2017, s. 52—53.
- Borkovec, Petr: Lido di Dante (*Simona Martínková-Racková*), 8/2017, s. 60—61.
- Boučková, Tereza: Život je nádherný (*Jiří Trávníček*), 1/2017, s. 56—57.
- Graeber, David: Utopie pravidel. O technologii, stupiditě a skryté přitažlivosti byrokracie (*Zdeněk Staszek*), 6/2017, s. 56—57.
- Hakl, Emil: Umina verze (*Ivan Adamovič*), 2/2017, s. 48—49.
- Kalfář, Jaroslav: Kosmonaut z Čech (*Marek Lollok*), 9/2017, s. 54—55.
- Kahuda, Václav: Bytost (*Eva Klíčová*), 10/2017, s. 78—79.
- Katalpa, Jakuba: Doupě (*Petra Kožušnicková*), 7/2017, s. 46—47.
- Marès, Antoine: Edvard Beneš. Drama mezi Hitlerem a Stalinem (*Pavel Dvořák*), 2/2017, s. 56—57.
- Michalová, Eva: Karel Teige. Kapitán avantgardy (*Ondřej Sládek*), 5/2017, s. 60—61.
- Mornštajnová, Alena: Hana (*Jiří Trávníček*), 8/2017, s. 66—67.
- Myšková, Ivana: Bílá zvířata jsou velmi často hluchá (*Vladimír Stanzel*), 10/2017, s. 84—85.
- Oz, Amos: Jidáš (*Jiří Trávníček*), 4/2017, s. 64—65.
- Pilátová, Markéta: S Baťou v džungli (*Barbora Svobodová*), 4/2017, s. 62—63.
- Řehák, Jakub: Dny plné usínání (*Milan Šedivý*), 1/2017, s. 50—51.
- Sorokin, Vladimír: Manaraga (*Hana Řehulková*), 10/2017, s. 86—87.

Stach, Reiner: Kafka. Rané roky (*František Ryčl*), 5/2017, s. 58—59.
 Šindelka, Marek: Únava materiálu (*Kryštof Špidla*), 3/2017, s. 66—67.
 Štindl, Ondřej: K hranici (*Pavel Janoušek*), 3/2017, s. 74—75.
 Tabery, Erik: Opuštěná společnost. Česká cesta od Masaryka po Babiše (*Zdeněk Staszek*), 8/2017, s. 68—69.
 Tokarczuková, Olga: Knihy Jakubovy (*Petra Kožušnicková*), 6/2017, s. 54—55.
 Toman, Marek: Chvála oportunistu (*Jiří Zizler*), 3/2017, s. 76—77.
 Topol, Jáchym: Citlivý člověk (*Eva Klíčová*), 6/2017, s. 48—49.
 Veselý, Karel: Bomba★Funk (*Zdeněk Staszek*), 7/2017, s. 52—53.
 Vladimír 518 (ed.): Kmeny 90 (*Eva Klíčová*), 2/2017, s. 54—55.

kritika v diskusi

Adichieová, Chimamanda Ngozi: Američana — Každý v sobě má malou „Američanu“ (*Sylva Ficová — Pavel Kořínek — Eva Klíčová*), 4/2017, s. 58—61.
 Bolavá, Anna: Do dna — Bolavá místa českého rybníku (*Radomil Novák — Vladimír Stanzel — Boris Hokr — Eva Klíčová*), 5/2017, s. 54—57.
 Borkovec, Petr: Lido di Dante — Na kolibřích vahách (*Simona Martinková-Racková — Adam Borzič — Eva Klíčová*), 8/2017, s. 62—65.
 Hakl, Emil: Umina verze — Česká verze literatury (*Ivan Adamovič — Jiří Peňás — Eva Klíčová*), 2/2017, s. 50—53.
 Kahuda, Václav: Bytost — Polštářek s pohádkovými motivy (*Pavel Janoušek — Kryštof Špidla — Aleš Merenus — Eva Klíčová*), s. 80—83.
 Kalfař, Jaroslav: Kosmonaut z Čech — Mediální prostor pro nutellu (*Marek Lollok — Boris Hokr — Eva Klíčová*), 9/2017, s. 56—59.
 Katalpa, Jakuba: Doupě — Doupě ve skále (*Petra*

Kožušnicková — Vladimír Stanzel — Eva Klíčová), 7/2017, s. 48—51.
 Řehák, Jakub: Dny plné usínání — Made in Prague v bruselském rytmu (*Michal Jareš — Olga Stehliková — Milan Šedivý — Eva Klíčová*), 1/2017, s. 52—55.
 Šindelka, Marek: Únava materiálu — Level příběh / level lítost (*Kryštof Špidla — Petr Vizina — Jan Němec — Eva Klíčová*), 3/2017, s. 68—72.
 Topol, Jáchym: Citlivý člověk — Odcházení vybroušených jazyků (*Aleš Merenus — Sylva Ficová — Patrik Linhart — Eva Klíčová*), 6/2017, s. 50—53.

recenze

Ackroyd, Peter: Hawksmoor (*Lukáš Merz*), 7/2017, s. 60—61.
 Alexijevičová, Světlana: Modlitba za Černobyl (*Jiří Trávniček*), 6/2017, s. 61—62.
 Anderson, Max: Vykopávka (*Václav Maxmilián*), 6/2017, s. 63.
 Baume, Sara: Jasno lepo podstín zhyna (*Anna Militz*), 5/2017, s. 67—68.
 Beran, Stanislav: Vyšehradští jezdcí (*Kryštof Špidla*), 3/2017, s. 78.
 Bivaldová, Katarina: Čtenáři z Broken Wheel doporučují (*Daniela Mrázová*), 4/2017, s. 70—71.
 Borbély, Szilárd: Nemajetní (*Jiří Trávniček*), 2/2017, s. 61—62.
 Burns, Charles: Naposled (*Václav Maxmilián*), 10/2017, s. 91—92.
 Buysser, Pieter de: Řezači kamene (*Veronika Horáčková*), 1/2017, s. 63—64.
 Carrasco, Jesús: Neznámý v zahradě (*Zdeněk Staszek*), 2/2017, s. 60—61.
 Cartmel, Andrew: Poslední deska (*Boris Hokr*), 5/2017, s. 68.
 Clowes, Daniel: Dívka jménem Patience (*Václav Maxmilián*), 1/2017, s. 65.
 Cooke, John Byrne: Na cestě s Janis Joplin. Biografie první velké rockerkyně (*Boris Hokr*), 4/2017, s. 71.
 Csicsely, Lukáš: Svátek (*Dominik Melichar*), 3/2017, s. 80.
 Czendlik, Zbigniew — Zahradníková, Markéta: Postel hospoda

kostel (*Jiří Trávniček*), 6/2017, s. 58—59.
 Dostálová, Zuzana: Proč všichni odcházejí (*Radomil Novák*), 3/2017, s. 78—79.
 Fajt, Jiří — Hörsch, Markus (eds.): Císař Karel IV. 1316—2016. První česko-bavorská zemská výstava (*Tomáš Borovský*), 10/2017, s. 94—95.
 Ferrante, Elena: Geniální přítelkyně, díl druhý. Příběh nového jména (*Jan Němec*), 8/2017, s. 73.
 Fischerová, Sylva: Bizom aneb Služba a mise (*Petra Kožušnicková*), 2/2017, s. 60.
 Fuksová, Zuzana: Cítím se jako Ulrike Meinhof (*Eva Klíčová*), 3/2017, s. 79—80.
 Gaarder, Jostein: Loutkář (*Hana Řehulková*), 8/2017, s. 72.
 Gabriel, Tomáš: Obvyklé hrdinství (*Olga Stehliková*), 8/2017, s. 75—76.
 Goldstein, Klára: Milíře (*Zdeněk Volf*), 7/2017, s. 61—62.
 Graus, František: Živá minulost. Středověké tradice a představy o středověku (*Tomáš Borovský*), 8/2017, s. 73—74.
 Grombří, Tomáš: Jedničky a nuly (*Erik Gilk*), 1/2017, s. 61—62.
 Hadravová, Tereza: Co je nového v estetice (*Hana Řehulková*), 9/2017, s. 68—69.
 Hanus, Ondřej: Volné verše (*Andrea Popelová*), 10/2017, s. 93—94.
 Horák, Jakub: Kočky jsou vrženy (*Eva Klíčová*), 10/2017, s. 92—93.
 Horák, Ondřej: Nebožtík (*Kryštof Špidla*), 10/2017, s. 88.
 Itó, Džundži: Ryby. Útok z hlubin (*Václav Maxmilián*), 7/2017, s. 62—63.
 Jemek, Václav: Na onom světě se tomu budeme smát (*Boris Klepal*), 5/2017, s. 65—66.
 Jemelka, Martin — Ševeček, Ondřej: Tovární města Baťova koncernu. Evropská kapitola globální expanze (*Barbora Svobodová*), 9/2017, s. 66—67.
 Kang, Han: Vegetariánka (*Barbora Svobodová*), 7/2017, s. 56—57.
 Klabal, Daniel: Isidorias (*Jiří Trávniček*), 9/2017, s. 64.
 Knapová, Adéla: Nemožnost nuly (*Zuzana Děngeová*), 4/2017, s. 69—70.

- Knobloch, Iva — Vondráček, Radim (eds.): Design v českých zemích 1900—2000 (*Kateřina Přidalová*), 4/2017, s. 67—68.
- Kol. autorů: Skryté poklady (*Patrik Linhart*), 5/2017, s. 63—64.
- Kopáč, Radim — Schwarz, Josef — Šofar, Jakub (eds.): Ve sladké tísní klína (*Patrik Linhart*), 1/2017, s. 64—65.
- Krejza, Bohumil: Hormon štěstí (*Vladimír Stanzel*), 9/2017, s. 64—65.
- Langerová, Žo: Žila jsem s oddaným komunistou. Československo — můj osud 1934—1968 (*Zdeněk A. Eminger*), 9/2017, s. 67—68.
- Lebeděv, Sergej: Děti srpna (*Marián Pčola*), 3/2017, s. 81—82.
- Librová, Hana a žáci: Věrní a rozumní. Kapitoly o ekologické zpozdilosti (*Jan Němec*), 5/2017, s. 64—65.
- Linhart, Patrik: Nonstop amok (*Kryštof Špidla*), 7/2017, s. 56.
- Maňák, Vratislav: Rubikova kostka (*Pavel Janoušek*), 4/2017, s. 66—67.
- Mandys, Pavel (ed.): Praha noir. Čtrnáct povídek předních českých spisovatelů (*Boris Hokr*), 1/2017, s. 60.
- Materna, Jiří: Poezie umělého světa (*Andrea Popelová*), 4/2017, s. 68—69.
- Meškovič, Alen: Ukulele jam (*Daniela Mrázová*), 6/2017, s. 62—63.
- Moucha, Miloslav: Václav Boštík a jeho francouzský čas. Jak ho v letech 1975—1992 zaznamenal Miloslav Moucha v Paříži (*Zdeněk A. Eminger*), 3/2017, s. 80—81.
- Munroová, Alice: Věřejná tajemství (*Kateřina Kirkosová*), 10/2017, s. 88—89.
- Nesbo, Jo: Žízeň (*Boris Hokr*), 8/2017, s. 71—72.
- Nezbeda, Ondřej: Průvodce smrtelníka. Prakticky o posledních věcech člověka (*Zdeněk A. Eminger*), 5/2017, s. 62—63.
- Ohnisko, Milan: Světlo v ráně (*Zdeněk Volf*), 5/2017, s. 66—67.
- Olič, Jiří: Vy neznáte Mirka Tichého... (*Petr Adámek*), 2/2017, s. 59—60.
- Onuferová, Edita — Pokorná, Terezie (eds.): Jan Lopatka 1940—1993 (*Marek Lollok*), 7/2017, s. 57—58.
- Orlová, Jana: Újedě (*Andrea Popelová*), 8/2017, s. 74—75.
- Piorecký, Karel: Česká literatura a nová média (*Jan Němec*), 4/2017, s. 72.
- Pouillon, Fernand: Divoké kameny (*Zdeněk A. Eminger*), 1/2017, s. 62—63.
- Přibíl, Marek: Svátosti sadistického boha (*Erik Gilk*), 6/2017, s. 58.
- Reiner, Martin: Jeden z milionu (*Eva Klíčová*), 2/2017, s. 58—59.
- Ribbat, Christoph: V restauraci aneb Příběhy z břicha moderny (*Zdeněk Staszek*), 3/2017, s. 83.
- Richterová, Sylvie: Eseje o české literatuře (*Pavel Horký*), 3/2017, s. 82—83.
- Romanská, Lydie: Širka Henriho Bremonda (*Olga Stehliková*), 2/2017, s. 63.
- Sevruck, Alexej: Divadlo tančících loutek (*Aleš Merenus*), 5/2017, s. 62.
- Schlink, Bernhard: Letní lži (*Jiří Krejčí*), 10/2017, s. 90—91.
- Snyder, Timothy: Tyranie. 20 lekcí z 20. století (*Matej Berlanský*), 9/2017, s. 70.
- Správčová, Božena: Uctíváči kruhů (*Andrea Popelová*), 6/2017, s. 59—60.
- Šiktanc, Karel: Horniny (*Andrea Popelová*), 2/2017, s. 64.
- Tidhar, Lavie: Muž leží a sní (*Pavel Kořínek*), 2/2017, s. 62—63.
- Typlt, Jaromír: Za dlouho (*Pavel Kotrla*), 6/2017, s. 64.
- Vajchr, Marek: Jména příběhu (*Vladimír Stanzel*), 4/2017, s. 66.
- Váňa, Jan: Horizont očekávání (*Andrea Popelová*), 9/2017, s. 69—70.
- Vavrečka, Lukáš: Ztracená generace (*Radomil Novák*), 8/2017, s. 70—71.
- Viewegh, Michal: Bůh v renaultu (*Jiří Krejčí*), 8/2017, s. 70.
- Viewegh, Michal: Melouch (*Radomil Novák*), 1/2017, s. 61.
- Viková, Björg: Malé klíče, velké pokoje (*Daniela Mrázová*), 9/2017, s. 65—66.
- Volf, Zdeněk: Před modlitbou přiložím (*Jiří Trávníček*), 7/2017, s. 59—60.
- Vopěnka, Martin: Můj bratr mesiáš (*Boris Hokr*), 10/2017, s. 89—90.
- Vyleta, Dan: Kouř (*Boris Hokr*), 7/2017, s. 58—59.
- Wernisch, Ivan: Tiché město (*Andrea Popelová*), 1/2017, s. 65—66.
- Wolf, Hubert: Příklad Sant'Ambrogio. Utajený skandál římských řeholnic (*Jiří Krejčí*), 6/2017, s. 60—61.

esej

- Borzič, Adam: František a jižní vítr. Čtyři roky pontifikátu papeže Františka, 3/2017, s. 28—32.
- Hollandová, Agnieszka: Oheň ničí, ale i osvětluje — jako hněv. Režisérka Hořického keře o upálení Piotra S., 9/2017, s. 16—19.
- Puskely, Martin: Alenka v říši předvádivosti. Úvaha o jedné nové literární „kategorii“, 2/2017, s. 68—72.
- Xiaobo, Liu: Čínská filozofie vepře, 7/2017, s. 64—70.

rozhovor

- Bellová, Bianca: Nemusím psát za každou cenu. Rozhovor s Biancou Bellovou (*ptal se Miroslav Balaščík*), 6/2017, s. 8—13.
- Daúd, Kámel: Literatura nemá národnost. S Kámelem Daúdem o moci psaného textu, identitě, procesech a málem o rybách (*ptala se Sára Vybíralová*), 3/2017, s. 86—90.
- Helle, Helle: Pokladní v supermarketu má také svůj život. S Helle Helle o vztazích, psaní, feminismu a nečekaných životech (*ptala se Lada Halounová*), 10/2017, s. 100—104.
- Chua, Jü: Velké dílo je prostý příběh. S Jü Chuaem o možnostech literatury, Kulturní revoluci a dnešní Číně (*ptali se Jiří Trávníček a Zdeněk Staszek*), 1/2017, s. 70—73.
- Izdryk, Jurij — Semenčuk, Hryhorij: Lidi jsou zombie. S Jurijem Izdrykem a Hryhorijem Semenčukem o hudbě, Facebooku, zombie apokalypse a hipopu (*ptal se Aleš Sevruck*), 7/2017, s. 96—102.
- Kompaníková, Monika — Grófová, Iveta: Představy napsané, představy natočené. Dialog

- spisovatelky s režisérkou,
4/2017, s. 74—77.
- Kubíček, Tomáš: Směr Frankfurt.
Rozhovor s ředitelem Moravské
zemské knihovny Tomášem
Kubíčkem (*ptal se Miroslav
Balaščík*), 2/2017, s. 76—79.
- Librová, Hana: Jsem environmentální
truchlenec. S Hanou Librovou
o Trumpovi, environmentálním
žalu a poezii (*ptal se Jan
Němec*), 5/2017, s. 78—81.
- Manguel, Alberto: Věřím v otázky.
S Albertem Manguelem
o čtení, české chůvě a digitální
revoluci (*ptal se Jan Němec*),
8/2017, s. 90—92.
- Roubal, Petr: Taje masových rituálů.
S Petrem Roubalem o českosloven-
ských spartakiádách (*ptala se Eva
Klíčová*), 6/2017, s. 68—71.

nová jména

- Kausc, Emma: Rozbalit a skládat,
1/2017, s. 75—77.
- Klenorová, Tereza: Poprvé se bojím
slova úsvit, 2/2017, s. 82—84.
- Kraval, Teodor: Padesát let stará
legenda, 5/2017, s. 82—83.
- Novák, Vojtěch: Pohled za pohledem
očí, 8/2017, s. 78—79.
- Pospíšilová, Zdeňka: Kamkoliv
jdu, 3/2017, s. 93—94.
- Richterová, Hana: Nepít z řeky
plavající sny, 10/2017, s. 96—98.
- Šustková, Tereza: Světlo uvnitř
anděla, 6/2017, s. 84—85.
- Vaňa, Jan: Buldočkem na cestách
Budapešti, 9/2017, s. 74—76.
- Vozka, Jan: Zátíší s koncovými
světly, 4/2017, s. 78—81.
- Vyskočil, Petr: Jen to zkuste,
9/2017, s. 88—90.
- Wudy, Robert: Žrout mateřských
znamínek. Báseň horor,
7/2017, s. 72—77.

historie

- Adámek, Petr: Příběhy, mythy
a osudy Josefa Kainara,
10/2017, s. 110—117.

- Čapková, Eva: Vážený soudruhu,
zdravím Vás... Proč nevyšly
Manifesty explosionismu
Vladimíra Boudníka na strán-
kách Hosta do domu,
3/2017, s. 96—104.
- Dobiáš, Dalibor: Za hranice
podvrhu. Rukopisy králové-
dvorský a zelenohorský v roce
2017, 9/2017, s. 92—95.
- Doležal, Miloš: Jak Dante v pekle
svém. Básník na Pankráci,
4/2017, s. 95—101.
- Charvátová, Anežka: Sto padesát
roků samoty. Uběhlo půlstoletí
od vydání jednoho z nejslav-
nějších románů dvacátého
století, 5/2017, s. 84—88.
- Mazal, Tomáš: Kafkův kolega.
Na domácím večírku s Kafkou
se potkati, 8/2017, s. 98—103.
- Mervart, Jan: Literatura
a politika v roce 1967. Poprask
kolem IV. sjezdu Svazu
československých spisovatelů,
7/2017, s. 78—90.
- Ševcová, Marta: Prešpurský
Robinson? Na cestě
od mýtu ke skutečnosti,
1/2017, s. 78—82.
- Šotnar, Petr: Dva clowni
Jiřík & Jeník. Devadesát let
od vzniku slavné Vest Pocket
Revue, 6/2017, s. 76—81.

anketa

- Jak vypadá budoucnost podle
českých spisovatelů. Nikdo to tu
nepřežije, 8/2017, s. 8—14.

biblioman

- 2/2017, s. 80—81. To trapné,
co máte na kalhotkách
(*Martin T. Pecina*).
- 4/2017, s. 88—89. Knižní
Do—re—mi (*Martin T. Pecina*).
- 6/2017, s. 74—75. Budme
svorni! Kapitán Iglo
ve službách dětské ilustrace
(*Martin T. Pecina*).
- 8/2017, s. 96—97. Se slovenskou

- Ústavou si už nikdo vytírat
nebude (*Martin T. Pecina*).
- 10/2017, s. 108—109. Všem sráčům
navzdory aneb Bratrský destilát
(*Martin T. Pecina*).

čtenářomat

- 1/2017, s. 7. Čist proti
(*Jiří Trávniček*).
- 2/2017, s. 27. Čínský knižní
trh (*Jiří Trávniček*).
- 3/2017, s. 73. Podpora čtenářství
(*Jiří Trávniček*).
- 4/2017, s. 65. Čtení a jeho
metafory (*Jiří Trávniček*).
- 5/2017, s. 9. Babička a středo-
školáci (*Jiří Trávniček*).
- 6/2017, s. 21. Gutenbergova
vsuvka (*Jiří Trávniček*).
- 7/2017, s. 45. Perestrojka
(*Jiří Trávniček*).
- 8/2017, s. 94. Konceptuální
čtení (*Jiří Trávniček*).
- 9/2017, s. 76. Čtení versus
Chomejní (*Jiří Trávniček*).
- 10/2017, s. 63. Univerzitní
čtení (*Jiří Trávniček*).

čtenářský semestr

- 1/2017, s. 84. Doporučená četba
Tomáše Baldýnského.
- 2/2017, s. 46. Doporučená četba
Roberta Sedláčka.
- 3/2017, s. 105. Doporučená četba
Lukáše Hejlíka.
- 4/2017, s. 52. Doporučená četba
Martina Evžena Kyšperského.
- 5/2017, s. 90. Doporučená četba
Mirka Vodrážky.
- 6/2017, s. 82. Doporučená četba
Stanislava Komárka.
- 7/2017, s. 44—45. Doporučená četba
Jana Hanáka.
- 8/2017, s. 108—109. Doporučená četba
Heleny Třeštíkové.
- 9/2017, s. 102—103. Doporučená četba
Jany Horváthové.
- 10/2017, s. 75. Doporučená četba
Eriky Hníkové.

jazyková glosa

- 1/2017, s. 31. Zdrobněliny naposled
(*Zdenka Rusínová*).
2/2017, s. 79. Když plurál nestačí
(*Zdenka Rusínová*).
3/2017, s. 111. Postpravda
(*Zdenka Rusínová*).
4/2017, s. 93. Alternativní fakt
(*Zdenka Rusínová*).
5/2017, s. 89. Recyklace
(*Zdenka Rusínová*).
6/2017, s. 86. Ženy a rod
(*Zdenka Rusínová*).
7/2017, s. 77. Muži a rod
(*Zdenka Rusínová*).
8/2017, s. 110. K úvaze a na vybranou
(*Zdenka Rusínová*).
9/2017, s. 103. Listopad
(*Zdenka Rusínová*).
10/2017, s. 62. Magie svátků a velkých
písmen (*Zdenka Rusínová*).

hostinec

- 1/2017, s. 88—90 (*Dan Jedlička*).
2/2017, s. 92—94 (*Dan Jedlička*).
3/2017, s. 108—111 (*Dan Jedlička*).
4/2017, s. 103—105 (*Dan Jedlička*).
5/2017, s. 95—97 (*Dan Jedlička*).
6/2017, s. 88—91 (*Dan Jedlička*).
7/2017, s. 104—107 (*Dan Jedlička*).
8/2017, s. 104—107 (*Dan Jedlička*).
9/2017, s. 96—98 (*Dan Jedlička*).
10/2017, s. 120—123 (*Dan Jedlička*).

malý čtenář

- 1/2017, s. 86—87. Jak se v tom
vyznat aneb Soutěže, ankety
a ceny (*Radek Malý*).
3/2017, s. 112—113. Co se loni
urodilo aneb Mapování
knížek (*Radek Malý*).
5/2017, s. 92—93. České knížky
pro děti ve světě aneb Čte nás
ještě někdo? (*Radek Malý*).
7/2017, s. 108—109. Srpnový sběr aneb
Co se v létě urodilo (*Radek Malý*).

- 9/2017, s. 100—101. Malý čtenář
versus malý divák aneb Knížky
pro děti a jejich filmové
adaptace (*Radek Malý*).

na návštěvě

- 2/2017, s. 67. Přítoky laguny.
Na návštěvě u profesora Sergia
Corduase (*Lucie Tučková*).

na okraj

- 1/2017, s. 92. Žena mezi
muži (*Jan Němec*).
2/2017, s. 96. Fejmovej hjaník
ánkl Burgess (*Jan Němec*).
3/2017, s. 116. Román o mnoha
chodech (*Jan Němec*).
4/2017, s. 108. Tři přání Virginie
Woolfové (*Jan Němec*).
5/2017, s. 100. Vědění v bledě-
modrém (*Jan Němec*).
6/2017, s. 93. Dvacet let s kouzel-
nickým učněm (*Jan Němec*).
7/2017, s. 112. Mrtvý Arab
žije (*Jan Němec*).
8/2017, s. 116. Trest za hřích trvá
tak dlouho, jak dlouho trvá
nenávisť k sobě (*Jan Němec*).
9/2017, s. 108. Psací koule
je jako já, kdybych byl
ze železa (*Jan Němec*).
10/2017, s. 136. Řekli mi, že mám
jet tramvají s nápisem
Touha (*Jan Němec*).

o čem se mluví

- 1/2017, s. 90. Cervantes a quijo-
tovské výpravy za senzácemi
(*Athena Alchazidu*).
2/2017, s. 85. Literatura za mří-
žemi (*Petr Kučera*).
3/2017, s. 107. O rychlém
dělovém člunu a předsunuté
garnizoně (*Evžen Gál*).
4/2017, s. 7. O čem se mluví
na Ukrajině. Terorismus
na Ukrajině (*Alexej Sevruk*).

- 5/2017, s. 77. O čem se mluví
v Egyptě. Výkřiky ve tmě
(*Khalid El Bitagi*).
6/2017, s. 7. O čem se mluví v Japon-
sku. Psaní se třese (*Michael Weber*).
7/2017, s. 9. O čem se mluví v Ně-
mecku. Jazyk může být spásným
lanem (*Tereza Semotamová*).
8/2017, s. 59. O čem se mluví
ve Francii. Podzim ve fran-
couzských knihkupectvích
(*Jovanka Šotolová*).
9/2017, s. 79. O čem se mluví
v Nizozemí. K čemu vůbec
je literární věda? (*Magda
de Bruin Hübllová*).
10/2017, s. 74. O čem se mluví
ve Spojených státech amerických.
Pomíjivost předvánočního
času (*Richard Olehla*).

vzpomínka

- Jak mu ty tóny krásně zvoní. Vzpo-
mínková črta na fotografa Daniela
Reynka (9. června 1928 — 23. září
2017) a jeho bratra, překladatele
Jiřího (5. července 1929 — 15. října
2014) (*Lucie Tučková*), 8/2017, s. 37.
Za Janem Steklíkem
(5. 6. 1938 — 11. 11. 2017)
(*Miroslav Balaščík*), 10/2017, s. 124.

zamyšlení

- 1/2017, s. 67. Hlavně aby se nedalo
v klidu číst (*Jan Šulc*).
2/2017, s. 65. Nad dvěma slunci
třetí vzešlo... (*Jan Šulc*).
3/2017, s. 90. Muži dvojího
řemesla (*Jan Šulc*).
4/2017, s. 73. Kresba a slovo
(*Jan Šulc*).
5/2017, s. 51. Jeden z nejmilejších
lidí (*Jan Šulc*).
6/2017, s. 21. Smutné ulice (*Jan Šulc*).
7/2017, s. 95. Krásný nový svět
bez filologie (*Jan Šulc*).
8/2017, s. 95. Kde hledat
odpovědi (*Jan Šulc*).
9/2017, s. 91. Druhé čtení (*Jan Šulc*).
10/2017, s. 95. Vzpomínkové pohlazení
z Valašska (*Jan Šulc*). ●

UNI
KULTURNÍ MAGAZÍN

architektura
reportáže
hudba nejrůznějších žánrů
literatura
divadlo
film

rozhovory
recenze
sloupky
aktuální informace
výtvarné umění

předplaťte si tištěnou, nebo elektronickou verzi

www.magazinuni.cz

INTELIGENTNÍ ČTENÁŘI MAGAZÍN

LOGR

ZNAJÍ – KUPUJÍ – PŘEDPLÁCEJÍ

*aby se dozvěděli vše o literatuře,
komiksu a populární kultuře.*

www.logrmagazin.cz

**OBJEDNÁVEJTE
NA ADRESE**

Divadlo jako dárek

www.hadivadlo.cz

HaDivadlo

Sezona
43:

Věčný návrat
— Krize budoucnosti

HaDivadlo pro 2

Poukaz na dva vstupy

500 Kč (jednotná cena)

2 vstupy na libovolné představení HaDivadla
platnost poukazu do 30. 6. 2018

HaDivadlo 6×

Kuponové předplatné

1 200/800 Kč

(snížená cena platí pro studenty, seniory a ZTP)

6 vstupů do HaDivadla

platnost předplatného do 31. 12. 2018

Více informací na www.hadivadlo.cz/predplatne

Karel Skalický • Jan Rychlík • György Dalos • Vladimíra Dvořáková • Alena Wagnerová • Laszlo F. Földényi • Václav Jamek • Sylva Fischerová • Jiří Hochman • Marián Hatala • Ondřej Vaculík • Václav Klusoň • Erazim Kohák • Petr Pithart • Jacek Kubiak • A. J. Liehm • Radka Jaroslava Bican • Martin Šimsa • Pascal Bruckner • Marek Skwarnicki • Jurij Andruchovyč • Tereza Šiklová • Libuše Šilhánová • František

L **LISTY**
dvoměsíčník
pro kulturu a dialog

číslo
6/2017
vychází
14. 12.

www.listy.cz
informace
předplatné

V Listech č. 6

- Cena Pelikán 2017 Petru Pithartovi
- Povělební komentář Vladimíry Dvořákové
- Jindřich Štreit: Kde domov můj (fotografie)
- Libor Martinek o polské spisovatelce Marii Konopické
- Zdeněk Vášek o Alexandru Dubčekovi
- István Vörös v rubrice Básníci a vykladači
- Heda Čepelová, Miroslav Jašurek: 17. listopad a nedostatek imaginace
- Fejetony Václava Jamka, Aleny Wagnerové, Ondřeje Vaculíka, Tomáše Horvátha ad.

Václav Jamek
Na onom světě se tomu budeme smát

Soubor fejetonů, které vyšly v *Listech* v letech 2005–2015, rozšířený o *Memoranda*, jakési vysvětlivky budoucím generacím, jež rozsahem někdy přesahují původní text. Naplněn tak dochází autorovo přesvědčení, že fejeton je jistý poddruh eseje.

„A ke všemu se pak zjevil subjekt další, nečekaný,“ do textu začal škodolibě zasahovat autorův „inexistenciální souputník Eberhardt Hauptbahnhof, kdysi básník závrtných nížin, leč ani to mu nebylo dost ubohé“.

Knihovna Listů, edice Próza, 504 stran.

Dagmar Vanečková • David Voda • Václav Burian • Alena Wagnerová • Pavel Zatloukal • Václav Žák • Alena Zemančíková • Lubomír Boháč • Adam Míchník • Juraj Buzalka • György Dalos • Vladimír Špidla • Karel Skalický • Martin. C. Putna • Adam Szostkiewicz • Jaroslav Šabata

Kontexty – časopis o kultuře a společnosti

Politika, filozofie, společnost, kultura, literatura a výtvarné umění v textech předních českých i zahraničních autorů

Vychází 6x ročně v rozsahu 100 stran + barevné přílohy
Cena jednotlivého čísla 100 Kč, roční předplatné 500 Kč
Pro předplatitele 25% sleva na všechny knihy CDK

Z obsahu čísla *Kontexty* 5/2017

O Miloši Zemanovi s politologem
Lubomírem Kopečkem

Stanislav Balík / Vyrůstá podpora ANO
z podobných kořenů jako italský fašismus?

Ryszard Legutko / Ideologie

Manfred Flügge / Století Mannových

Kateřina Hloušková / Spor o původ futurismu

Josef Kroutvor / Válečná pouť Margret Bilger

Jan Paul / Ohlédnutí za malířskou tvorbou
Romany Králové

Ukázkové číslo zdarma!

Objednávky: CDK, Venhudova 17, 614 00 Brno, tel.: 545 213 862, e-mail: objednavky@cdk.cz, www.cdk.cz

Vychází 82. číslo revue

ANALOGON

SURREALISMUS - PSYCHOANALÝZA - ANTROPOLOGIE - PŘÍČNÉ VĚDY

tentokrát na téma

Aspekty konfliktu

I. Horáček: *Sto roků svobody*; T. Vítek: *Orfeus a smrt*; V. Effenberger: *Vnitřní krize*; B. Schmitt: *Krize roku 1969 a jednostranný, shůry seslaný a samozvaný konec surrealismu*; J. Schuster: *Čtvrtý zpěv*; *Z dopisu Vratislava Effenbergera Jeanu Schusterovi*; A. Jouffroy: *Správci nihilismu*; M. Ježek: *Heidegger v Osvětímí*; É. Balibar: *Násilí a civilita*; „cichlasoma“: *Přiblížit se zezadu*; J. Švankmajer: *Konfliktní výstup*; P. Král: *Ernst a Dali*; *Nic než nádor (národ, vlast, víra, bůh...)*; Helena Skalická: *My sme magoři a vy ste zmagorený*; J. Daňhel: *Konflikt zájmů*; B. Pavelek: *Hovna tri za ondatry [v pěkných podmínkách kapitalistické svobody a demokracie]*; *Endnotes a Přátelé komunizace*; M. Ščur – F. Dryje: *Dvakrát dvě není vždycky jenom pět*; *Vykydat chlívky!* (M. Jareš, D. Stehlíková, M. Šedivý, E. Klíčová, F. Dryje, J. Štolba); L. Wurmser: *Konfliktní kauzalita*; J. Gabriel: *Souhvězdí, na které je možné si sáhnout*; J. Táborský: *Dvě poznámky o válce*; F. Dryje: *Tušení netušeného (II)*

Vydává: Sdružení Analogonu, Mezivrší 31, 147 00 Praha 4

Vydavatel + redakce: tel.: 725 508 577; dryje@surrealismus.cz

Distribuce: KOSMAS, s. r. o., Lublaňská 34, 120 00 Praha 2 (222 510 749; www.kosmas.cz);

předplatné: Šimon Svěrák, analogon@analogon.cz, tel.: 777 019 240

www.analogon.cz

Řekli mi, že mám jet tramvají s nápísem Touha

Jan Němec

Autor tohoto textu — posledního v rubrice Na okraj vůbec — si matně vzpomíná, jak byl někdy během raných gymnaziálních let nemocný. Jakmile odezněly první těžší příznaky, bývala nemoc vždy vítanou příležitostí číst knihy, sledovat filmy a vůbec se vzdělávat lépe než ve škole. Jedno takové dopoledne jsem si pustil televizi, kde zrovna začínal černobílý film *Tramvaj do stanice Touha*. Je možné, že v té době ještě v televizi existovali hlasatelé a že hlasatel (či hlasatelka) slavnostně oznámil, že film byl nominovaný na dvanáct Oscarů, z nichž čtyři proměnil, z toho tři herecké; pouze Marlonu Brandovi, jehož hvězda zde poprvé zazářila, soška unikla, ale Brando si to vynahrádl o tři roky později

**Marlon Brando
ve stanici Touha**

za roli ve filmu *V přístavu* a pak ještě jednou díky *Kmotrovi*.

Myslím, že právě Marlon Brando pro mě tehdy představoval jediné známé jméno z toho filmu — autora předlohy Tennesseeho Williamse a režiséra Eliu Kazana jsem objevil právě až onoho dopoledne, kdy jsem se zahrabaný v peřinách díval na malou obrazovku před sebou. Objevila se na ní světla New Orleansu, Blanche vystoupila z vlaku a poté už pronesla ony slavné úvodní věty: „Řekli mi, že mám jet tramvají s nápísem Touha, pak přestoupit na tramvaj Hřbitovy, jet šest bloků a vystoupit na Elysejských polích.“

Možná to bylo hlavně proto, že v pubertě všechny tramvaje, do kterých člověk nastoupí, jedou do stanice Touha, ale ten film se mi tehdy dost líbil. Líbily se mi ty dvě sestry Blanche a Stella, které každá jako by byly z jiného světa — a obě rozhodně byly z jiného světa než já —, líbili se mi ti drsní karbaníci ve filmu, přístavní dělníci nebo čím se ti chlapi přes den živil. Film jsem pak viděl ještě jednou nebo dvakrát, ale nikdy už to nebylo takové. Šlo o mé první setkání s Tennesseeem Williamsem, kterého jsem si zamiloval jako dramatika i jako povídkáře a pořád se k němu rád vracím. Naposledy mě dojalo, když jsem zjistil, že se staral o nemocnou Carson McCullersovou, jinou mou oblíbenou autorku, kterou ve svém domě na rukách přenášel z pokoje do pokoje.

Tramvaj do stanice Touha byla samozřejmě původně divadelní hra. Premiéru měla přesně před sedmdesáti lety na Broadwayi a reprízovala se téměř devětsetkrát. Říká se, že Elia Kazan byl se svým divadelním nastudováním tak spokojený, že neviděl důvod

točit film, a až opakované naléhání Tennesseeho Williamse ho obměkčilo. Ale tak jako tak vznikl film, který do značné míry působí jako záznam inscenace — většina scén se odehrává v jednom bytě a rovněž většina herců plynule přešla z divadelních prken přímo před kamery, aniž by své herectví nějak významně posunula. Přesto si filmová produkce nějaké změny vyžádala. Kromě těch banálních stojí za zmínku například to, že v původní hře spáchá Blanchin manžel sebevraždu, neboť dojde k odhalení jeho homosexuálního poměru. Pro Williamse to mohl být důležitý detail, ale musel se ho vzdát, ve filmu Blanchin manžel spáchá sebevraždu prostě proto, že je citlivé povahy. A změně doznal rovněž konec, aby působil dramatičtěji: zatímco na divadelních prknech se Stella nechá Stanleyem utěšit, ve filmu svého hrubiánského manžela opouští.

Buď jak buď, vztahový trojúhelník Blanche—Stanley—Stella se do amerického kulturního povědomí vepsal tak hluboko, že tvůrci *Simpsonových* jednu epizodu nazvali *Tramvaj do stanice Marge* — Homerova manželka se v tomto díle účastní muzikálového nastudování Williamsovy hry, jen štěstí, že Homer nehraje Marlona Branda. Jinou pěknou poctou Williamsovi je scéna z filmu Woodyho Allena *Spáč*, kde Allen chvíli hraje Blanche a jeho herecká partnerka Diane Keatonová zase Stanleyho.

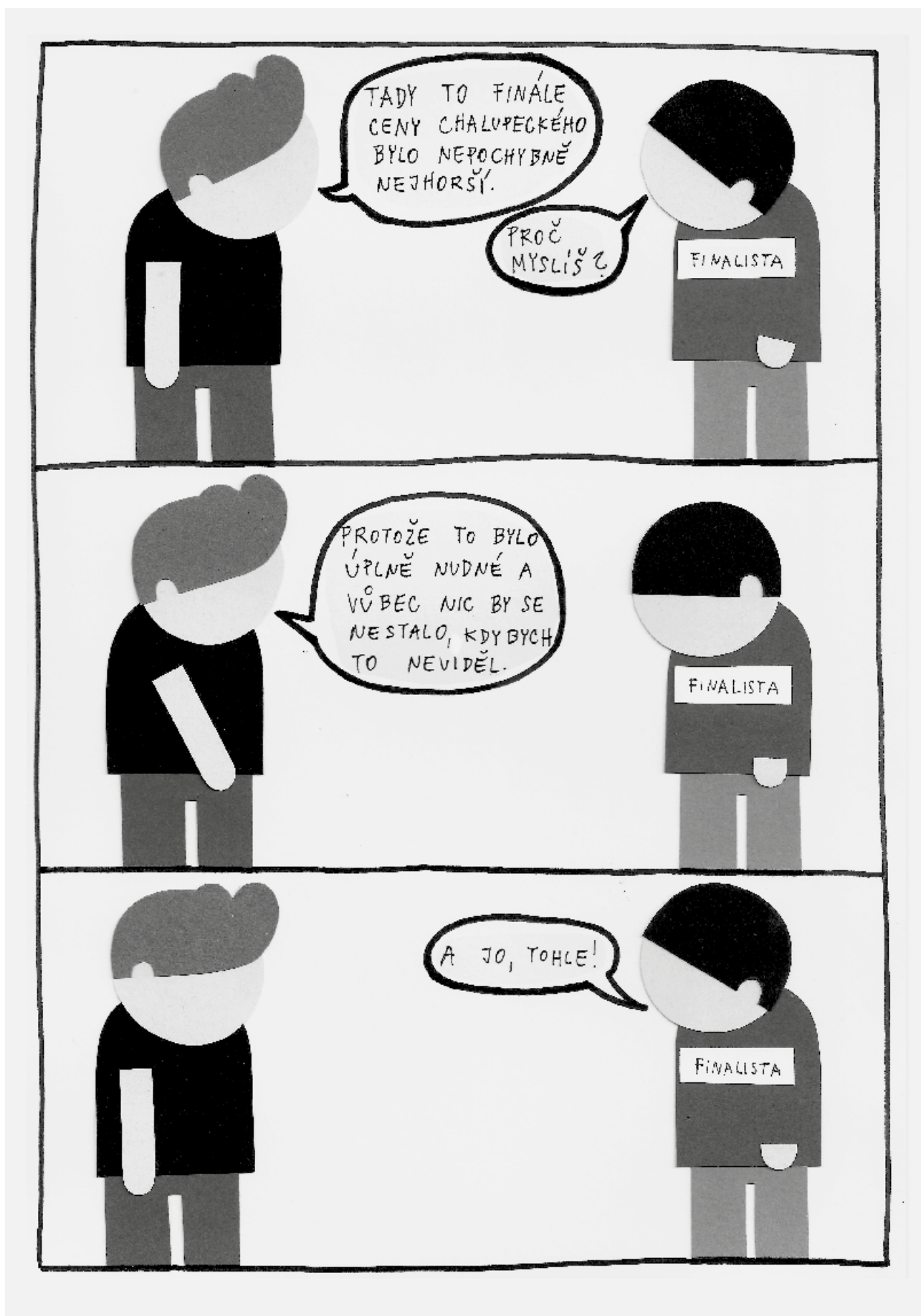
Nemoci nikdy nebyly tak sladké, jako když člověk kvůli nim nemusel do školy. A že člověku dohromady stejně nic nebylo, i řeči o smrti zněly jako rajská hudba:

Ty sis vždycky přijela domů právě jenom na pohřeb, Stello! Ale pohřeb, to je krásná věc ve srovnání s umíráním. Pohřeb je tichý, jenže umírání — vždycky ne! Někdo přitom sípá, někdo chrčí, někdo na člověka dokonce volá: Nenech mě umřít!

Tehdy jsem každopádně ještě nevěděl, jak v roce 1983 zemřel Tennessee Williams: že se prý ve svém pokoji v hotelu Elysée v New Yorku udusil poté, co vdechl uzávěr od lahvičky s kapkami do nosu.

Autor je redaktor *Hosta*.

Vendula Chalánková (nar. 1981) je současná umělkyně věnující se mnoha výtvarným žánrům, v každém čísle přinášíme její dosud nepublikovaný komiksový strip

h Soutěž O

pro nové předplatitele revue *Host*

S

Máte rádi literaturu a vše, co se jí týká?
Předplaťte si tištěný *Host* na rok 2018, nebo
darujte předplatné do 28. února 2018, a budete
zařazeni do slosování o tyto věčné ceny:

1

1×

**Pocketbook
631 Touch
HD**

Čtečka s multidotykovým
displejem s technologií
Film Touch.

2

1×

**Adjustovaný
kaligrafický
opis básně
Karla
Šiktance**

3

10×

**J·H·
Krchovský,
František
Štorm**

Nekonečný kalendář
s působivými rytinami
a básněmi, které vtipně reagují
na věčný koloběh ročních
období, ale i věčnost samu.

4

10×

**Nástěnný
kalendář A3
pro rok 2018**

12 autorů, 12 osobností,
12 současných českých
prozaiků, kteří své
knihy vydávají v *Hostu*.
Literární zastavení
zachycená objektivem
Jaroslava Kociána.

5

5×

**Magický
hrnek
s básní
J·H·
Krchovského**

i

Předplatitelská cena je
výhodnější a všichni abonenti,
kteří si zakoupí či prodlouží
předplatné na rok 2018, mají
nárok na slevu kompletní
knižní produkce nakladatelství
Host ve výši 20 %. Podrobné
informace o předplatném
a dárkovém certifikátu najdete
na casopis.hostbrno.cz nebo
na tel. čísle 725 606 144.

t

